MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ȘI TINERETULUI

Geografie

Europa – România – Uniunea Europeană
Probleme fundamentale

Manual pentru clasa a XII-a

Octavian Mândruț

CORINT

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ȘI TINERETULUI

Geografie

Europa – România – Uniunea Europeană
Probleme fundamentale

Manual pentru clasa a XII-a

Octavian Mândruț

CORINT

Manualul a fost aprobat prin O.MEdCT nr. 1262/53 din 6.06.2007, în urma evaluării calitative și este realizat în conformitate cu programa analitică aprobată prin Ordin al ministrului educației și cercetării nr. 5959 din 22.12.2006.

Date despre autor:
OCTAVIAN MÂNDRUȚ — doctor în geografie, cercetător științific pr. I la Institutul de Științe ale Educației, profesor la Colegiul Național de Informatică „Tudor Vianu", autor de manuale școlare (pentru clasele III-XII), atlase, culegeri de sinteze și teste, lucrări din diferite domenii ale geografiei, ghiduri metodologice, caiete de activitate independentă a elevilor, cursuri universitare ș.a. Autor al Atlasului geografic școlar (1997-2007), România – atlas geografic școlar (2000-2007), Atlas geografic general (2004-2007) și Atlas geografic de buzunar (2007), apărute la Editura Corint

Referenți:
Prof. univ. dr. **Gh. Măhăra**, Universitatea din Oradea
Prof. gr. I **Lucian Popescu**, Colegiul Național „George Coșbuc", Cluj-Napoca

Redactor: **Geanina Radu**
Tehnoredactare computerizată: **Andreea Apostol**
Coperta: **Valeria Moldovan**
Cartografie: **Petruța Șerban**
Control cartografic: **prof. Ștefan Popescu**

Editura CORINT

Redacția și administrația:
Str. Mihai Eminescu nr. 54 A, sector 1, București
Tel./Fax: 021.319.47.97, 021.319.47.99

Difuzarea:
Calea Plevnei nr. 145, sector 6, cod poștal 060012, București
Tel.: 021.319.88.22; 021.319.88.33; 021.319.88.55; 021.319.88.77;
Fax: 021.319.88.66
E-mail: vanzari@edituracorint.ro
Magazin virtual: www.edituracorint.ro

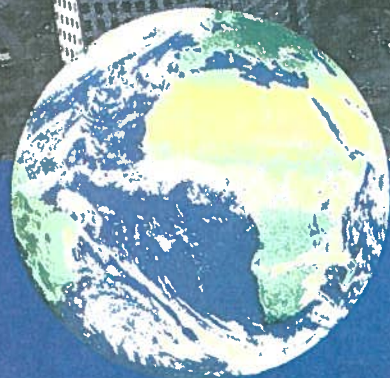
Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MÂNDRUȚ, OCTAVIAN
Geografie: Europa - România - Uniunea Europeană: probleme fundamentale: manual pentru clasa a XII-a / Octavian Mândruț. – București: Corint, 2008
Bibliogr.
ISBN 978-973-135-367-8

913(4+498)(075.35)

ISBN: 978-973-135-367-8

Tiparul executat la: FED PRINT S.A.

GEOGRAFIE

Europa – România – Uniunea Europeană

Probleme fundamentale

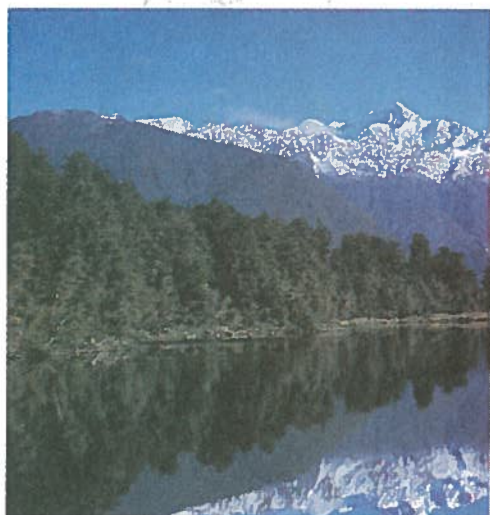
CUPRINS

În urma parcurgerii, în clasa a XII-a, a tematicii acestei discipline şcolare, veţi avea posibilitatea să:

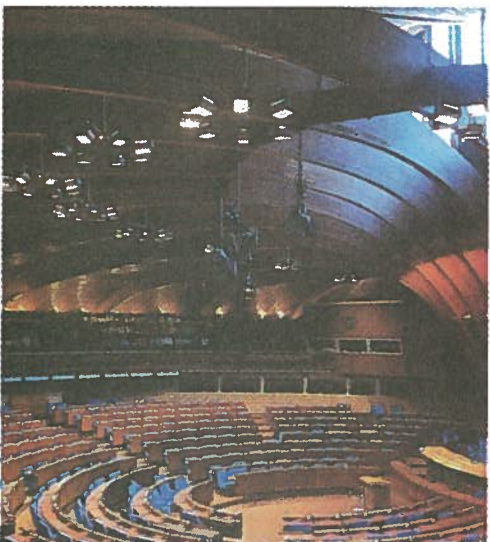
- utilizaţi adecvat terminologia presupusă de această tematică;
- raportaţi elementele semnificative din societate, ştiinţă şi tehnologie la această tematică;
- relaţionaţi elementele din realitatea înconjurătoare (natură şi societate) cu reprezentarea lor cartografică.

De asemenea, sperăm să vă dezvoltaţi o atitudine potrivită faţă de educaţie, cunoaştere, cultură şi civilizaţie referitoare la Europa, România şi Uniunea Europeană.

SUMAR

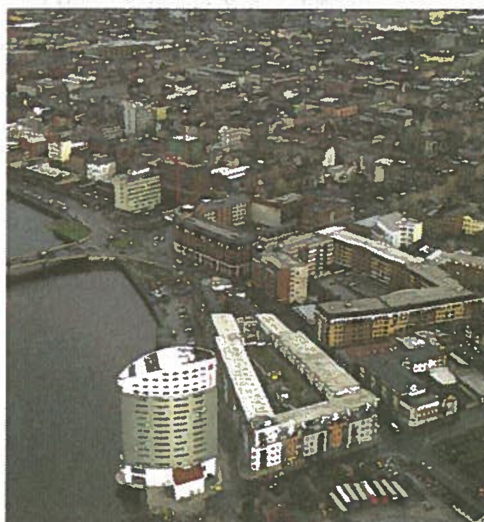

SUMAR

** Lecţiile marcate prin litere cursive şi un singur asterisc reprezintă curriculum diferenţiat pentru clasele de ştiinţe sociale, din cadrul filierei teoretice, profil umanist.*
*** Lecţiile marcate prin litere cursive şi două asteriscuri se adresează calificărilor profesionale din domeniile servicii şi administraţie, profil tehnologic.*

UTILIZAREA MANUALULUI

Titlul lecției

Subtitlul lecției

Text explicativ

Dicționar cu principalii termeni noi, care trebuie urmăriți odată cu parcurgerea lecției

Hartă destinată analizei și raportării elementelor din text

Document informativ destinat analizei și argumentării

1 SPAȚIUL ROMÂNESC ȘI SPAȚIUL EUROPEAN

A. EUROPA ȘI ROMÂNIA – CARACTERISTICI GEOGRAFICE DE ANSAMBLU

Aplicații destinate completării cerințelor de concretizare a învățării

Document de argumentare a textului explicativ

Imagini asupra unor elemente reprezentative, numerotate (fig. 3, 4) și cu trimitere în text

capitolul I

EUROPA ŞI ROMÂNIA
ELEMENTE GEOGRAFICE DE BAZĂ

Prima parte, cea mai substanțială, a manualului cuprinde o prezentare, în paralel, a caracteristicilor geografice principale ale Europei și ale României. Această prezentare este progresivă, pornind de la elementele generale ale continentului nostru, la cele particulare ale României.

Analiza corelată a elementelor de geografie a Europei și a României are la bază includerea spațiului geografic național în cel continental, ceea ce presupune abordarea caracteristicilor spațiului mai extins, apoi a caracteristicilor comune și, în cele din urmă, a celor specifice spațiului mai redus ca întindere.

O atenție deosebită este acordată perceperii raporturilor dintre spațiul european și cel național, explicarea acestor raporturi și identificarea particularităților geografiei României în raport cu cea a Europei.

În urma parcurgerii acestui capitol, veţi avea posibilitatea să dezvoltaţi competenţe noi referitoare la:

- utilizarea terminologiei și a limbajului specific pentru prezentarea elementelor geografice de bază ale Europei și ale României;
- explicarea acestor caracteristici prin raportarea lor reciprocă;
- explicarea legăturilor dintre caracteristicile spațiului național și ale celui european;
- utilizarea unor surse de informare diferite, referitoare la geografia Europei și a României;
- raportarea sistemelor naturale și umane la nivelul continentului, al țării și al diferitelor diviziuni regionale;
- interpretarea reprezentărilor cartografice analizate;
- înțelegerea diversității naturale și umane a spațiilor geografice studiate.

1 SPAȚIUL ROMÂNESC ȘI SPAȚIUL EUROPEAN

1.1 EUROPA ŞI ROMÂNIA – CARACTERISTICI GEOGRAFICE DE ANSAMBLU

EUROPA

Harta alăturată (fig. 1) asigură o imagine simplă asupra a ceea ce poate fi considerat **spațiul geografic european**, îndeosebi prin dimensiunea sa naturală, care oferă suportul comunităților umane.

Ca întindere și continuitate, Europa are aspectul unei prelungiri a Asiei (fiind o mare „peninsulă" a acesteia). De aceea, se consideră frecvent că aceste două continente (Europa și Asia) formează în realitate o singură întindere, denumită **Eurasia**.

Limita dintre Europa și Asia este fixată în lungul Munților Ural, apoi în continuare pe fluviul Ural, Marea Caspică și Munții Caucaz; această limită are un pronunțat caracter convențional.

Analizând harta alăturată (fig. 1), observăm că Europa are o serie de caracteristici vizibile, cum ar fi:

- țărmurile sunt foarte sinuoase, determinând cel mai mare raport dintre perimetrul și aria continentului (DOC 1);
- existența unor întinse peninsule marginale și insule exterioare;
- organizarea naturală pe fâșii latitudinale, paralele, de la sud spre nord, cu o axă centrală formată din sistemul alpino-carpatic și bazinul Dunării;
- existența unor mări interioare, cvasiizolate (Marea Baltică, Marea Neagră).

O linie imaginară trasată între Marea Baltică și Marea Neagră împarte Europa în două părți: în est, **Europa continentală** și în vest, **Europa peninsulară**; această linie este denumită, uneori, istmul ponto-baltic. Acest istm îngustează continentul european în lungul acestei linii imaginare (aproximativ între Kaliningrad și Odessa), care permite astfel o separare clară între cele două părți ale sale.

ROMÂNIA

Privind harta continentului nostru și harta spațiului geografic pe care se află situată țara noastră (fig. 2), observăm că acestea au în comun câteva componente principale (Carpații (fig. 3), Dunărea (fig. 4), Marea Neagră și Câmpia Panonică). Față de istmul ponto-baltic, România este situată spre vest. Prin trecere de la Europa la România (DOC 2), se observă că țara noastră poate fi considerată astfel o țară **carpatică, danubiană, pontică, panonică, având o poziție central-europeană**.

Caracterul **carpatic** al spațiului geografic este dat de ponderea reliefului carpatic (60% din teritoriul țării) și situarea celei mai mari părți din acest lanț montan pe teritoriul țării noastre (55%).

Caracterul **dunărean** (danubian) al țării constă în faptul că segmentul cel mai mare al fluviului este tangent teritoriului țării (38%) și în situarea aproape integrală (97%) a teritoriului țării în bazinul hidrografic al Dunării și al zonei de vărsare (Delta Dunării) pe teritoriul țării noastre.

Deși țărmul românesc al Mării Negre este relativ redus în raport cu alte țări situate în jurul acesteia, țara noastră poate fi considerată o țară **pontică**. Larga deschidere a reliefului și a hidrografiei spre Câmpia Panonică și Europa Centrală îi dă caracterul **panonic**.

Țara noastră reprezintă aproape 1/40 din întinderea Europei și peste 3% din populația acesteia. La nivelul planetei, România ocupă 0,16% din suprafața uscatului și 0,34% din populația Terrei. Sub raportul geografiei fizice, România poate fi definită în același timp ca un spațiu carpatic, danubian, panonic și pontic. Caracteristica principală de geografie umană a acestui spațiu o reprezintă locuirea sa de către o populație neolatină, care formează **romanitatea orientală**.

TERMENI

Spațiu – termen general, care are în vedere o anumită suprafață, precum și totalitatea elementelor, proceselor și fenomenelor geografice specifice.

Carpatic – termen referitor la Munții Carpați și caracteristicile acestora.

Dunărean (danubian) – termen referitor la Dunăre (Danubiu, în latină), la caracteristicile și influența acesteia asupra teritoriilor din bazinul hidrografic.

Panonic – termen referitor la spațiul geografic al Depresiunii Panonice și la caracteristicile sale (de relief, climă).

Pontic – termen referitor la Marea Neagră (denumită în trecut Pontus Euxinus).

Istm ponto-baltic – linie imaginară care unește punctele cele mai apropiate dintre Marea Baltică și Marea Neagră.

Romanitate orientală – partea estică (orientală) a spațiului de romanitate (cu originea în civilizația Imperiului Roman).

ACTIVITĂȚI

1. Urmăriți harta Europei (fig. 1) și identificați alte elemente observabile pe aceasta: localizarea, forma, mărimea și denumirea principalelor peninsule, insule și mări exterioare, orientarea fluviilor principale și a lanțurilor montane.

2. Urmăriți harta României (fig. 2) și identificați elementele observabile pe aceasta.

Fig. 1 Spațiul geografic european

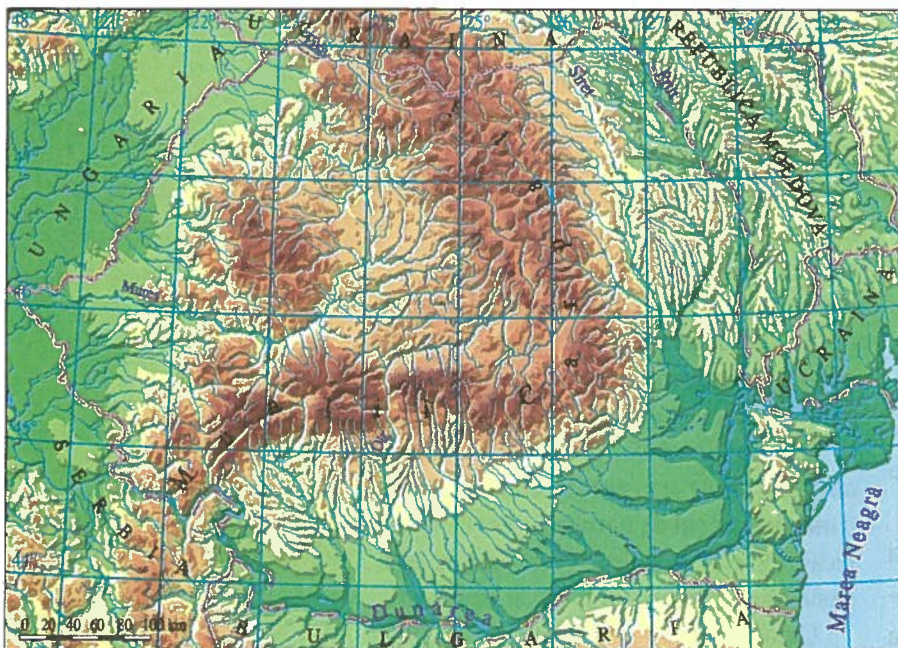

Fig. 2 Spațiul geografic al României

DOC 1 **Raportul dintre perimetru și suprafață**

Continent	Suprafața (mil. km²)	Lungimea țărmurilor (km)	L / S (km/mil. km²)
Europa	10,4	38 000	3 654
Asia	44,3	62 000	1 396
Africa	30,2	30 500	1 010
America de Nord și Centrală	24,1	75 500	3 133
America de Sud	18,1	32 000	1 768
Australia	7,6	19 700	**2 592**
Antarctida	13,1	30 000	2 290

Fig. 3 Carpații – Munții Bucegi

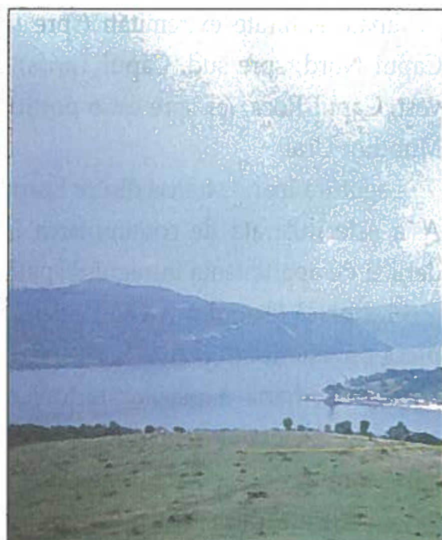

Fig. 4 Valea Dunării în sectorul Baziaș-Porțile de Fier (Cazane)

DOC 2 **De la Europa la România**

Hărțile de mai sus, în succesiunea lor, de la suprafața mai extinsă (Europa) la suprafața mai redusă (România), indică foarte clar fenomenul de „trecere de scară”, în care anumite elemente din prima hartă apar, la o scară mărită, cu mai multe detalii. Aceste două hărți arată foarte sugestiv corelația dintre spațiul european și cel românesc.

1.2 POZIŢIA GEOGRAFICĂ ŞI LIMITELE

EUROPA PE GLOB

Urmărind un planiglob fizic (fig. 1), observăm că Europa ocupă un spațiu continental relativ redus ca întindere, situat aproape integral în zona temperată. Acesta arată în mod sugestiv că Europa reprezintă o prelungire a Asiei.

Cea mai utilizată accepțiune care definește și delimitează spațiul european este cea reprezentată pe această hartă și care consideră continentul nostru cuprins între Oceanul Atlantic, Oceanul Arctic, Marea Mediterană, Marea Neagră, Munții Caucaz și Munții Ural (înglobând, sub aspectul geografiei fizice, și partea europeană a Federației Ruse).

Europa are dimensiuni reduse în raport cu întinderea Terrei și a celorlalte continente, dar este relativ bine populată. Continentul nostru reprezintă aproximativ 1/50 din suprafața Terrei, 1/15 din suprafața uscatului terestru și mai mult de 1/10 din populația planetei.

Continentul european este înconjurat pe mai mult de 3/4 din perimetrul său de oceane și mări și este legat de Asia prin mai puțin de 1/4 din limitele sale. Limitele ariei continentale propriu-zise au spre punctele cardinale anumite extremități (spre nord, Capul Nord; spre sud, Capul Tarifa; spre vest, Capul Roca, iar spre est o porțiune a Munților Ural).

Legătura foarte strânsă dintre Europa și Asia este ilustrată de continuitatea întinderii și de apartenența întregului spațiul la aceeași **placă tectonică** (DOC 1), denumită **placa Eurasiatică** (fig. 2).

Această hartă a plăcilor tectonice sugerează existența unei singure întinderi relativ continui și aparent omogene, mărginită de alte plăci. Din acest punct de vedere, limita estică a Europei are un caracter convențional.

ROMÂNIA ÎN EUROPA

În cadrul continentului european (fig. 3), România este situată aparent în sud-estul acestuia, la distanțe aproape egale față de marginile vestică, nordică și estică ale continentului și mai aproape de sudul acestuia.

Poziția sud-estică este mai clară în cazul spațiului ponto-caspic, reprezentat de arealul Munților Caucaz și de regiunile înconjurătoare. Prin Munții Carpați și Dunăre, țara noastră este legată de Europa Centrală și se poate aprecia că aparține acesteia.

Atât pentru Europa, cât și pentru România, un element al poziționării lor pe glob îl constituie traversarea acestora de paralela de 45° lat. N, ceea ce le situează în plină zonă temperată. Principala consecință a acestei poziții o reprezintă caracterul temperat al climei pe aproape întreaga întindere și aspectul continental al acesteia, cu cât ne situăm mai spre est.

Centrul geometric al țării noastre este situat în apropierea intersecției dintre meridianul de 25° long. E și paralela de 46° lat. N.

Față de acest punct imaginar, coordonatele geografice extreme ale țării noastre (DOC 2) se află situate la distanțe comparabile, ceea ce sugerează aspectul aproape circular al perimetrului teritoriului respectiv.

În cazul României, elementele specifice ale poziției le constituie situarea sa pe cursul inferior al Dunării, cu acces la Marea Neagră și o anumită apropiere față de Asia (Asia Mică, Orientul Mijlociu și Apropiat).

Caracteristica principală a poziției României o reprezintă situarea acesteia în plină zonă temperată; poziția sa sud-estică în Europa determină creșterea continentalismului climatic.

Un element interesant al poziției țării noastre pe glob este situarea în zona de **maximă extindere latitudinală a uscatului** (ceea ce reprezintă mai mult o coincidență decât o consecință).

TERMENI

Coordonate geografice – sistemul referențial format din latitudine (care reflectă depărtarea față de Ecuator) și longitudine (care reflectă depărtarea față de primul meridian), cu ajutorul cărora poate fi precizată poziția oricărui punct situat pe glob.

Placă tectonică – diviziune majoră a scoarței terestre.

Ponto-caspic – spațiu situat între Marea Neagră și Marea Caspică.

Eurasia – supercontinent format din cele două părți cunoscute în mod tradițional prin denumirile de Europa și Asia, care formează împreună o întindere continuă de uscat.

Continentalism – proprietate a climei care reflectă diferențele termice mari între anotimpurile extreme; acestea se reflectă și în învelișul biogeografic.

ACTIVITĂŢI

1. Urmăriți pozițiile geografice ale continentelor reprezentate pe planiglob (fig. 1) și precizați avantajele și dezavantajele acestei poziții a Europei în raport cu celelalte continente.

2. Precizați, oral sau în scris, pentru fiecare vector de distanță reprezentat pe harta alăturată: direcția, lungimea, punctul spre care este orientat și consecințele geografice pentru țara noastră ale fiecărei direcții.

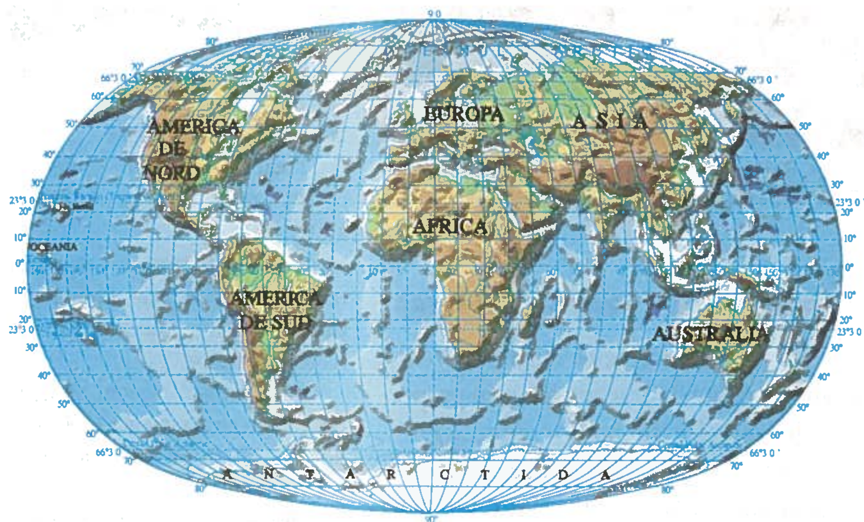

Fig. 1 Planiglobul fizic

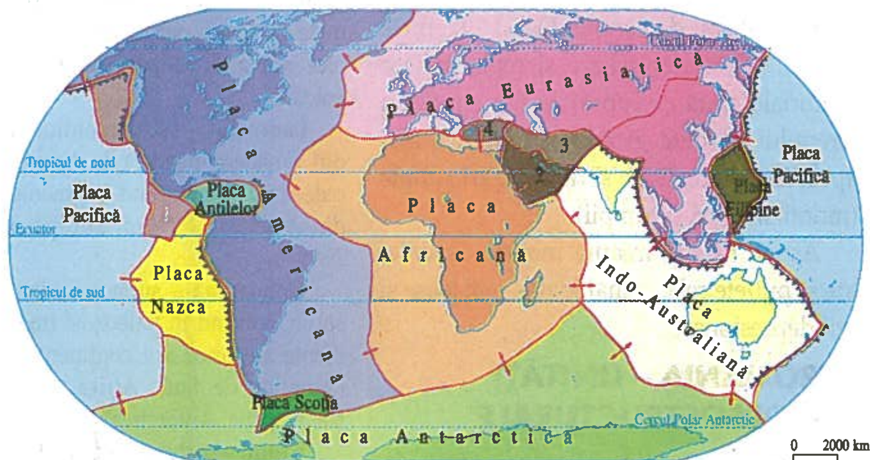

Fig. 2 Plăcile tectonice

Fig. 3 Poziția fizico-geografică a României în Europa

DOC 1 Plăci tectonice

Imaginea acestor plăci tectonice sugerează decupajul real al scoarței terestre și oferă o anumită imagine asupra continuității spațiale dintre diferitele suprafețe continentale sau oceanice ale globului.

Direcțiile de deplasare ale plăcilor, limitele dintre plăci și sectoarele de coliziune arată felul în care au loc cele mai mari modificări tectonice la scara planetei. Relativa omogenitate a plăcii eurasiatice arată că, pe întreaga sa întindere, masa continentală are o origine și o geneză comună. La contactul dintre această placă și cele situate spre sud, datorită procesului de coliziune a plăcilor, s-a format lanțul alpino-himalayan.

Limita plăcilor tectonice (rift sau ridge)
Direcții de deplasare a plăcilor
Subducție
Limite probabile între plăci

Alte plăci majore și medii:
1. Pl. Cocos
2. Pl. Arabiei
3. Pl. Iraniană
4. Pl. Egeeană

DOC 2 Coordonate geografice extreme ale României

	Punctul extrem	Lat. nordică	Long. estică
N	Horodiștea	48°15′06″	26°42′05″
S	Zimnicea	43°37′07″	25°23′32″
E	Sulina	45°09′36″	29°41′24″
V	Beba Veche	46°07′27″	20°15′44″

ACTIVITĂȚI

Ce elemente reprezentate pe hărțile alăturate (fig. 1, 2, 3) provin din cunoașterea mai aprofundată a scoarței terestre?

2 ELEMENTE FIZICO-GEOGRAFICE DEFINITORII ALE EUROPEI ȘI ALE ROMÂNIEI

2.1 RELIEFUL MAJOR — TREPTE ŞI UNITĂŢI MORFOSTRUCTURALE

EUROPA – TREPTE DE RELIEF

Urmărind harta Europei (fig. 1) și treptele de relief (DOC 1), se poate observa că acest continent se caracterizează prin predominarea reliefului cu altitudini reduse (câmpii și podișuri joase).

Urmărind altitudinile caracteristice ale continentelor (DOC 2), se observă, de asemenea, că Europa este continentul cu cele mai mici altitudini.

Altitudinea maximă este considerată, de obicei, Vf. Mont Blanc din Alpi (4 807 m). Incluzând zona Caucazului la Europa (sau cel puțin la limita acesteia), cel mai înalt vârf poate fi considerat, însă, Vf. Elbrus (5 642 m). Altitudinea minimă o reprezintă nivelul Mării Caspice (-27 m).

Europa este traversată, de la vest la est, de un lanț montan ramificat, care cuprinde Munții Alpi, Carpați, Caucaz și alte ramuri cunoscute prin altitudinea lor (Munții Pirinei, Munții Dinarici etc.). Treapta montană are o extensiune mare și în Peninsula Scandinavă, fiind mărginită de regiuni deluroase.

EUROPA – UNITĂȚI MORFOSTRUCTURALE

Treptele de relief prezentate anterior constituie doar generalizări altimetrice. Substratul scoarței terestre are, însă, o varietate mai mare de forme și anumite caracteristici calitative reunite în marile unități morfostructurale (fig. 3):

- **primul nucleu continental**;
- **Europa caledoniană și hercinică**, formată din munți și podișuri amplasate la marginea nucleului continental inițial;
- **Europa alpină**, situată în sud, rezultată în urma coliziunii între fragmentele continentului nordic (Laurasia) și a celui sudic (Gondwana);
- arealele cu manifestări vulcanice recente (Islanda, Peninsula Italică).

ROMÂNIA – TREPTE DE RELIEF

Sub aspectul treptelor majore de relief, România poate fi caracterizată prin proporționalitatea celor trei trepte majore (fig. 2).

Ponderea mai mare a dealurilor și a podișurilor (42%) sugerează că România este o țară mai mult deluroasă decât montană (28%) sau de câmpie (30%). Treptele majore, cele intermediare și repartiția lor teritorială arată că suprafața topografică a terenului permite grupări altimetrice mai apropiate de realitate și nu divizări simple (munți, dealuri și câmpii).

Astfel, fiecare treaptă majoră de relief are suprafețe relativ mai înalte, mai joase și arii depresionare.

ROMÂNIA – UNITĂŢI MORFOSTRUCTURALE

Imaginea generală pe care o oferă sistemul morfostructurii majore a continentului ne permite să apreciem doar că, pe ansamblu, relieful țării noastre este predominant alpin.

În realitate, există anumite porțiuni care au alte caracteristici, astfel:

- partea de nord-est a țării (Podișul Moldovei), deși la suprafață este acoperit cu roci sedimentare provenite din erodarea unor regiuni mai înalte, are un substrat asemănător primului nucleu continental (platforma est-europeană);
- Câmpia Română, deși reprezintă o mare acumulare sedimentară, este formată în adâncime din structuri foarte vechi; fundamentul acesteia constituie platforma moesică;
- Podișul Dobrogei este format din structuri vechi, de vârste și origini diferite; Dobrogea de Nord conservă structuri similare Europei caledoniene și hercinice.

TERMENI

Relief – ansamblul denivelărilor scoarței terestre și totalitatea formelor acesteia.

Treaptă de relief – interval generalizator pentru anumite altitudini.

Morfostructura – aspectul major al reliefului determinat de caracteristicile subiacente ale scoarței terestre.

Caledonian – sistem montan rezultat în urma orogenezei caledoniene, din prima parte a paleozoicului.

Hercinic – sistem morfostructural de munți și podișuri, formate în urma orogenezei hercinice din a doua parte a paleozoicului.

Laurasia – supercontinent din emisfera nordică în timpul paleozoicului, reunind fragmente din America de Nord, Europa și Asia.

Gondwana – supercontinent sudic, reunind în paleozoic fragmente ale unor arii continentale (America de Sud, Africa, Australia, India, Antarctica).

Alpin – sistem montan format în timpul orogenezei alpine din mezozoic.

ACTIVITĂȚI

1. Comparați caracteristicile Europei și ale României sub raportul treptelor de relief, precizând pentru fiecare dintre acestea: ponderea (în Europa și în România), poziția geografică și extensiunea.

2. Comparați figurile 1 și 3 și precizați ce elemente sunt în mod vizibil identice pe aceste hărți.

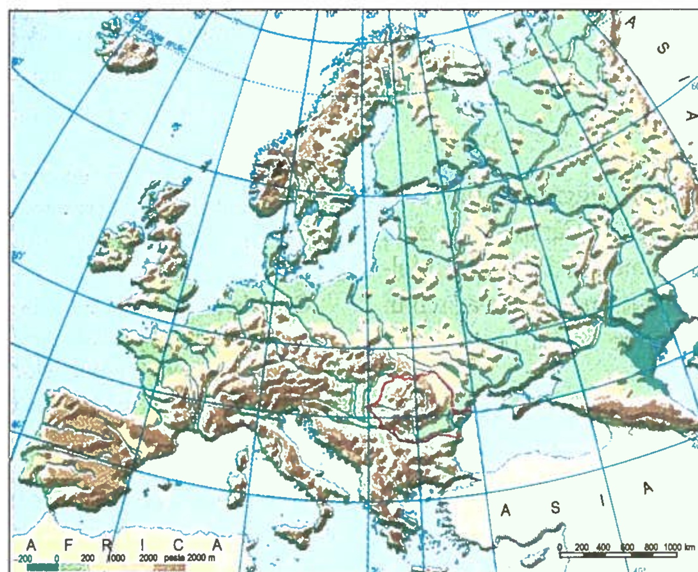

Fig. 1 Europa – trepte de relief

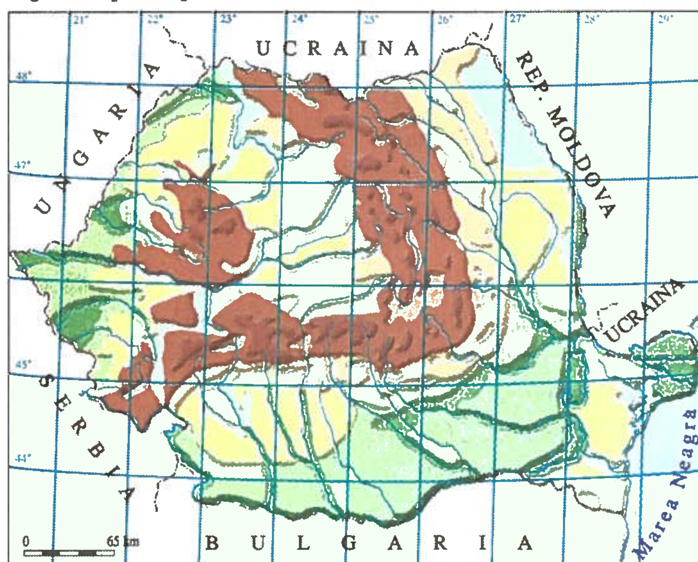

Fig. 2 România – trepte de relief

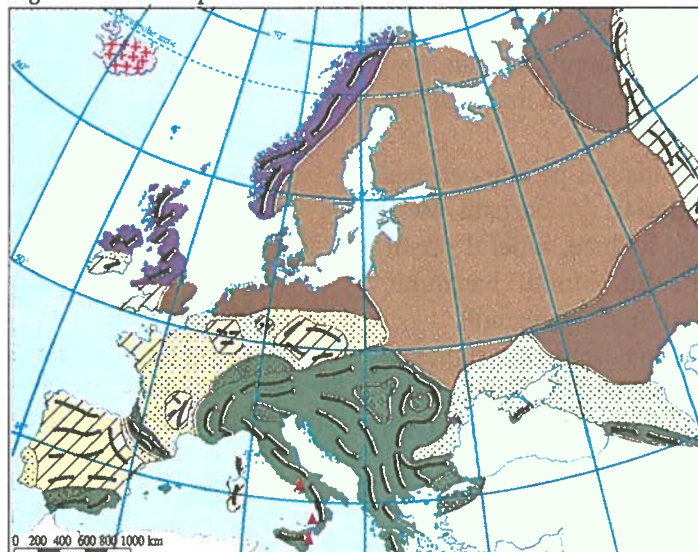

Fig. 3 Europa – harta morfostructurală

DOC 1 Europa – trepte de relief

Altitudini	Treaptă de relief	%
-28 – 500 m	câmpie	57
200 – 500 m	câmpii înalte, dealuri, podișuri joase	27
500 – 1 000 m	dealuri înalte, munți joși	10
peste 1 000 m	munți	6

DOC 2 Altitudini caracteristice ale continentelor

Continent	Altitudinea (m)		
	medie	maximă	minimă
Europa	340	5 642	- 27
Asia	950	8 848	- 408
Africa	750	5 895	- 153
America de Nord și Centrală	720	6 193	- 86
America de Sud	580	6 960	- 40
Australia	350	5 030	- 16
Antarctida	2 600	6 096	- 200 m (sub gheață)

I. Munți și depresiuni intramontane (28%)
- Munți înalți (alt. >1500 m) (4%)
- Munți de altitudine mijlocie (1000–1500 m) și munți joși (sub 1000 m) (17%)
- Depresiuni intramontane mari (7%)

II. Dealuri, podișuri și depresiuni intradeluroase (42%)
Dealuri și podișuri
- a. înalte (16%)
- b. joase (12%)
- Arii depresionare, dealuri și culoare în cadrul dealurilor și podișurilor (14%)

III. Câmpii (30%)
- Câmpii înalte (câmpii piemontane și tabulare) (23%)
- Câmpii joase (câmpii de subsidență și luncă, câmpii deltaice și maritime) (7%)

Primul nucleu continental cu structuri:
- a) la suprafață
- b) în adâncime

Europa veche (caledoniană și hercinică):
- a) masive caledoniene
- b) masive hercinice
- munți, platouri, podișuri
- regiuni depresionare

Europa recentă (alpină):
- a) munți
- b) regiuni depresionare
- vulcani
- catene muntoase
- regiuni vulcanice recente

ACTIVITĂȚI

1. Utilizând hărțile alăturate referitoare la Europa (fig. 1-3), comparați cele trei sisteme montane majore (caledonian, hercinic și alpin), după direcție, altitudine, formă, continuitate.

2. Precizați succesiunea în timp a structurilor reprezentate pe harta alăturată (fig. 3).

3. Realizați un text de cel mult o jumătate de pagină în care să utilizați integral elementele din fig. 2 (harta și legenda acesteia).

2.2 TIPURI GENETICE DE RELIEF

EUROPA

Tipurile genetice majore (fig. 1), la această scară, sunt determinate de morfostructurile majore, care imprimă un anumit aspect „tectonic" reliefului (rezultat din caracteristicile plăcilor și deplasarea acestora). Tipurile genetice majore sunt date de relieful morfostructurilor majore:

- Câmpia Europei de Est, cea mai întinsă unitate de relief a Europei (deși aparent cu relief de câmpie), aparține **primului nucleu continental**;
- **sistemele montane** (caledoniene, hercinice și alpine);
- arii depresionare, sub forma unor **câmpii de acumulare exterioară** (fluviale, fluvio-lacustre, fluvio-glaciare) sau **depresiuni interioare**;
- unități de podiș, pe substraturi diferite (Podișul Ardeni, Podișul Boemiei, Podișul Podolic).

Pe aceste structuri acționează agenți și procese determinând un relief derivat cu mai multe tipuri genetice, cum ar fi:

- **relieful glaciar**: de tip continental și montan (de tip alpin, pirenean și caucazian), cuaternar și actual;
- **relieful de acumulare glaciară** format în urma retragerii calotei cuaternare (Câmpia Nord-Europeană);
- **relieful litoral** (cu fiorduri, riass, estuare, de tip dalmatic, cu lagune, limane, delte sau relief litoral tectono-glaciar);
- **relieful carstic**, foarte diferențiat și diversificat în raport de condițiile concrete de carstificare (Podișul Karst, Alpi etc.);
- **relieful structural și petrografic**; din această categorie, relieful vulcanic cuprinde platouri (Islanda), vulcani activi și semiactivi (Peninsula Italică) și un lanț vulcanic neogen (în Carpați);
- **relieful piemontan** (piemonturile din nordul Pirineilor, cele din nordul Italiei, în regiunea cunoscută sub numele de „Piemont" și în sudul Carpaților Meridionali, unde se află Piemontul Getic).

ROMÂNIA

Existența celor trei fragmente rigide de platformă (fundamentul Câmpiei Române, Dobrogea și fundamentul Podișului Moldovei) a determinat forma actuală a arcului carpatic pe care o are acesta pe teritoriul țării noastre.

Tipurile genetice de relief din țara noastră sunt redate în harta alăturată (fig. 2) și cuprind o varietate de forme, grupate în peste 20 de categorii. Extensiuni teritoriale mai mari au, așa cum se observă, următoarele tipuri:

- **munții-bloc** (pe roci dure, cu urme de modelare policiclică); aceștia formează cele mai vechi, mai rigide și mai complexe sisteme montane: Carpații Meridionali, Munții Apuseni, Munții Rodnei);
- **relieful structural** (pe fliș sau pe structuri vulcano-sedimentare);
- **relieful cutat** (în Subcarpați, în regiunile montane cu fliș); Subcarpații reprezintă, din acest punct de vedere, un tip de relief original, foarte rar pe glob;
- **relieful piemontan** (Piemontul Getic);
- **podișuri** pe structuri monoclinale sau ușor ondulate (Podișul Dobrogei, Podișul Moldovei);
- **câmpii** (de subsidență, tabulare și câmpii piemontane);
- **relief vulcanic** (lanțul Oaș-Călimani-Harghita) care aparține celui mai lung lanț vulcanic din Europa.

La acestea se adaugă, pe întinderi mai mici: **relieful glaciar** (în Carpații Meridionali și Munții Rodnei), **relieful carstic** (în Munții Apuseni, Munții Banatului, Podișul Mehedinți și în alte regiuni).

Podișul Dobrogei conservă o suprafață de teren foarte interesantă sub raportul tipurilor de relief: Podișul Casimcei. Acesta este în prezent un podiș peneplenizat dezvoltat pe o structură subiacentă de roci foarte vechi (șisturi verzi), asemănătoare sistemelor caledoniene.

TERMENI

Munți-bloc – munți bine delimitați, formați pe structuri de roci dure.

Piemont – suprafață de acumulare situată în apropierea unei regiuni mai înalte (la „piciorul muntelui").

Câmpie de acumulare glaciară – câmpie formată prin acțiunea de acumulare a depozitelor glaciare în partea terminală a ghețarilor continentali cuaternari.

Fiord – țărm cu aspect sinuos, abrupt format în locul văilor glaciare cuaternare.

Tip genetic de relief – asociere de forme, cu elemente comune, rezultate din acțiunea predominantă a unui agent sau a unui element al substratului.

Platformă – structură a scoarței terestre care, în sens geologic, constituie o regiune stabilă și rigidă.

Peneplenă – suprafață orizontală rezultată în urma unei eroziuni îndelungate.

ACTIVITĂȚI

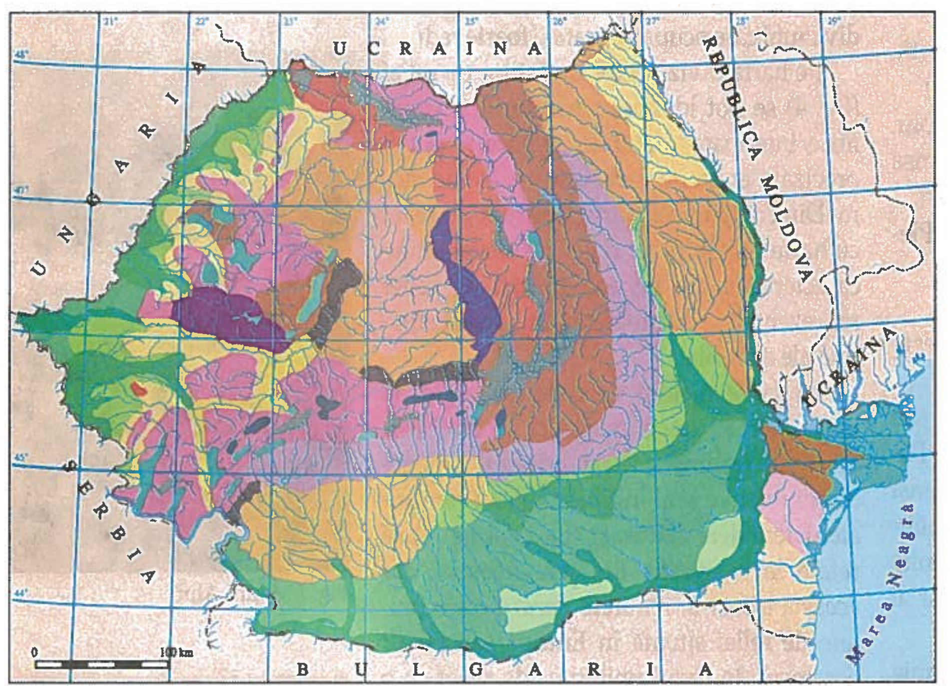
1. Comparați fig. 1 și fig. 2 sub raportul gradului de detaliere al elementelor reprezentate și al informației cartografice.

2. Realizați un text de 10-15 rânduri, referitor la două tipuri de relief, la alegere dintre cele redate în legenda figurii 2.

- Munți pe structuri caledonice cu relief glaciar cuaternar (înălțați în postglaciar)
- Relief montan cu litoral de tip fiord
- Podișuri și munți joși, pe structuri predominant hercinice
- Podișuri joase pe structuri foarte vechi (proterozoice), peneplenizate, cu aspect actual de câmpii și dealuri
- Regiuni alpine: munți, depresiuni și culoare intramontane, dealuri marginale cutate
- Regiuni joase, cu altitudini și forme de relief asemănătoare câmpiilor, dezvoltate pe un substrat dur, predominant proterozoic
- Câmpii glaciare (fluvio-glaciare)
- Câmpii de acumulare fluvio-lacustre (montane)

Fig. 1 Europa – tipuri genetice majore de relief (generalizări regionale)

- Dealuri și depresiuni dezvoltate pe o structură miopliocenă slab cutată cu aspect subcarpatic
- Relief piemontan (Piemontul Getic)
- Relief de dealuri pe o structură predominant monoclinală
- Relief de dealuri pe structuri de tip „dom"
- Dealuri joase (pe o structură monoclinală și roci mai moi)
- Dealuri pe structuri montane (cu relief petrografic și pedimente)
- Podiș peneplenizat (pe șisturi verzi)
- Podiș ondulat (pe roci sedimentare dure)

A. Treapta montană

- Munți bloc dezvoltați pe un strat de roci dure cu suprafețe de modelare ciclică și policiclică, relief petrografic
- Relief glaciar
- Relief carstic
- Relief pe structuri sedimentare-cutate (de tip „fliș")
- Relief pe structuri vulcano-sedimentare
- Relief vulcanic

B. Dealuri și podișuri

- Depresiuni intramontane
- Depresiuni marginale
- Culoare depresionare
- Dealuri pe structură cutată (de tip subcarpatic)

C. Câmpii

- Câmpii piemontane și de glacis
- Câmpii înalte de origini diferite
- Câmpii tabulare înalte
- Câmpii de subsidență
- Lunci largi
- Câmpie deltaică

Fig. 2 România – tipuri genetice de relief (pe treptele majore)

2.3 UNITĂŢI MAJORE DE RELIEF

EUROPA

Unitățile majore ale Europei se pot identifica pe orice hartă fizică a Europei, la un nivel de detaliere corespunzător scării acesteia. Harta alăturată (fig. 2) redă, la această scară, unitățile majore semnificative. În cadrul continentului nostru, pot fi identificate următoarele **unități majore**, grupate pe treptele de relief și substratul genetic al acestora astfel:

Unități montane, care cuprind:

- unități alpine (Munții Alpi – fig. 1, Apenini, Pirinei, Carpați, Caucaz), formate din lanțuri montane individualizate și masive, despărțite prin depresiuni intramontane și culoare;
- unități de munți (și podișuri mai înalte), dezvoltați pe structuri **caledoniene** (Alpii Scandinaviei) și **hercinice** (Masivul Renan, Munții Sudeți, Munții Ural etc.).

Unități de podișuri:

- pe structuri vechi (Podișul Donețk, Podișul Central Rus, Podișul Dobrogei);
- pe structuri hercinice (de exemplu, Podișul Boemiei, care este înconjurat însă de porțiuni mai înalte, cu aspect montan;
- pe structuri mai noi (Podișul sau Piemontul Getic).

Unități de câmpie:

- câmpii fluvio-glaciare (cum este Câmpia Nord-Europeană);
- câmpii fluvio-lacustre (Câmpia Română, Câmpia Panonică și Câmpia Padului); acestea s-au format prin umplerea succesivă a unor bazine maritime, semiînchise (Bazinul Panonic) sau cu o anumită deschidere (în locul Câmpiei Române și al Câmpiei Padului);
- câmpii pe structură de podiș (Câmpia Europei de Est, Câmpia Finlandei); acestea nu sunt propriu-zis câmpii (aparent justificate de altitudinile coborâte), ci adevărate podișuri, pe structuri foarte vechi;
- câmpii fluvio-litorale (Câmpia Mării Negre, Câmpia Precaspică), provenite din alternanța acumulării fluviale continentale și submerse și din evoluția liniei țărmului.

ROMÂNIA

Unitățile majore (fig. 3) se pot grupa pe trepte și tipuri de relief, astfel:

Unități montane carpatice (și spațiul depresionar interior), cuprinzând Carpații și Depresiunea Colinară a Transilvaniei (cu cele trei ramuri carpatice, care închid în interior aria depresionară a Transilvaniei).

Unități de dealuri și podișuri, cuprinzând: Subcarpații, Podișul Moldovei, Podișul Mehedinți, Piemontul Getic, Dealurile de Vest și Podișul Dobrogei.

Unități de câmpie, cuprinzând: Câmpia de Vest, Câmpia Română, Delta Dunării și câmpia lagunară Razim-Sinoie.

Fiecare unitate majoră are o serie de subdiviziuni, mai mult sau mai puțin individualizate, iar acestea, la rândul lor, alte diviziuni mai mici. Se formează, astfel, o taxonomie, de la aceste unități majore, până la diviziuni care ocupă suprafețe foarte reduse.

Pe harta diviziunilor unităților de relief (fig. 4) se pot identifica nivelurile taxonomice inferioare unităților majore și pot fi precizate anumite caracteristici ale acestora. Din compararea hărții tipurilor de relief cu harta unităților de relief rezultă anumite caracteristici ale fiecărei unități de relief reprezentate, referitoare la aspectele calitative ale acestuia.

Unitățile majore de relief se divid, la rândul lor, în areale mai mici. În divizarea acestora, trebuie păstrat criteriul omogenității relative și al individualizării teritoriale. Exemplele alăturate (fig. 3 și fig. 4) se referă la o situație din țara noastră, dar aceasta există în realitate pentru orice unitate de relief situată în Europa sau pe alt continent. În cazul unităților de relief cu o mare omogenitate și o extensiune foarte mare (cum ar fi Câmpia Europei de Est, Câmpia Nord-Europeană), diviziunile subordonate au întinderi mai mari și sunt mai greu de identificat. Imaginile alăturate (fig. 2, 3, 4) arată foarte clar cum se poate realiza trecerea de scară de la întinderi mai mari (fig. 2) la întinderi mai mici (fig. 4).

TERMENI

Unitate de relief – suprafața de teren bine individualizată, pe suprafața căreia există o anumită omogenitate altimetrică și a tipurilor de relief.

Unitate majoră – diviziune principală, cu un anumit caracter convențional, care depinde de scara hărții.

Câmpie fluvio-glaciară – câmpie formată în urma avansării și a retragerii succesive a ghețarilor continentali.

Câmpie fluvio-litorală – câmpie formată pe spațiul de oscilație a liniei țărmului, pe baza sedimentelor aduse de fluviu și curenții litorali.

Hercinic – sistem montan și orogeneză a cărei denumire provine de la cea a Munților Harz din Germania.

Fig. 1 Munții Alpi

ACTIVITĂŢI

Comparați extensiunea unităților taxonomice din regiunile montane și din regiunile de câmpie, de la cele mai mari întinderi (unități majore), până la cele mai mici, reprezentate pe hartă (fig. 4).

Fig. 2 Europa – Unități majore de relief

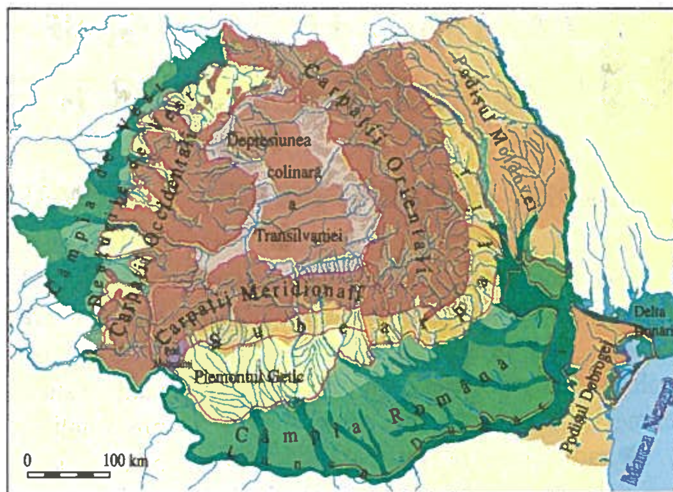

Fig. 3 România – Unitățile majore de relief

- Munți
- Depresiuni intramontane și culoare
- Zona de podiș
- Dealuri și depresiuni submontane
- Podiș pe structuri montane (Pod. Mehedinți)
- Subcarpații (dealuri și depresiuni)
- Dealuri pericarpatice predominant piemontane

Podișuri extracarpatice:
- cu altitudini mai ridicate (450–600 m)
- cu altitudini mai coborâte (200–300 m)
- cu aspect peneplenizat
- Câmpii înalte (150–300 m)
- Câmpii orizontale
- Câmpii joase și lunci
- Câmpie deltaică și litorală
- Orașe

- A Carpații Maramureșului și Bucovinei
- B Carpații Moldo-Transilvani
- C Carpații Curburii
- D Munții Banatului
- E Munții Apuseni

Fig. 4 România – diviziuni ale unităților majore de relief

2.4 CLIMA – FACTORII GENETICI, ELEMENTELE CLIMATICE ȘI REGIONAREA CLIMATICĂ

EUROPA – FACTORII GENETICI

În cazul unei întinderi continentale cum este cea a Europei, principalii factori genetici au caracteristici care derivă din factorii genetici generali ai climei planetei. Principalii factori care determină caracteristicile climei Europei sunt:

- radiația solară (rezultată din poziția pe glob), care determină caracterul temperat al climei; valoarea radiației solare globale scade de la sud (130-140 kcal/cm^2/an) spre nord (80-100 kcal/cm^2/an);
- contactul foarte sinuos dintre uscat și apă și existența, în cazul Oceanului Atlantic, a unui curent maritim (Curentul Atlanticului de Nord);
- aspectul și altitudinea reliefului (prin prezența lanțului alpino-carpatic și prin zonalitatea verticală);
- existența unei mase continentale de întindere mai mare în est, care determină continentalismul temperaturii și precipitațiilor;
- circulația generală a aerului, concretizată prin deplasarea anuală a zonelor de divergență și de convergență, pe fondul unei circulații predominant vestice.

ELEMENTELE CLIMEI

Din hărțile alăturate se pot observa **elementele climatice principale**: izotermele medii anuale (fig. 1) și cantitatea medie anuală de precipitații (fig. 3).

Sub raport climatic, continentul are o azonalitate „deformată" (de la sud-vest spre nord-est), determinată de acțiunea climatică simultană a Curentului Atlanticului de Nord și de continentalismul părții de est a Europei.

Astfel, **izotermele lunilor extreme** (ianuarie și iulie), precum și persistența stratului de zăpadă arată că modificarea acestor elemente se realizează pe o direcție care pornește din sud-vestul continentului, spre nord-estul acestuia (nordul Munților Ural) și nu conform zonalității latitudinale.

ROMÂNIA – FACTORII GENETICI

Factorii genetici ai climei la nivelul țării noastre, pe fondul celor menționați anterior, se referă la următoarele elemente:

- persistența unei circulații predominant vestice, care influențează repartiția precipitațiilor și trecerea de la influențele oceanice la cele continentale;
- etajarea reliefului care induce o etajare climatică, mai redusă decât în cazul altor regiuni și foarte mult nuanțată de existența depresiunilor intramontane;
- diferențele termice reduse, datorate extensiunii în latitudine.

O comparație climatică sugestivă între Europa și România poate fi realizată prin analiza temperaturilor caracteristice vara (iulie) la cele două scări de reprezentare (DOC 1).

Din analiza acestor hărți se pot observa atât detaliile referitoare la țara noastră (în raport cu Europa), cât și complexitatea crescândă a situației concrete în cazul trecerii de la o scară mai mare la una mai mică.

ELEMENTELE CLIMEI

Pe fondul caracteristicilor continentului, clima țării noastre se caracterizează prin următoarele elemente specifice (fig. 2, fig. 4):

- existența unor temperaturi medii anuale mai mari de 10° C (în sud), de 8,5° C (în nord) și scăderea acestora în altitudine (între 200 și 2 500 m) până la valori de 0° C;
- iarna (ianuarie), aproape întregul teritoriu al țării are temperaturi negative (care coboară la -12° C pe vârfurile munților), iar vara (iulie), cele mai întinse suprafețe au temperaturi cuprinse între 20 și 24° C;
- precipitațiile medii scad de la vest la est (de la 650 la 400 mm) și cresc cu înălțimea (la peste 1 400 mm în munții foarte înalți și cu expunere vestică).

TERMENI

Factor genetic – factor care determină caracteristicile elementelor meteorologice și climatice.

Radiația solară – cantitatea de energie radiantă provenită de la Soare, măsurată pe o anumită suprafață.

Element climatic – element individualizat al climei: temperatură, precipitații, deplasarea aerului.

Izotermă – linie care unește punctele cu aceeași temperatură.

Climat continental – climat influențat de o masă continentală prin diferențe termice importante între lunile extreme.

ACTIVITĂȚI

1. Analizați hărțile reprezentate pe harta alăturată și precizați gradul de detaliere al informației prezentate.

2. Menționați raportul dintre scara de reprezentare și diversitatea informației.

3. Precizați mersul izotermelor medii anuale și repartiția precipitațiilor medii, utilizând fig. 1 și fig. 2.

Fig. 1 Europa — temperatura medie anuală

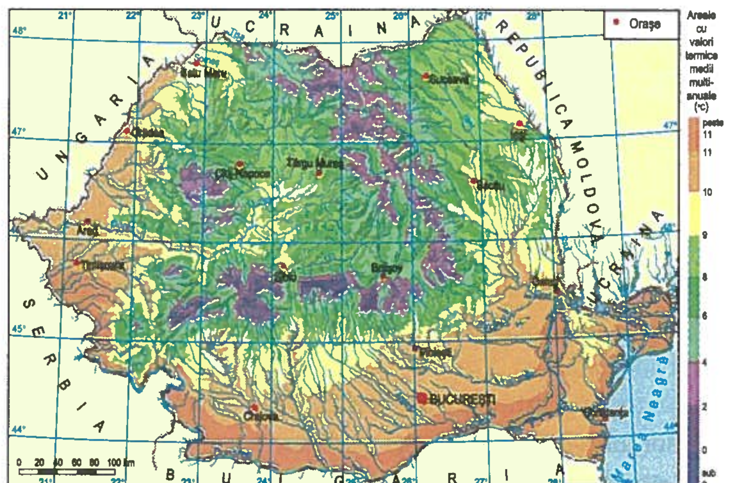

Fig. 2 România — temperatura medie anuală

Fig. 3 Europa — precipitații medii anuale

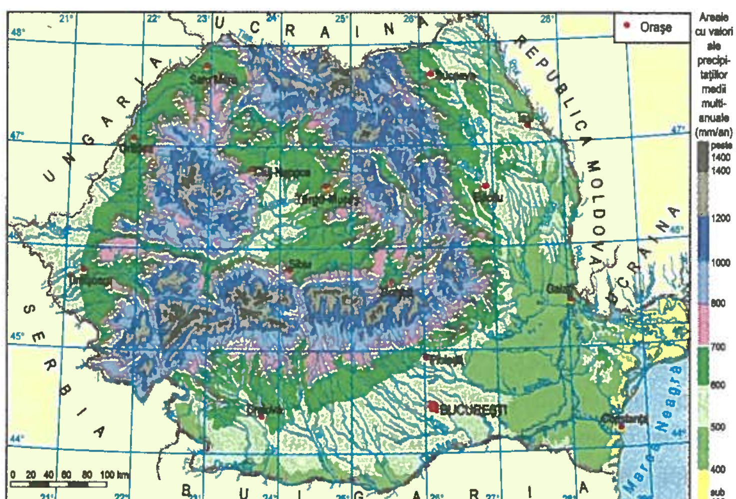
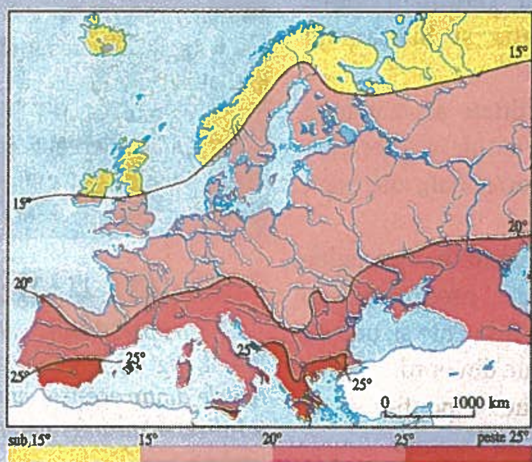
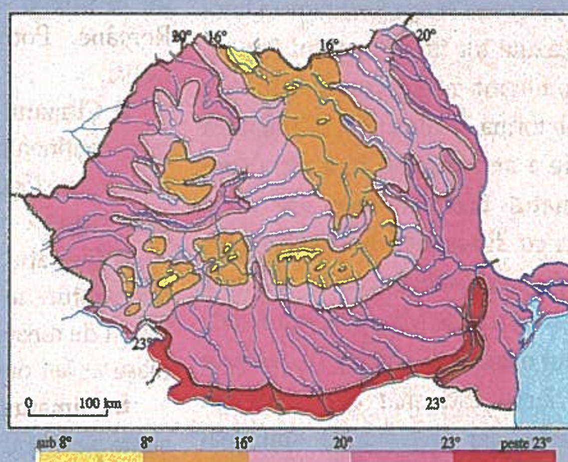

Fig. 4 România — precipitații medii anuale

DOC 1 **Hărți climatice: temperatura medie din luna iulie în Europa și în România**

Europa — temperatura medie în luna iulie (°C)

România — temperatura medie în luna iulie (°C)

REGIONAREA CLIMATICĂ

EUROPA

Pe continentul nostru pot fi identificate mai mute **tipuri de climă** (fig. 1), care au o succesiune predominant latitudinală, dar deformată de la direcția sud-nord la direcția sud-vest – nord-est. Zonalitatea este dublată de etajarea verticală a elementelor climei.

Pentru a ilustra această orientare a zonelor de climă pe direcția sud-vest – nord-est, trebuie să arătăm că succesiunea completă a zonelor de climă începe din Peninsula Iberică (unde, pe fondul climatului mediteranean, există nuanțe de ariditate similare latitudinilor tropicale) și ajunge la caracteristici climatice extreme, similare celor polare, în nord-estul continentului (nordul Munților Ural).

Din repartiția tipurilor de climă se observă influența Curentului Atlanticului de Nord (în aspectul arealului de climat oceanic și al repartiției temperaturilor medii ale aerului) și influența masei continentale de est (în caracterul continental al temperaturii și caracterul arid al regimului precipitațiilor).

Principalele tipuri de climă din Europa (fig. 1) au anumite caracteristici ale elementelor climatice componente. Astfel, **climatul subpolar** se caracterizează prin temperaturi scăzute tot timpul anului (cu valori predominant negative), precipitații reduse (sub formă de ninsoare) și lungimea foarte mare a anotimpului rece. Prin contrast, **climatul mediteranean** are două anotimpuri cu diferențieri mici sub raport termic și al precipitațiilor unde se simte influența exercitată de Marea Mediterană.

Climatul oceanic se caracterizează prin faptul că iarna este mai cald decât în cel continental, iar precipitațiile sunt mai ridicate. **Climatul de stepă** are precipitații reduse, care, spre est, dau nuanțe de ariditate.

ROMÂNIA

Regionarea climatică, în cazul țării noastre, cuprinde **etaje** datorate reliefului și **sectoare (sau nuanțe)** de climă, datorate influențelor exterioare. Din combinarea caracteristicilor climatice rezultate din etajare cu cele datorate influențelor exterioare, există o regionare climatică mai nuanțată (fig. 2).

Etajele de climă redau într-un mod mai fidel treptele majore și cele intermediare de relief:

- în regiunile montane există un climat diferențiat după treptele intermediare (climat alpin, climat montan și climat de depresiuni);
- în regiunile deluroase, după altitudinile relative (dealuri înalte, dealuri joase și depresiuni);
- în cazul climatului de câmpie, diferențele apar în raport cu poziția regiunilor de câmpie în cadrul țării. Influențele exterioare permit identificarea mai multor sectoare (cu diferite nuanțe).

- **Climatul cu influențe oceanice** are precipitațiile mai bogate (cu 200-300 mm anual) datorită vânturilor de vest, care aici au un caracter permanent.
- **Climatul cu influențe submediteraneene** are temperaturi mai ridicate și un al doilea maxim pluviometric toamna.
- **Climatul de tranziție între cel cu influențe submediteraneene și climatul de ariditate,** cuprinde centrul Câmpiei Române, Podișul Getic și Subcarpații Getici.
- **Climatul de ariditate** se manifestă prin continentalismul termic și precipitațiile reduse (500-400 mm/anual), zile tropicale și secete.
- **Climatul cu influențe baltice** induc temperaturi mai scăzute, precipitații sub formă de ninsoare mai frecvente și, uneori, mase de aer descendente din nord.
- **Climatul cu influențe pontice** se resimte pe litoral și în Delta Dunării.

Fiecare tip de climă, etaj sau nuanță pot fi caracterizate pe baza unor elemente de reper (DOC 1).

TERMENI

Continentalism termic – diferență mare între temperatura medie a lunii celei mai calde și a celei mai reci.

Nuanță climatică – caracteristică determinată de influențe climatice exterioare.

Etaj climatic – interval altimetric generalizat, cu anumite caracteristici climatice.

Ariditate – caracteristica a climei de a avea o evaporație mai mare decât precipitațiile primite.

Tip de climă – familie de valori climatice cu o anumită omogenitate în timp și spațiu, care permite individualizarea față de alte spații înconjurătoare.

Zonalitate climatică – variația în latitudine a elementelor climatice.

DOC 1 Caracteristici ale climei

a. Factorii genetici:
- factorii radiativi (radiație solară);
- factorii dinamici (circulația aerului);
- factorii fizico-geografici (poziție, relief etc.).

b. Elementele climei:
- regimul termic și repartiția temperaturilor caracteristice (temperatura medie, temperaturile medii ale lunilor extreme);
- regimul și repartitia precipitațiilor
- regimul eolian.

c. Diferentierile teritoriale: etaje, nuante, sectoare topoclimatice.

ACTIVITĂȚI

1. Comparați hărțile alăturate (fig. 1, fig. 2) și precizați diferențele dintre acestea, sub raportul diversității informațiilor prezentate.

2. Caracterizați un tip de climă, la alegere, dintre cele prezentate în legenda hărților.

- Climat subpolar
- Climat subpolar cu influență oceanică
- Climat boreal cu tendință oceanică
- Climat boreal continental
- Climat temperat-oceanic
- Climat de tranziție
- Climat temperat-continental
- Climat temperat de stepă cu precipitații moderate
- Climat mediteranean
- Climat subtropical secetos
- Climat montan

Fig. 1 Europa – Regionarea climatică (specificul etajelor și nuanțelor de climă)

I. Etaje de climă

- Climat alpin
- Climat de munte
- Climat de dealuri
- Climatul ariilor depresionare
- Climat de câmpie
- Climat de luncă și deltă
- Climat de litoral

II. Sectoare de influență climatică (nuanțe de climă)

- A oceanică
- B submediteraneană
- C de ariditate
- D scandinavo-baltică
- E pontică
- F de tranziție
- limită între regiunile climatice

III. Alte fenomene

- Austrul
- Crivățul
- Foehnul
- ▽ Inversiuni termice
- −38,5°C — minima absolută
- 44,5°C — maxima absolută
- Orase

Fig. 2 România – Regionarea climatică (specificul etajelor și nuanțelor de climă)

2.5 HARTA SINOPTICĂ A EUROPEI ȘI A ROMÂNIEI

HARTA SINOPTICĂ

Harta sinoptică (DOC 1, 2) redă situația meteorologică a unui teritoriu la un moment dat, dar într-un mod generalizat (deoarece nu sunt menționate toate stațiunile meteorologice), într-o formă simplificată și cu elemente care îi măresc puterea de sugestie.

EUROPA

Hărțile sinoptice ale continentului se bazează pe prelucrarea simultană a unui mare număr de date referitoare la elementele meteorologice principale.

O hartă sinoptică a Europei (DOC 1) poate cuprinde următoarele elemente:

- presiunea aerului, redată prin izobare, cu indicarea ariilor ciclonale (cu presiune scăzută) și a ariilor anticiclonale (cu presiune ridicată);
- tipurile de mase de aer, reprezentate prin semne specifice, care pot arăta proveniența acestora și, îndeosebi, raportul termic cu regiunile situate în apropiere, de care sunt despărțite prin fronturi atmosferice;
- arealele cu precipitații (care au loc simultan) și, uneori, caracteristicile acestora (lichide sau solide);
- hărțile sinoptice realizate la o scară mai mare pot cuprinde și elemente referitoare la temperaturile înregistrate în puncte reprezentative.

Hărțile sinoptice ale Europei destinate mass-mediei se reduc frecvent la elemente legate de temperaturi, asociate sau nu cu precipitații.

În cazul Europei, situațiile sinoptice sunt determinate de circulația generală a aerului, migrația anuală a zonelor de convergență și a celor de divergență, deplasarea maselor de aer datorată activității centrilor barici principali: centre de presiune maximă (anticiclonul Azorelor și anticiclonul central-asiatic) și centre de presiune minimă (ciclonul islandez și ciclonul siberian). Anumite aprecieri asupra climei pot fi realizate și pe baza unor elemente climatice medii (DOC 3).

ROMÂNIA

La nivelul și dimensiunea țării noastre, hărțile sinoptice (destinate publicului larg) cuprind îndeosebi elemente referitoare la temperaturile semnificative și la arealele cu precipitații. Hărțile sinoptice cu un grad mai mare de abordare științifică reprezintă și celelalte elemente referitoare la presiunea atmosferică, masele de aer, tipul de precipitații și direcția de deplasare a vântului.

Interpretarea hărților sinoptice ale teritoriului țării trebuie realizată în raport cu cele ale întregului teritoriu european și chiar ale unui spațiu mai larg. Acestea duc la elaborarea buletinelor meteorologice.

ELABORAREA PROGNOZELOR METEOROLOGICE

Harta sinoptică permite vizualizarea unor modificări spațiale ale caracteristicilor atmosferei, care pot sta la baza înțelegerii evoluției fenomenelor meteorologice. Elaborarea prognozelor se bazează pe utilizarea unor seturi de date meteorologice, prin intermediul unor aprecieri empirice, a unor date rezultate din regularități și, mai nou, pe baza unor programe informatice. Un rol deosebit îl au, în ultima perioadă, imaginile satelitare, prin corelarea acestora cu datele meteorologiei tradiționale. Prognozele se realizează pe termen scurt (mai puțin de o zi), pe termen mediu (câteva zile) și chiar pe un termen mai îndelungat (câteva săptămâni), cu aproximările corespunzătoare.

Forma cea mai simplă prin care sunt redate elemente meteorologice la un moment dat și prognoza acestora o reprezintă **buletinul meteorologic** (DOC 4).

TERMENI

Buletin meteorologic – text cuprinzând informații referitoare la starea elementelor meteorologice la un moment dat și la evoluția probabilă în următorul interval de timp.

Element meteorologic – însușire (temperatură, umezeală) sau fenomen (precipitații, vânt) ce caracterizează atmosfera la un moment dat.

Front atmosferic – zonă de separare a două mase de aer cu proprietăți diferite.

Baric – termen referitor la presiunea aerului.

Masă de aer – parte a atmosferei, cu anumite proprietăți ale elementelor meteorologice care îi conferă o anumită omogenitate.

Anticiclon - zonă de presiune ridicată, unde aerul are tendința de a avea un caracter divergent.

Ciclon – zonă de presiune scăzută (față de cea a regiunilor din jur), unde există tendința aerului de a avea un caracter convergent.

Izobară – linie care unește punctele cu aceeași presiune.

Situație sinoptică – caracteristicile elementelor meteorologice pe un anumit spațiu, la un moment dat.

ACTIVITĂȚI

1. Precizați cum este vremea în acest moment, pe baza caracteristicilor prezentate în buletinul meteorologic.

2. Realizați o previziune a vremii, pe termen mediu (una-două zile) a evoluției elementelor meteorologice.

3. Descrieți în cuvinte proprii, pe scurt, situația sinoptică din DOC 1, utilizând doar informațiile redate pe hartă.

DOC 1 **Harta sinoptică și tipurile principale de mase de aer (situația teoretică)**

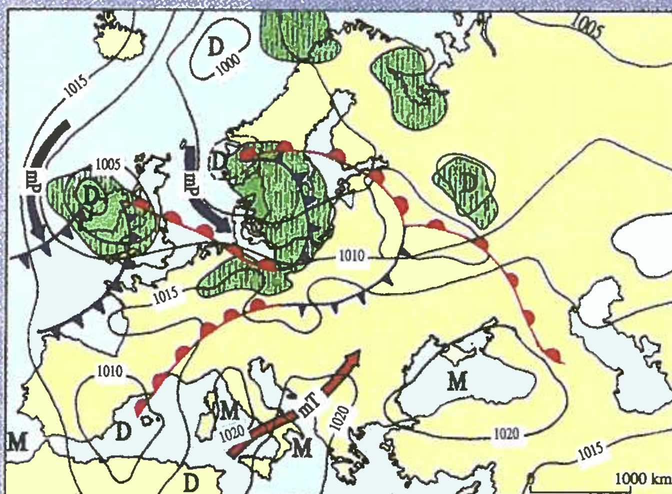
Tipurile principale de mase de aer întâlnite pe glob sunt:

– **mase de aer arctic (A)**, cu varietățile sale: *aer maritim arctic* și *continental arctic;*

– **mase de aer polar (P)**, cu *aer maritim polar* și *continental polar;*

– **mase de aer tropical (T)**, cu *aer maritim tropical* și *continental tropical;*

– **mase de aer ecuatoriale (E).**

1020 Izobare
M Zone de presiune maximă
D Zone de presiune minimă
Front rece
Front cald
Deplasarea maselor de aer
rece cald
mP Masă de aer maritim polar
mT Masă de aer maritim tropical
Areale cu precipitații

DOC 2 **Hărți sinoptice**

Există mai multe categorii de hărți sinoptice. Cele mai complexe sunt destinate analizei situației meteorologice în instituțiile specializate, precum și cele destinate zborurilor avioanelor. Caracteristici simplificate sunt redate în hărțile cu o destinație științifică generală. Cele mai simple hărți sinoptice sunt acelea care sunt publicate în diferite cotidiene sau sunt folosite în emisiunile de televiziune.

Aceste ultime hărți sinoptice, având ca evidentă destinație, prin intermediul mass-mediei, un public mai puțin avizat, sunt pe alocuri extrem de simple, cu informație redusă, cuprinzând îndeosebi elemente legate de temperatura aerului (în două momente ale zilei), mai rar referitoare la precipitații și extrem de rar la aspectul câmpului baric.

Hărțile sinoptice profesioniste cuprind elemente referitoare la câmpul baric, tipurile de mase de aer, arealele cu precipitații, direcția și intensitatea vântului, temperaturi caracteristice.

Reprezentările la nivelul globului asupra situațiilor sinoptice au în vedere îndeosebi circulația aerului, poziția diferiților centri barici (și modificarea acestora), precipitațiile atmosferice (sub forma unor areale) și temperaturi caracteristice.

La nivelul continentelor, hărțile sinoptice sunt influențate de scara la care sunt reprezentate și de întinderea continentului.

DOC 3 **România – date climatice**

Stația meteorologică	Temp. medie anuală (°C)	Precipit. medii anuale (mm)
Vf. Omu	– 2,6	1 074
Constanța	11,3	382
București	11,0	589
Galați	10,5	460
Timișoara	10,7	609
Oradea	10,3	610
Satu Mare	9,7	625
Cluj-Napoca	8,4	581
Sibiu	8,7	646
Târgu Mureș	8,7	603
Iași	9,5	532
Suceava	7,4	578
Bacău	9,0	557

DOC 4 **Buletinul meteorologic – 24 martie 2007**

În București

Astăzi. Cerul va fi temporar noros, iar vântul va sufla slab și moderat. Temperatura maximă va fi de 11 ... 12 grade, iar cea minimă va fi de -1 ... 1 grad.

În țară

Astăzi. Cerul va fi variabil, cu unele înnorări ziua în sud și sud-vest, unde și vântul va prezenta intensificări temporare. Izolat la munte, îndeosebi în Carpații Meridionali, vor fi precipitații slabe, predominant sub formă de lapoviță și ninsoare. Temperaturile maxime vor fi cuprinse între 7 și 15 grade, iar cele minime între -3 și 5 grade, ușor mai scăzute în depresiuni. Noaptea și dimineața izolat se va produce ceață, îndeosebi în Transilvania. În zonele deluroase și depresionare vor fi condiții de brumă.

Mâine. În cursul zilei, vremea va fi în general frumoasă, cu cerul variabil. Noaptea vor fi unele înnorări, iar în Moldova, cu totul izolat, vor fi posibile precipitații slabe, mixte. Vântul va sufla slab până la moderat. Temperaturile maxime vor fi cuprinse între 8 și 16 grade, iar cele minime între -3 și 5 grade. Vor fi condiții de ceață în zonele joase, îndeosebi în cele din vest și din centru.

PORTOFOLIU

Notați, în fiecare zi în care aveți oră de geografie, elementele caracteristice ale vremii din ziua respectivă (asemănătoare celor prezentate în buletinele meteorologice). Aceste date urmează să se refere la localitatea voastră și nu la tot teritoriul țării. La sfârșitul anului școlar, urmează să adunați aceste date și să precizați, pe scurt, modul în care au evoluat caracteristicile vremii.

Precizați aceste modificări utilizând elementele referitoare la interpretarea situațiilor sinoptice.

2.6 HIDROGRAFIA EUROPEI ŞI A ROMÂNIEI – ASPECTE GENERALE

EUROPA

La dimensiunile continentului nostru, hidrografia este influențată de poziția geografică (prin caracteristicile elementelor climatice), caracteristicile cantitative și calitative ale circuitului apei în natură, de configurația țărmurilor și de întinderea continentului. Aceste elemente determină varietatea și caracteristicile domeniilor hidrosferei exterioare (mări, fluvii, lacuri, ghețari) în această parte a Terrei.

OCEANE ŞI MĂRI

Europa este înconjurată de mări și de oceane, care au caracteristici diferite. Masa apelor oceanice și maritime formează împreună hidrografia apelor exterioare care înconjoară Europa, spre deosebire de apele continentale, interioare.

Influența cea mai importantă asupra Europei o exercită curentul Atlanticului de Nord, care modifică elementele climatice de bază pe fațada vestică a continentului, influențând hidrografia interioară (debitele râurilor, regimul termic).

FLUVII ŞI RÂURI

Bazinele hidrografice principale sunt orientate spre spațiile înconjurătoare: Oceanul Arctic, Oceanul Atlantic și mările adiacente, Marea Mediterană, Marea Neagră și Marea Caspică. În cazul Europei, trebuie să observăm că bazinele hidrografice cele mai întinse (Volga și Dunăre), care transportă și cele mai mari cantități de apă, se varsă în mări relativ izolate.

Principalele râuri și fluvii (fig. 1, DOC 1) au debite și lungimi care sunt influențate de aspectul general al continentului și de cantitatea precipitațiilor atmosferice.

LACURILE

Principalele categorii de lacuri din Europa, după întindere și modul de formare, sunt:

- **lacuri glaciare**, situate în depresiunile create de foștii ghețari cuaternari de calotă (L. Ladoga, L. Onega etc.) sau în regiunile muntoase cu glaciațiune alpină (L. Geneva, L. Garda, L. Como – cel mai adânc lac european, 410 m);
- **lacuri de baraj artificial** (pe majoritatea fluviilor importante), cu acumulări mai mari pe Dunăre (L. Porțile de Fier) și Volga (L. Rîbinsk etc.);
- **lagune, limane maritime** și alte categorii de lacuri situate la țărmul mării;
- diferite alte tipuri de lacuri, cu suprafețe mai mici (în sare, în regiuni carstice, lacuri tectonice, în regiuni vulcanice etc.).

GHEŢARI ŞI BANCHIZĂ

Apa sub formă solidă este prezentă mai ales în regiunile situate în partea de nord a continentului, în Oceanul Arctic și insulele acestuia. Ghețari continentali (de calotă) există în Islanda, Svalbard, Novaia Zemlea, iar ghețari montani în Alpi, Pirinei și în Scandinavia. Banchiza este frecventă în mările Oceanului Arctic, îndeosebi în Marea Albă.

ROMÂNIA

Hidrografia țării noastre este tangentă Mării Negre (care o colectează integral) și cuprinde, ca ape continentale, Dunărea, lacurile, râurile interioare și apele subterane.

Râurile interioare sunt organizate în bazine hidrografice, reprezentate de râuri, care se varsă direct sau indirect în Dunăre (fig. 2).

Lacurile cuprind o mare varietate de forme, dar au în general întinderi relativ reduse. Cele mai întinse lacuri sunt sistemul lagunar Razim-Sinoie și lacurile de baraj hidroenergetic (L. Porțile de Fier și Ostrovul Mare, pe Dunăre, L. Izvorul Muntelui, pe Bistrița etc.).

Apele subterane prezintă acumulări mari în regiunile de câmpie, iar în partea de vest a țării au și o componentă geotermală.

TERMENI

Rețea hidrografică – totalitatea formelor pe care le are apa pe un anumit teritoriu; acestea sunt legate îndeosebi de aspectul râurilor cu un caracter permanent, organizate într-o „rețea".

Regim hidrologic – oscilațiile debitelor și ale nivelului apei unui râu în cursul unui an.

Banchiză – suprafață înghețată în mod permanent sau temporar a mărilor sau oceanelor.

Ape geotermale – ape de adâncime, care au temperaturi ridicate din cauza căldurii din interiorul scoarței.

Calotă – volum de gheață asemănător unui fragment dintr-o sferă, care a acoperit sau acoperă continuu o întindere continentală.

Lagună – lac format prin bararea unui fost golf marin.

Endoreic – regiune fără scurgere exterioară.

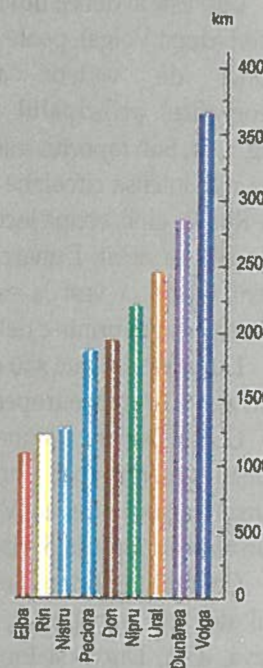
ACTIVITĂŢI

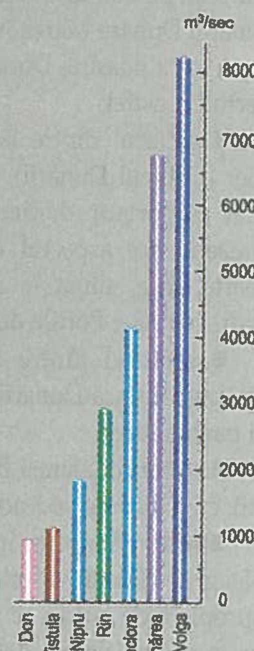
1. Explicați cum influențează poziția geografică a unui teritoriu caracteristicile calitative și cantitative ale circuitului apei.

2. Grupați fluviile principale reprezentate pe harta hidrografică a Europei (fig. 1) pe următoarele bazine maritime și oceanice: Marea Caspică, Marea Neagră, Marea Mediterană, Oceanul Atlantic (și Marea Nordului), Marea Baltică și mările Oceanului Arctic.

Fig. 1 Europa – Harta hidrografică

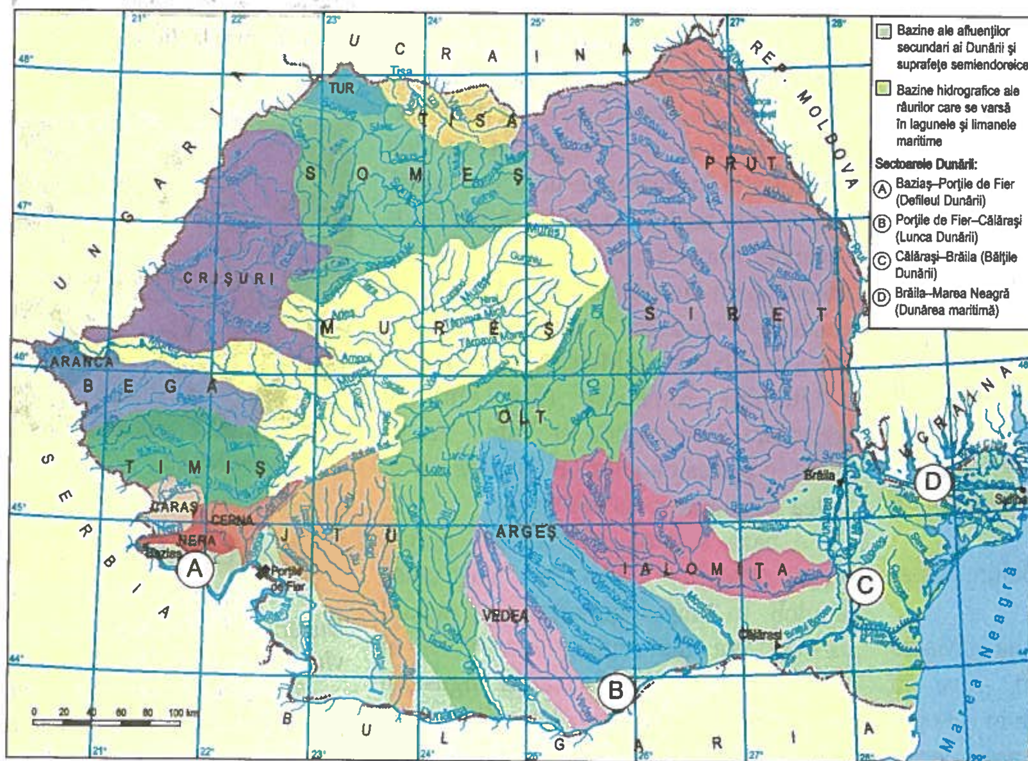

Fig. 2 România – Rețeaua hidrografică

2.7 DUNĂREA ŞI MAREA NEAGRĂ

DUNĂREA

Deși este al doilea fluviu ca lungime și ca debit (după Volga), poate fi considerată, din punct de vedere al complexității geografice, **principalul fluviu european** (fig. 1, 3). Sub raportul traficului de mărfuri, cea mai intensă circulație se realizează însă pe Rin. Pe glob, ocupă locul 24 ca lungime și locul 40 ca debit. Dunărea străbate Europa Centrală de la vest la est, vărsându-se în Marea Neagră printr-o deltă (Delta Dunării).

Dunărea străbate sau este tangentă teritoriului a 10 state europene (DOC 1).

Cursul Dunării se împarte în trei sectoare: cursul superior (până aproape de Viena), cursul mijlociu (de la Viena la Baziaș) și cursul inferior (de la Baziaș până la vărsare).

Cei mai importanți afluenți după debitul de apă transportat de Dunăre sunt: Sava, Tisa, Drava și Inn. Debitul Dunării crește de la 450 m^3/s (la Regensburg) la 2 350 m^3/s (la Budapesta) și 6 480 m^3/s (la intrarea în Delta Dunării).

Pe cursul superior al Dunării există un sistem de canale care fac legătura cu fluviul Rin, iar pe cursul inferior a fost construit canalul Dunăre-Marea Neagră.

În țara noastră, Dunărea are mai multe sectoare, astfel:

- sectorul dintre Baziaș și Porțile de Fier (Defileul Dunării), care reprezintă cel mai important defileu din Europa; în prezent, are aspectul unui adevărat lac, foarte lung, situat în amonte de barajul hidrocentralei Porțile de Fier;
- sectorul dintre Porțile de Fier și Călărași (Lunca Dunării), cu o lățime mare și pantă redusă;
- sectorul Călărași-Brăila (Bălțile Dunării), cu o direcție sud-nord;
- sectorul cuprins între Brăila și Marea Neagră (Dunărea maritimă), care în apropiere de Tulcea se ramifică în cele trei brațe principale ale deltei; pe acest sector pot urca nave maritime până la Brăila.

MAREA NEAGRĂ

Marea Neagră (fig. 2, 4) poate fi considerată o mare de tip continental, fiind semiînchisă și înconjurată din toate părțile de uscat. Legătura cu Oceanul Planetar, foarte dificilă, este realizată prin strâmtoarea Bosfor, Marea Marmara, strâmtoarea Dardanele, Marea Egee și Marea Mediterană.

Relieful Mării Negre cuprinde următoarele **trepte**:

- **platforma continentală** (0 ... -200 m), foarte dezvoltată în partea de nord-vest, cu aspectul unei câmpii submarine slab înclinate;
- **abruptul continental** (- 200 ... - 2 000 m), face legătura cu partea centrală, formată din bazinul Mării Negre;
- **bazinul Mării Negre** (situat la adâncimi mai mari de 2 000 m) este o „câmpie" submarină întinsă și netedă.

O caracteristică a Mării Negre o reprezintă **bilanțul hidrologic pozitiv** (provenit din cantitățile de apă care ajung, prin fluvii și prin precipitații și cele care se pierd, prin evaporare și transfer în zona Bosfor).

Salinitatea crește ușor cu adâncimea, iar în profil vertical, Marea Neagră are două straturi suprapuse de apă (la suprafață un strat mai dulce și în adâncime unul mai sărat). Viețuitoarele sunt prezente în stratul de la suprafață. Mareele sunt foarte reduse, iar curenții au un caracter ocazional, fiind determinați de vânt. Există și curenți de transfer între Marea Neagră și Marea Mediterană.

Litoralul românesc (144 km) se desfășoară între Sulina și Vama Veche, având în partea de nord un țărm jos, iar în partea de sud un țărm mai înalt.

Pe baza acestor caracteristici putem aprecia că Marea Neagră este o mare unică pe glob. În timpul glaciațiunilor, nivelul acesteia era mai ridicat decât cel al Oceanului Planetar (din cauza îngustării din dreptul Str. Bosfor), iar o eventuală ridicare actuală a acestuia nu ar influența nivelul mării.

TERMENI

Bazin hidrografic – suprafață de teren de unde își adună apele un râu sau fluviu.

Dunărea maritimă – porțiune a Dunării pe care pot pătrunde, alături de navele fluviale, nave maritime.

Bilanț hidrologic – diferența dintre cantitatea de apă primită și cantitatea de apă cedată.

Platformă continentală – porțiune a unei mări situată în prelungirea uscatului, unde adâncimile se păstrează la valori foarte mici (0-200 m).

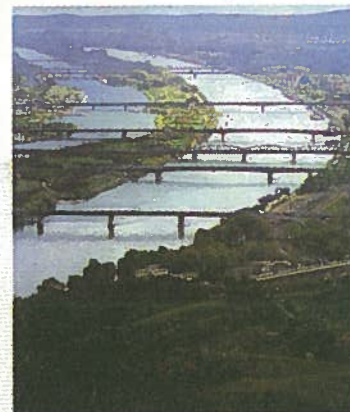

Fig. 1 Dunărea la Viena

Fig. 2 Marea Neagră

ACTIVITĂȚI

1. Explicați formarea Deltei Dunării prin caracteristicile fluviului și ale Mării Negre.

2. Realizați câte o scurtă prezentare a sectoarelor Dunării în Europa, folosind informațiile redate pe hartă (fig. 1).

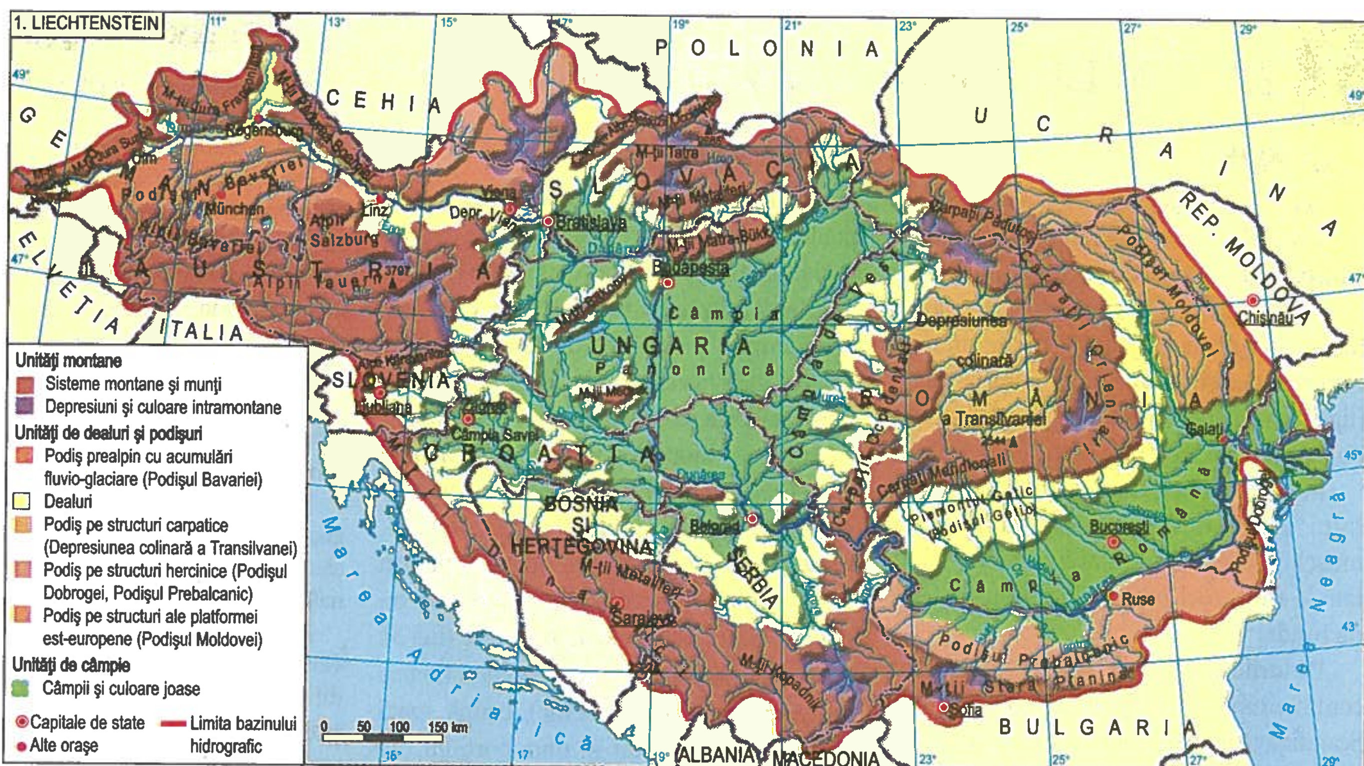

Fig. 3 Bazinul Dunării

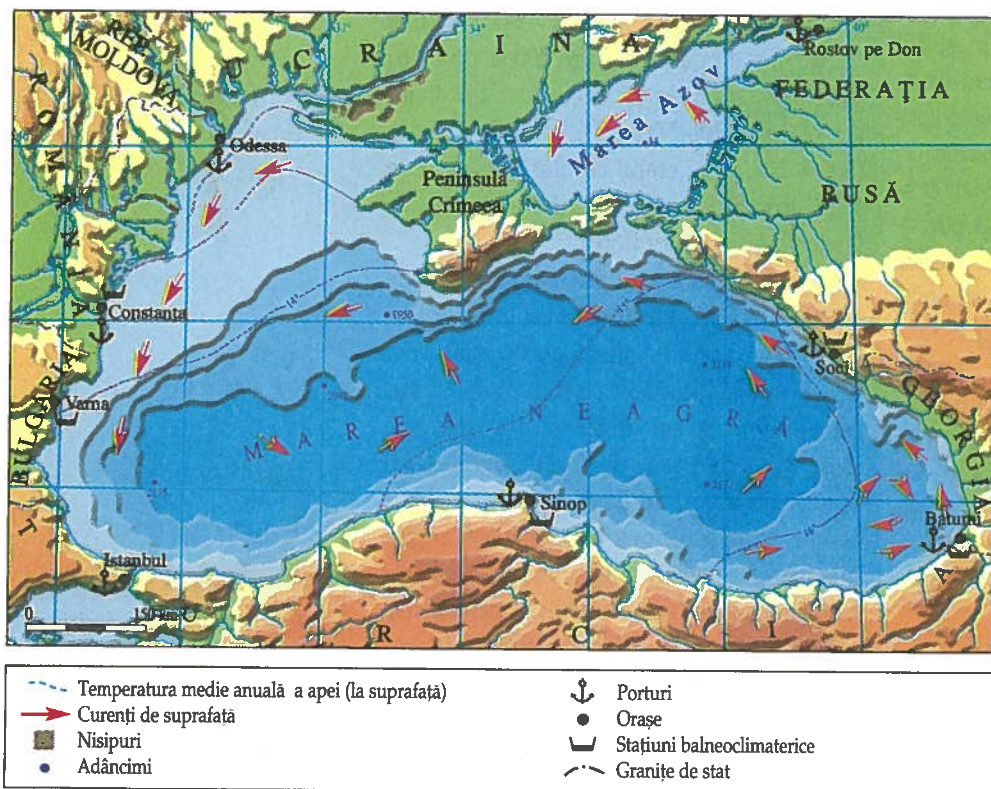

Fig. 4 Marea Neagră

DOC 1 Lungimea Dunării pe sectoare și proporția fiecărui sector din lungimea totală

Țara	Lungime (km)	Ponderea (%)
Germania	420	15
Austria	370	14
Austria–Slovacia	25	1
Slovacia–Ungaria	230	8
Ungaria	330	11
Croația–Serbia	130	4
Serbia	280	9
Serbia–România	210	7
România–Bulgaria	490	17
România	190	7
România–Moldova	0,1	–
România–Ucraina	185	7
Total	2860	100

ACTIVITĂȚI

1. Identificați, pe harta bazinului Dunării (fig.1), alte elemente geografice reprezentate decât cele redate în textul de mai sus și notați, pe o pagină separată, informația complementară textului.

2. Comparați caracteristicile mărilor situate în jurul Europei (pe baza DOC 1) și precizați specificul Mării Negre în raport cu acestea.

2.8 ÎNVELIŞUL BIOPEDOGEOGRAFIC

EUROPA

Zonele biopedogeografice se succed de la SV spre NE, sub forma unor fâşii latitudinale paralele. Zonele de vegetaţie reflectă cel mai bine această dispunere de la SV la NE (fig. 1). Vegetaţiei îi sunt asociate animale caracteristice şi un înveliş de soluri specific (fig. 2), formând împreună suportul **biopedogeografic** al mediului natural.

În extremitatea nord-estică a continentului există o vegetaţie de **tundră** (cu muşchi, licheni şi vegetaţie ierboasă adaptată la frig). Aici predomină solurile negre de tundră.

Pădurile de conifere (taiga) ocupă nordul continentului, întinzându-se continuu din Scandinavia până la Munţii Ural (iar de aici, în continuare, în nordul Asiei). Taigaua cuprinde conifere (molid, brad, pin) şi alte specii cu frunze tot timpul verzi. În sudul acesteia există o fâşie continuă de păduri de amestec (conifere şi foioase). Predomină spodosolurile, iar pe mari întinderi turbăriile.

Pădurile de foioase caracterizează centrul şi vestul continentului (Europa peninsulară). Sunt formate din arbori cu frunze căzătoare (fag, stejar etc.). Predomină solurile brune, cenuşii şi argiluvisolurile.

Stepa şi silvostepa ocupă partea sud-estică a continentului (de la Dunăre la Munţii Ural). Stepa tipică are aspectul unei benzi continui, din Bărăgan până la Marea Caspică şi se caracterizează prin vegetaţie ierboasă, adaptată la uscăciune. Solurile predominante sunt molisolurile (cernoziomuri şi soluri bălane).

Vegetaţia mediteraneană (situată în jurul Mării Mediterane) cuprinde arbori caracteristici (stejar verde, stejar de plută, laur) şi tufişuri cu arbuşti (maquis şi garriga). În prezent, pe mari suprafeţe sunt plantaţii de măslini şi citrice. În această regiune există soluri maronii, roşcate şi terra rosa.

Pe **munţii înalţi** există o vegetaţie etajată, cu aspecte alpine la cele mai mari altitudini (Alpi, Pirinei, Caucaz, Carpaţi).

ROMÂNIA

Urmărind harta Europei (fig. 1), se poate observa că, în spaţiul carpato-ponto-danubian reprezentat de ţara noastră, se interferează vegetaţia caracteristică Europei Centrale (cu păduri de foioase) cu vegetaţia caracteristică Europei sud-estice, ponto-caspice (reprezentată de stepe).

Învelişul biopedogeografic al României are o organizare latitudinală şi o dezvoltare verticală. Din combinarea succesiunii latitudinale (stepă, păduri de foioase, păduri de conifere) şi dezvoltarea altitudinală rezultă următoarele zone de vegetaţie (fig. 3):

- zona stepei şi silvostepei (condiţionată de continentalismul climatic), ocupă spaţii în sud-estul ţării, dar şi mici porţiuni din Câmpia de Vest; stepa propriu-zisă are în Câmpia Bărăganului cea mai vestică poziţie;
- zona de pădure (între 200 şi 1 800 m) este ordonată altimetric, cuprinzând etajul stejarului (200-500 m), etajul fagului (500-1 200 m) şi etajul coniferelor (la peste 1 200 m), cu fâşii de tranziţie între acestea (stejar-fag şi fag-conifere);
- zona alpină (la altitudini mai mari de 1 800 m), cu un etaj subalpin şi unul alpin.

Clasele şi tipurile principale de soluri sunt (fig. 4): molisoluri (cuprinzând soluri bălane, cernoziomuri şi soluri cenuşii); acestea acoperă regiunile joase, de stepă, silvostepă şi păduri de stejar; argiluvisolurile (cu soluri brun-roşcate şi brune); caracterizează regiunile joase cu substrat argilos; cambisolurile (soluri brune şi brune acide); caracterizează regiunile deluroase; spodosolurile (soluri podzolice şi brune acide montane) sunt specifce munţilor mijlocii şi înalţi.

În cazul solurilor, elementul cel mai important îl reprezintă gradul redus de regenerare în timp. Distrugerea solurilor nu este urmată imediat de refacerea lor pe cale naturală. Factorul timp, care influenţează formarea solurilor, poate fi de ordinul deceniilor sau chiar al secolelor.

TERMENI

Biogeografic – termen referitor la vegetaţie şi faună.

Sol – formaţiune naturală, situată la suprafaţa scoarţei terestre, formată dintr-un amestec de substanţe minerale, aer, apă şi substanţe organice (transformate în humus), în care îşi dezvoltă plantele rădăcinile şi care are o proprietate denumită fertilitate.

Biopedogeografic – termen referitor la vegetaţie, animale şi soluri.

Azonal – fenomen biopedogeografic prin care un anumit element nu se încadrează în zonalitatea latitudinală.

Etajare – caracteristică a învelişului biogeografic de a se modifica în raport cu etajele de altitudine.

Pedologic – termen referitor la învelişul de sol.

ACTIVITĂŢI

1. Analizaţi, utilizând fig. 1, modul de transformare a învelişului biogeografic, pe direcţia SV-NE a continentului şi precizaţi cauzele acestei transformări diferenţiate.

2. Comparând hărţile vegetaţiei Europei şi a României (fig. 1 şi fig. 3), identificaţi trei elemente de asemănare şi trei elemente de deosebire între caracteristicile reprezentate.

- Tundră
- Păduri de conifere (taiga)
- Păduri de amestec (conifere, foioase)
- Păduri de foioase
- Stepă și silvostepă
- Vegetație xeromorfă de semideșerturi
- Vegetație mediteraneană
- Vegetația munților înalți

Fig. 1 Europa – repartiția vegetației naturale

- Soluri negre acide de tundră
- Podzoluri
- Soluri humico-silicatice de pajiști alpine
- Soluri brune luvice
- Spodosoluri și luvisoluri
- Soluri brune acide montane
- Cernoziomuri tipice
- Soluri bălane
- Soluri brune și cenușii-brune (de semideșert)
- Soluri maronii-roșcate mediteraneene
- Psamosoluri
- Vertisoluri
- Rendzine
- Soluri aluviale
- Histosoluri (soluri turboase)
- Soloneturi și solonceacuri

Fig. 2 Europa – tipuri de soluri

- Pajiști și tufărișuri alpine și subalpine
- Păduri de molid
- Amestec de fag cu rășinoase
- Păduri montane de fag (cu pajiști)
- Păduri colinare de fag și carpen
- Păduri de gorun și carpen
- Amestec de stejar cu alte foioase
- Specii de stejar termofil
- Păduri de cer și gârniță
- Silvostepă
- Stepă
- Vegetație de luncă
- Vegetație de stufăriș
- Pajiști meridionale cu sadină
- Pajiști cu specii halofile
- Plantații de salcâm

Fig. 3 România – caracteristicile vegetației actuale

Molisoluri
- Soluri bălane
- Cernoziomuri
- Cernoziomuri cambice
- Cernoziomuri argiloiluviale
- Soluri cenușii
- Rendzine
- Pseudorendzine, soluri cernoziomoide și soluri brune eumezobazice

Argiluvisoluri
- Soluri brun roșcate și brun roșcate luvice
- Soluri brune luvice și soluri brune argiloiluviale
- Luvisoluri albice

Cambisoluri
- Soluri brune eu-mezobazice, brune acide și soluri brune luvice
- Soluri brune acide
- Soluri brune acide și andosoluri

Spodosoluri
- Soluri brune, feriiluviale, soluri brune acide și podzoluri

Umbrisoluri
- Andosoluri și soluri brune feriiluviale

Soluri hidromorfe
- Lăcoviști și soluri gleice

Soluri halomorfe
- Soloneturi și solonceacuri

Soluri neevoluate
- Psamosoluri
- Soluri aluviale

Vertisoluri
- Vertisoluri

Fig. 4 România – clasele și tipurile de soluri

2.9 RESURSE NATURALE

Resursele naturale pot fi clasificate în funcție de mai multe criterii (DOC 1).

EUROPA

Resursele mediului geografic au următoarele caracteristici:

- învelișul de soluri este favorabil practicării agriculturii pe cea mai mare parte a continentului;
- în cadrul fondul funciar, predomină terenurile arabile (34%), foarte extinse în partea de est a continentului (unde ajung la peste 50% din suprafața totală);
- pășunile naturale întinse caracterizează îndeosebi nordul Europei;
- pădurile (care ocupă 1/3 din întinderea continentului) sunt mai extinse și continui în partea sa de nord-est (unde se întinde taigaua eurasiatică);
- resursele de apă au un potențial ridicat (datorită regimului climatic), iar amenajările hidroenergetice și pentru ameliorații caracterizează principalele râuri europene (Volga, Dunăre, Don, Rin);
- resursele piscicole ale Europei sunt larg exploatate în țări situate spre Oceanul Atlantic (Islanda, Norvegia, Irlanda); acestea caracterizează și anumite mări interioare, fluvii și lacuri.

Resursele scoarței terestre (fig. 1) au următoarele caracteristici:

- resursele de huilă, deși importante, s-au diminuat sensibil; exploatări semnificative, dar mult mai reduse, există în bazinele tradiționale (Donețk, Silezia și, mai puțin, Ruhr); unele exploatări au fost diminuate (Ruhr) sau au fost închise (în Belgia);
- resursele de petrol sunt cantonate în trei areale: Marea Nordului, în zona Volga-Ural și în Câmpia Precaspică;
- zăcămintele de fier, în trecut foarte importante, sunt exploatate în cantități mai reduse, păstrându-se arealele tradiționale (Ucraina, Federația Rusă, Suedia);
- zăcămintele de potasiu și sulf sunt semnificative la nivel mondial;
- rocile de construcție (marmură și granit îndeosebi) reflectă structura geologică a substratului.

ROMÂNIA

Resursele mediului geografic au următoarele caracteristici:

- terenurile arabile (cu 42% din totalul fondului funciar) constituie principala resursă naturală a țării noastre; aceasta se află, însă, într-un proces de diminuare, cauzat de degradarea terenurilor și de creșterea extensiunii altor utilizări;
- în cadrul potențialului biogeografic, menționăm extensiunea semnificativă a pădurilor (27%), a pășunilor și fânețelor (peste 30%); suprafața forestieră se află însă, într-o diminuare accelerată;
- resursele de apă au utilizări complexe, iar, dintre acestea, resursele hidroenergetice au făcut obiectul unor amenajări succesive (pe Bistrița, Argeș, Dunăre, Olt etc.); în partea de vest a țării, există ape geotermale.

Resursele scoarței terestre (fig. 2) au următoarele caracteristici:

- resursele de cărbuni au o structură internă deficitară (predominând lignitul), deși pot fi utilizate în viitor un timp îndelungat; resursele de huilă s-au diminuat foarte mult datorită exploatării îndelungate;
- resursele de petrol sunt modeste (producția acoperind 1/3 din necesarul actual), ca rezultat al unei exploatări tradiționale;
- resursele de gaze naturale (din care 1/4 gaze asociate petrolului și 3/4 gaz metan) constituie, în prezent, **principala resursă energetică a țării noastre**;
- minereurile feroase și neferoase au, pe ansamblu, dimensiuni modeste, chiar dacă exploatarea unora (fier, cupru, aur) a fost semnificativă în trecut;
- dintre substanțele nemetalifere, sarea constituie o resursă importantă pentru țara noastră;
- la acestea se adaugă rocile de construcție (marmură, calcar, granit).

TERMENI

Mediu geografic – ansamblul elementelor naturale și al celor introduse de om, care alcătuiesc împreună mediul de viață al societății omenești.

Fond funciar – totalitatea terenurilor care pot avea o utilizare economică.

Hidroenergie – energia apelor curgătoare.

Huilă – cărbune superior, cocsificabil, cu o concentrare mare de carbon.

Minereuri complexe – minereuri care au în compoziția lor mai multe metale neferoase (cupru, plumb, zinc).

ACTIVITĂȚI

1. Comparați cele două categorii de resurse (ale mediului și ale scoarței terestre), folosind următoarele criterii: gradul de asigurare în timp, regenerabilitatea, influența asupra mediului și influența asupra dezvoltării tehnologice.

2. Demonstrați că terenurile arabile reprezintă principala resursă naturală a țării noastre și precizați consecințele economice, financiare, tehnologice, sociale și administrative ale acestei constatări din perspectiva evoluției social-economice a țării în viitor.

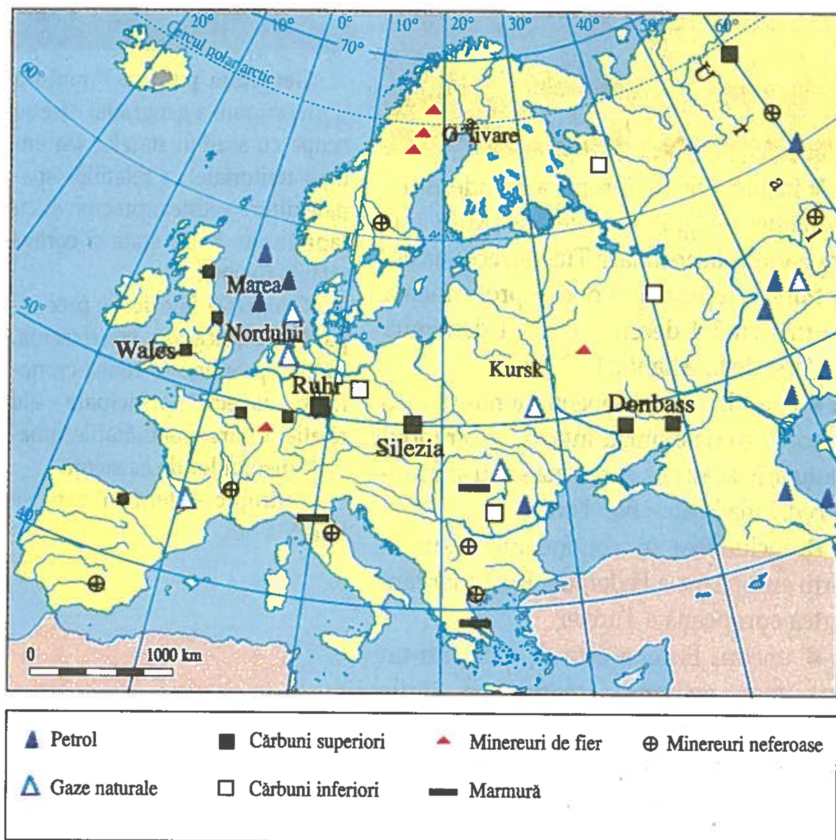

Fig. 1 **Europa – resurse ale scoarței terestre**

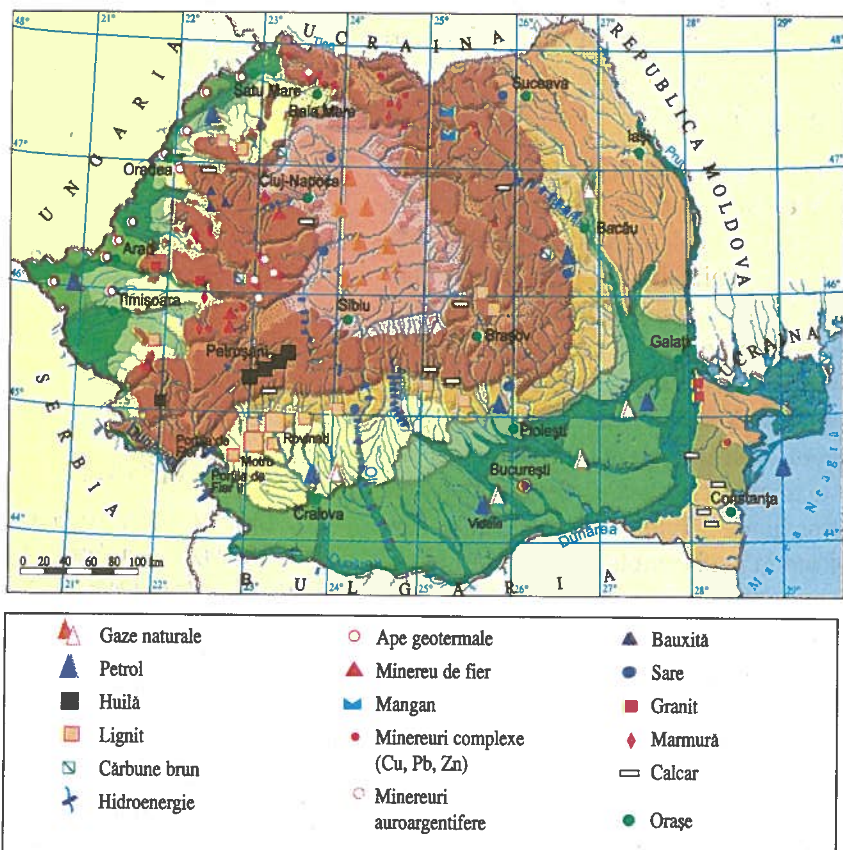

Fig. 2 **România – resurse ale scoarței terestre**

DOC 1 Clasificarea resurselor naturale

Resursele naturale pot fi clasificate în raport de mai multe criterii:

- după posibilitatea de regenerare a acestora, pot exista resurse regenerabile (care se refac în circuitele de materie și energie) și neregenerabile (care nu se refac sau care se refac în intervale foarte mari de timp, la scară geologică);
- după apartenența resurselor în cadrul fiecărei geosefere, pot exista resurse extraatmosferice, resurse ale atmosferei, litosferei, biosferei;
- după modul de folosire, există resurse energetice (cu ajutorul cărora se poate produce energie), resurse de materii prime industriale și resurse agroalimentare;
- după locul de exploatare și posibilitățile de transport, pot fi resurse transportabile (substanțe minerale, lemn) și netransportabile (energia mareelor, a valurilor, solul);
- după criteriul durabilității, pot exista resurse inepuizabile și resurse epuizabile;
- după valorificarea economică, resursele pot fi ordonate conform unei scări cuprinse între resursele teoretice (care ar putea să existe, având caracter ipotetic), cele măsurate sau estimate și cele exploatabile și exploatate;
- după poziția lor și apartenența la elementele mediului geografic, resursele pot fi situate în interiorul scoarței terestre (denumite impropriu uneori „resurse ale subsolului") și resurse situate la exteriorul scoarței terestre (denumite, prin antiteză, tot impropriu, „resurse ale solului");

Sub raportul explicării din punct de vedere geografic a rolului resurselor naturale în contextul economiei contemporane și al apartenenței spațiale a acestora (precum și pe baza unor criterii dintre cele de mai sus), se pot distinge două categorii principale de resurse:

- resursele mediului geografic, cuprinzând: fondul funciar, solurile, resursele biogeografice (pășuni, păduri, resurse energetice și piscicole), resursele de apă, resursele secundare de energie (vânt, energie geotermală), precum și totalitatea condițiilor oferite de caracteristicile mediului pentru locuire și realizarea activităților economice;
- resursele scoarței terestre, care cuprind: resursele energetice (cărbuni, petrol, gaze naturale, minereuri radioactive), resurse minerale (minereuri de fier, minereuri neferoase, substanțe nemetalifere) și roci de construcție.

3 ELEMENTE DE GEOGRAFIE UMANĂ ALE EUROPEI ȘI ALE ROMÂNIEI

CARACTERISTICI GENERALE

Caracteristicile de geografie umană ale unui teritoriu, indiferent de întindere (continent, țară, regiune, unitate administrativă), se referă la următoarele componente: populația și caracteristicile acesteia, așezările omenești, precum și la diferitele aspecte de geografie economică, geografie politică, geografie socială, geografie culturală și administrativă.

Elementele comune principale ale Europei sub aspectul geografiei umane sunt: concentrarea demografică, diversitatea comunităților, sporul natural redus și bilanțul migratoriu.

EUROPA

Europa este un teritoriu de locuire străveche, intensificată după sfârșitul ultimei glaciațiuni. Succesiunea unor civilizații (cretană, minoică, elenistică, etruscă, celtică, romană, bizantină, medievală, modernă și contemporană) a influențat aspectul actual al culturilor europene și al civilizației mondiale actuale.

În prezent, Europa are o populație totală de peste 700 milioane de locuitori (incluzând și populația totală a Federației Ruse), ceea ce reprezintă aproximativ 11% din populația totală a Terrei, care este de aproape 6,4 miliarde de persoane.

Continentul nostru cuprinde 44 de state situate integral în cadrul său și două state care se extind atât în Europa, cât și în Asia — Federația Rusă și Turcia — (fig. 1).

Populația reală a Europei trebuie raportată la teritoriul pe care îl luăm în considerație. În acest sens, există mai multe accepțiuni ale Europei ca entitate continentală de geografie umană (DOC 1):

- considerarea continentului nostru până la limita sa estică naturală (Munții Ural, fluviul Ural, Marea Caspică, Munții Caucaz); în acest context este inclusă și partea europeană a Federației Ruse și cea europeană a Turciei;
- includerea, în Europa, a întinderii și a populației integrale a Federației Ruse, dar fără partea europeană a Turciei; această accepțiune a reprezentat o idee proeminentă în urmă cu 3-4 decenii și a fost denumită „Europa de la Atlantic la Pacific";
- considerarea continentului nostru ca o grupare a 44 state situate integral pe teritoriul acestuia; în acest caz, suprafața sa nu ar include Federația Rusă și nici Turcia;
- includerea în continentul nostru a părții europeane a Federației Ruse, dar fără partea europeană a Turciei;
- uneori, Europa este definită într-un sens mai restrâns, cuprinzând țările Uniunii Europene; în acest caz, Federația Rusă, Ucraina și Belarus nu sunt incluse, această viziune fiind folosită mai mult sub raport statistic;
- o parte a Europei o reprezintă Uniunea Europeană, frecvent prezentată statistic în ansamblul ei (în care nu sunt incluse țări europene care nu fac parte din UE).

ROMÂNIA

Din punct de vedere al geografiei umane, România se caracterizează prin anumite particularități ale populației, așezărilor, organizării administrativ-teritoriale (fig. 2) și activităților economice. Elementul cel mai important îl reprezintă tipul de populație care locuiește pe acest teritoriu. Populația României este formată preponderent dintr-o populație neolatină, situată în extremitatea estică a acesteia. Deoarece termenii de latinitate și romanitate sunt folosiți în mod complementar (referindu-se cu aproximație la aceeași realitate), prin situarea sa în partea estică (orientală) a acestei romanități, teritoriul și populația pot fi reunite sub denumirea generică de „romanitate orientală".

Asemănător restului continentului, țara noastră reprezintă o concentrare umană semnificativă, aflată în prezent în stagnare demografică.

TERMENI

Geografie politică – ramură și preocupare a geografiei care se ocupă cu studiul statelor (ca entități teritoriale), a relațiilor spațiale dintre acestea, precum și cu raporturile dintre state și comunitățile umane.

Geografie istorică – preocupare științifică de interferență, care își propune să redea cronologic aspecte principale ale relației dintre comunitățile umane și mediul lor de existență.

Antropic – termen care se referă la om.

ACTIVITĂȚI

1. Urmăriți harta politică a Europei (fig. 1) și identificați câteva modalități de grupare teritorială a statelor europene precizând, pentru fiecare opțiune, criteriul de grupare și principalele state componente.

2. Alegeți una dintre accepțiunile referitoare la Europa (DOC 1) și precizați care sunt argumentele în favoarea sau împotriva acesteia.

Cifrele de pe hartă reprezintă:

1. LUXEMBURG
2. MONACO
3. LIECHTENSTEIN
4. SAN MARINO
5. VATICAN
6. Teritoriu aparținând FEDERAȚIEI RUSE
7. REP. MOLDOVA
8. Partea europeană a TURCIEI
9. SERBIA
10. MUNTENEGRU

ORAȘE:

- 5–10 mil. loc.
- 1–5 mil. loc.
- 500 000–1 mil. loc.
- 100 000–500 000 loc.
- sub 100 000 loc.

Fig. 1 Europa – harta politică

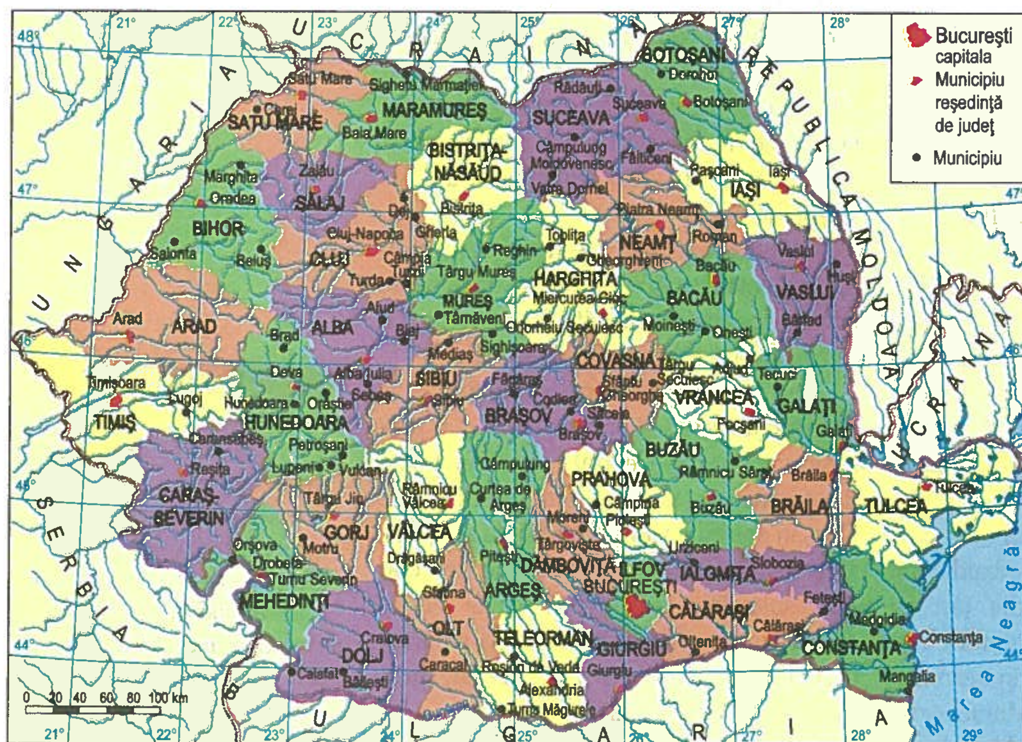

Fig. 2 România – harta administrativă

DOC 1 Accepțiuni ale Europei

Europa	Populație (mil.loc.)
Europa (inclusiv Federația Rusă și Turcia europeană)	736
Europa (total, inclusiv Federația Rusă, fără Turcia europeană)	726
Europa (fără Federația Rusă și Turcia europeană)	582
Europa (cu partea europeană a Federației Ruse fără Turcia)	686
Europa (fără Federația Rusă și cu Turcia europeană)	592
UE (27 țări)	492

3.1 HARTA POLITICĂ A EUROPEI ROMÂNIA CA STAT AL EUROPEI

În prezent, continentul nostru are 46 de state. Dintre acestea, două se află situate atât în Europa, cât și în Asia — Federația Rusă și Turcia (DOC 1).

Se poate observa că Federația Rusă, deși ca întindere are o proporție mai mare a teritoriul său în Asia, populația acesteia este concentrată foarte mult în spațiul situat până la Munții Ural. De altfel rușii reprezintă, fără nicio îndoială, un popor european cu rădăcini comune cu celelalte populații de origine indoeuropeană.

Deși Turcia este mai mult un stat asiatic (ca poziție, întindere și populație), partea sa europeană a jucat un rol bine individualizat și foarte activ de-a lungul timpului în istoria europeană. Trebuie să amintim, în acest sens, că în partea europeană a Turciei actuale a existat ultimul teritoriu al Imperiului Bizantin și capitala acestuia (Bizanț, apoi Constantinopol și Istanbulul de astăzi). Dimensiunea europeană a Turciei este subliniată și de aspirațiile acestui stat de a intra în Uniunea Europeană.

Există state de mici dimensiuni (Andorra, San Marino, Vatican, Malta și Liechtenstein), dar care sunt considerate entități teritoriale care au caracteristici statale. Dintre acestea, Republica San Marino are cea mai veche organizare statală de tip republican (din sec. al XIII-lea), cu mult înaintea Italiei sau a altor state.

Harta politică a Europei s-a modificat sensibil de-a lungul secolului al XX-lea și a suferit ultimele transformări importante în perioada anilor 1990, când au apărut state independente provenite din URSS: state europene (Federația Rusă, Ucraina, Belarus, Republica Moldova, Estonia, Letonia, Lituania); la acestea se adaugă cele trei țări caucaziene (Armenia, Georgia și Azerbaidjan) și cinci state central-asiatice. Alte țări au apărut prin divizarea pașnică a Cehoslovaciei (Cehia și Slovacia) și prin dezmembrarea Iugoslaviei (Serbia și Muntenegru, Croația, Bosnia și Herțegovina, Macedonia, Slovenia). Ultimele state europene desprinse din Federația Serbia și Muntenegru sunt Serbia și Republica Muntenegru.

Anumite țări europene au, în prezent, teritorii extraeuropene care sunt dependente de acestea, cum este cazul Franței, Olandei, Regatului Unit, Danemarcei.

În ultimii ani se observă o anumită tendință de a include printre țările europene și țările din zona Caucazului (Azerbaidjan, Georgia, Armenia). Cipru, care este un stat asiatic ca poziție, poate fi considerat un stat european (bazat pe relațiile cu Grecia și apartenența la Uniunea Europeană).

Principalele caracteristici ale statelor europene (DOC 5) arată o mare diversitate a acestora.

România este, prin poziție și caracteristici, un stat european. Istoria și geografia istorică a României arată că evoluția acesteia s-a realizat într-un context european, chiar dacă anumite evenimente istorice i-au fost mai puțin favorabile. Teritoriul țării a ajuns în forma actuală după anumite evoluții (DOC 4). În cazul diferitelor state europene, a existat un nucleu inițial, de la care a început construcția statului modern. În cazul României, un nucleu similar îl reprezintă Muntenia. Această regiune este, la origine, partea de nord a provinciei istorice denumită Țara Românească (Valahia) (DOC 2).

Definiția României ca stat include astfel o componentă naturală (carpatică, danubiană, pontică, panonică), locuită de o populație care formează romanitatea orientală.

Prin situarea sa într-un spațiu care reprezintă (prin Carpați și Dunăre) o prelungire a Europei Centrale, România poate fi considerată un stat central-european. Deși, în anumite situații, România este considerată ca o entitate care aparține, aparent, Peninsulei Balcanice, prin poziția ei la nord de Dunăre și prin identificarea sa cu arcul carpatic nu poate fi considerată, propriu-zis, o țară balcanică.

În prezent, România este organizată în 41 de județe și municipiul București (DOC 3).

TERMENI

Stat – unitate teritorială cu anumite caracteristici (întindere, graniță, formă), bine definite spațial și recunoscute internațional, în care autoritatea politică internă își exercită suveranitatea asupra propriului teritoriu.

Capitală – oraș care concentrează activitatea politică, administrativă și decizională a unui stat; această activitate se poate exercita și în cazul unor teritorii, provincii sau state care fac parte din statele federale.

Frontieră – spațiu de separație între două țări, situat în lungul liniei de demarcație denumită graniță.

Stat federal – stat format din mai multe unități teritoriale componente, cu o anumită autonomie decizională față de autoritatea centrală.

Stat național – stat independent în care majoritatea locuitorilor aparțin unei anumite națiuni.

ACTIVITĂȚI

1. Observați DOC 4 și enumerați câte cinci state din următoarele categorii:

a. *cele mai întinse;*
b. *cele mai populate;*
c. *cele mai mici ca întindere.*

2. Pornind de la DOC 3 enumerați câte cinci județe din următoarele categorii:

a. *cele mai întinse;*
b. *cele mai populate;*
c. *cele mai mici ca întindere.*

DOC 1

State eurasiatice: Federația Rusă și Turcia

Statul	Suprafața (km^2)	Populația (mil. loc.)
Federația Rusă (total)	17 075 000	145
a) partea europeană	4 309 000	104
b) partea asiatică	12 765 000	40
Turcia (total)	774 820	71
a) partea europeană	23 620	10
b) partea asiatică	751 400	61

DOC 2

România și regiunile sale istorico-geografice

Celelalte entități teritoriale de natură istorico-geografică (Transilvania, Banat, Zarand-Crișana, Moldova, Silvania, Bucovina, Maramureș, Vrancea, Oltenia, Dobrogea) au gravitat spre spațiul lor comun, central, format din arcul carpatic. Fixarea capitalei României (București) în capitala Țării Românești din acel moment a avut ca efect creșterea importanței relative a acesteia și a regiunii înconjurătoare în ansamblul organizării statului român.

DOC 3

Date statistice despre județe

Județul	Suprafața (km^2)	Numărul de locuitori
Alba	6 242	382 971
Arad	7 754	460 466
Argeş	6 826	647 437
Bacău	6 621	722 961
Bihor	7 544	596 961
Bistriţa-Năsăud	5 355	318 554
Botoşani	4 986	459 195
Braşov	5 363	596 140
Brăila	4 766	371 749
Buzău	6 103	495 878
Caraş-Severin	8 520	332 688
Călăraşi	5 088	318 588
Cluj	6 674	686 825
Constanţa	7 071	713 825
Covasna	3 710	223 878
Dâmboviţa	4 054	538 126
Dolj	7 414	720 554
Galaţi	4 466	621 161
Giurgiu	3 526	288 018
Gorj	5 602	386 097
Harghita	6 639	328 547
Hunedoara	7 063	484 767

Județul	Suprafața (km^2)	Numărul de locuitori
Ialomiţa	4 453	293 102
Iaşi	5 476	821 621
Ilfov	1 593	300 105
Maramureş	6 304	516 562
Mehedinţi	4 933	305 901
Mureş	6 714	584 089
Neamţ	5 896	570 367
Olt	5 498	488 176
Prahova	4 716	829 026
Satu Mare	4 418	371 759
Sălaj	3 864	247 796
Sibiu	5 432	423 538
Suceava	8 553	705 202
Teleorman	5 790	427 745
Timiş	8 697	661 593
Tulcea	8 499	253 419
Vaslui	5 318	459 255
Vâlcea	5 765	416 908
Vrancea	4 857	394 286
Municipiul Bucureşti	238	1 927 559

(Sursa: *Anuarul statistic al României*, 2005)

DOC 4

Momentele principale în formarea statului

Momentele principale în formarea statului actual sunt:

- existența unei populații predominant romanice în această parte a Europei (cu origini în provincia romană Dacia), păstrată continuu pe spațiul de locuire;
- unirea Munteniei cu Moldova (1859), formând România în sens inițial, urmată de integrarea Dobrogei (1878);
- unirea tuturor teritoriilor românești într-un stat unitar (1918) și formarea României moderne;
- fixarea granițelor actuale, după al Doilea Război Mondial.

DOC 5

Populația, suprafața și densitatea populației în statele europene, inclusiv Federația Rusă (2005)

Statul	Populația (mil. loc.)	Suprafața (km^2)	Densitatea (loc./km^2)	Capitala
Albania	3,5	28 748	122	Tirana
Austria	8,2	83 871	98	Viena
Belarus	10,1	207 600	50	Minsk
Belgia	10,3	30 528	314	Bruxelles
Bos. și Herț.	4,4	51 130	78	Sarajevo
Bulgaria	7,3	110 994	70	Sofia
Cehia	10,2	78 866	130	Praga
Cipru	0,8	9 251	91	Nicosia
Croația	4,4	56 538	80	Zagreb
Danemarca	5,4	43 094	126	Copenhaga
Elveția	7,5	41 288	179	Berna
Estonia	1,3	45 227	30	Tallinn
Fed. Rusă	142,0	17 075 400	8	Moscova
Finlanda	5,3	338 145	16	Helsinki
Franța	60,5	543 965	110	Paris
Germania	82,3	357 028	232	Berlin
Grecia	11,1	131 957	85	Atena
Irlanda	4,0	70 273	60	Dublin
Islanda	0,3	102 819	3	Reykjavik
Italia	58,1	301 270	193	Roma
Letonia	2,2	64 610	36	Riga
Lituania	3,5	65 300	53	Vilnius
Luxemburg	0,5	2 586	182	Luxemburg
Macedonia	2,0	25 713	78	Skopje
Malta	0,4	316	1 265	Valletta
Moldova	4,4	33 843	131	Chișinău
Muntenegru	0,6	14 026	45	Podgorica
Norvegia	4,6	323 878	14	Oslo
Olanda	16,3	40 840	393	Amsterdam
Polonia	38,5	323 250	120	Varșovia
Portugalia	10,6	91 980	115	Lisabona
Regatul Unit	59,6	244 111	246	Londra
România	21,7	238 391	91	București
Serbia	9,7	88 361	106	Belgrad
Slovacia	5,4	49 012	110	Bratislava
Slovenia	2,0	20 256	97	Ljubljana
Spania	43,1	505 992	85	Madrid
Suedia	9,0	449 964	20	Stockholm
Ucraina	47,3	603 700	80	Kiev
Ungaria	10,1	93 032	109	Budapesta

3.2 POPULAŢIA ŞI CARACTERISTICILE EI GEODEMOGRAFICE

EUROPA

Populația actuală a Europei este aproximată la 700 milioane locuitori, luând în considerație extensiunea continentului ca entitate naturală.

În statistici se consideră că populația acesteia este de 726 milioane locuitori (prin includerea populației Federației Ruse, dar fără populația părții europene a Turciei). Această situație presupune un continent de 45 de state, în care este inclusă ca populație și Federația Rusă.

Repartiția populației pe continente și evoluția acesteia (DOC 2) sugerează ponderi și modificări ușor de identificat. Există, în acest document, și aprecieri asupra evoluției populației pe continente până la jumătatea acestui secol.

Repartiția geografică a populației își găsește o expresie grafică intuitivă în harta densității populației (fig. 1, fig. 2).

Pe țările componente există valori diferite, între limite largi, ale densității populației (față de media europeană, care este de 65 loc./km^2). Aceste valori nu indică propriu-zis densitatea reală a populației, ci uneori reflectă mai mult dimensiunea teritorială a țărilor (DOC 3). Densitatea populației are semnificație pentru țări care au suprafețe aproximativ egale.

Structura pe grupe de vârstă indică, pentru Europa, areale cu populație relativ îmbătrânită și areale cu populație proporțional mai tânără. Pe ansamblu însă, continentul european se caracterizează printr-o pondere mare a populației în vârstă de peste 60 de ani.

Sub raportul structurii profesionale a populației pe ramuri economice, există diferențe importante între partea centrală și cea vestică (unde predomină populația din domeniul serviciilor) și estul continentului (unde cele trei domenii — agricultură, industrie, servicii — au proporții apropiate între ele).

ROMÂNIA

De-a lungul secolului al XX-lea, atât populația Europei, cât și cea a României s-au dublat numeric.

Populația actuală a României este de 21,7 milioane locuitori, mai mică cu 1,4 milioane decât în anul 1989, când a avut valoarea maximă de 23,1 milioane locuitori. Cauza diminuării numerice a populației în ultimul deceniu o reprezintă scăderea accentuată a sporului natural (care a avut valori negative) și a bilanțului migratoriu negativ.

Valorile sporului natural sunt repartizate diferențiat pe teritoriul țării; cele mai mici valori (care ajung la -6 ... -8 ‰) se înregistrează în sudul și sud-vestul țării, iar cele mai mari (în sens relativ, deoarece sunt în realitate foarte mici, dar pozitive 1-2 ‰), se înregistrează în partea de nord-est și nord a țării.

Densitatea populației (fig. 3) arată o repartiție inegală a acesteia pe teritoriul țării noastre, cu valori ridicate în jurul orașelor foarte mari.

Structura populației pe naționalități indică o predominare importantă a celei de naționalitate română (aproape 90%), urmată de cea de naționalitate maghiară (6,6%) și alte grupuri naționale sau etnice (DOC 1).

În prezent, populația urbană a depășit 55% din populația țării.

Asemănător altor state europene, România se află în faza finală a tranziției demografice.

Pentru țara noastră, cea mai numeroasă generație este cea născută în perioada 1967-1968. Contingentul anului 1967 a avut peste 1/2 milioane persoane (550 000 persoane). Numeric este cel mai mare contingent din istoria României.

TERMENI

Tranziție demografică – fenomen demografic de trecere a populației dintr-un stadiu în care sporul natural este foarte ridicat (cu natalitate și mortalitate mare) spre un stadiu în care sporul natural este redus (cu o natalitate și mortalitate scăzute).

Contingent – număr de persoane născute în același an.

Politică demografică – ansamblu de măsuri luate de un stat pentru a-și asigura o creștere demografică în acord cu obiectivele sale de dezvoltare pe termen lung.

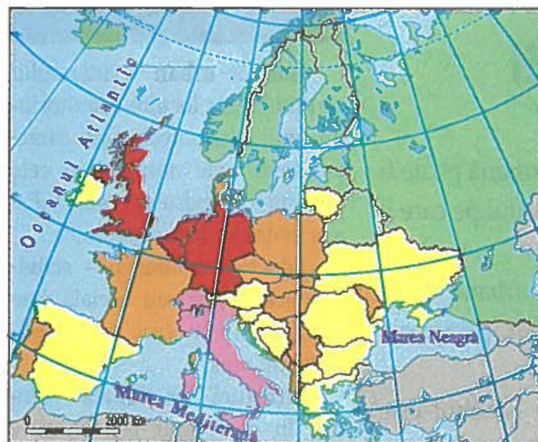
Densitatea populației – raport între numărul de locuitori și o anumită suprafață.

ACTIVITĂȚI

1. Comparați evoluția numerică a populației pe continente și precizați elementele constatate. Analizați proiecția evoluției numerice a populației până în 2050.

2. Precizați trei cauze ale scăderii populației țării noastre din anul 1992 până în prezent.

3. Analizați modalitățile de reprezentare cartografică a densității populației Europei (fig. 1, 2) și precizați care dintre acestea este mai obiectivă.

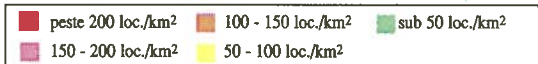
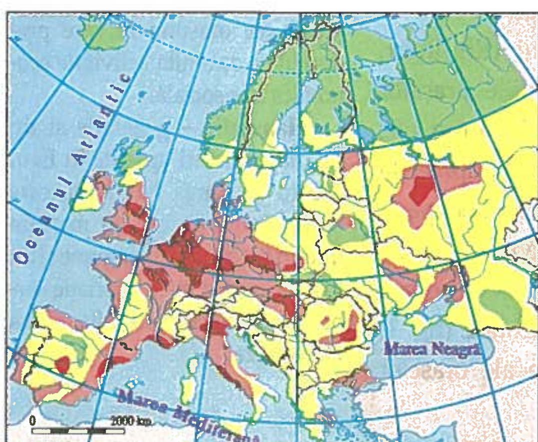

Fig. 1 Harta densității medii a populației statelor europene

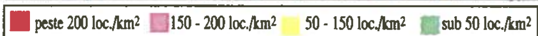

Fig. 2 Harta densității populației europene

DOC 1 Structura națională a populației României la recensămintele din:

	1977		1992		2002	
Naționalitate	**Nr. persoane**	**%**	**Nr. persoane**	**%**	**Nr. persoane**	**%**
Total	21 559 910	100	22 760 449	100	21 698 181	100
Români	18 999 565	88,1	20 352 980	89,4	19 409 400	89,5
Maghiari	1 713 928	7,9	1 620 199	7,1	1 434 377	6,6
Rromi	227 398	1,1	409 723	1,8	535 250	2,5
Germani	359 109	1,6	119 436	0,5	60 088	0,3
Alte naț.	259 000	1,3	257 811	1,2	260 076	1,1

DOC 2 Evoluția populației pe continente în ultimele două secole

Continent	1800	1850	1900	1950	2000	2005	2050
Europa*	203	276	408	547	701	726	628
Asia	635	809	947	1 402	3 689	3 761	5 268
Africa	107	111	133	321	805	841	1 766
America de Nord și Centrală	7	26	82	172	480	510	650
America de Sud	24	38	74	167	440	490	750
Australia și Oceania	2	2	6	13	31	33	46
TOTAL	**978**	**1 262**	**1 650**	**2 521**	**6 050**	**6 361**	**8 910**

* inclusiv Federația Rusă

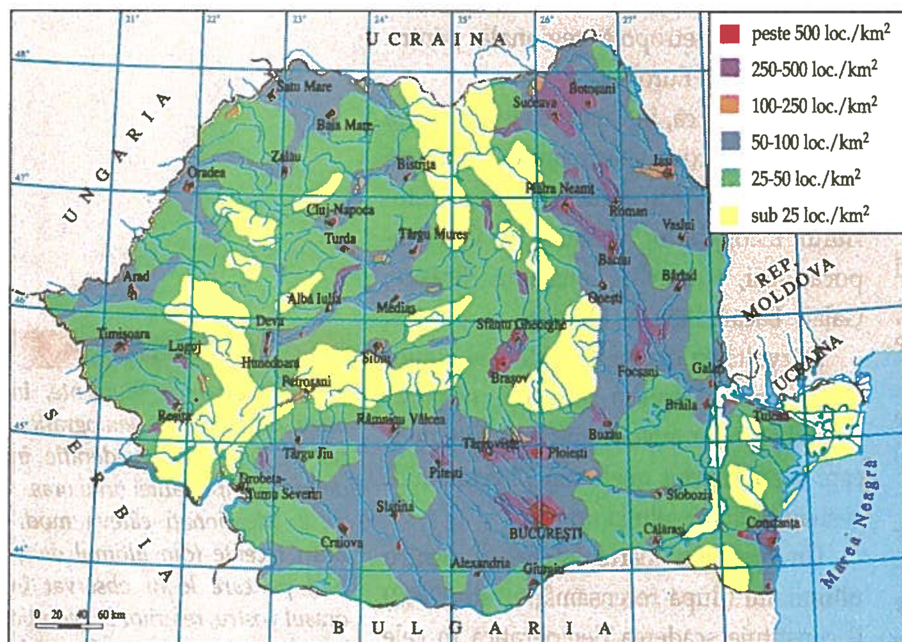

Fig. 3 Harta densității populației

DOC 3 Grupele de densitate ale statelor europene*

1.	peste 200 loc./km²	4 țări
2.	150-200 loc./km²	3 țări
3.	100-150 loc./km²	10 țări
4.	50-100 loc./km²	13 țări
5.	sub 50 loc./km²	15 țări*

* inclusiv Federația Rusă

ACTIVITĂȚI

Analizați repartiția geografică a populației în Europa (fig. 1) și în România (fig. 3) și precizați cauzele pentru care aceasta nu este uniformă.

3.3 SISTEMUL DE ORAŞE AL EUROPEI

Sistemul actual de orașe al Europei este rezultatul unor transformări succesive. Mult timp orașele europene au fost cele mai mari din lume (Roma, în Antichitate, Constantinopol, în Evul Mediu, Londra, în epoca modernă).

Cele mai vechi centre urbane au apărut în jurul Mării Mediterane (Atena, Roma, Marsilia). În Evul Mediu se dezvoltă orașele hanseatice (Anvers, Brugges, Hamburg, Bremen), cele din bazinul mediteranean (Bizantium — Constantinopol, Genova, Veneția), precum și alte orașe cu o importanță crescândă (Paris, Kiev, Moscova, Londra, Cracovia, Praga, Viena, Milano).

Sub aspectul fizionomiei orașelor europene, se poate observa că, pe lângă orașele care au avut o evoluție determinată de modificări organice, există orașe pe care și-au pus amprenta dezvoltările teritoriale, economice și de locuire, proprii concepției dirijiste centralizate, de tip socialist; acest lucru este vizibil într-un număr mare de orașe din țările foste socialiste, în care cartierele noi de locuințe au un caracter uniformizator.

În prezent, rețeaua urbană a Europei cuprinde o situație diversificată sub raportul structurii interne a zonelor funcționale și al funcțiilor economice pe care le îndeplinesc orașele (DOC 1).

Ierarhia principalelor aglomerații europene (DOC 2) este dependentă de modul în care sunt definite acestea.

Majoritatea orașelor mari pot fi definite prin cel puțin trei forme teritoriale de bază: orașul propriu-zis, orașul și localitățile urbane satelit, aglomerația (sau conurbația) urbană.

Astfel, orașul Paris are 2,2 milioane locuitori, cu zona administrativă înconjurătoare aproape 4 milioane locuitori, iar aglomerația urbană ajunge la 11,3 milioane locuitori.

În acest context, ierarhia urbană poate fi foarte diferită în raport cu arealul pe care îl luăm în considerație.

În prezent, aglomerația urbană Moscova este considerată, frecvent, principala entitate urbană europeană.

Dacă apreciem că orașul Istanbul este unul european (deoarece este situat în partea europeană a Turciei), este de așteptat ca în următorul deceniu să devină și cel mai mare sub raport demografic.

În cazul unor conurbații (Rin-Ruhr, Ranstad, Katowice), populațiile orașelor componente sunt comparabile între ele, dimensiunea demografică fiind apreciată pentru întregul teritoriu pe care îl ocupă.

În cazul României, rețeaua urbană are o ierarhie internă, care poate fi observată analizând harta principalelor orașe (fig. 1) și dimensiunile demografice ale orașelor mari (DOC 3).

Prin dimensiunea demografică, orașul București poate fi considerat centru urban mare la nivel european, cu anumite caracteristici de metropolă regională pentru această parte a Europei.

Se observă că, în cazul rețelei urbane a țării noastre, există câteva orașe care au un rol proeminent prin influența asupra teritoriului înconjurător (Timișoara, Cluj-Napoca, Iași, Craiova, Constanța, Brașov, Galați, Bacău, Ploiești, Oradea).

Dezvoltarea orașului capitală și a altor orașe mari a avut o influență negativă asupra orașelor mijlocii, mici și foarte mici, care și-au pierdut unele funcții economice și și-au limitat evoluția urbană.

Un fenomen foarte interesant pentru ultimii ani (după recensământul din 2002) îl constituie scăderea demografică în cele mai multe orașe ale țării.

TERMENI

Habitat urban – ansamblul condițiilor de locuire a teritoriului unui oraș, cuprinzând caracteristicile sale naturale și cele derivate din existența orașului și a activităților sale economice.

Funcție economică – activitate economică sau socială predominantă, pe care o îndeplinește un oraș.

Structură funcțională – modul în care sunt reprezentate diferitele funcții economice și sociale pe care le desfășoară un spațiu urban.

Zone funcționale – zone sau areale ale orașului în care predomină o anumită activitate economică sau socială.

Hanseatic – generație și tip de orașe-porturi apărute în Evul Mediu la Marea Nordului, care au dezvoltat un comerț maritim important în această regiune și au fost reunite într-o asociație urban-comercială denumită „Liga Hanseatică".

ACTIVITĂȚI

1. Precizați ce elemente, în afara dimensiunii demografice, pot fi luate în considerație în definirea importanței unui oraș.

2. Menționați câteva modificări recente (din ultimul deceniu) pe care le-ați observat în orașul vostru, referitor la evoluția sa economică, demografică și la cea edilitară.

DOC 1 Tipuri funcționale de orașe

Funcțiile predominante ale orașelor au origini și explicații istorice, păstrându-se și în aspectul actual. Uneori, însă, aceste funcții s-au transformat foarte rapid în ultimele decenii, înlocuindu-le pe cele inițiale, care au contribuit la dezvoltarea orașelor (de exemplu, regiunea urbană Rin-Ruhr). Acest fenomen s-a transmis și aspectului urban al acestora, funcția inițială fiind doar un element de geografie istorică.

În prezent, orașele pot avea mai multe funcții, cum sunt:

- funcția comercială (care a stat la baza dezvoltării unor orașe, cum au fost Genova, Leipzig, Veneția, Anvers, Lyon, Cracovia);
- funcția industrială (foarte importantă pentru orașe cum ar fi Manchester, Birmingham, Essen, Katowice, Donețk, Torino);
- funcția culturală, semnificativă pentru toate orașele mari (Viena, Roma, Florența, Sankt Petersburg), dar evidențiată în cazul unor orașe mici (Salzburg, Bayreuth);
- funcția universitară, de asemenea prezentă în toate orașele mari, este mai pregnantă în cazul unor orașe europene cu tradiții în acest sens (Cambridge, Oxford, Heidelberg);
- funcția administrativă și politică este caracteristică tuturor capitalelor, precum și unor orașe cu semnificație regională;
- funcția financiară (mai importantă la nivel global în cazul orașelor Londra, Paris, Zürich, Frankfurt);
- funcția portuară, cu deosebită tradiție pentru orașele europene (Hamburg, Rotterdam, Liverpool, Gdansk, Constanța etc.).

DOC 2 Principalele aglomerații urbane europene

Orașul	Țara	Populația (mil. loc.)
Moscova	Federația Rusă	12,1
Paris	Franța	11,3
Rin-Ruhr	Germania	11,3
Londra	Regatul Unit	11,2
Istanbul	Turcia	9,6
Ranstad	Olanda	6,5
Sankt Petersburg	Federația Rusă	5,3
Madrid	Spania	5,1
Barcelona	Spania	4,4
Milano	Italia	4,1
Berlin	Germania	3,3
Atena	Grecia	3,2

DOC 3 Principalele orașe ale României

Orașul	Număr loc.	Orașul	Număr loc.
București*	1 927 559	Arad	169 574
Iași	317 812	Sibiu	154 821
Constanța	307 447	Târgu-Mureș	147 886
Timișoara	307 265	Baia Mare	141 253
Galați	298 941	Buzău	137 161
Cluj-Napoca	298 006	Satu Mare	116 632
Craiova	297 291	Botoșani	116 339
Brașov	284 653	Râmnicu Vâlcea	111 497
Ploiești	234 707	Piatra Neamț	110 186
Brăila	219 491	Drobeta-Turnu Severin	109 450
Oradea	206 235	Suceava	107 513
Bacău	181 144	Focșani	101 294
Pitești	171 498		

Sursa: *Anuarul statistic al României*, 2005

Fig. 1 Mărimea demografică a orașelor

BUCUREȘTI – aproape 2 mil. loc.
Orașe cu 200 000-350 000 loc.
Orașe cu 100 000-200 000 loc.
Orașe cu 50 000-100 000 loc.
Orașe cu 25 000-50 000 loc.
Orașe cu 10 000-25 000 loc.
Orașe sub 10 000 loc.

Sunt nominalizate orașele cu o populație mai mare de 25 000 de locuitori.

ACTIVITĂȚI

Utilizând harta alăturată (fig. 1) și legenda acesteia, precizați caracteristicile rețelei urbane care rezultă în exclusivitate din aceste informații.

3 3.4 ANALIZA GEOGRAFICĂ A UNOR ORAŞE: LONDRA, PARIS, VIENA, MOSCOVA

LONDRA

Capitala Regatului Unit (fig. 1) este situată în sud-estul țării, într-o poziție aparent excentrică față de teritoriul acesteia, dar care s-a dovedit în timp foarte favorabilă.

Situarea acesteia în apropierea estuarului fluviului Tamisa (unde mareele au o puternică influență) a favorizat dezvoltarea unei funcții portuare care, completând importanța economică, a făcut posibilă afirmarea orașului ca un centru de importanță mondială, îndeosebi în perioada coordonării imperiului colonial britanic.

Nucleul orașului are origini în Antichitate (Londinium), dar cunoaște o dezvoltare deosebită când a devenit capitală și port al celei mai mari puteri maritime a lumii. Un timp îndelungat (între 1800-1950) a fost cel mai mare oraș de pe glob.

Industriile inițiale, care își au originea în timpul revoluției industriale, au fost amplasate în interiorul orașului, dar, de curând, acestea au fost transformate și delocalizate în spații situate la distanțe mai mari.

În prezent, se distinge ca un centru financiar, economic și politic de primă mărime în cadrul rețelei urbane mondiale și a „orașului global". Din perspectiva orașului Londra, ca metropolă de dimensiuni mondiale, intensitatea legăturilor cu alte orașe diferă față de apropierea geografică.

PARIS

Situat asemănător Londrei, într-o poziție aparent excentrică, Parisul este considerat nucleul originar al Franței și elementul determinant al formării teritoriale a statului francez.

Originile sale urbane se regăsesc tot în Antichitate, unde orașul inițial era situat în partea centrală a Parisului (Île de la Cité). Mult timp a fost principala metropolă comercială și culturală a Europei.

În prezent, funcția culturală și turistică joacă un rol foarte important. Activitățile industriale au fost dezvoltate îndeosebi în exterior; în ultimii ani s-au dezvoltat tehnopoli de inovație științifică și industrială.

Forma orașului arată dezvoltarea radiar-concentrică, pornind din zona centrală. Este, în prezent, un mare centru financiar și de comunicații (DOC 1).

VIENA

Orașul Viena este strâns legat pozițional și ca evoluție de situarea în zona de ieșire a Dunării din sectorul său superior unde, încă din timpul Imperiului Roman, a apărut o așezare cu funcții militare și administrative (Vindobona). Dezvoltarea orașului a fost realizată în timpul în care era capitala Imperiului Habsburgic și concentra activități de organizare și administrare a unui teritoriu mult mai întins decât teritoriul național actual al Austriei.

Peisajul urban al Vienei este influențat mult de prezența Dunării, care i-a imprimat direcțiile de dezvoltare a rețelei urbane interioare și a funcțiilor sale economice. În prezent, Viena începe să exercite o influență crescândă asupra spațiului sud-est european. Este atât un centru cultural recunoscut, cât și unul financiar regional.

MOSCOVA

Apariția și dezvoltarea unui centru urban important (fig. 2) în această parte a continentului este rezultatul rolului pe care l-a avut orașul feudal inițial în concentrarea eforturilor de organizare statală a populațiilor slave din această parte a lumii.

Condițiile climatice deosebit de aspre nu au împiedicat însă fixarea și dezvoltarea orașului în această poziție, precum și dezvoltarea sa importantă din ultimele două secole. Aceste condiții au avut chiar un rol favorabil în diferite războaie, teritoriul orașului neputând fi ocupat.

Căile de comunicație radiare sugerează oportunitatea poziției în controlarea administrativă a unui spațiu extins.

Chiar dacă are o poziție excentrică în cadrul Federației Ruse, reprezintă un „loc central" pentru partea sa europeană.

TERMENI

Oraș global – termen care desemnează ansamblul de orașe mari ale lumii contemporane, legate prin linii aeriene, informații și comunicații.

Delocalizare – transferul industriilor din zonele interioare ale orașelor în exteriorul acestora.

Zonă funcțională – zonă individualizată distinct pe harta unui oraș, care reflectă funcțiile economice ale teritoriului respectiv.

Funcție urbană – rolul pe care îl are o anumită caracteristică a orașului în rețeaua de așezări și în teritoriul înconjurător.

Hinterland – regiune situată în jurul unei localități sau al unei regiuni.

Zonă funcțională – zonă individualizată distinct pe harta unui oraș, care reflectă funcțiile economice ale teritoriului respectiv.

Funcție urbană – rolul pe care îl are o anumită caracteristică a orașului în rețeaua de așezări și în teritoriul înconjurător.

ACTIVITĂȚI

Realizați un text despre un anumit oraș pe care îl cunoașteți mai bine (din țară sau din Europa), în care să precizați: poziția geografică, elemente demografice și istorice, activități urbane, economice și comerciale, structura și organizarea internă, influența în teritoriu, particularități urbane.

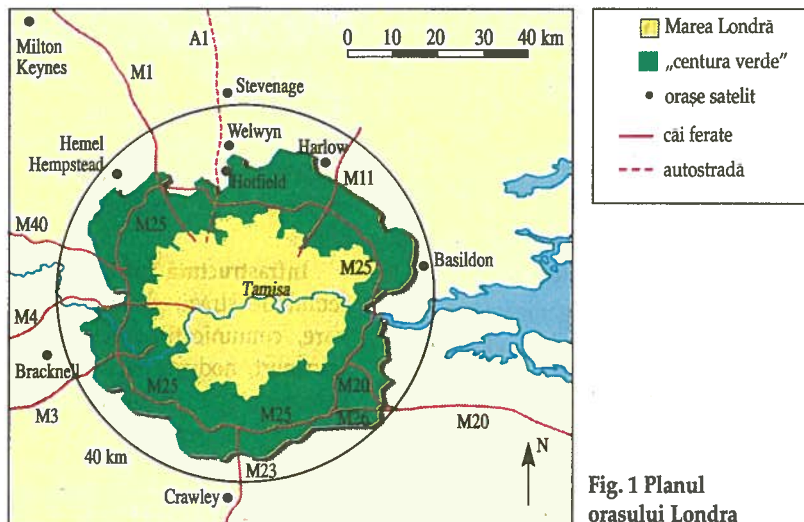

Fig. 1 Planul orașului Londra

Fig. 2 Moscova

DOC 1 Utilizarea planului unui oraș (Paris)

Planul orașului Paris

În anumite situații, îndeosebi când ne aflăm într-un alt oraș, trebuie să avem posibilitatea ca, pe baza planului acestuia, să ne putem deplasa eficient dintr-o parte în alta. Pe planurile turistice (cum este și cel de mai sus al orașului Paris) sunt reprezentate o serie de obiective semnificative, căile rutiere și, uneori, mijloacele de transport. Orientarea planului permite să fixăm poziția străzilor, a cartierelor și a obiectivelor urbane în raport de punctele cardinale. Scara de proporție sugerează distanțele, iar mărimea obiectelor reprezentate este proporțională cu cea din realitate. Trebuie să fim atenți, deoarece rețeaua de străzi este redată într-un mod esențializat și selectiv. În mod similar, pentru orice alt oraș, utilizarea planului trebuie să pornească de la înțelegerea legendei, orientarea străzilor, ordinele de mărime și distanțele.

3.5 ANALIZA GEOGRAFICĂ A UNOR ORAŞE: BUCUREŞTI, CONSTANŢA, TIMIŞOARA

BUCUREŞTI

Poziția geografică a Bucureștiului, în partea sudică a țării, este una excentrică în cadrul teritoriului. Această poziției a orașului București are însă un caracter central din punct de vedere al funcțiilor economice, administrative și din punct de vedere geografic.

Evoluția teritorială. Orașul inițial își are originea într-o porțiune centrală a perimetrului său (zona Piața Unirii – Piața Sfântul Gheorghe); în acest perimetru a fost mutată capitala Țării Românești de la Târgoviște, pentru a fi mai ușor supravegheată de turci, prezenți în raiaua Giurgiu. De la acest nucleu central, orașul s-a dezvoltat teritorial în mai multe etape. Între 1920 și 1940 a fost amenajat râul Colentina, (creându-se salba de lacuri situate pe acesta) și s-a dezvoltat edilitar (fig. 5).

În perioada contemporană (fig. 1, 6), orașul s-a extins teritorial prin construirea unor cartiere noi (Drumul Taberei, Titan, Militari, Berceni, Colentina etc. – fig. 4) pe terenuri libere sau pe spații semiurbane cu clădiri joase.

Caracteristicile economice actuale și infrastructura; deși nu are resurse importante în apropiere, orașul concentrează aproape 1/5 din producția industrială a României.

Infrastructura orașului (rețeaua de canalizare, alimentare cu apă, energia electrică, rețeaua de drumuri, mijloace de transport) este realizată la un nivel satisfăcător.

Funcțiile și zonele funcționale. Orașul București are multiple funcții în cadrul teritoriului național: *administrativă*, *comercială*, *industrială* (parțial diminuată în ultimul deceniu), *culturală* și *universitară*, *rezidențială*, *de transport* (feroviar, rutier, aerian) și, ca o sinteză a acestora, *funcția geografică* de oraș polarizator al teritoriului țării.

Potențialul demografic. Capitala României, pe o suprafață restrânsă (238 km^2), are o populație de aproape 2 milioane locuitori. Cu această populație, se situează pe locul 90 în lume și poate fi considerat un oraș mare.

CONSTANŢA

Orașul Constanța (fig. 2, fig. 7) reprezintă pentru rețeaua urbană a României cel mai bun exemplu de dezvoltare teritorială rapidă, de creștere economică și de organizare rațională a spațiului urban interior. Prin creșterea funcțiilor sale economice legate de poziția geografică și activitatea de transport maritim, orașul a căpătat o bază economică nouă, care a atras după sine transformarea spațiului urban. Dezvoltarea în imediata apropiere a unor activități economice complementare (petrochimie în zona Midia, industrie chimică la Năvodari, activități economice noi în lungul canalului Dunăre-Marea Neagră, portul nou Constanța Sud-Agigea) și altele a făcut ca orașul să se extindă funcțional în teritoriu. Utilizarea falezei, amenajarea unor spații anterior nefolosite, construirea stațiunii Mamaia (inclusă orașului) au permis acestuia o dezvoltare relativ armonioasă. În perspectiva dezvoltării durabile, apar o serie de aspecte noi, cum ar fi: tranzitarea unei părți din petrolul exploatat în jurul Mării Caspice, dezvoltarea capacității portuare, apariția unor localități-satelit, dezvoltarea funcției culturale și comerciale.

TIMIŞOARA

Timișoara (fig. 3) are o poziție specială în cadrul rețelei urbane a țării prin aceea că este cel mai important oraș din partea de vest, este foarte cunoscut la nivel internațional (ca loc de origine a revoluției din decembrie 1989), are o anumită diversitate culturală și etnică, o puternică bază economică și o organizare radiar-concentrică bine cunoscută. La acestea se adaugă restructurarea mai rapidă a activităților economice în raport cu noile exigențe. Ca elemente de perspectivă care țin de dezvoltarea durabilă a orașului, menționăm: reamenajarea centrului istoric, conservarea spațiilor verzi, alimentarea cu apă, reciclarea deșeurilor urbane și industriale, precum și ameliorarea rețelei de transporturi internaționale.

TERMENI

Semiurban – porțiune dintr-un oraș (cartier) care nu are totalitatea caracteristicilor urbane, având elemente care îl aseamănă mai mult cu localitățile rurale.

Infrastructură urbană – sistemul de străzi, clădiri, canalizare, comunicații, mijloace de transport, noduri, rețele, dotări, care asigură funcționalitatea unui oraș.

Fig. 1 București

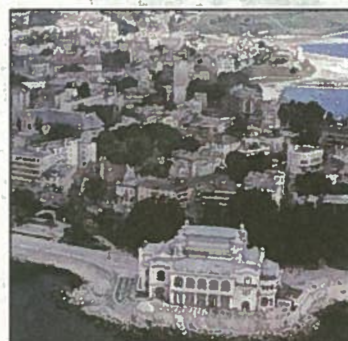
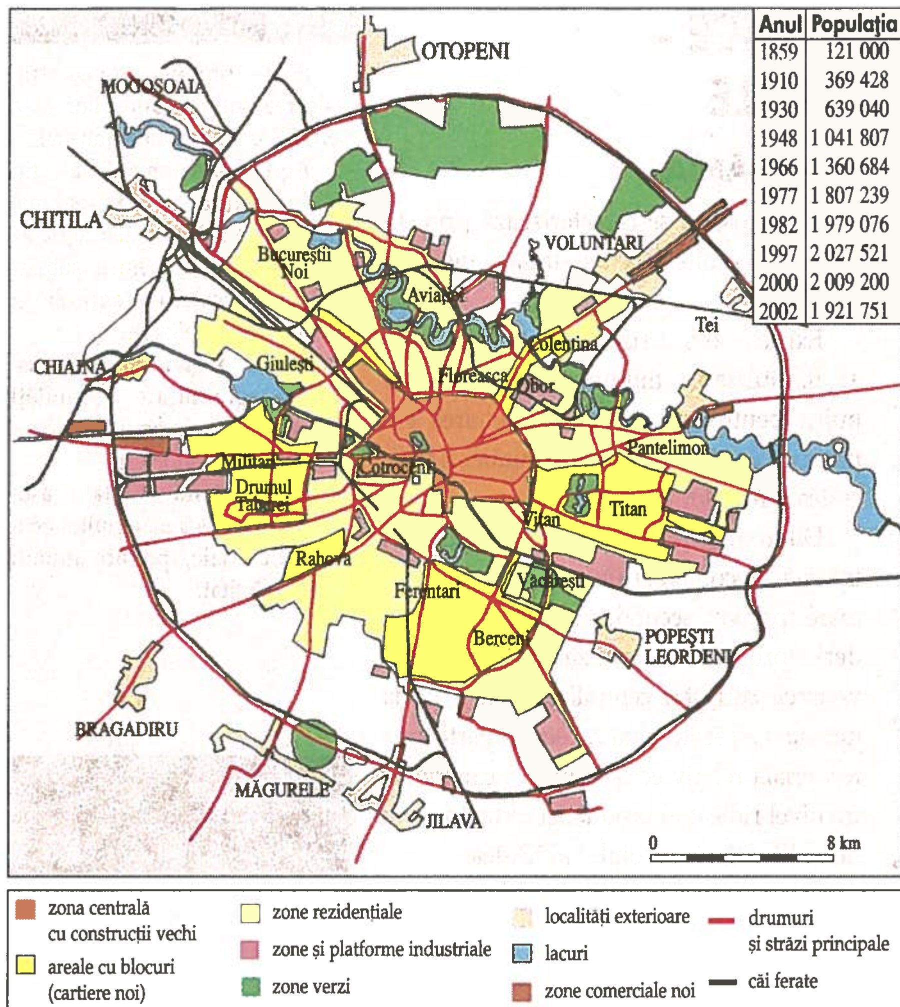

Fig. 2 Constanța

Fig. 3 Timișoara – zona centrală

Anul	Populaţia
1859	121 000
1910	369 428
1930	639 040
1948	1 041 807
1966	1 360 684
1977	1 807 239
1982	1 979 076
1997	2 027 521
2000	2 009 200
2002	1 921 751

Fig. 4 Zonele funcţionale ale oraşului Bucureşti

Fig. 5 Bucureşti – imagine din perioada interbelică

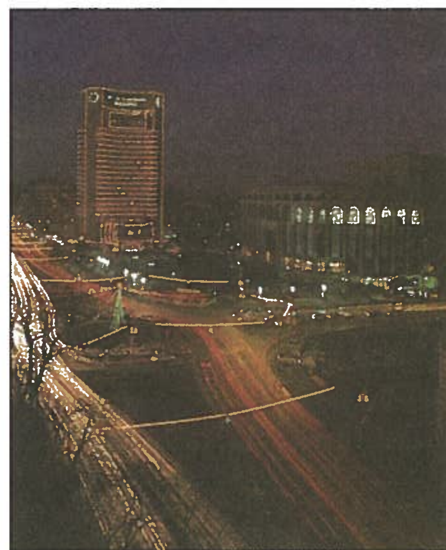

Fig. 6 Bucureşti – imagine contemporană

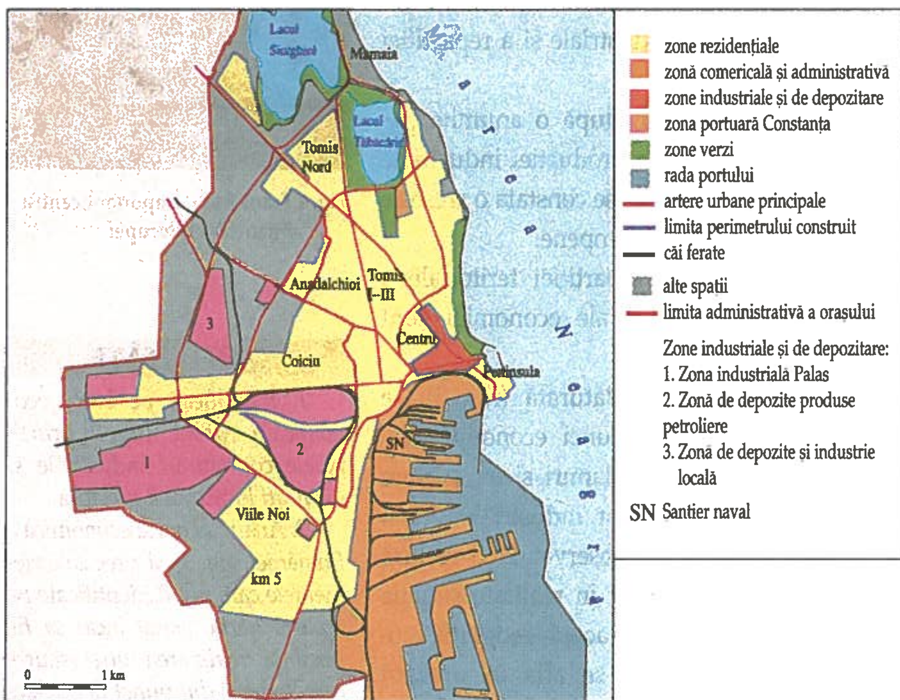

Fig. 7 Zonele funcţionale ale oraşului Constanţa

DOC 1 Constanţa – specificul urban

Imaginea portului şi planul oraşului sugerează legătura foarte strânsă, în cazul oraşului Constanţa, între aspecte exterioare şi funcţiile economice. Activităţile portuare sunt, în cazul oraşului Constanţa, semnificative, fiind întreţinute de o infrastructură corespunzătoare (docuri, dane, chei, macarale, depozite). Forma şi dezvoltarea oraşului şi-au avut originea în portul antic; de aici porneau drumurile pe uscat care au imprimat forma reţelei de străzi, iar mai târziu forma oraşului.

ACTIVITĂŢI

1. Explicaţi repartiţia principalelor zone funcţionale ale oraşului Bucureşti, utilizând fig. 4.

2. Urmăriţi planul oraşului Constanţa şi identificaţi principalele elemente reprezentate.

3.6 ACTIVITĂŢI ECONOMICE – CARACTERISTICI GENERALE

EUROPA

Europa reprezintă regiunea de origine și dezvoltare a economiei moderne. Aceasta se bazează pe importante tradiții manufacturiere, dezvoltate în anumite regiuni (îndeosebi în Flandra: la Amsterdam, Anvers și Bruges) și în câteva orașe (Lyon, Praga, Milano).

În secolele al XVII-lea și al XVIII-lea se realizează trecerea de la activitatea manufacturieră la economia bazată pe dezvoltarea industrială.

La începutul secolului al XVIII-lea, are loc „revoluția industrială", cu origini în Anglia Centrală, care s-a extins după aceea în toată Europa, în mai puțin de jumătate de secol.

Structura economică a Europei, pe cele trei componente principale (sectorul primar, secundar și terțiar) arată o pondere relativ redusă a agriculturii (5%), o pondere importantă a industriei (28%) și predominarea serviciilor (67%).

Aceste cifre sunt aproape identice cu cele din America anglo-saxonă (SUA și Canada), ceea ce arată similitudinea celor două economii.

Industria europeană a cunoscut în cursul unui deceniu (1995-2005) o creștere globală de aproximativ 15% (cu o medie anuală de 3-4 %), dar cu diferențe mari pe țări (de la țări care au înregistrat creșteri de 20%, la țări care au staționat sau chiar au scăzut).

Agricultura s-a remarcat printr-un proces de concentrare (sub forma unor ferme cu suprafețe crescânde), prin intensificarea exploatării fondului funciar, specializarea producției și integrarea agroindustrială.

În prezent, în Europa există mai multe concentrări industriale (fig. 2).

Europa este în prezent o mare concentrare financiar-bancară (fig. 1), de transporturi și telecomunicații și principala regiune turistică a lumii.

ROMÂNIA

Țara noastră se caracterizează prin diferențe sensibile față de situația medie a Europei.

Există o serie de elemente comune, cum ar fi: utilizarea timpurie și extensivă a huilei pentru siderurgie, dezvoltarea exploatării petrolului și a petrochimiei și varietatea ramurilor industriale.

Diferențierile se referă la structura internă a economiei (în care cele trei sectoare, primar, secundar și terțiar au ponderi apropiate în realizarea PNB), dezvoltarea dirijistă, centralizată, în a doua jumătate a secolului al XX-lea, repartizarea teritorială relativ echilibrată a industriei și un nivel ridicat al producției industriale în deceniile 7-8 ale secolului al XX-lea.

Prin trecerea la economia de piață au avut loc transformări semnificative (atât în România, cât și în alte state care au avut un regim socialist), dintre care cea mai importantă o reprezintă restructurarea semnificativă a ramurilor industriale și a repartiției teritoriale.

În acest context, după o anumită perioadă de scădere a producției industriale globale, în ultimii ani se constată o creștere asemănătoare celei europene.

Caracteristicile repartiției teritoriale a principalelor ramuri ale economiei sunt redate alăturat (fig. 3).

Utilizând harta alăturată (fig. 3), se poate crea impresia unei economii dezvoltate pe multiple planuri și cu o mare varietate a activităților industriale. Acest lucru este ușor de observat la o lectură obișnuită a hărții, dar în realitate situația este mai complexă. De aceea, geografia economică a României se află în prezent într-un proces de transformare.

TERMENI

PNB – produs național brut, valoarea tuturor bunurilor și a serviciilor realizate într-un stat.

Agricultură comercială – tip de agricultură în care cea mai mare parte a producției agricole nu este utilizată pentru subzistența producătorilor agricoli, ci pentru comercializare.

Tehnopol (nucleu neoindustrial) – concentrare de unități industriale, axate pe noile industrii și pe noi tehnologii.

Grupare industrială – asociere teritorială a mai multor centre industriale, pe un anumit areal delimitat.

Fig. 1 Frankfurt – important centru financiar al Europei

ACTIVITĂŢI

1. Identificați pe harta economică a Europei (fig. 2) principalele concentrări industriale și explicați localizarea acestora.

2. Analizați harta economică a României (fig. 3) și precizați elementele care pot fi identificate pe această hartă, astfel încât să fie posibilă realizarea unei scurte caracterizări din punct de vedere economic a țării noastre.

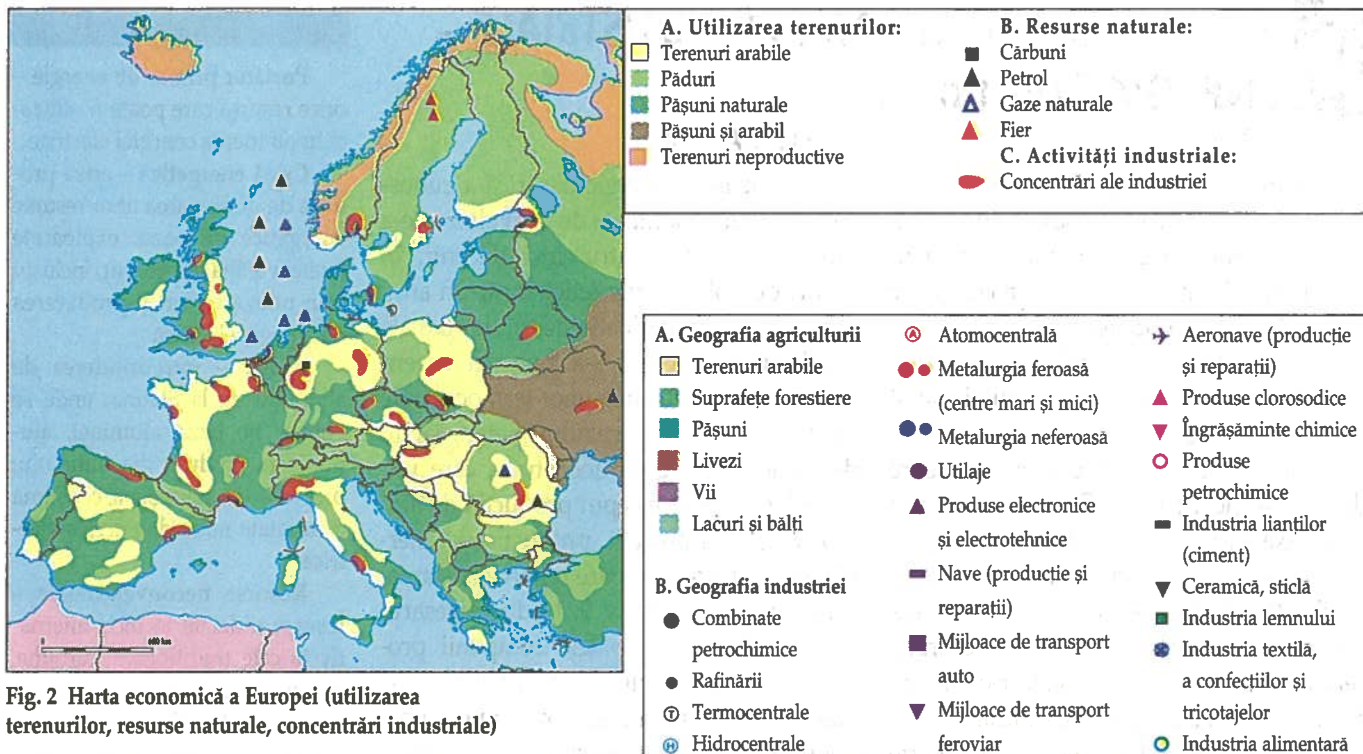

Fig. 2 Harta economică a Europei (utilizarea terenurilor, resurse naturale, concentrări industriale)

Fig. 3 România – geografie economică (agricultură și industrie)

3.7 ANALIZA UNEI RAMURI INDUSTRIALE – ENERGIA ELECTRICĂ

EUROPA

Producția de energie electrică

În prezent, Europa produce aproximativ 1/3 din energia electrică a lumii contemporane și 1/2 din cea produsă în centralele atomoelectrice, pondere care arată, în raport de suprafața și populația sa, poziția importantă a continentului nostru din acest punct de vedere.

Principalele țări europene producătoare de energie electrică (DOC 1) au o structură complexă a utilizării purtătorilor primari în obținerea energiei electrice.

Producția de energie electrică se realizează în termocentrale, hidrocentrale, centrale nuclearo-electrice și, într-o măsură foarte mică, în alte tipuri de centrale.

Ponderea atomocentralelor este foarte importantă în țări cum ar fi Franța, Belgia, Regatul Unit, Lituania, Federația Rusă, Ucraina și Suedia. În cazul altor țări există o pondere mare a energiei electrice produse în termocentrale (Polonia, Cehia, România). Franța este, de asemenea, a doua producătoare de energie nuclearo-electrică (după SUA), cu 18% din producția mondială a acesteia.

Analizând structura internă a producției de energiei electrică pe principalii purtători primari în câteva țări europene (DOC 2) se observă că există o anumită varietate a acesteia. În urmă cu cinci decenii predominau însă, într-un mod absolut, ca principală sursă a energiei electrice, cărbunii. Resursele neconvenționale (energia mareelor, energia eoliană – fig. 1, energia termală) ocupă încă ponderi nesemnificative. Cea mai mare pondere a unor surse alternative se înregistrează în cazul Islandei, unde energia geotermală acoperă 10% din producția de energie electrică.

În perspectivă, există țări care și-au propus să renunțe în următoarele două decenii la energia nucleară (Suedia) și la utilizarea cărbunilor (Belgia, Franța). Dezvoltarea hidroenergiei are importante limite naturale, iar resursele alternative de energie vor fi limitate în perioada următoare.

ROMÂNIA

Producția de energie electrică a cunoscut mai multe momente de dezvoltare de-a lungul ultimelor patru-cinci decenii, în raport de politica energetică dintr-un anumit moment. În perioada deceniilor 6-8 ale secolului al XX-lea, s-a pus un accent deosebit pe construirea unor termocentrale bazate pe utilizarea gazului metan, iar în deceniile 9-10, pe termocentrale, care utilizau lignitul și a început producția de atomoenergie. În prezent, producția de energie electrică are o valoare relativ constantă, acoperind aproximativ 9/10 din necesarul actual intern. Principalele companii producătoare de energie electrică (DOC 3) se află într-un important sistem competițional pentru distribuirea acesteia la consumatorii cu cereri și exigențe foarte diferite.

Cea mai mare parte a producției de energie electrică este destinată consumatorilor economici (aproximativ 65%, din care ALRO Slatina utilizează 7% din producția de energie electrică internă), urmată de utilizarea energiei electrice în gospodăriile populației (15%). O parte semnificativă se utilizează în consumul intern al centralelor electrice (12%) și o parte (variabilă de la un an la altul) la export (8%). Principalele unități de producere a energiei electrice din țara noastră (fig. 2) sunt legate de existența unor importante resurse de lignit (Turceni, Rovinari), de transportul purtătorilor de energie (Mintia-Deva, Craiova, București), de amenajarea unor cursuri de apă (Dunăre, Argeș, Lotru, Bistrița). Amplasarea centralei atomoelectrice la Cernavodă s-a bazat pe anumiți factori obiectivi.

În perspectivă, producția de energie electrică are în vedere, pe termen scurt, mărirea capacității de producție a centralei atomoelectrice de la Cernavodă și diminuarea ponderii gazului metan. În privința utilizării cărbunilor inferiori există dificultăți care se referă la randamentul termocentralelor, transportul materiilor prime și la poluarea atmosferică.

TERMENI

Purtător primar de energie – orice resursă care poate fi utilizată în obținerea energiei electrice.

Criză energetică – criză produsă de diminuarea unor resurse energetice de bază, exploatate intensiv până în prezent, inclusiv prin utilizarea lor în producerea de energie electrică.

ALRO – intreprinderea de aluminiu de la Slatina, unde se obține, pe baza aluminei, aluminiu și produse din aluminiu; procesul de electroliză consumă o cantitate mare de energie electrică.

Resurse neconvenționale – resurse utilizate în mod alternativ la cele tradiționale (cărbune, petrol, gaze naturale), considerate convenționale.

Fig. 1 Mori de vânt – Olanda

ACTIVITĂȚI

1. Analizați repartiția geografică a principalelor centrale electrice din țara noastră și identificați cauzele construirii lor în locurile respective.

2. Analizați datele din DOC 2 și încercați să identificați anumite explicații pentru structura internă a purtătorilor primari de energie pe țări.

DOC 1 **Țări europene producătoare de energie electrică (2006)**

Țara	Producția de energie electrică (mld-kwh/an)	Producția de energie electrică (kwh / loc.)	Pondere din total mondial (%)
Federația Rusă	913	6 500	5,6
Germania	597	6 500	3,5
Franța	566	9 100	3,4
Regatul Unit	395	7 100	2,4
Italia	292	5 200	1,8
Spania	262	5 900	1,5
Ucraina	172	3 900	1,1
Suedia	158	16 400	1,0
Polonia	142	3 900	0,9
Norvegia	121	24 000	0,8

DOC 2 **Structura producției de energie electrică pe principalii purtători primari, în câteva țări europene (2006)**

Țara	En. nucleară	Hidroenergie	Cărbune	Gaze naturale	Petrol	Alte surse
Austria		12	10	24	42	12
Belgia	29	1	3	27	40	
Bulgaria	42	7	43	5	1	1
Franta	40	2	6	13	35	4
Germania	13	1	24	21	40	1
Ungaria	15	1	17	39	28	1
Lituania	75	3	0	8	14	
România	9	30	40	15	5	
Slovenia	35	28	34	1	1	1
Suedia	37	27	5	1	28	2

DOC 3 **Principalele companii de producere a energiei electrice în România (2006)**

Compania	Ponderea de piață	Compania	Ponderea de piață
Hidroelectrica	30	Nuclearoelectrica	9
Complexul energetic Rovinari	12	Complexul energetic Craiova	8
Complexul energetic Turceni	12	Electrocentrale Deva	6
Electrocentrale București	11	Alți producători	12

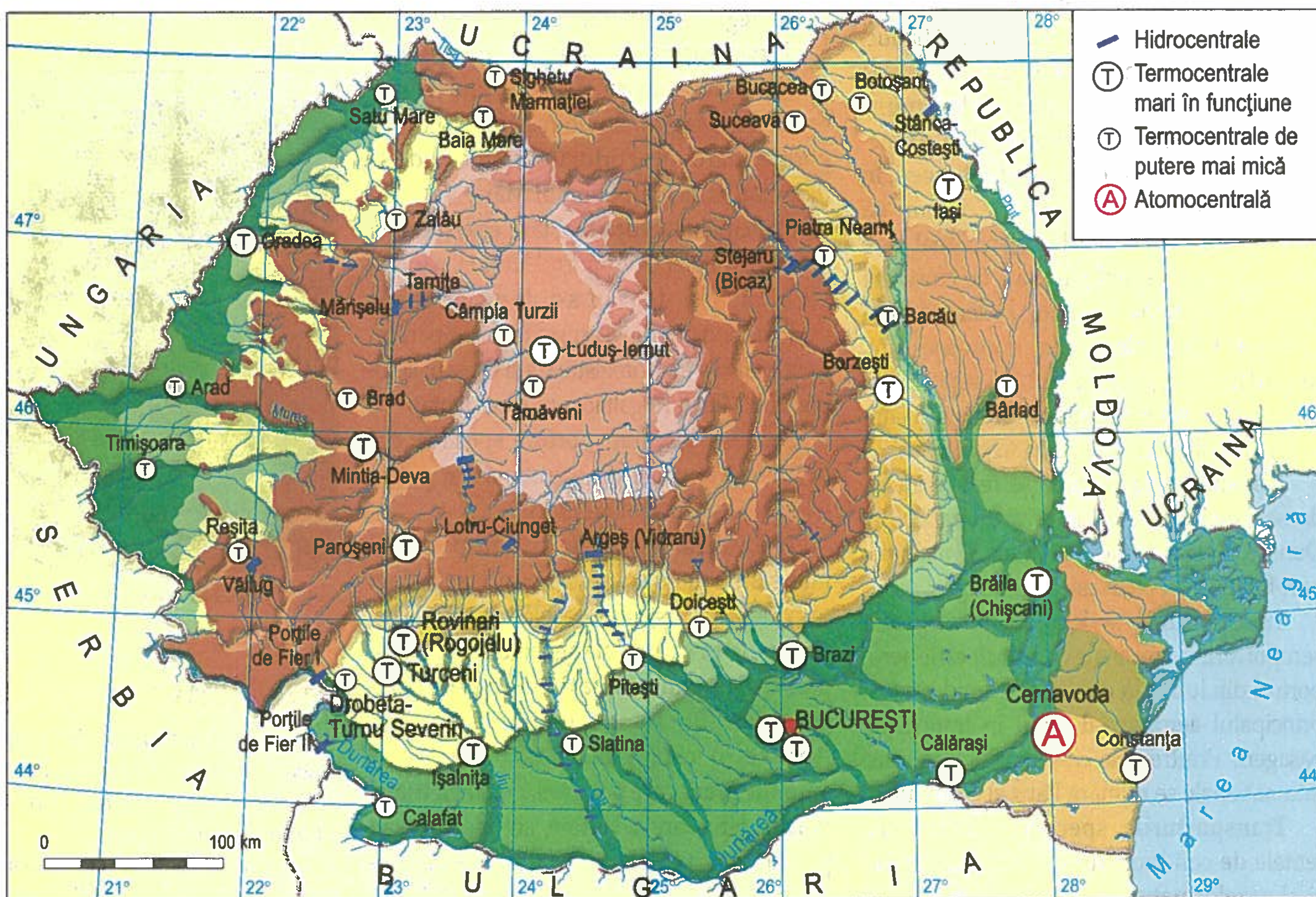

Fig. 2 Industria enegiei electrice

cap.I

3 3.8 SISTEME DE TRANSPORT

EUROPA

Transporturile feroviare europene beneficiază de cea mai densă rețea de căi ferate (dar nu cea mai extinsă) și de predominarea ponderii căilor ferate electrificate. În prezent, este în curs de dezvoltare o nouă generație de transporturi feroviare, prin extinderea mijloacelor de transport tip TGV, provenite din Franța, spre sudul și estul Europei, urmând a depăși, pe unele sectoare, 300 km/h (Paris-Strasbourg).

Transporturile rutiere (fig. 2) beneficiază de un sistem dezvoltat de autostrăzi în Europa de Vest și în curs de amenajare în Europa Centrală și de Est. Acest tip de transport are cea mai mare pondere în cazul numărului de pasageri și a volumului de produse transportate.

Transporturile maritime, cu tradiții deosebite în bazinul Mării Mediterane și al țărilor cu deschidere la Oceanul Atlantic, cunosc o dezvoltare importantă în ultima perioadă prin transportul unor materii prime necesare economiilor europene. De asemenea, s-a revigorat transportul de pasageri. În privința mărimii flotei, cea mai însemnată țară europeană la nivel internațional este Grecia (locul 1 pe glob), urmată de Norvegia (locul 3), Germania (locul 6), Federația Rusă și Malta. Principale porturi europene sunt: Rotterdam – fig. 1 (locul 2 în lume, după Singapore), Anvers, Londra, Bremen, Hamburg, Marsilia, Genova, Pireu, Constanța.

Transporturile fluviale se realizează îndeosebi pe Rin (locul 1 în privința traficului), Dunăre, Volga, Tamisa, Elba etc. Principalul port fluvial european este Duisburg.

Transporturile aeriene asigură legătura aeroporturilor europene cu principalele aeroporturi din lume. În ultimii ani, Londra a fost principalul aeroport al lumii în traficul de pasageri. Printre cele mai mari aeroporturi internaționale se numără Paris și Frankfurt.

Transporturile speciale cuprind sistemele de conducte (transportul petrolului și al gazelor naturale), liniile de distribuție a energiei electrice și telecomunicațiile.

ROMÂNIA

Sistemele de transport din țara noastră au anumite diferențieri față de cele europene. Principala deosebire se referă la absența unor segmente semnificative de autostrăzi, la caracterul relativ învechit al infrastructurii feroviare și la absența unor inițiative certe de tranzitare a petrolului și a gazelor naturale din zona Mării Caspice spre Europa.

Transporturile feroviare se dezvoltă într-un sistem de 9 magistrale, care pornesc din București, în direcții diferite. În ultimii ani, ponderea transporturilor feroviare în transportul de mărfuri și de călători s-a diminuat considerabil.

Transporturile rutiere (fig. 3) au o formă care valorifică sistemul de văi și culoare oferit de arhitectura reliefului. Construcția unor noi autostrăzi va facilita realizarea unor legături cu alte regiuni și țări din Europa Centrală.

Țara noastră dezvoltă și **transporturi fluviale** (pe Dunăre și pe canalul Dunăre-Marea Neagră), fluvio-maritime și transporturi maritime. Portul Constanța tinde să redevină principalul port al Mării Negre.

Principalul **aeroport** al țării este situat în nordul capitalei (Aeroportul Henri Coandă), iar în ultimul deceniu s-a dezvoltat foarte mult aeroportul din Timișoara. Sezonier, un trafic mai mare se înregistrează și în cazul aeroportului Mihail Kogălniceanu (Constanța).

Sistemul de **transporturi speciale** cuprinde conductele de gaz metan și petrol (sau produse petroliere).

În România, sistemele de transport sunt interconectate în anumite noduri, având un caracter convergent. Orașele sunt, în acest caz, puncte centrale ale sistemelor de transport, asigurând totodată posibilitatea trecerii dintr-un tip de transport în altul. Aparent, o complexitate mai mare o au anumite orașe care pot avea, pe lângă transporturi feroviare și rutiere, aeroporturi sau porturi. Hărțile alăturate (fig. 1 și 2) sugerează gradul de detaliere al șoselelor în raport cu scara pe care sunt reprezentate.

TERMENI

Port fluvio-maritim – port situat pe un fluviu, unde pot ajunge și nave maritime.

Sistem feroviar – sistem de transport format din căi ferate, stații, noduri feroviare și puncte de frontieră.

Flotă maritimă – totalitatea navelor înregistrate într-o anumită țară.

Port – sistem de amenajări și dotări care permit acostarea navelor la țărm și activitățile legate de acestea.

Nod de comunicații – centru urban în care se intersectează mai multe tipuri de căi de comunicație și unde se realizează un trafic intens.

Infrastructură – sistemul tehnic care permite realizarea unei anumite activități (economice, urbane sau de transport).

Fig. 1 Portul Rotterdam

ACTIVITĂȚI

1. Explicați felul în care sunt interconectate diferitele sisteme de transport în cadrul unor noduri de comunicații.

2. Precizați din ce cauză Grecia are cea mai mare flotă comercială din lume.

Fig. 2 Principalele căi de comunicație rutiere din Europa

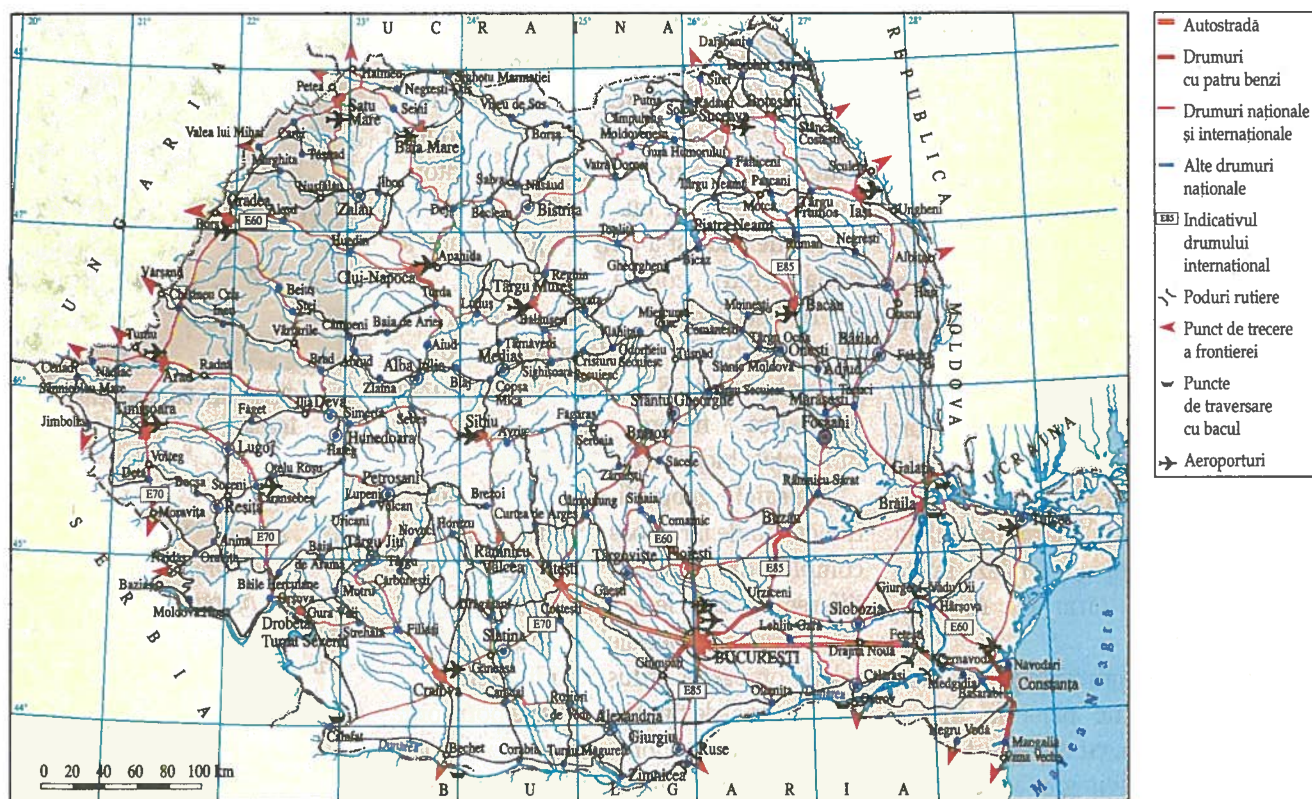

Fig. 3 Rețeaua rutieră și aeroporturile din România

3.9 MEDIUL ÎNCONJURĂTOR ŞI PEISAJE

EUROPA

Mediul înconjurător al Europei are caracteristici care derivă din poziția geografică a continentului, elementele biogeografice și climatice, transformarea antropică și evoluția postglaciară a mediului natural.

Principalele medii geografice zonale (fig. 2) reflectă zonalitatea temperată între latitudinile de 40 și 60° lat. N. Spre deosebire de alte continente, care au o zonalitate latitudinală sub forma unor fâșii paralele (America de Sud, Africa, Australia) sau o zonalitate influențată de existența unor mari lanțuri montane (Asia, America de Nord), Europa apare ca un continent influențat foarte mult de un element vizibil doar pe harta curenților oceanici: prezența curentului cald al Atlanticului de Nord.

Pe un spațiu relativ redus se succed tipuri de medii foarte mult fragmentate și nuanțate spațial de aspectul liniei țărmului. În cazul Europei, o extensiune importantă o au mediile umanizate și mediul litoral, influențate de prezența unui țărm foarte extins.

Peisajele geografice redau mai mult aspectul exterior al caracteristicilor vizibile pe care le ia teritoriul european și au o importantă componentă fiziografică, legată de relief.

Pot fi distinse următoarele tipuri de peisaje europene (După World Regions, 2005):

- **Europa atlantică** (sau fațada atlantică a Europei), cu elemente de omogenitate introduse de condițiile bioclimatice (datorate curentului Atlanticului de Nord), contactul ocean-continent și amplitudinea mareelor; elementele de diferențiere sunt date de forma țărmurilor (cu fiorduri în Scandinavia și insulele britanice), țărmuri relativ joase în zonele de câmpie (cu faleze înalte în multe locuri) și țărm cu riass în Peninsula Iberică;
- **Europa joasă**, cuprinzând peisajele de câmpie de la Atlantic până la Marea Neagră și Scandinavia, cu un aspect specific în cazul câmpiei fluvio-glaciare din nordul Europei;
- **Europa centrală înaltă** (fig. 1), cuprinzând sistemele montane centrale (Alpi, Pirinei, Carpați) și regiunile hercinice, cu o evidentă etajare verticală a elementelor de mediu și a peisajelor;
- **Europa mediteraneană**, cu originalitatea cunoscută, dar cu multiple diferențieri regionale și locale (meseta spaniolă fiind aridă, iar țărmurile peninsulelor sudice cu elemente de umiditate);
- **Europa continentală** (Europa de Est), cu extensiunea reliefului relativ neted (cu latitudini de câmpie, dar cu un substrat de podiș), în care zonalitatea latitudinală are o succesiune paralelă mai accentuată (de la peisajul arid din regiunile caspice, la peisajul de stepă, cel al pădurilor de amestec, până la peisajul pădurilor de conifere);
- **peisaje antropice**, azonale, foarte diferențiate (peisaje turistice, urbane și culturale, peisaje industriale, peisaje portuar-urbane etc.).

ROMÂNIA

Mediul înconjurător pe care îl are țara noastră (fig. 3) reprezintă o detaliere și nuanțare a mediului continental moderat (care ocupă cea mai mare parte a teritoriului) și a celui cu nuanțe de ariditate din partea de sud-est a țării. Pe fondul acestor două tipuri zonale de mediu apar diferențieri teritoriale impuse de arhitectura reliefului cu altitudini medii și coborâte (sub 800 m) și de poziția geografică a fiecărei regiuni în raport cu influențele bioclimatice exterioare.

Peisajele geografice pot fi definite, la dimensiunile țării noastre, într-un mod mai complex, dar în același timp mai nuanțat și diferențiat, care le apropie foarte mult de caracteristicile peisajelor unor suprafețe relativ omogene, reduse ca întindere.

Principalele tipuri de peisaje pot fi organizate într-o taxonomie care reflectă foarte bine caracteristicile exterioare vizibile și predominante (fig. 4).

TERMENI

Zonalitate – caracteristica fenomenelor naturale de a se dispune în anumite fâșii paralele, latitudinale.

Mediu înconjurător – totalitatea elementelor componente, a proceselor și a fenomenelor care se desfășoară în apropierea suprafeței terestre și în care își desfășoară activitatea societatea omenească.

Peisaj geografic – aspectul exterior, vizibil, al elementelor geografice care compun un anumit teritoriu.

Mediu geografic – mediu natural transformat în urma activităților umane; acesta cuprinde atât elemente naturale cât și elemente introduse de om.

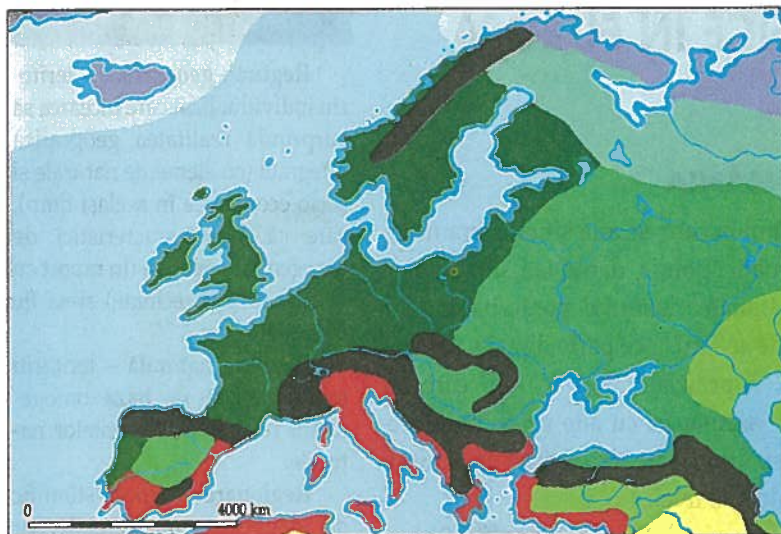

Fig. 1 Peisaj din Europa Centrală înaltă

ACTIVITĂȚI

1. Comparați noțiunile de mediu înconjurător și peisaj, sub raportul elementelor componente principale.

2. Descrieți, pe scurt, caracteristicile mediului înconjurător și tipul de peisaj predominant dintr-o regiune din țara noastră, pe care o cunoașteți mai bine.

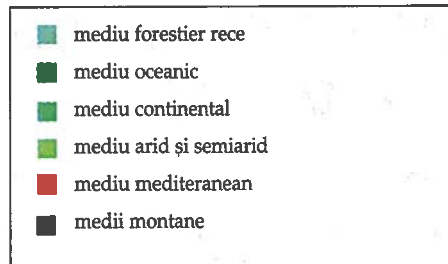
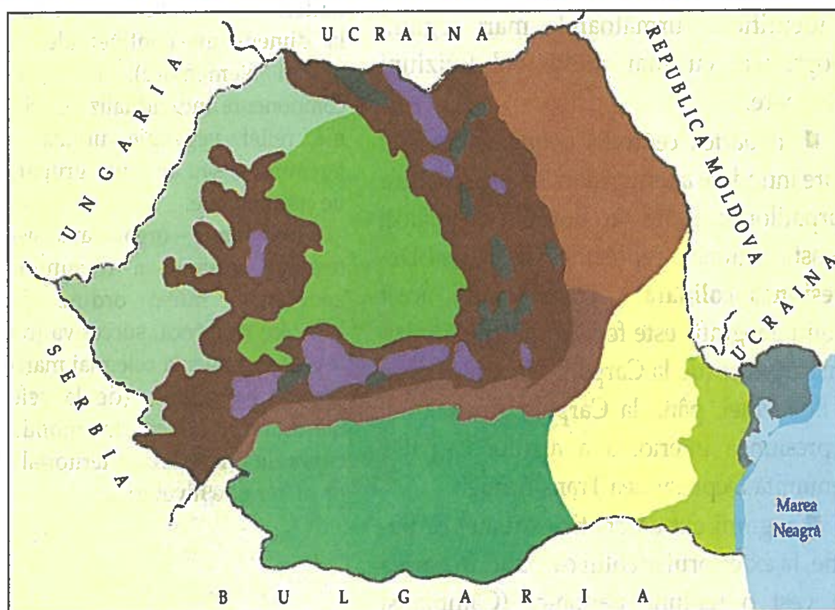

Fig. 2 Tipuri de medii geografice zonale

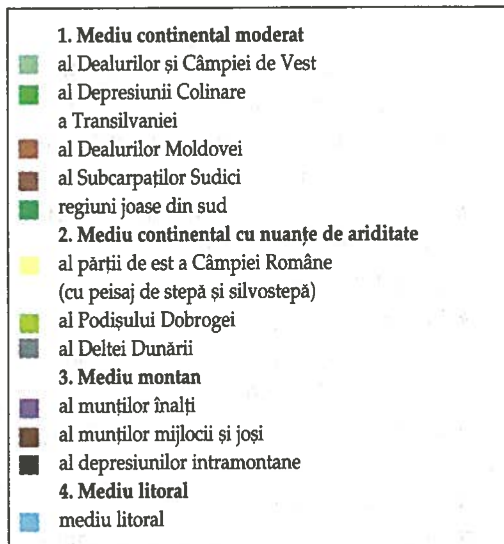

Fig. 3 Tipuri de medii din spațiul carpato-danubiano-pontic

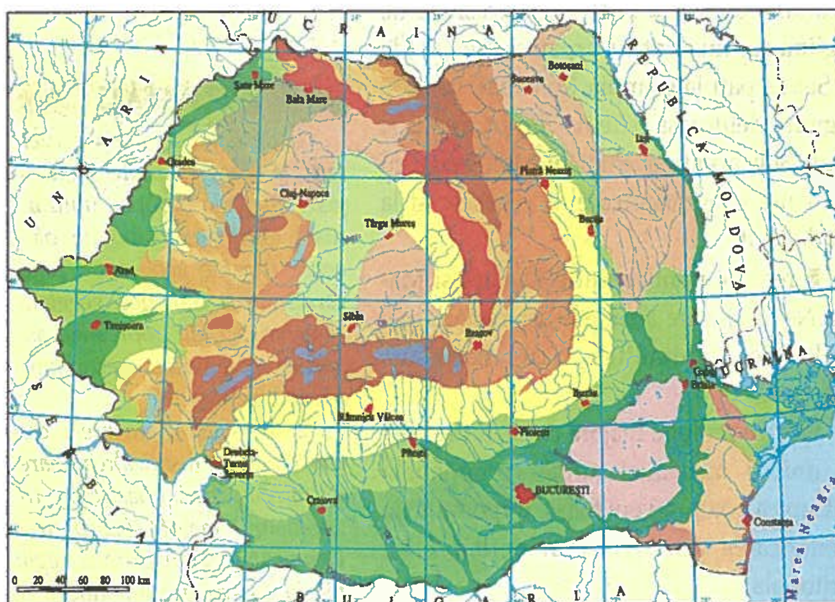

Fig. 4 România – harta peisajelor

3.10 REGIUNI GEOGRAFICE ÎN EUROPA ŞI ÎN ROMÂNIA

EUROPA

Regiunile geografice ale Europei (fig. 1) pot fi identificate și descrise în raport de componentele bioclimatice (care dau nota dominantă a mediului înconjurător), de arhitectura reliefului și de modul de grupare în entități teritoriale. Acestea au și o importantă componentă antropică, mai bine pusă în evidență în cazul diviziunilor interioare.

Deoarece la nivel continental caracteristicile naturale au o predominare în caracteristicile mediului, a peisajelor și a activităților socio-umane, regiunile geografice ale Europei sunt, într-o mare măsură, **regiuni naturale**. Astfel, pot fi distinse mai multe unități regionale mari:

- în sud, Europa mediteraneană (cuprinzând cele trei peninsule majore);
- în vest, Europa oceanică;
- în nord, Europa nordică (cuprinzând Scandinavia și Finlanda, ca zonă de legătură spre Europa continentală);
- în est, Europa de Est, până la Urali, Marea Caspică și Caucaz;
- în sud-est, zona Caucazului;
- în partea centrală, Europa de mijloc (Europa Centrală), cuprinzând sistemul alpino-carpatic, podișuri hercinice, Câmpia Nord-Europeană și câmpiile dunărene.

Aceste diviziuni regionale majore pot fi subdivizate în unități teritoriale regionale de dimensiuni tot mai mici. De exemplu, Europa mediteraneană poate fi divizată regional în cele trei peninsule componente, iar fiecare peninsulă în diviziuni interne care reflectă diversitatea sa teritorială.

Există și regionări care au în vedere, în mod predominant, o anumită componentă naturală, grupe de componente naturale, elemente socio-economice individualizate (de exemplu regionarea economică, împărțirea administrativă etc.), fără a avea un caracter geografic integrat, care să îmbine, pe același teritoriu, criterii naturale și criterii socio-economice.

ROMÂNIA

Spațiul în care se află situată țara noastră (carpatic, pontic, danubian și panonic), în proximitatea istmului ponto-baltic (dar la vest de acesta), face parte din „Europa de mijloc", cuprinzând însă regiuni care au anumite asemănări cu alte spații limitrofe. Acest spațiu poate fi divizat în unități regionale mai mici.

Pentru teritoriul țării noastre (fig. 2), pot fi identificate următoarele mari regiuni geografice, cu mai multe subdiviziuni interioare:

- în partea centrală, ocupând cea mai mare întindere a teritoriului, se află o parte a Carpaților prezenți în Europa de mijloc; această regiune o reprezintă **Carpații și Depresiunea colinară a Transilvaniei**; acest spațiu geografic este format din șase diviziuni carpatice (de la Carpații Maramureșului și Bucovinei, până la Carpații Apuseni) și depresiunea interioară a arcului carpatic, denumită Depresiunea Transilvaniei;
- regiuni extracarpatice situate, ca poziție, la exteriorul arcului carpatic: în partea de vest o regiune panonică (Câmpia și Dealurile de Vest), în sud o succesiune de regiuni cuprinse între Carpați și Dunăre (de la Subcarpați la Câmpia Română), în est o regiune deluroasă, situată între Carpați și Prut (Subcarpații și Podișul Moldovei), cu elemente geografice care se regăsesc și la est de Prut;
- regiuni pontice (între Dunăre și Marea Neagră), care au unele asemănări, mai mult de continuitate, cu Peninsula Balcanică.

Fiecare regiune majoră poate fi divizată în unități mai mici, unde componenta antropică poate deveni foarte importantă în identificarea acestora și în definirea lor teritorială.

TERMENI

Regiune geografică – teritoriu individualizat care încearcă să surprindă realitatea geografică integrată (cu elemente naturale și socio-economice în același timp), care să aibă caracteristici de omogenitate relativă (în raport cu alte teritorii învecinate) și să fie delimitabil.

Regiune naturală – teritoriu individualizat pe baza omogenității relative a elementelor naturale.

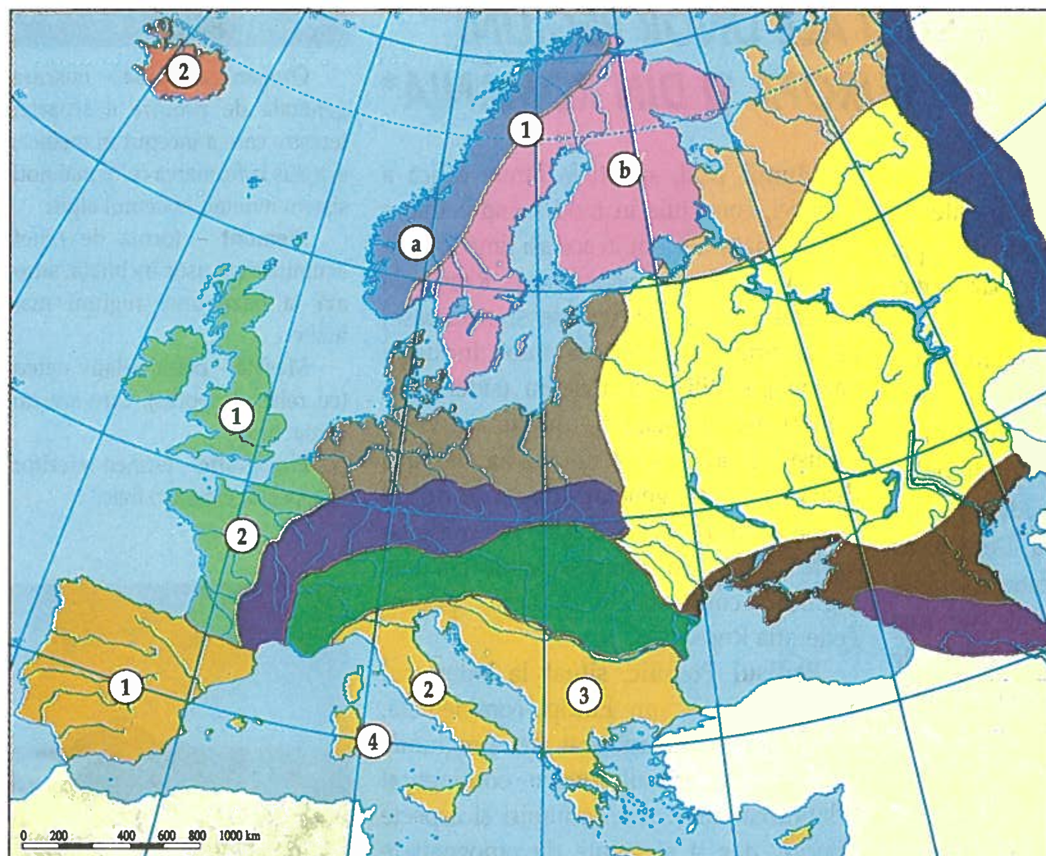
Regionare – proces științific de identificare a diferențierilor teritoriale, la o anumită scară (de la dimensiuni continentale la unități elementare), ale unor componente individualizate (climă, relief, vegetație, utilizarea terenurilor) sau ale unor grupări de componente.

Taxonomie – organizarea sistemelor (deci și a regiunilor geografice) într-o ordine de înscriere reciprocă, succesivă (de la cele mici la cele mari) sau de cuprindere (de la cele mari la cele mici); taxonomia cuprinde o ierarhizare teritorială pe mai multe niveluri.

ACTIVITĂȚI

1. Realizați o scurtă prezentare, la alegere, dintre regiunile geografice ale Europei, utilizând toate elementele studiate până acum (poziție geografică, relief, caracteristici climatice, vegetație, caracteristici ale populației, așezărilor, activități economice predominante).

2. Precizați elementele care considerați că justifică regionarea teritoriului țării noastre în trei „domenii" majore (Carpații și Depresiunea Transilvaniei, regiunile extracarpatice și pontice).

I. Europa de Nord
- 1. Fenoscandia
  - a. Munții Scandinaviei
  - b. Podișul Finlandei
- 2. Islanda

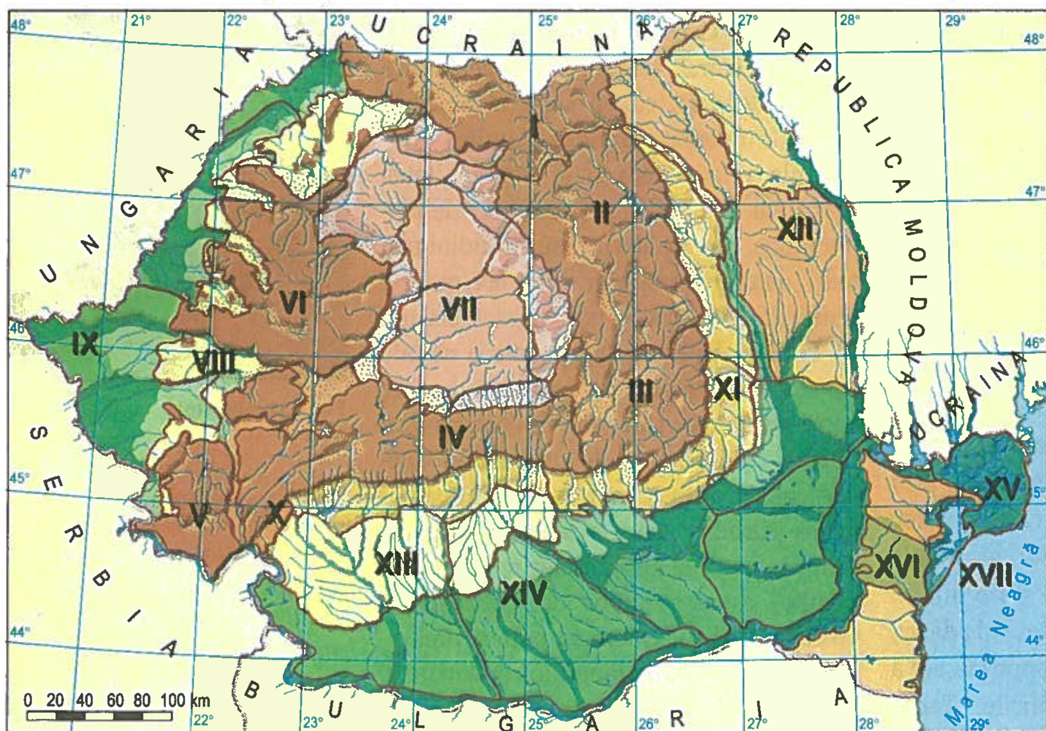
II. Europa de Vest (Atlantică)
- 1. Arhipelagul Britanic
- 2. Câmpia Franceză

III. Europa Centrală
- 1. Câmpia Nord Europeană
- 2. Europa Hercinică
- 3. Europa Alpino-Carpatică

IV. Europa Meridională
- 1. Peninsula Iberică
- 2. Peninsula Italică
- 3. Peninsula Balcanică
- 4. Europa meridională insulară

V. Europa de Est
- 1. Câmpia glaciară arctică
- 2. Ural
- 3. Câmpia Est Europeană
- 4. Câmpia Ponto-Caspică
- 5. Caucaz

Fig. 1 Europa – regiuni geografice

Legendă:

Cifrele de pe hartă reprezintă:

I. Carpaţii Maramureşului şi Bucovinei
II. Carpaţii Moldo-Transilvani
III. Carpaţii Curburii
IV. Carpaţii Meridionali
V. Carpaţii (Munţii) Banatului
VI. Carpaţii (Munţii) Apuseni
VII. Depresiunea colinară a Transilvaniei
VIII. Dealurile de Vest
IX. Câmpia de Vest
X. Podişul Mehedinţi
XI. Subcarpaţii
XII. Podişul Moldovei
XIII. Piemontul Getic (Podişul Getic)
XIV. Câmpia Română
XV. Delta Dunării
XVI. Podişul Dobrogei
XVII. Platforma continentală a Mării Negre

Fig. 2 România – regiuni geografice

3.11 CARACTERISTICI ALE UNOR REGIUNI GEOGRAFICE DIN EUROPA ŞI DIN ROMÂNIA*

Regiunile geografice ale Europei pot fi definite și caracterizate, la scări diferite, de la suprafețe de mari întinderi (Câmpia Europei de Est), la suprafețe foarte mici (Grindul Letea din Delta Dunării).

Munții (Alpii) Scandinaviei au altitudini mijlocii, dar prin caracteristicile substratului, relieful subiacent, climă, țărmurile cu fiorduri și ocupațiile tradiționale ale locuitorilor, pot fi considerați, fără îndoială, o regiune geografică. Denumirea pe care o au (Alpi) este justificată de relieful accidentat (chiar dacă altitudinile sunt mai mici, depășind în puține locuri 2 000 m), de persistența zăpezilor, relieful glaciar și de climatul asemănător celui alpin (dar datorat poziției latitudinale). Fiordurile au favorizat navigația încă din Evul Mediu (în timpul vikingilor), iar relieful accidentat și precipitațiile bogate au permis amenajarea hidroenergetică a spațiului montan.

Podișul Iberic ocupă partea centrală a Peninsulei Iberice, fiind înconjurat și traversat de sisteme montane (care au influențat aridizarea climatului). Podișul se suprapune unui peisaj specific, denumit **meseță**. Diviziunile interioare fragmentează omogenitatea aparentă a podișului și au favorizat formarea unor entități teritoriale de geografie umană (Castilia, Leon, La Mancha, Estremadura).

Munții Alpi (fig. 1) reprezintă o regiune geografică bine conturată pe orice hartă. Forma lor este determinată de dispunerea fragmentelor hercinice anterioare orogenezei alpine. Aceștia se caracterizează prin altitudini ridicate, cu vârfuri care depășesc 4 000 m (Mont Blanc – 4 807 m, Monte Rosa – 4 634 m, Matterhorn – 4 478 m), un relief glaciar actual caracteristic, văi adânci, climat alpin (cu etajarea corespunzătoare a vegetației) și traversări dificile. Țările alpine au valorificat foarte mult potențialul turistic și hidroenergetic al Munților Alpi.

Munții Ural, situați la limita estică a Europei, constituie în mod neîndoielnic o regiune naturală, dar în același timp, o entitate de geografie economică. Resursele minerale (minereuri feroase și neferoase) au favorizat dezvoltarea unor industrii bazate pe utilizarea acestora (siderurgie, construcții de mașini). Aceste activități industriale au stat, la rândul lor, la baza dezvoltării unei generații de orașe de tip „socialist” (în prezent există șase orașe cu peste 1 000 000 locuitori) și conturarea unei regiuni economice importante pentru Federația Rusă.

Podișul Podolic, situat la exteriorul arcului carpatic, spre Europa continentală, face trecerea, prin substrat, de la regiunile hercinice la primul nucleu continental (Platforma rusă). Are denumiri și aspecte diferite, dar și elemente de omogenitate pentru întreg spațiul situat între Carpați, Vistula, Nipru și Marea Neagră. Pe teritoriul țării noastre, se află o parte a acestuia, denumită Podișul Moldovei.

Podișul Central Francez (denumit și Masivul Central) este o regiune geografică bine evidențiată, cu un substrat hercinic, care a influențat curbarea Alpilor. Altitudinile relativ reduse și omogenitatea peisajului dau podișului un aspect de platou întins, care pe alocuri are altitudini mai mari, datorate masivelor vulcanice mai recente (ajungând însă la puțin peste 1 800 m).

Podișul Dobrogei reprezintă o unitate considerată hercinică (substratul care cuprinde structuri ale primului nucleu continental european și ale orogenezei caledoniene); are altitudini joase și a influențat forma curburii estice a lanțului carpatic. Datorită poziției, altitudinilor reduse și climatului este o regiune de stepă și silvostepă. Podișul Dobrogei pare o prelungire a Peninsulei Balcanice între Dunăre și Marea Neagră.

Anumite regiuni au similarități fiziografice evidente (DOC 1).

TERMENI

Orogeneză alpină – mișcare generală de ridicare a scoarței terestre care a început în cretacic și a dus la formarea celui mai nou sistem montan, sistemul alpin.

Piemont – formă de relief acumulativă, ușor înclinată, situată la baza unei regiuni mai înalte.

Meseță – peisaj relativ neted (cu relief de podiș), care are un climat arid.

Fiziografic – termen referitor la aspectul exterior, fizic.

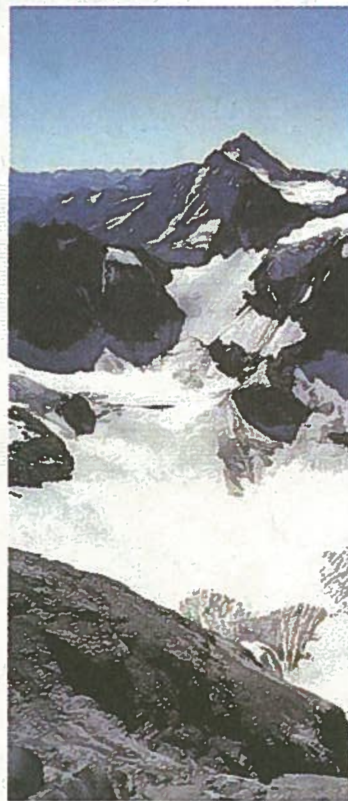

Fig. 1 Munții Alpi

ACTIVITĂȚI

1. Identificați grupe de câte două regiuni din Europa care au anumite aspecte exterioare asemănătoare.

2. Numiți câteva regiuni geografice din țara noastră asemănătoare cu cele din alte părți ale Europei.

DOC 1

Asemănări și deosebiri între Câmpia Padului și Câmpia Română

Urmărind o hartă a Europei, pot fi identificate diferite spații regionale, care au anumite similitudini geografice. Sistemul alpino-carpatic are asemănări între componentele sale principale, Alpii și Carpații. Munții Pirinei și Caucaz, chiar dacă sunt situați la mari distanțe, au anumite asemănări.

Există regiuni în țara noastră care au asemănări cu regiuni similare ca întindere din Europa. Astfel, Podișul Moldovei seamănă foarte mult cu alte regiuni situate între Carpați și Câmpia Europei de Est. Cele mai multe asemănări geografice par a exista între **Câmpia Padului** (fig. 2) și **Câmpia Română** (fig. 3).

Se observă că aceste două regiuni se află situate în interiorul unor curburi semnificative ale catenelor muntoase, ceea ce le conferă o formă de ansamblu asemănătoare. Au un caracter depresionar și sunt străbătute de bazine hidrografice (Pad și Dunăre) cu anumite asemănări. Formarea celor două câmpii s-a realizat prin acumularea succesivă a sedimentelor depuse într-o arie depresionară, de la vest spre est, într-un bazin maritim în retragere pe aceeași direcție (de la vest la est). Atât Câmpia Padului, cât și Câmpia Română au între aria montană și axa depresionară o treaptă piemontană. În Câmpia Padului această treaptă piemontană dă și numele unei regiuni istorice (Piemont), iar în Câmpia Română aceasta este cea mai tipică unitate de relief de acest fel (Piemontul Getic).

Deosebirile între aceste două regiuni se referă la înălțimea și la aspectul ariilor montane înconjurătoare (Alpii fiind mai înalți decât Carpații Meridionali, iar Munții Apenini au altă orientare decât Munții Balcani), tipul și debitul fluviilor principale (Dunărea fiind un râu alogen pentru Câmpia Română, iar debitul este de 8 ori mai mare decât al Padului). În Câmpia Padului, principalele orașe sunt situate la marginile ariei depresionare (Milano, Torino, Bologna), iar în Câmpia Română, în partea centrală (București).

Un element de asemănare, sub raportul geografiei umane, îl reprezintă locuirea celor două regiuni cu populații neolatine. În partea de sud a Câmpiei Padului se află o regiune denumită Emilia Romagna, iar Câmpia Română este suprapusă regiunii istorice Valahia. Este știut că populațiile slave îi denumesc pe români și pe italieni cu același termen. Câmpia Padului, prin centrele sale urbane și industriale constituie cea mai dezvoltată regiune a Italiei, iar Câmpia Română, prin prezența capitalei și a altor orașe (Ploiești, Craiova, Pitești, Brăila, Galați), o regiune cu un înalt potențial demografic, urban și economic.

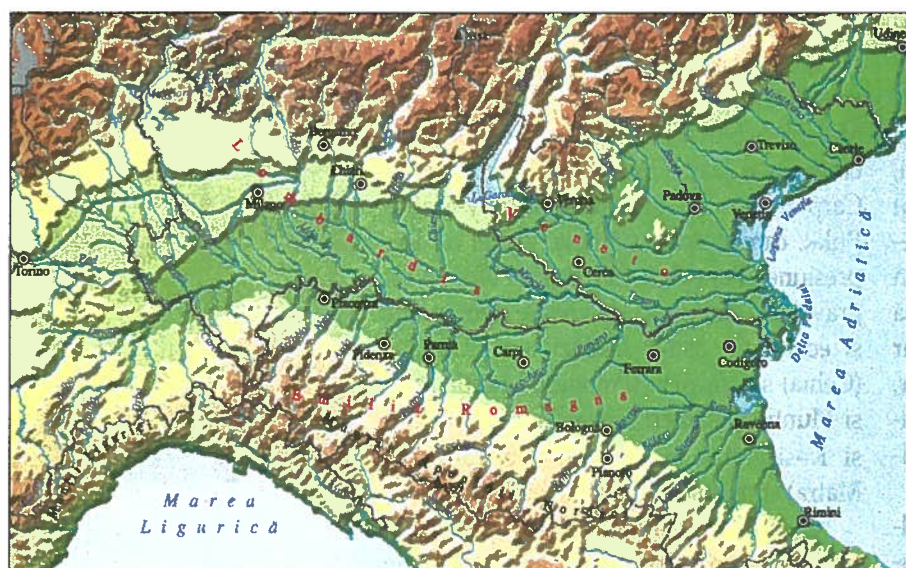

Fig. 2 Câmpia Padului

- 0-100 m
- 100-200 m
- 200-500 m
- 500-1000 m
- 1000-1500 m
- 1500-3000 m
- peste 3000 m
- ghețari montani

Fig. 3 Câmpia Română

3.12 CARPAŢII – STUDIU DE CAZ AL UNEI REGIUNI GEOGRAFICE

Urmărind o hartă pe care este reprezentat sistemul alpino-carpato-himalayan, ne dăm seama că există o continuitate evidentă a principalelor segmente muntoase, ceea ce arată originea lui comună, ca urmare a coliziunii plăcilor tectonice. Fragmentul european cuprinde Cordiliera Betică, Munții Pirinei, Munții Carpați, Alpii Dinarici, Stara Planina și Munții Caucaz (aceștia la limita dintre Europa și Asia). Continuitatea cea mai evidentă este în cazul Alpilor și al Carpaților.

Cu toate asemănările generale, există diferențieri între Carpați și Alpi, care se referă la altitudini (Alpii au 4 807 m altitudine maximă, iar Carpații ajung la 2 655 m, în Munții Tatra), gradul de fragmentare și mărimea depresiunilor interioare.

Carpații sunt cuprinși între Dunăre (la Bratislava) și Valea Timocului, întinzându-se sub forma unui arc de cerc pe o lungime de peste 1 200 km și sunt mărginiți spre exterior (nord-vest, nord, nord-est și est) de podișuri hercinice (Podișul Boemiei, Lysa Gora, Podișul Podolic și Podișul Dobrogei) și de două arii mai coborâte (Depresiunea Panonică și Câmpia Română). În interiorul arcului carpatic există o întinsă depresiune (Depresiunea Transilvaniei), iar spre exterior se curbează. Spre interior, Carpații au un aliniament de munți vulcanici, care formează cel mai lung lanț vulcanic din Europa.

Carpații se extind pe teritoriul mai multor țări (DOC 2), care au în acest fel un caracter carpatic. Aceștia pot fi împărțiți în trei sectoare: **sectorul nord-vestic** (Carpații de Nord-Vest, situați pe teritoriul Slovaciei, Poloniei, Ungariei și, foarte puțin, al Cehiei), **sectorul central** (Carpații Păduroși, în cea mai mare parte pe teritoriul Ucrainei) și **sectorul sud-estic** (Carpații de Sud-Est, pe teritoriul României și, foarte puțin, al Serbiei). Altitudinile maxime ale Carpaților sunt atinse în Vf. Gerlakovska (2 655 m), în Munții Tatra și Vârful Moldoveanu (2 544 m), în Carpații Meridionali.

Sub aspect climatic, hidrografic și biogeografic, au caracteristici comune, pe întreaga întindere. Resursele naturale au favorizat dezvoltarea activităților economice bazate pe prelucrarea acestora (metalurgia neferoasă, metalurgia feroasă, economia forestieră).

La curbura sud-estică a Carpaților au loc frecvent cutremure de pământ (fig. 1) și s-a format cel mai complex sector subcarpatic (DOC 1). Carpații au elemente de omogenitate a utilizării lor economice: economia forestieră, utilizarea fondului de pășuni naturale (inclusiv prin elemente tradiționale de transhumanță), amenajarea hidroenergetică și valorificarea turistică, prin stațiuni montane destinate sporturilor de iarnă.

Diviziunile regionale ale Carpaților (fig. 2):

Carpații de Nord-Vest (Occidentali), cuprind Munții Beschizi, Munții Tatra, Munții Metaliferi Slovaci; la acestea se adaugă o culme mai joasă de legătură între Alpi și Carpați, formată din Munții Bakony-Matra-Bukk, care despart Câmpia Vienei de Depresiunea Panonică. Carpații de Nord-Vest gravitează din punct de vedere demografic și economic, astfel: Beskizii spre Ostrava (Cehia) și Cracovia (Polonia), Munții Tatra și Munții Metaliferi Slovaci spre Bratislava și Kosiče, iar munții din sud (Bakony-Matra) spre Budapesta și Miskolc.

Carpații de Mijloc, situați pe teritoriul Ucrainei, sunt formați, de asemenea, din fâșii paralele, fiind înconjurați spre exterior de cursul superior al Nistrului. Acest sector montan, care formează cea mai înaltă treaptă de relief a Ucrainei, gravitează economic îndeosebi spre orașele Lvov și Cernăuți.

Carpații Sud-Estici, situați pe teritoriul României și, foarte puțin, pe cel al Serbiei, cuprind diviziunile transversale cunoscute (Carpații Orientali, Meridionali și Occidentali), închizând în interior Depresiunea Transilvaniei. Carpații sunt traversați în apropierea extremității lor sudice de cel mai im-

TERMENI

Bazin – areal depresionar față de regiunile înconjurătoare care, în sens geologic, este o regiune de acumulare a stratelor sedimentare (de exemplu bazinul Vienei, bazinul Panonic, bazinul Transilvaniei).

Transhumanță – fenomen de deplasare sezonieră a oilor din regiunile joase, de câmpie (iarna), în regiunile montane, mai înalte (vara).

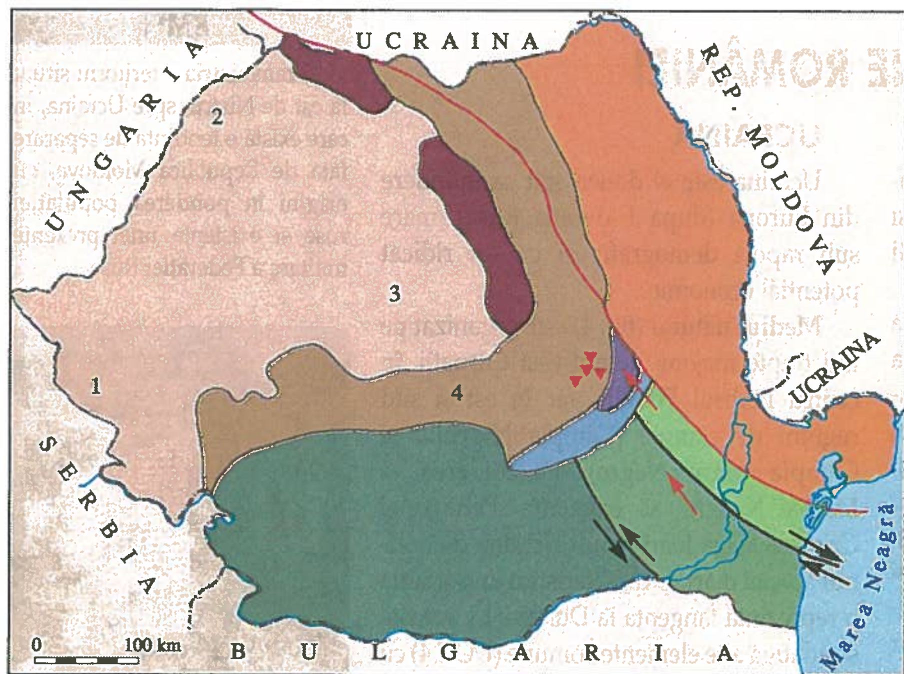
DOC 1 Subcarpații Curburii

Deplasarea plăcilor tectonice și a fragmentelor acestora (microplăci) au determinat formarea, la exteriorul curburii Carpaților, a unei zone de coborâre pe planul căreia se produc mișcări tectonice generatoare de cutremure și o încrețire (cutare) accentuată a suprafeței scoarței terestre; deplasarea arealului montan spre exterior (spre sud-est) a determinat cutarea foarte strânsă și formarea unui relief de tip subcarpatic, cu alternanță de dealuri și depresiuni.

ACTIVITĂȚI

1. Utilizând harta alăturată (fig. 1), explicați fenomenele care se observă la curbura exterioară a arcului carpatic situată spre Marea Neagră.

2. Precizați două elemente de omogenitate a spațiului carpatic.

I. Plăci și microplăci tectonice
- Placa Est-Europeană
- Placa Moesică
- Placa Intraalpină

II. Elemente structurale
- Structura de orogen a Carpaților Orientali și a Carpaților Meridionali
- Regiuni vulcanice neogene

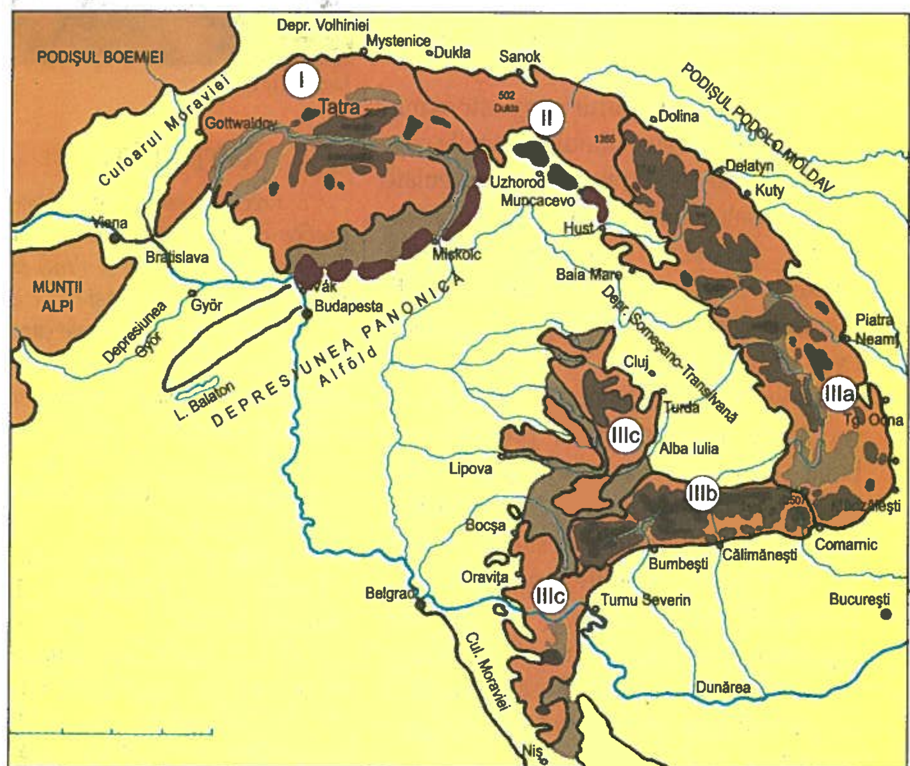
III. Subducții și fracturi
- Limită de fractură principală
- Subducție actuală (activă)
- Fracturi secundare
- Focare ale cutremurelor

- Zonă de coborâre
- Coborâre maximă

IV. Alte areale seismice
1. Banat
2 Crișana
3. Târnave
4. Munții Făgăraș

■ Fig. 1 – Elemente geografice ale cutremurelor de pământ din zona seismică Vrancea

DOC 2	Țări carpatice	
Țara	Ponderea reliefului carpatic din suprafața totală a fiecărei țări (%)	Ponderea reliefului carpatic din întinderea totală a arcului carpatic (%)
Slovacia	80	28
Polonia	3	2
Ucraina	6	7
România	60	55
Serbia	6	2
Ungaria	10	4
Cehia	4	2

- Altitudini absolute de peste 2 000 m, forme glaciare, pășuni alpine
- Altitudini absolute între 1 500-2 000 m, predominarea coniferelor în păduri masive
- Altitudini absolute între 500-1 500 m, odăi, exploatări forestiere intense
- Depresiuni
- Spații extracarpatice
- Localități situate pe margine

I – Carpații de Nord-Vest;
II – Carpații de Mijloc;
III – Carpații Sud-Estici (*IIIa* – Carpații Orientali; *IIIb* – Carpații Meridionali; *IIIc* – Carpații Occidentali)

Fig. 2 Carpații (după Vintilă Mihăilescu)

3.13 ŢĂRILE VECINE ROMÂNIEI

REPUBLICA MOLDOVA

Situată între România și Ucraina, Republica Moldova are o populație cu o istorie și origini comune cu cea dintre Prut și Carpați (DOC 3).

Mediul natural (fig. 3) are o importantă omogenitate datorită teritoriului redus ca întindere, a predominării regiunilor deluroase cu altitudini mici (Platoul Moldovei în nord, Podișul Moldovei Centrale și Podișul Nistrului în centru) și a regiunilor de câmpie (Câmpia Moldovei de Sud și Câmpia Nistrului în sud), a substratului și a condițiilor bioclimatice relativ uniforme.

Potențialul uman este important, dar sporul natural și mișcarea migratorie semnificativă au contribuit la reducerea numărului de locuitori. Structura populației pe naționalități (65% moldoveni, 14% ucraineni și 13% ruși, la care se adaugă alte minorități) sugerează o anumită diversitate, care reflectă elemente ale istoriei.

Structura economică este predominant agrară, în care agricultura păstrează elemente ale organizării anterioare, iar industria are o dezvoltare modestă. Se remarcă existența unor acumulări hidroenergetice (pe Prut și pe Nistru), precum și activități industriale în orașele importante.

Organizarea spațiului geografic este influențată de dispunerea hidrografiei și a reliefului, precum și de concentrarea populației în câteva orașe mari (Chișinău – fig. 1, cu peste 600 000 de locuitori, Bălți, Tighina și Tiraspol). Spațiul situat la est de Nistru (Transnistria) are tendința de autonomizare față de restul Republicii Moldova.

În Europa, poziția și ponderea Republicii Moldova sunt la dimensiuni modeste, dar există intenția realizării unor legături mai strânse în viitor cu Uniunea Europeană.

Problemele geopolitice principale își au originea în rezolvarea statutului regiunii situate la est de Nistru, în dependența energetică a țării de Federația Rusă și în poziția pe care o are ca teritoriu situat între România și Ucraina.

UCRAINA

Ucraina este al doilea stat ca întindere din Europa (după Federația Rusă), mare sub raport demografic și cu un ridicat potențial economic.

Mediul natural (fig. 4) este organizat pe trei trepte majore: în sud-vest Carpații, în centru Podișul Podolic, iar în est și sud regiuni de câmpie (Câmpia Niprului și Câmpia Mării Negre). Deschiderea la Marea Neagră și existența Peninsulei Crimeea leagă foarte mult Ucraina de bazinul acestei mări. O caracteristică importantă o reprezintă tangența la Dunăre. La aceasta se adaugă alte elemente comune (DOC 4) cu țara noastră.

Potențialul uman este numeric important (46 milioane de locuitori), dar într-o scădere sensibilă în ultimul deceniu. Structura internă a populației (78% ucraineni, 17% ruși și 5% alte naționalități) demonstrează o anumită legătură a acesteia cu Federația Rusă.

Structura economică predominantă este dată de agricultura extensivă și de industria bazată pe utilizarea resurselor proprii (cărbuni și minereu de fier).

Organizarea spațiului geografic urmărește cele trei trepte naturale și marile concentrări umane și economice reprezentate de principalele orașe: Kiev – fig. 2 (2,6 milioane persoane, capitala Ucrainei), Harkov, Dnipropetrovsk, Odessa, Donețk (fiecare cu peste 1 milion de locuitori), Lvov și Zaporojie.

În Europa, Ucraina este cunoscută prin produsele agroalimentare, producția de huilă (Donețk a rămas principalul bazin european), rolul acesteia la Marea Neagră (prin portul Odessa și Peninsula Crimeea).

Problemele geopolitice principale ale țării rezultă din poziționarea acesteia între aspirațiile actuale predominant europene și apropierea de Federația Rusă, precum și din situații nerezolvate total în perioadele anterioare.

TERMENI

Transnistria – teritoriu situat la est de Nistru, spre Ucraina, în care există o tendință de separare față de Republica Moldova, cu origini în ponderea populației ruse și existența unei prezențe militare a Federației Ruse.

Fig. 1 Chișinău

Fig. 2 Kiev

ACTIVITĂȚI

1. Precizați asemănările geografice dintre Podișul Moldovei (cuprins între Carpați și Prut) și podișul situat între Prut și Nistru.

2. Menționați elementele care pot să reprezinte un interes comun între România și Ucraina cu privire la utilizarea cursului inferior al Dunării și al platoului continental al Mării Negre situat în continuarea acestor țări.

3. Utilizând datele statistice prezentate în DOC 1 și DOC 2, realizați un text, de cel mult o jumătate de pagină, pentru fiecare țară, în care să precizați elementele specifice rezultate și caracteristicile de geografie umană.

Fig. 3 Republica Moldova

Fig. 4 Ucraina

DOC 1 Moldova

Denumirea oficială: Republica Moldova
Suprafața: 33 843 km²
Populația: 4 466 000 loc.
Densitatea populației: 130 loc/km²
Spor natural: - 1‰
Capitala: Chișinău (660 000 loc.)
Populația urbană: 46 %
Alte orașe mari: Tiraspol, Tighina, Bălți, Cahul
Regimul politic: republică cu regim semiprezidențial
Unități administrative: 33 raioane
Limba oficială: moldovenească
Limbi utilizate: moldovenească, rusă, ucraineană
Naționalități: moldoveni (65%), ucraineni (11%), ruși (13%), alte naționalități
Religii: ortodoxism (98%)
Monedă: leu moldovenesc
Produse principale: vin (rang 21)

DOC 2 Ucraina

Denumirea oficială: Ucraina
Suprafața: 603 700 km²
Populația: 47 800 000 loc.
Densitatea populației: 80 loc/km²
Spor natural: - 6‰
Capitala: Kiev (2 666 000 loc.)
Populația urbană: 68 %
Alte orașe: Odessa, Lvov, Harkov, Donețk, Dnipropetrovsk, Zaporojie, Mariupol
Regimul politic: republică cu regim semiprezidențial
Unități administrative: 24 regiuni, 2 orașe și republica autonomă Crimeea
Limba oficială: ucraineana
Naționalități: ucraineni (73%), ruși (22%), tătari
Religii: ortodoxism (66%), greco-catolicism (19%), catolicism, protestantism, iudaism
Monedă: griwna
Produse principale: sfeclă de zahăr (rang 5), grâu (rang 24), oțel (36,9 mil. t, rang 7), huilă (81 mil. t, rang 9), energie electrică (181 mld. kwh/an, rang 17), gaze naturale (19,5 mld. m³)

DOC 3 România și Republica Moldova – elemente comune

Elementele comune principale provin din istoria comună, cu anumite intermitențe, a celei mai mari părți a populației, a teritoriilor dintre Carpați și Nistru, inclusiv în cadrul unui singur stat. Populația acestui spațiu, care își are originea în statul feudal Moldova, vorbește o limbă cu deosebiri dialectale minore față de limba română. O serie de personalități istorice și culturale (printre care Ștefan cel Mare, Vasile Lupu, Mihail Eminescu, Ion Creangă) sunt comune pentru regiunea istorică Moldova (din România) și pentru Republica Moldova. Locuitorii teritoriului dintre Prut și Carpați au întreținut legături mult mai strânse cu restul romanității orientale centrate pe arcul carpatic, ceea ce a oferit posibilitatea realizării unei construcții politice statale cu o stabilitate și continuitate mai mare (sec. XIV-XIX).

DOC 4 România și Ucraina – elemente comune

Există mai multe componente fizico-geografice având continuitate în cele două țări: Carpații, regiuni de podiș exterioare acestora, bazinul inferior al Dunării și țărmul Mării Negre. Legătura este foarte importantă la limita carpatică a acestor două țări, unde Depresiunea Maramureșului (extinsă ca unitate naturală atât în România, cât și în Ucraina) are elemente naturale și umane comune. În lungul Dunării, între Galați și delta secundară a Chiliei, există preocupări pentru păstrarea echilibrului natural și realizarea unor transporturi fluviale reciproc avantajoase. În urmă cu un secol, orașul Odessa era un loc de atracție pentru românii moldoveni cu posibilități financiare.

UNGARIA

Situată în partea de nord-vest a țării noastre (fig. 2, DOC 1), ocupând o parte importantă a Câmpiei Panonice, Ungaria reprezintă teritoriul de legătură directă, prin căile de comunicație, a teritoriului țării noastre cu Europa Centrală și Uniunea Europeană.

Mediul natural se caracterizează prin predominarea regiunilor joase, de câmpie, care formează partea centrală a Depresiunii și a Câmpiei Panonice. Aceasta imprimă o însemnată omogenitate spațiului geografic.

Potențialul uman se caracterizează printr-o populație relativ numeroasă pe un spațiu limitat (de unde o densitate ridicată a populației) și o omogenitate națională deosebită.

Structura economică se caracterizează printr-o agricultură modernă, având un caracter intensiv și activități industriale bazate pe materii prime importate.

Resursele proprii (bauxită, fier, gaze naturale) sunt insuficiente.

Organizarea spațiului geografic este influențată de traseul Dunării (care împarte, de la nord la sud, teritoriul țării în două părți aproximativ egale) și de orientarea sistemului de munți joși (Bakony-Matra-Bukk, care desparte un sector de câmpie în nord-vest (Micul Alföld) de alt sector în sud-est (Alföld).

Organizarea spațiului este influențată de prezența aproape centrală a capitalei – fig. 1, de mărimea demografică (concentrând 1/5 din populație) și de importanța economică. Celelalte orașe, mult mai mici, sunt legate direct de capitală (Miskolc, Debrecen, Szeged, Pécs, Györ).

În Europa, Ungaria se distinge prin poziția favorabilă și prin anumite produse (bauxită, aluminiu).

Problemele geopolitice principale sunt legate de prezența unor minorități maghiare semnificative în țările înconjurătoare (reprezentând împreună aproximativ 1/3 din populația actuală a Ungariei), ca rezultat al evoluției istorice a acestui spațiu.

SERBIA

Situata în partea de sud-vest a țării noastre (fig. 3, DOC 2), Serbia reprezintă nucleul în jurul căruia s-a format și a existat Iugoslavia (statul „slavilor de sud"). Din acesta s-au desprins, în 1990, statele componente.

Mediul natural se caracterizează printr-un relief jos în partea de nord (unde se află situată Câmpia Panonică) și un relief mai înalt în sud, peste care se suprapun caracteristici bioclimatice de interferență.

Potențialul uman este important, dar se află în prezent, ca și în alte țări învecinate, într-o stagnare numerică. Structura etnică cuprinde, pe lângă majoritatea populației formată din sârbi, o minoritate maghiară (Voivodina) în nord și o minoritate albaneză în sud (Kosovo).

Structura economică este dată de un anumit echilibru între producția industrială și producția agricolă. Resursele semnificative sunt: minereurile neferoase, minereurile de crom și cărbuni inferiori. Principalele centre industriale sunt amplasate la Belgrad, Kragujevac, Niš, Novi Sad. Cel mai important obiectiv economic îl constituie însă hidrocentrala de la Porțile de Fier.

Organizarea spațiului geografic este influențată de cursurile principale ale râurilor, care imprimă acestuia atât o direcție vest-est (pe Sava, Drava și Dunăre), cât și nord-sud (pe Tisa și Morava).

În Europa, Serbia este percepută ca un stat care, pe lângă o anumită izolare geografică (accentuată prin independența Republicii Muntenegru), are și o aparentă poziție singulară între țările din Peninsula Balcanică.

Problemele geopolitice principale derivă din consecințele dezmembrării fostei Iugoslavii, în urma căreia pe teritoriul Serbiei există alte minorități naționale, iar în regiunile înconjurătoare (îndeosebi în Bosnia și Herțegovina) există o importantă minoritate sârbă, reprezentând aproape 1/3 din populația acestei țări. Cea mai importantă problemă pentru acest stat o constituie, însă, intenția populației albaneze, majoritară în partea sudică (Kosovo), de a se organiza într-un stat independent.

TERMENI

Panonic – termen referitor la spațiul central-european care a constituit provincia romană Panonia.

Alföld – teritoriu de câmpie cu peisaj de stepă și silvostepă, care desemnează, prin caracteristicile sale, o regiune geografică bine conturată a Ungariei.

Voivodina – regiune geografică de câmpie, situată în nordul Serbiei, cuprinsă între Tisa și Dunăre.

Banat – regiune geografică situată între Munții Banatului, Mureș și Tisa, străbătută de granița dintre România și Serbia și situată în cele două țări (Banatul sârbesc și Banatul românesc).

Fig. 1 Budapesta

ACTIVITĂȚI

1. Comparați hărțile celor două țări (fig. 2, fig. 3) și identificați elemente comune.

2. Precizați, pe scurt, caracteristicile poziției geografice a Republicii Serbia.

3. Determinați importanța poziției geografice a Ungariei pentru țările înconjurătoare.

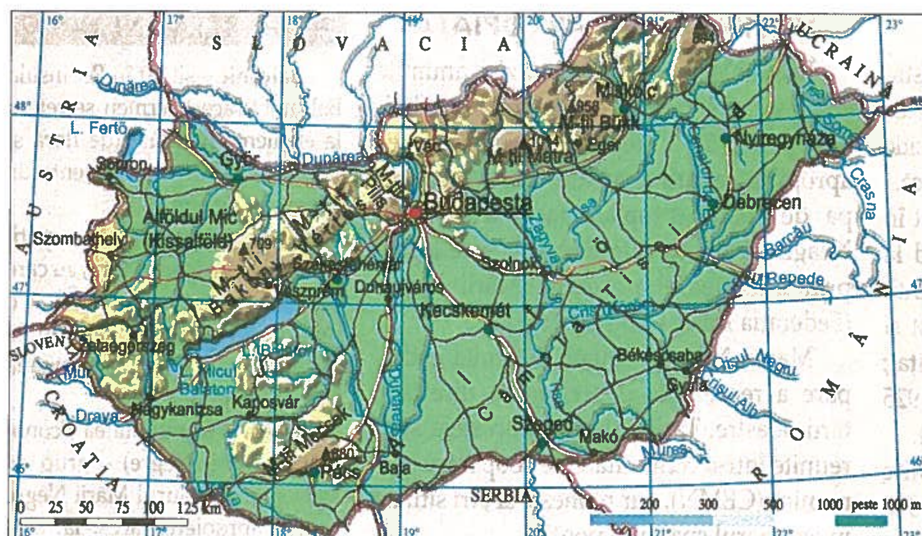

Fig. 2 Ungaria

Fig. 3 Serbia şi spaţiul fostei Federaţii Iugoslavia (Slovenia, Croaţia, Bosnia-Herţegovina, Muntenegru, Macedonia

DOC 1

România şi Ungaria – elemente comune

Elementele comune ale spaţiilor geografice ocupate de aceste state sunt reprezentate de existenţa unor regiuni (Câmpia Panonică, în Ungaria şi prelungirea acesteia în ţara noastră, Câmpia de Vest) şi a unor artere hidrografice importante (Tisa, Someş, Crişuri, Mureş) situate în ambele ţări. De asemenea, existenta unei minorităţi maghiare importante în ţara noastră (reprezentând aproape 7% din populaţie) şi a unei minorităţi româneşti în Ungaria, creează un interes reciproc pentru acestea. Ambele ţări s-au constituit ca entităţi statale independente, în forma lor actuală, după Primul Război Mondial (1918), Ungaria constituindu-se ca stat individualizat după destrămarea Imperiului Austro-Ungar, iar România ajungând la forma actuală prin reunirea tuturor teritoriilor locuite predominant de o populaţie românească. Diferite personalităţi politice şi culturale (Matei Corvin, Iancu de Hunedoara) sunt comune pentru populaţiile din ambele ţări. Evoluţia comună în aceeaşi entitate teritorială a spaţiilor situate pe teritoriul celor două ţări a influenţat aspectul urban al unor oraşe din ţara noastra (Satu Mare, Oradea, Arad, Cluj-Napoca, Târgu Mureş), care au asemănări cu oraşe din Ungaria. Ambele ţări sunt confruntate cu un sensibil declin demografic, dar au obiective comune, rezultate din apartenenţa lor la Uniunea Europeană.

DOC 2

România şi Serbia – elemente comune

Elementele comune ale celor două ţări se referă atât la componentele mediului natural (Câmpia Banatului, Carpaţii, Dunărea), care sunt situate în ambele ţări, cât şi la elemente comune de geografie umană. Astfel, Banatul reprezintă o regiune istorico-geografică împărţită, în prezent, de cele două ţări, cu minorităţi care există reciproc în fiecare parte.

Pe Valea Timocului se află o veche comunitate românească. Între Serbia şi Banatul românesc au existat şi există relaţii comerciale tradiţionale şi un schimb economic activ. Defileul Dunării, dintre Baziaş şi Porţile de Fier, constituie un patrimoniu geografic comun al celor două ţări.

Potenţialul hidroenergetic al Dunării a fost valorificat în comun, prin construirea sistemului hidroenergetic şi de navigaţie de la Porţile de Fier.

BULGARIA

Bulgaria este situată în sudul țării noastre (fig. 2, DOC 1) și, în același timp, în partea nord-estică a Peninsulei Balcanice. Prin poziție și anumite caracteristici, este o țară balcanică.

Mediul natural (fig. 2) este organizat în fâșii paralele, care se succed de la nord la sud (Dunărea, Podișul Prebalcanic, Munții Stara Planina, munții înalți din sud-vest și zona depresionară axată pe fluviul Marița); altitudinile maxime depășesc 2 900 m (2 925 m în Munții Rila și 2 915 în Munții Pirin).

Potențialul uman a suferit anumite modificări numerice, cu o creștere de la 8 la 9 milioane persoane în urmă cu două decenii, la o scădere, de la 9 la 8 milioane persoane, în ultimul deceniu. Bulgaria se caracterizează printr-una dintre cele mai mici valori ale sporului natural (-3 și -4 ‰) ceea ce, împreună cu mișcarea migratorie negativă, au determinat scăderea demografică.

Structura economică este în transformare și începe să aibă caracteristicile economiei de piață. Resursele naturale sunt modeste. Cea mai importantă resursă o constituie lignitul, prin a cărui producție ocupă un loc important la nivel mondial (3% din producția mondială și locul 12 pe glob).

Organizarea spațiului geografic este dependentă de prezența Dunării, a Mării Negre (pe litoralul căreia se află cea mai importantă regiune turistică și principalul port de recepționare a produselor petroliere — Burgas) și a modului de dispunere a treptelor de relief. Poziția excentrică a capitalei (în partea vestică a țării) influențează textura căilor de comunicație. Celelalte orașe mari (Plovdiv, Varna – fig. 1, Ruse) au o poziție secundară în raport cu orașul capitală.

În Europa, Bulgaria este percepută ca un partener ieșit de sub influența spațiului ex-sovietic, după primirea acestei țări în NATO (2004) și în Uniunea Europeană.

Problemele geopolitice principale derivă din raporturile cu unele țări învecinate; în raporturile cu Turcia există anumite aspecte legate de prezența unei minorități turce importante în Bulgaria (aproximativ 9% din populația totală).

VECINĂTATEA APROPIATĂ

În afară de vecinii propriu-ziși, anumite spații și țări situate într-o anumită proximitate (DOC 2, 3) reprezintă „vecinătatea apropiată" a țării noastre. Din această grupă de spații apropiate fac parte Marea Neagră și țări cu care România este legată prin intermediul prezenței Mării Negre (Federația Rusă, Georgia, Turcia).

Marea Neagră, situată la limita estică, pare a reprezenta o prelungire directă a țării noastre. Țările din jurul acesteia sunt reunite într-o comunitate de cooperare economică (CEMN), dar reunește și țări situate în exteriorul spațiului pontic.

Federația Rusă, deși nu are graniță directă cu țara noastră, reprezintă un partener de interes economic deosebit, rezultat în urma modelelor de evoluție economică de tip socialist din deceniile anterioare și de necesitățile actuale energetice, minerale și tehnologice ale țării noastre.

Georgia, situată față de țara noastră în partea opusă a Mării Negre, se află în transformări economice și sociale în contextul intenției acesteia de a se apropia de modelul și spațiul european.

Turcia, cu cel mai lung litoral la Marea Neagră și dimensiunile sale demografice, constituie un spațiu deosebit de important. Existența sistemului de strâmtori (Bosfor și Dardanele) pe unde se realizează legătura între Marea Neagră și Marea Mediterană, mărește importanța acestei părți a Turciei (cu orașul Istanbul, Turcia europeană și podul care traversează Strâmtoarea Bosfor) în această parte a Europei. Lungi perioade de istorie comună între Țările Române și Imperiul Otoman au favorizat existența unor legături economice și demografice.

ALTE SPAȚII

Există anumite spații care au o semnificație referitoare la vecinătatea cu țara noastră, rezultate din evoluții istorice mai îndepărtate sau mai apropiate. Acestea reprezintă al doilea nivel, mai îndepărtat, al acestor vecinătăți: Grecia, Slovacia, Macedonia, Croația, Albania, Armenia. Cu fiecare dintre acestea, România are elemente de natură geografică, istorică și economică de interes comun.

TERMENI

Balcanic – situat în Peninsula Balcanică; acest termen se referă la elemente naturale (de floră și faună) și la diferite elemente de geografie umană.

Vecinătate apropiată – spații situate în apropierea țării, cu care nu există o legătură directă și o linie de graniță, dar care au în comun cu țara noastră situarea la Marea Neagră.

CEMN (Comunitatea Economică a Mării Negre) – grup de state situate în jurul Mării Negre sau în apropierea acesteia, care și-au dezvoltat un sistem propriu de cooperare economică, facilitat de existența acesteia.

Fig. 1 Varna

ACTIVITĂȚI

1. Precizați elementele geografice comune dintre Bulgaria și România și felul în care acestea reprezintă elemente de interes ale integrării europene.

2. Menționați importanța geopolitică a Bulgariei, ca stat al Uniunii Europene și al NATO.

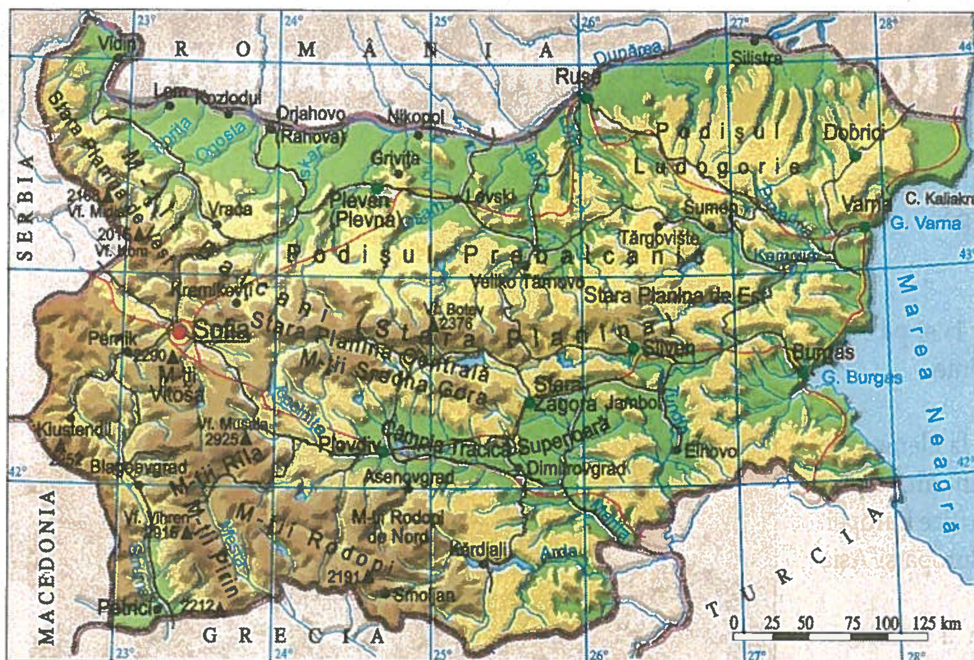

Fig. 2 Bulgaria

DOC 1 România și Bulgaria – elemente comune

Cele două țări au numeroase elemente comune care rezultă din caracteristicile lor geografice (cursul Dunării, aria depresionară dintre Munții Stara Planina și Carpații Meridionali, litoralul Mării Negre, existența unor minorități).

Elemente comune semnificative au existat la începutul Evului Mediu (după venirea bulgarilor din zona Volgăi în nordul Peninsulei Balcanice și slavizarea acestora), când se consideră că întregul spațiu situat la sud de Carpații Meridionali (Câmpia Română și cea mai mare parte a teritoriului Bulgariei) au format o singură entitate teritorială cu elemente statale (Țaratul româno-bulgar).

După întregirea României cu Dobrogea (1878), trasarea graniței în lungul Podișului Dobrogei s-a realizat cu dificultate și în mai multe momente, din cauza întrepătrunderii teritoriale a localităților cu populații din ambele naționalități, într-o zonă denumită, în perioada respectivă, Cadrilater.

Negocierile referitoare la această problemă și transferurile de populație au permis trasarea liniei de graniță pe traseul actual.

DOC 2 Spații din vecinătatea apropiată

Mări sau state	Suprafața (km²)	Populația (mil. loc.)	Capitala
Marea Neagră	450 000	–	–
Fed. Rusă	17 075 000	145	Moscova
Georgia (Gruzia)	69 700	5,1	Tbilisi
Turcia	774 820	71	Ankara

DOC 3 Țări pontice

Țara	Lungimea litoralului (km)	Ponderea (%)
Ucraina	620	23
Fed. Rusă	300	11
Georgia	230	8
Turcia	1 020	38
Bulgaria	280	11
România	244	9

ACTIVITATE DE GRUP

Presupunem că intenționați să călătoriți în vacanța de vară într-una din țările vecine sau dintre cele situate în vecinătatea apropiată (Turcia, Georgia, Federația Rusă). În momentul de față nu v-ați decis ce destinație să alegeți. Și colegii voștri sunt interesați de o astfel de excursie. În scopul pregătirii acesteia, realizați următoarele activități, pe parcursul a două luni.

1. Realizați opt grupe de câte 3-4 elevi și asumați-vă, prin tragere la sorți, câte o țară.

2. În interiorul fiecărui grup, negociați problemele pe care urmează să le studieze fiecare, referitoare la țara respectivă. Scopul acestei activități este ca, în final, fiecare grup să poată realiza o prezentare a țării respective, astfel încât să încerce să convingă celelalte grupe de utilitatea și posibilitățile realizării excursiei în acea țară.

Problemele pe care urmează să le aveți în vedere se referă la:

- informații geografice generale (climă, locuitori, orașe, activități economice);
- informații cartografice (hărți ale țării, planuri ale unor orașe);
- informații referitoare la posibilitățile de transport (mijloace de transport, orar, costuri);
- modalități de organizare a excursiei (individual, în grup, agenție, cazare etc.);
- elemente ale vieții sociale și culturale din țara respectivă;
- sistemul de asigurare a bunurilor și a persoanelor;
- repere financiare (monedă, rata de schimb, puterea de cumpărare, modalități de plată);
- obiective turistice care pot fi vizitate;
- evenimente previzibile în perioada aleasă în țara de destinație.

Pentru obținerea acestor informații, puteți folosi atlase, hărți, internetul, informații de la agenții de turism, mass-media etc.

3. Realizați o prezentare cât mai obiectivă și convingătoare a țării respective, pe baza tuturor informațiilor culese, pentru colegii din celelalte grupe.

TEST – EUROPA ȘI ROMÂNIA – ELEMENTE GEOGRAFICE DE BAZĂ

Citiți cu atenție întrebările următoare și formulați răspunsurile solicitate pe o pagină alăturată.

I. Analizați harta alăturată (fig. 1) și pe baza acesteia îndepliniți următoarele cerințe.

1. Realizați un text, pornind de la elementele generale redate în această hartă, prin care să precizați două elemente geografice specifice Europei.
2. Analizați raporturile dintre Europa și Asia și determinați:
   a) ce argumente există pentru a considera Europa și Asia două continente diferite;
   b) ce argumente există pentru a considera Eurasia un singur continent.
3. Identificați elementele geografice comune Europei și României.
4. Explicați, pornind de la această hartă, forma arcului alpino-carpatic, utilizând următorii termeni: placă tectonică, orogeneză, depresiune, hercinic, alpin, nucleu continental, Laurasia.
5. Precizați, pe baza acestei hărți, dacă România poate fi considerată un stat balcanic.

I (1-5) = 58 p.

Fig. 1 Harta fizică a Europei

II. Analizați harta alăturată (fig. 2) și pe baza acesteia îndepliniți următoarele cerințe.

1. Precizați elementele care sunt reprezentate în mod strict pe această hartă și categoriile de informații care pot fi obținute din aceasta.
2. Explicați forma curbată a Carpaților de Sud-Est în spațiul în care această curbură este foarte evidentă.
3. Menționați elementele figurate pe această hartă care sunt comune cu cele geografice europene.
4. Demonstrați că țara noastră este o țară central-europeană.

II (1-4) = 32 p.
Din oficiu = 10 p.
Total test = 100 p.

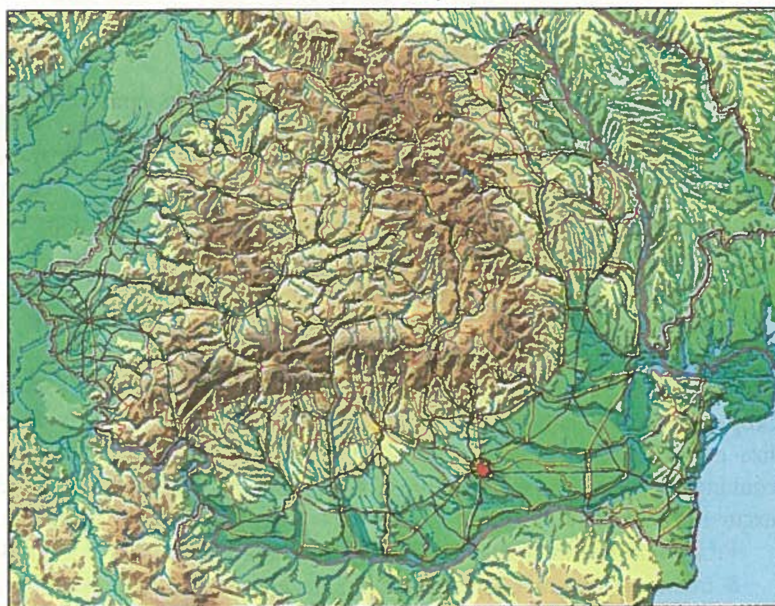

Fig. 2 România – hartă fizică

capitolul II

ROMÂNIA ŞI UNIUNEA EUROPEANĂ

În această parte a manualului se realizează o abordare geografică semnificativă a principalelor probleme care caracterizează Uniunea Europeană. Prin intrarea țării noastre în Uniunea Europeană, la 1 ianuarie 2007, a fost îndeplinită o aspirație legitimă a locuitorilor României, de a aparține unui spațiu de progres și de prosperitate, care s-a dovedit a fi spațiul Uniunii Europene.

Elementele geografice prezentate vor sublinia coeziunea interioară a celei mai importante și eficiente asocieri de state care există la nivel mondial, deoarece, după cum este cunoscut, Uniunea Europeană reprezintă cea mai importantă concentrare a lumii contemporane.

Coeziunea internă a Uniunii Europene valorifică complementaritatea țărilor și a regiunilor componente. În raport cu restul spațiului european, România are anumite oportunități care au o dimensiune spațială, geografică, evidentă. Influența integrării europene a țării noastre se va răsfrânge, în următorii ani, și asupra propriei geografii, deoarece modificările spațiului locuit presupus de această integrare își vor propune să aibă un caracter durabil și în concordanță cu mediul de existență a societății omenești.

În urma parcurgerii acestui capitol, veţi avea posibilitatea să dezvoltaţi competenţe noi referitoare la:

- utilizarea terminologiei și a limbajului specific pentru prezentarea elementelor geografice de bază ale României și ale Uniunii Europene;
- identificarea asemănărilor și deosebirilor geografice semnificative dintre diferite țări ale Uniunii Europene;
- interpretarea datelor statistice și a modelelor grafice referitoare la Uniunea Europeană și la România;
- utilizarea unor surse de informare diferite, referitoare la geografia Uniunii Europene;
- explicarea diversității naturale și umane a spațiului format din țările Uniunii Europene;
- raportarea sistemelor naturale și umane la nivelul continentului, al Uniunii Europene, al țării noastre și al diferitelor diviziuni regionale;
- interpretarea reprezentărilor cartografice analizate;
- înțelegerea diversității naturale și umane a spațiilor geografice studiate.

1 FORMAREA UNIUNII EUROPENE EVOLUȚIA INTEGRĂRII EUROPENE

Uniunea Europeană este fondată pe principiile democrației, libertăților fundamentale ale statului de drept, precum și pe respectarea identității naționale a statelor membre. Aceasta își propune să ofere cetățenilor săi un spațiu de securitate, justiție și libertate în interiorul căruia să funcționeze o piață liberă.

Bazele construcției europene moderne își au originea într-o declarație a ministrului francez de externe, care, la 9 mai 1950, sugera Franței și Germaniei să creeze un organism supranațional de coordonare a industriei cărbunelui și oțelului. În prezent, această dată este considerată de către statele membre Ziua Europei.

Un moment semnificativ l-a constituit fondarea, în anul 1951, a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului. În perioada 1950-1957, șase state s-au arătat interesate de punerea în practică a asocierii în această organizație.

Anul 1957 este considerat ca momentul de început al realizării Uniunii Europene. Momentul inițial l-a reprezentat „Tratatul de la Roma", semnat de șase state (Germania, Belgia, Olanda, Luxemburg, Franța și Italia). Cu această ocazie a fost înființată Comunitatea Economică Europeană (CEE). Strategiile de integrare a țărilor Uniunii Europene au la bază un raport echilibrat între supranaționalism și cooperare interguvernamentală.

În 1973, se ajunge la nouă țări, prin aderarea Irlandei, a Regatului Unit și a Danemarcei.

Numărul țărilor ajunge, în 1981, la zece, prin includerea Greciei, iar în 1986 aderă Spania și Portugalia, astfel încât Uniunea Europeană număra 12 state.

În anul 1990, Uniunea Europeană se mărește în urma procesului de reunificare a Germaniei.

Un moment important al evoluției integrării europene l-a reprezentat semnarea „Tratatului de la Maastrich" (1992), care, printre altele, consfințește denumirea de Uniunea Europeană a acestei asocieri de state europene.

În 1995, se ajunge la o Uniune formată din 15 țări, prin aderarea Suediei, Finlandei și a Austriei.

S-a creat Zona euro, la care au aderat (1999) 11 state.

Cel mai mare val al extinderii a fost realizat în anul 2004, prin intrarea în Uniunea Europeană a altor zece state, dintre care opt din spațiul ex-sovietic (Estonia, Letonia, Lituania) sau de influență sovietică (Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia și Ungaria). Celelalte două țări sunt Cipru și Malta.

Ultima extindere s-a realizat la data de 1 ianuarie 2007, când au aderat România și Bulgaria (fig. 2).

În prezent, Uniunea Europeană este formată din 27 de țări, care ocupă o suprafață de 4 422 773 km^2 și numără 492 milioane locuitori. Sediul acestui organism se află la Bruxelles (fig. 1), iar cel al Parlamentului European la Strasbourg (DOC 1). Dacă apreciem Uniunea Europeană ca pe o entitate cu o structură asemănătoare statelor, prin această populație se situează pe locul 3 (după China și India, dar înaintea SUA) în ceea ce privește mărimea demografică.

Se află în proces de negociere intrarea în Uniunea Europeană a Turciei și a Croației.

În prezent, în acest organism sunt folosite 22 de limbi oficiale. În perioada actuală, există un interes deosebit pentru a dezvolta proiectul constituțional al Uniunii Europene. În afara Uniunii Europene există două țări care sunt situate, sub raportul performanțelor, la un nivel asemănător celor mai evoluate; acestea sunt Norvegia (cu exploatări petrolifere, un nivel de trai foarte ridicat și cea mai mare cantitate de energie electrică pe cap de locuitor) și Eveția (un important centru bancar mondial). Din motive diferite, aceste două țări au traiectorii independente de Uniunea Europeană.

TERMENI

Ziua Europei (9 mai) – zi care este considerată ca moment de origine a Uniunii Europene.

CEE – Comunitatea Economică Europeană, denumire sub care a funcționat reuniunea de state europene (cunoscută și sub denumirea de *Piața Comună*) între 1958 și 1993, când a fost transformată în Uniunea Europeană.

Zona euro – ansamblu de țări în care se folosește euro ca monedă națională și zona în care este considerată principala monedă de schimb.

Fig. 1 Sediul Uniunii Europene din Bruxelles

ACTIVITĂȚI

1. Explicați modul în care Uniunea Europeană a evoluat și s-a dezvoltat teritorial de la înființare.

2. Precizați motivele pentru care există o perioadă de așteptare a țărilor înainte de integrarea lor în Uniunea Europeană.

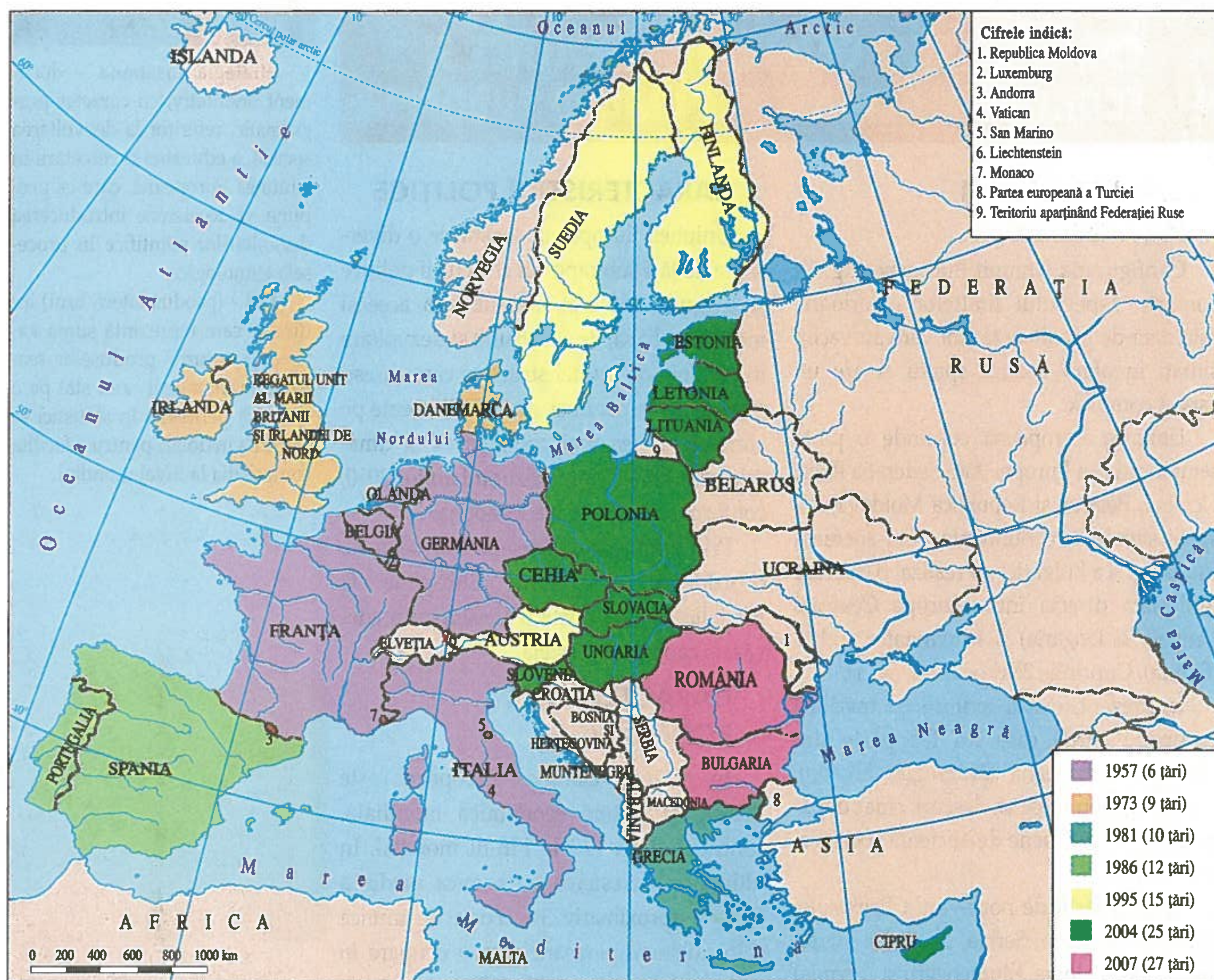

Fig. 2 Formarea și evoluția Uniunii Europene

DOC 1 **Instituțiile principale ale Uniunii Europene**

Instituția	Sediul	Domeniul
Agenția Europeană a Mediului (EEA)	Copenhaga	Activitatea de coordonare a proiectelor din domeniul mediului înconjurător
Banca Centrală Europeană	Frankfurt	Elaborarea politicii monetare comunitare și a politicilor legate de moneda unică
Banca Europeană pentru Investiții	Luxemburg	Stimularea proiectelor de investiții în țările membre
Comitetul Economic și Social	Bruxelles	Coordonarea activităților economice și sociale
Curtea de Justiție	Luxemburg	Reprezintă instanța principală de arbitraj european
Parlamentul European	Strasbourg	Elaborarea documentelor de politică europeană
Consiliul Uniunii Europene	Bruxelles	Organizarea activității de secretariat și management a documentelor Uniunii Europene
Comitetul regiunilor	Bruxelles	Coordonarea proiectelor de dezvoltare regională

2 CARACTERISTICI GEOGRAFICE, POLITICE ȘI ECONOMICE ACTUALE ALE UNIUNII EUROPENE

CARACTERISTICI GEOGRAFICE

Configurația Uniunii Europene (fig. 1), conform aspectului limitelor exterioare, este dată de granițele țărilor care au vecini situați în afara acestui spațiu și are un aspect complex.

Uniunea Europeană cuprinde o parte semnificativă a Europei (fără Federația Rusă, Ucraina, Belarus și Republica Moldova), cu spații situate în continuitate. Prin aderarea României și a Bulgariei s-a realizat o legătură teritorială directă între Europa Centrală (Austria și Ungaria) și extremitatea sudică (Grecia). Cuprinde 27 de state (DOC 1).

În prezent, există teritorii cu trăsături europene certe, care nu fac parte din Uniunea Europeană (Norvegia, Elveția), dar care îndeplinesc și, deseori, chiar depășesc criterii europene de eficiență socială și economică.

Spațiul părții de nord-vest a Peninsulei Balcanice (Croația, Serbia, Bosnia și Herțegovina, Macedonia, Muntenegru și Albania) reprezintă cea mai importantă întindere interioară a Europei care nu face parte din Uniunea Europeană. Partea de est a continentului (Federația Rusă, Belarus, Ucraina și Moldova) este situată în afara Uniunii Europene, chiar dacă anumite țări își dezvoltă aspirații în acest sens (Moldova).

Acest spațiu extins are numeroase elemente de diferențiere, dar și caracteristici care îi dau o anumită omogenitate geografică. Elementul cel mai important îl reprezintă constatarea că asocierea de state care formează acest organism reprezintă rezultatul unei voințe politice a statelor componente de a se asocia pentru optimizarea eficienței muncii sociale, ridicarea bunăstării colective și individuale și pentru a avea o poziție importantă la nivel mondial.

CARACTERISTICI POLITICE

Uniunea Europeană constituie o diversitate de țări sub raportul structurii politice și a tipului de stat, reunite sub aceeași intenție politică, de construire și dezvoltare în continuare, a unei structuri care să asigure dezvoltarea unei „economii bazate pe cunoaștere, cea mai competitivă și dinamică din lume", spre orizontul anilor 2010, conform strategiei de la Lisabona.

Prin amplasarea principalelor sedii de coordonare a Uniunii Europene la Bruxelles, acesta poate fi considerat o adevărată capitală a acesteia.

CARACTERISTICI ECONOMICE

În prezent, Uniunea Europeană este principala putere economică mondială, contribuind cu 1/3 la PIB-ul mondial. În ultimii ani, creșterea economică medie a fost de aproximativ 3%. Forța de muncă (225 milioane persoane) are o ocupare în care predomină serviciile (67%), urmate de industrie (28%) și agricultură (5%).

Uniunea Europeană este principalul producător mondial de automobile (27% din total), de avioane civile și este cea mai mare producătoare de energie atomică. Reprezintă, totodată, principala putere comercială mondială, cu 40% din schimburile internaționale (inclusiv 50% schimburi intracomunitare). Este prima destinație turistică mondială, cu jumătate din numărul total de turiști.

Creșterea anuală a PIB s-a menținut într-un ritm ridicat (de aproximativ 3% anual). Un element negativ îl constituie însă sporul natural foarte redus al populației, compensat însă de un spor migratoriu pozitiv.

TERMENI

Strategia Lisabona – document orientativ, cu caracter programatic, referitor la dezvoltarea socială, a educației și cercetării în Uniunea Europeană, care își propune să accelereze introducerea dezvoltărilor științifice în procesele tehnologice.

PIB – (produs intern brut) indicator care reprezintă suma valorică a tuturor produselor realizate în interiorul unui stat pe o anumită perioadă; în statistici se exprimă în dolari pentru a facilita comparația la nivel mondial.

ACTIVITĂȚI

1. Analizați tabelul alăturat (DOC 1) și precizați:

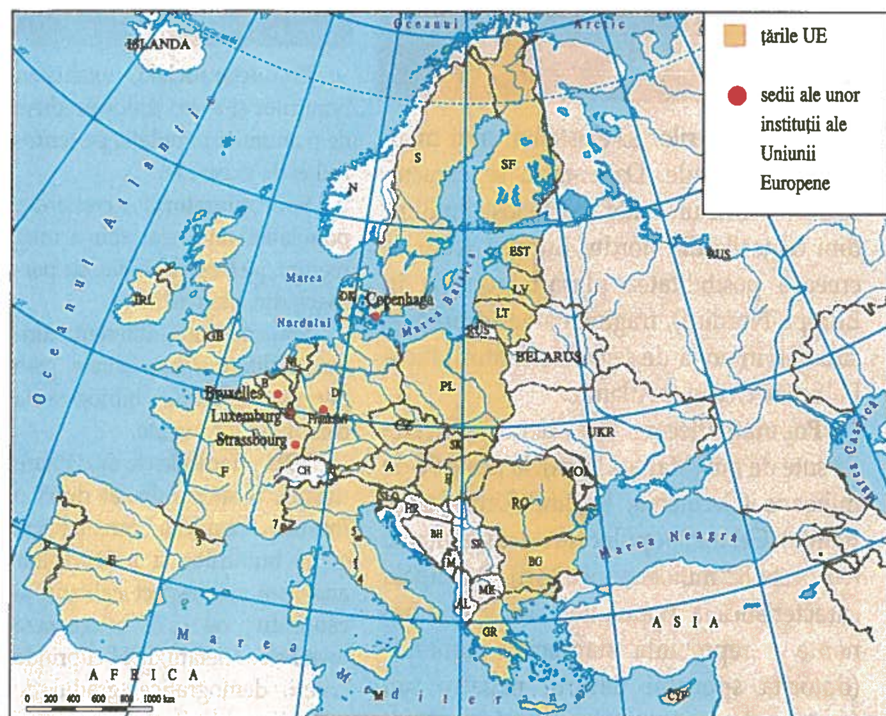
a. cinci țări cu cele mai mari valori ale PIB/loc. și explicația acestor valori;

b. raportul dintre numărul de locuitori și valoarea PIB;

c. sursele activităților economice pentru țările cu cel mai mic număr de locuitori;

d. din ce cauză există diferențe între țările intrate în Uniunea Europeană după 2004 și țările anterior integrate.

2. Analizați densitatea populației pe țări și determinați diferențele între valorile întâlnite.

Harta alăturată redă imaginea actuală a extensiunii Uniunii Europene. Centrul decizional comun se află situat în spațiul indicat de orașele care reprezintă sedii ale unor instituții ale Uniunii Europene; dintre acestea, o anumită proeminență există în cazul orașului Bruxelles, considerat o adevărată capitală a Uniunii Europene. Țările sunt localizate pe această hartă și notate prin indicativul auto. Se observă existența unor țări importante în afara Uniunii Europene: Elveția și Norvegia (situate la nivelul celor mai evoluate țări sub raportul cerințelor Uniunii.), spațiul format din țări care au aparținut Iugoslaviei (Croația, Bosnia-Herțegovina, Serbia, Muntenegru, Macedonia) și Albania. Se observă, de asemenea, enclava Kaliningrad, aparținând Federației Ruse, care constituie cea mai vestică poziționare a acesteia în Europa.

Fig. 1 Uniunea Europeană

DOC 1 **Statele Uniunii Europene – date statistice de bază (2005)**

	Statul	Suprafața (km²)	Populația (mil. loc.)	Densitatea populației (loc./km²)	Capitala	PIB (mld.USD)	PIB (USD/loc.)
1	Austria	83 871	8,2	98	Viena	275	33 600
2	Belgia	30 528	10,3	314	Bruxelles	325	31 200
3	Bulgaria	110 994	7,3	70	Sofia	71	9 200
4	Cehia	78 866	10,2	130	Praga	187	18 300
5	Cipru	9 251	0,8	91	Nicosia	17	21 000
6	Danemarca	43 094	5,4	126	Copenhaga	188	35 000
7	Estonia	45 227	1,3	30	Tallinn	22	16 400
8	Finlanda	338 145	5,3	16	Helsinki	163	31 200
9	Franța	543 965	60,5	110	Paris	1 830	29 300
10	Germania	357 028	82,3	232	Berlin	2 521	30 600
11	Grecia	131 957	11,1	85	Atena	248	22 400
12	Irlanda	70 273	4,0	60	Dublin	168	40 600
13	Italia	301 270	58,1	193	Roma	1 670	28 700
14	Letonia	64 610	2,2	36	Riga	29	12 600
15	Lituania	65 300	3,5	53	Vilnius	48	14 100
16	Luxemburg	2 586	0,5	182	Luxemburg	32	69 800
17	Malta	316	0,4	1 265	Valletta	8	19 000
18	Olanda	40 840	16,3	393	Amsterdam	503	35 800
19	Polonia	323 250	38,5	120	Varșovia	495	12 500
20	Portugalia	91 980	10,6	115	Lisabona	203	19 300
21	Regatul Unit	244 111	59,6	246	Londra	1 833	30 470
22	România	238 391	21,7	91	București	190	8 800
23	Slovacia	49 012	5,4	110	Bratislava	86	16 000
24	Slovenia	20 256	2,0	97	Ljubljana	43	22 000
25	Spania	505 992	43,1	85	Madrid	1 090	26 300
26	Suedia	449 964	9,0	20	Stockholm	271	29 900
27	Ungaria	93 032	10,1	109	Budapesta	170	17 500

3 STATELE UNIUNII EUROPENE

3.1 PRIVIRE GENERALĂ ŞI SINTETICĂ

Deşi Uniunea Europeană constituie un organism cu un pronunţat caracter economic, dar şi cu unele elemente de natură politică, aceasta reprezintă un ansamblu de ţări în care se îmbină colaborarea interguvernamentală, deciziile naţionale şi cele supranaţionale.

Acest ansamblu este format însă din ţări care au tradiţii istorice şi caracteristici geografice individualizate, chiar în acest context, de integrare economică şi politică.

Poziţia geografică a fiecărei ţări se diferenţiază în raport de amplasarea sa teritorială în Europa, faţă de celelalte ţări ale Uniunii Europene, la care se adaugă elemente geografice clasice (poziţia matematică, accesul la mări şi oceane, poziţia în raport cu anumite elemente geografice de reper). Există, în acest sens, ţări care fac parte din nucleul iniţial (situate mai aproape de spaţiul decizional) şi ţări care au devenit mai recent membre ale Uniunii Europene, situate la periferia geografică a acesteia.

Întinderea statelor componente se caracterizează, pe ansamblu, prin predominarea ţărilor cu suprafeţe mici. De altfel, la nivel mondial, ţările europene au întinderi medii, mijlocii şi mici. Între cele mai întinse state (Franţa şi Spania) şi cele mai mici (Cipru şi Malta) există suprafeţe intermediare (sub 100 000 km^2), caracteristice unui număr mare de ţări.

Caracteristicile naturale diferă în raport de regiunea geografică în care sunt situate. Pentru ţara noastră, spre exemplu, sunt definitorii şi semnificative prezenţa Carpaţilor, a Dunării şi a Mării Negre. Pentru Ungaria, elementul predominant îl reprezintă situarea în Depresiunea Panonică şi existenţa Dunării. Pentru Grecia, caracteristicile principale sunt legate de poziţia geografică la Marea Mediterană, cele ale climatului, relieful accidentat, articulaţiile ţărmurilor şi existenţa unui mare număr de insule. Danemarca se caracterizează printr-un relief foarte jos, similitudini cu ţările din nordul Europei (ceea ce creează posibilitatea plasării acesteia în Europa Nordică), fragmentarea insulară şi situarea în zona de legătură dintre Marea Baltică şi Oceanul Atlantic.

Populaţia fiecărei ţări diferă de la câteva sute de mii (Malta, Cipru), la peste 50 de milioane (Germania, Regatul Unit, Italia, Franţa). Cel mai populat stat este Germania (cu peste 82 milioane locuitori). Principala caracteristică a populaţiei ţărilor componente o reprezintă stagnarea numerică (datorită sporului natural negativ sau foarte redus) a acesteia sau chiar diminuarea relativă în ultimii ani, în unele ţări (DOC 1). O serie de state se caracterizează printr-un aport migratoriu foarte important (Germania, Franţa, Italia, Spania, Regatul Unit, Olanda).

Resursele naturale, repartizate neuniform, sunt modeste, pe ansamblul ţărilor Uniunii Europene. Resursele de cărbuni superiori din ţările cu tradiţie în acest sens (Regatul Unit, Germania, Polonia, Cehia), deşi încă importante, sunt exploatate într-o măsură tot mai mică. Cea mai importantă resursă o reprezintă hidrocarburile din Marea Nordului (a căror exploatare a determinat trasarea unor zone de explorare şi exploatare pentru ţările din jurul acesteia).

Activităţile economice au cunoscut, pentru majoritatea ţărilor, o evoluţie cantitativă pozitivă, creşteri anuale semnificative şi dezvoltări calitative. Ţările Uniunii Europene au poziţionări semnificative la nivel mondial la o serie de produse de bază (DOC 2, 3, 4, 5).

Producţia socială, exprimată în valori ale PNB/locuitor, arată însă diferenţieri mari între statele intrate înainte de extinderea din anul 2004 şi cele integrate ulterior. Un element important îl constituie tendinţa de generalizare în timp a monedei europene.

TERMENI

Producţie socială – totalitatea bunurilor şi a serviciilor produse de o anumită populaţie pe teritoriul ei de existenţă.

Spor migratoriu – creştere a populaţiei unui stat sau a unei regiuni, pe baza afluxului de persoane din alte părţi.

Spor natural – diferenţă dintre natalitate şi mortalitate, care permite evoluţia biologică a comunităţilor umane.

IDH – indicele de dezvoltare umană, termen calculat după o formulă complexă, care reflectă suma bunurilor şi a serviciilor analizate sub aspect calitativ şi cantitativ, de care beneficiază membrii societăţii; IDH cuprinde criterii demografice, gradul de educaţie şi criterii economice (PIB/loc.).

ACTIVITĂŢI

1. Priviţi o hartă a Europei şi identificaţi, dintre ţările Uniunii Europene, pe cele care au următoarele caracteristici: a) ţări cu ieşire la Oceanul Atlantic; b) ţări mediteraneene; c) ţări fără ieşire la mare; d) ţări dunărene.

2. Analizaţi poziţia capitalelor şi precizaţi, pentru ţările cu o suprafaţă mai mare de 30 000 km^2, unde este situată capitala în raport cu restul teritoriului.

3. Determinaţi diferenţele dintre ritmurile de dezvoltare industrială anuală din diferite state ale Uniunii Europene.

4. Explicaţi poziţiile pe care le au în ierarhia mondială, în privinţa indicelui IDH, ţările europene care se află pe primele poziţii.

DOC 1 **Statele Uniunii Europene – date statistice de bază**

	Statul	Sporul natural	Ritmul de creștere al PIB	Contribuția serviciilor la PIB (%)	Indicele producției industriale	IDH/loc. (rang mondial)
1	Austria	0,6	1,2	68	4,7	14
2	Belgia	1,3	1,5	73	2,2	6
3	Bulgaria	-5,2	1,3	59	1,1	56
4	Cehia	-1,0	2,9	58	1,1	32
5	Cipru	4,1	3,0	75	1,6	30
6	Danemarca	1,6	1,3	73	1,9	14
7	Estonia	-2,8	6,2	67	7,5	36
8	Finlanda	1,9	2,3	66	5,1	13
9	Franța	4,3	2,1	74	1,7	16
10	Germania	-1,3	0,3	71	1,8	19
11	Grecia	-0,2	4,2	71	3,1	24
12	Irlanda	8,7	5,1	57	10,9	10
13	Italia	0,3	0,9	71	0,6	21
14	Letonia	-5,0	7,6	71	3,3	50
15	Lituania	-3,1	7,4	62	6,1	41
16	Luxemburg	4,1	2,9	72	4,1	15
17	Malta	2,2	0,1	74	0,9	31
18	Olanda	3,5	0,6	73	1,1	5
19	Polonia	-0,2	2,9	66	6,7	37
20	Portugalia	0,7	0,4	70	1,9	26
21	Regatul Unit	2,2	2,3	73	0,3	12
22	România	-1,9	6,1	52	1,1	69
23	Slovacia	0,4	4,6	64	4,1	42
24	Slovenia	-0,3	2,3	62	2,7	27
25	Spania	1,9	2,6	68	2,3	20
26	Suedia	1,1	2,0	71	2,0	2
27	Ungaria	-3,7	3,6	66	8,5	38

DOC 2 **Principale țări producătoare de oțel (2005)**

Țara	Rang mondial	Producție (mil. t)	Pondere (%)
Germania	6	44,8	4,6
Italia	10	26,7	2,8
Franța	11	19,8	2,1
Spania	14	16,5	1,7
Regatul Unit	17	13,3	1,4
Belgia	18	11,1	1,2
Polonia	20	9,1	0,9

DOC 3 **Principalele țări producătoare de grâu (2005)**

Țara	Rang mondial	Producție (mil. t)	Pondere (%)
Franța	5	30,5	5,5
Germania	8	19,3	3,5
Regatul Unit	12	14,3	2,6
Polonia	15	7,8	1,4
Spania	16	6,3	1,1
Italia	17	6,3	1,1

DOC 4 **Principalele țări în comerțul mondial (2005)**

Țara	Pondere (%)
Germania	8,9
Franța	4,9
Regatul Unit	4,5
Italia	3,3
Olanda	3,3
Belgia	3,2

DOC 5 **Principalele țări producătoare de energie electrică (2005)**

Țara	Rang mondial	Producție (mld. kwh/an)	Pondere (%)
Germania	5	574	3,9
Franța	7	562	3,4
Regatul Unit	9	392	2,4
Italia	12	294	1,8
Spania	13	240	1,5
Polonia	19	151	0,9
Suedia	20	150	0,9
Olanda	22	90	0,5

3.2 STUDII DE CAZ

FRANŢA

Este cel mai întins stat al Uniunii Europene, are forma unui hexagon, despre care geografii francezi spun că reprezintă, la o scară mai mică, întreaga Europă.

Mediul natural (fig. 3) cuprinde o varietate de caracteristici, influențate de poziția geografică și de dezvoltarea verticală a reliefului. În sud și în est, teritoriul francez cuprinde regiuni înalte, despărțite de țărmul mediteranean, în centru, masive vechi, dezvoltate pe structuri hercinice (Masivul Central Francez), iar spre fațada atlantică se află întinse regiuni joase.

Potențialul uman a avut un rol foarte important în istoria și evoluția Franței. Evoluția demografică din ultimele decenii a făcut ca populația alogenă să reprezinte o parte foarte mare din totalul populației.

Structura economică: este a șasea putere economică mondială, are o agricultură comercială modernă, industrii de vârf, transporturi moderne și o prezență activă în lumea contemporană. Un element distinctiv deosebit îl reprezintă ponderea importantă a energiei nucleare (85%) în producția de energie electrică, ponderea importantă a resurselor regenerabile (14%).

Organizarea spațiului geografic. Structura urbană cuprinde metropole regionale (Lille, Marsilia, Lyon, Bordeaux, Nantes, Strasbourg – fig. 1, Toulouse) care echilibrează raportul dintre capitală, cu o poziție excentrică și teritoriu. Spațiul geografic francez cuprinde și teritorii de peste mări.

În Europa și Uniunea Europeană, Franța are o poziție importantă, justificată de realizările și de inițiativele care au dus la dezvoltarea construcției europene.

Problemele geopolitice principale derivă din prezența mondială a Franței, rolul european și dimensiunile puterii militare.

Franța a avut o influență semnificativă în istorie asupra țării noastre (DOC 1).

GERMANIA

Germania este cel mai populat stat al Uniunii Europene și are cea mai mare pondere economică în cadrul acesteia. Asemănător Franței și Germaniei are anumite elemente comune cu țara noastră (DOC 2).

Mediul natural este rezultat al poziției pe care o are această țară în centrul Europei. Acest mediu este dezvoltat pe substraturi diferite (în sud un spațiu alpin, în centru podișuri hercinice și în nord zona de câmpie glaciară). Climatul cu nuanțe oceanice și pădurile de foioase au dat nota dominantă mediului natural.

Potențialul uman este ridicat, Germania fiind cel mai populat stat european (82,3 milioane locuitori).

Structura economică. În cazul industriei constructoare de mașini, deține aproape 1/5 din producția mondială. Are producții mari la nivel mondial de oțel, energie electrică, automobile.

Organizarea spațiului geografic urmează succesiunea treptelor de relief de la sud spre nord, dar are o puternică notă de geografie umană, prin extinderea teritorială a orașelor, înglobarea zonelor industriale și tendința naturală de a se crea mari grupări teritoriale de tipul conurbațiilor. Aceste grupări urbane cuprind următoarele zone: Rin-Ruhr (cu peste 12 milioane locuitori), Frankfurt, München, Hamburg – fig. 2, Berlin.

În Europa, Germania, alături de Franța, sunt considerate principalele inițiatoare ale construcției Uniunii Europene.

Problemele geopolitice principale rezultă din evoluția istorică a acestui stat care, în urma modificărilor graniței după cel de-al Doilea Război Mondial, au generat o situație nouă, cu țări învecinate. Anumite aspirații geopolitice pe care le-a avut Germania în prima parte a secolului al XX-lea nu se regăsesc în politica actuală pe care o promovează. În prezent, reprezintă un factor de creștere a economiei Uniunii Europene și joacă un rol important în procesul de globalizare.

TERMENI

Teritorii franceze de peste mări - teritorii situate în spații extraeuropene, care sunt considerate regiuni ale Franței.

Metropolă regională – oraș cu o funcție proeminentă în teritoriu și poziție de echilibru față de orașul capitală.

Conurbație – aglomerare teritorială de orașe care au populații comparabile, ocupă un teritoriu bine delimitat și păstrează caracterul polinuclear; acestea au continuitate teritorială.

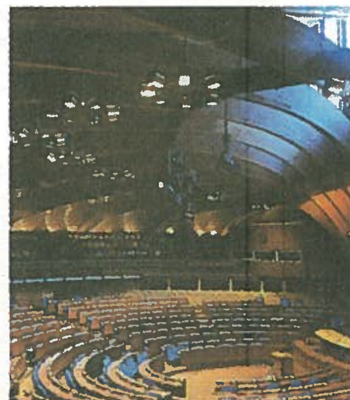

Fig 1 Strasbourg - sediul Parlamentului European

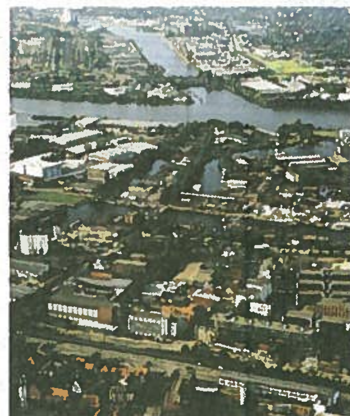

Fig. 2 Hamburg

ACTIVITĂŢI

1. Identificați elementele comune ale geografiei Franței și Germaniei.

2. Comparați sistemul de orașe al fiecărei țări, precizând asemănări și deosebiri între acestea.

Fig. 3 Franța

DOC 1 România și Franța – elemente comune

Situate la extremitățile spațiului romanic, România și Franța au multiple elemente comune.

Modelul statal al României a încercat să preia, la începutul secolului trecut, modelul de organizare al Franței.

O serie de personalități din țara noastră s-au afirmat în spațiul cultural francez (Constantin Brâncuși, Emil Cioran, Eugen Ionesco etc.).

Orașul București a avut o perioadă în care dezvoltarea urbană a avut ca model stilul arhitectonic al Parisului. Datorită asemănărilor dintre cele două orașe, Bucureștiul a fost denumit în prima jumătate a secolului al XX-lea „Micul Paris". Acest lucru este justificat și prin aspectul rețelei stradale și a formei circulare a celor două orașe.

În prezent, există o colaborare importantă în realizarea autoturismelor românești Dacia-Renault.

De-a lungul timpului, România a găsit în Franța un susținător important la nivel internațional.

DOC 2 România și Germania – elemente comune

De câte ori este evocat fluviul Dunărea și este descris traseul său, prezentarea cuprinde precizarea regiunii de izvoare (Munții Pădurea Neagră din Germania), caracteristicile cursului superior și continuitatea acesteia până la vărsarea în Marea Neagră.

Dunărea este, în acest fel, un fluviu care începe în Germania și se termină în România.

Realizarea canalului Main-Dunăre a permis, cel puțin teoretic, formarea unei axe de transport fluvial care începe de la Marea Nordului, prin intermediul Rinului și apoi al Dunării, și se termină la Marea Neagră.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, o parte importantă a intelectualității românești s-a format în Germania.

Elementele de natură istorică au apropiat sau au îndepărtat cele două țări de la obiective comune.

În prezent, deși Germania reprezintă o mare putere economică, prezența acesteia în România este deocamdată sub posibilitățile reale.

Fig. 4 Germania

ACTIVITĂȚI

Analizați hărțile alăturate (fig. 3, 4) și precizați în ce măsură scara de proporție influențează realizarea unor comparații teritoriale bazate în exclusivitate pe dimensiunile țărilor reprezentate pe hartă.

REGATUL UNIT

Poziția și localizarea. Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord (fig. 2) este amplasat în nord-vestul Europei, ocupând integral Insula Marea Britanie, partea de nord-est a Insulei Irlanda și câteva insule mai mici. Este format din Anglia, Scoția, Țara Galilor și Irlanda de Nord. Are anumite elemente comune cu țara noastră (DOC 1).

Mediul natural (fig. 2) se caracterizează printr-o nuanță oceanică a sistemului bioclimatic, un relief de munți joși, podișuri și câmpii (dezvoltate pe un substrat caledonian în nord și hercinic în sud). Caracteristicile mediului natural sunt datorate, în cea mai mare măsură, influenței exercitate de Curentul Atlanticului de Nord.

Potențialul uman și economic este foarte dezvoltat în raport cu întinderea redusă a teritoriului, dar este în concordanță cu evoluția istorică a economiei. Poziția geografică, construcțiile navale și dezvoltarea economică i-au permis să reprezinte un timp cea mai dezvoltată economie din lume și să-și construiască un imperiu colonial extins.

Organizarea spațiului geografic urmează, în mod natural, treptele de relief. Regatul Unit se caracterizează prin existența unor concentrări urban-industriale foarte bine definite prin denumirile generice utilizate, de exemplu: Central Lowlands (Glasgow-Edingurgh, în Scoția Centrală), Merseyside (Liverpool), Greater Manchester (Manchester), West Yorkshire (Leeds), South Yorkshire, West Midlands (Birmingham), South Wales (Cardiff), Greater London.

În Europa, păstrează anumite caracteristici care provin din relativa „izolare" geografică față de continent: o anumită poziție particulară în cadrul Uniunii Europene (printr-o integrare care păstrează unele nuanțări, păstrarea lirei ca monedă, în loc de euro) și legăturile foarte strânse cu SUA.

Problemele geopolitice principale rezultă din trecerea Regatului Unit din poziția de centru de coordonare al unei părți importante a lumii contemporane, la cea de parte a Europei.

ITALIA

Poziția și localizarea. Italia ocupă Peninsula Italică și Câmpia Padului fațada mediteraneeană a Alpilor. La acestea se adaugă două insule mai mari (Sardinia, Sicilia) și câteva insule mai mici. Se află în mijlocul Mării Mediterane, pe care o împarte în două sectoare, vestic și estic.

Mediul natural al Italiei (fig. 3) este predominant mediteranean, cu o etajare verticală în Munții Alpi. Este o țară mai mult montană și deluroasă; altitudinile maxime depășind 4 000 m în Munții Alpi. Există patru vulcani activi, dintre care Vezuviu, cu erupții în vremuri istorice, și Etna.

Potențialul uman și economic al teritoriului Italiei a fost întotdeauna deosebit de semnificativ în cadrul culturii și civilizației mondiale. Ca nucleu al Imperiului Roman și al Renașterii, Italia a adus o contribuție de o complexitate deosebită la aspectul actual al Europei și al lumii contemporane. Deși are resurse naturale limitate, Italia are o economie foarte dezvoltată în raport cu acestea. Reprezintă, de asemenea, o destinație turistică foarte solicitată.

Organizarea spațiului geografic urmărește diviziunile naturale, regiunile administrative (20) și o anumită împărțire teritorială în nord, centru și sud. Regiunea cea mai dezvoltată o reprezintă Câmpia Padului (cu aria montană înconjurătoare), larg deschisă spre Marea Adriatică; aici este concentrată o parte semnificativă a industriei italiene (Torino, Milano – fig. 1). Spațiul geografic italian este organizat și în jurul sistemelor de orașe.

În Europa și în Uniunea Europeană rolul Italiei este subliniat de caracterul pe care îl are aceasta, de membru fondator al Uniunii și de importanța sa în cadrul economiei europene.

Problemele geopolitice principale sunt legate de influența economică a Italiei în Europa și în bazinul Mării Mediterane. Experiența din prima parte a secolului al XX-lea, de a redeveni o putere mondială, a avut un caracter limitat.

Pentru țara noastră, Italia reprezintă o țară de reper prin limbă, cultură și istorie (DOC 2).

TERMENI

Imperiu colonial britanic – totalitatea țărilor, teritoriilor și regiunilor care au fost dependente, la un moment dat, din punct de vedere politic și economic de Regatul Unit.

Renaștere – mișcare culturală (cu origini în Italia) care a dus la dezvoltarea fără precedent a artelor (pictură, sculptură, arhitectură, muzică), apărută ca intenție de a readuce în actualitate modelul Greciei Antice.

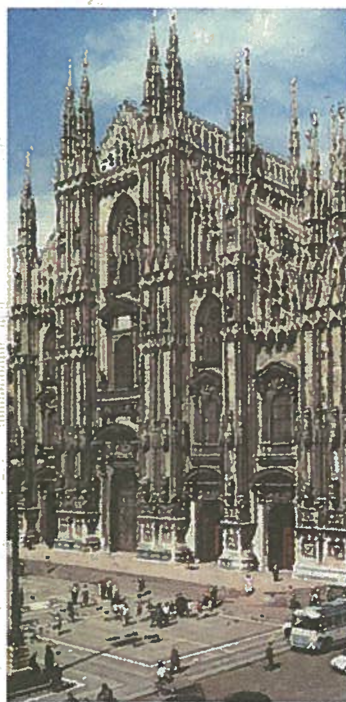

Fig. 1 Domul din Milano

ACTIVITĂȚI

1. Comparați peninsulele sudice ale Europei și stabiliți trăsăturile comune de bază.

2. Precizați rolul poziției geografice a Regatului Unit în decursul istoriei și al expansiunii economice.

Fig. 2 Regatul Unit

DOC 1 România și Regatul Unit – elemente comune

Distanțele apreciabile dintre Regatul Unit și țara noastră creează aparent impresia unor legături foarte slabe. Acestea sunt însă foarte vechi sub raportul populațiilor care locuiesc aceste teritorii. Este cunoscut faptul că spațiul carpato-danubian a fost locuit în același timp, înaintea Imperiului Roman, de populații tracice și celtice. Populațiile celtice s-au deplasat apoi spre vestul Europei și insulele britanice. Spațiul geografic actual conservă, printre altele, construcții foarte vechi de tipul tumulilor, existente în ambele țări. În timpul Imperiului Roman, cele două spații au făcut parte din aceeași entitate teritorială. Rolul împăratului Hadrian este cunoscut atât pentru provincia Dacia, cât și pentru provincia romana Britannia (unde a construit, printre altele, „valul lui Hadrian", care străbate Anglia de la sud la nord). Legături recente între cele două țări au la bază, printre altele, colaborarea în domeniul aeronautic, prin intermediul activității lui Henri Coandă. În cazul Regatului Unit, se observă o trecere substanțială de la economia bazată inițial pe exploatarea cărbunilor, la cea care prelucrează resursele energetice din Marea Nordului, spre o economie de înaltă tehnologie. Bursa din Londra și-a păstrat proeminența mondială și formează, împreună cu burse similare, nucleul financiar al lumii contemporane. Un fenomen deosebit de important îl constituie diminuarea poluării în ultimele decenii. Cunoscutul „smog" londonez nu mai există, iar Tamisa a redevenit un fluviu care prezintă caracteristicile inițiale.

Fig. 3 Italia

DOC 2 România și Italia – elemente comune

Dintre țările europene, România pare să aibă cele mai multe afinități și asemănări cu Italia. Acestea au o origine îndepărtată, construită și consolidată în timpul în care Imperiul Roman cuprindea și Dacia. Arheologia romană a țării noastre (Tomis, Napoca, Drobeta, Sarmizegetusa Ulpia Traiana) cuprinde construcții similare celor din Italia. Columna lui Traian, aflată la Roma, conservă în miniatură istoria Daciei și a cuceririi sale de către romani. Este interesant de subliniat că maghiarii și populațiile slave denumesc populația situată pe teritoriul României și cea situată pe teritoriul Italiei cu același nume. De altfel, numele de Romania este prezent și în Italia. Limbajul neolatin asemănător al celor două țări facilitează comunicarea între italieni și români, ceea ce reprezintă o motivație indirectă a migrației actuale a forței de muncă în Italia.

Se consideră că există o diferență între nordul mai dezvoltat al Italiei și regiunile sudice, care au anumite rămâneri în urmă sub raport economic și social (Mezzogiorno). Această diferențiere are un caracter relativ, deoarece sudul Italiei este o regiune cu un nivel economic mai ridicat decât al unor țări intrate în Uniunea Europeană după 2004. În cazul Italiei, s-a observat în ultimii ani un interes deosebit pentru conservarea mediului înconjurător și îndeosebi a spațiilor forestiere. „La foresta perduta" este un concept integrator, care ilustrează fenomenele de defrișare anterioare.

SPANIA

Poziția și localizarea. Spania ocupă cea mai mare parte a Peninsulei Iberice (fig. 2), având deschidere spre Oceanul Atlantic și Marea Mediterană. Spre restul Europei, legătura o reprezintă sistemul Munților Pirinei.

Mediul natural este influențat de predominarea podișurilor întinse (cu peisaje de tip mesetă), întrerupte de lanțuri montane și mărginite spre exterior de câmpii (mai întinsă fiind Câmpia Andaluziei). Poziția Spaniei a favorizat foarte mult navigația maritimă, începută în perioada descoperirilor geografice, care a permis expansiunea maritimă spaniolă.

Potențialul uman și economic se caracterizează prin dimensiuni demografice medii (dar cu o importantă eficiență a muncii sociale) și o dezvoltare economică semnificativă, realizată după integrarea în Uniunea Europeană.

Organizarea spațiului geografic a avut în timpurile istorice o importantă componentă naturală, în sensul că entitățile teritoriale apărute în Evul Mediu au utilizat spații geografice cu o bună delimitare și coerență naturală: Catalonia (partea de nord-est), Castilia – Leon (Podișul Castiliei Vechi), Castilia – La Mancha (Podișul Castiliei Noi), Andaluzia (Câmpia Andaluziei), Asturia (Munții Cantabrici), Galicia (extremitatea nord-vestică), Aragon (Valea fluviului Ebru). În prezent, centrele urbane principale (Madrid, Barcelona, Sevilla, Valencia) reprezintă concentrări economice.

Rolul Spaniei în Europa a fost deosebit de activ ca spațiu al Imperiului Roman, apoi al Evului Mediu (Reconquista a oprit înaintarea arabilor în Peninsula Iberică și implicit în Europa) și ca principal actor maritim în descoperirile geografice (prin Cristofor Columb și Magellan). Deși distanța față de țara noastră este mare, există anumite elemente comune (DOC 1).

Problemele geopolitice principale rezultă din legăturile preferențiale pe care le are cu țări hispanice mari din America Latină (Mexic, Venezuela, Peru, Columbia, Argentina) și din poziția geografică (atlantică și mediteraneeană).

PORTUGALIA

Poziția și localizarea. Portugalia ocupă partea de sud-vest a Peninsulei Iberice (fig. 2), cu o largă deschidere la Oceanul Atlantic. Deși are această poziție, Portugalia este percepută ca o țară mediteraneană. Situarea sa la Oceanul Atlantic a imprimat Portugaliei o puternică dimensiune maritimă și de explorare. Și între România și Portugalia există elemente comune (DOC 2).

Mediul natural, predominant oceanic, are și caracteristici mediteraneene. Relieful montan, de podiș și de câmpie, alternează în fâșii perpendiculare pe țărm, ca rezultat al prelungirii catenelor montane din Podișul Iberic spre Oceanul Atlantic.

Potențialul uman și economic al Portugaliei pare modest, având în vedere elementele cantitative. În prezent, există regiuni semnificative ale lumii contemporane, care au o origine lusitană, cum ar fi Brazilia și unele țări care au aparținut imperiului colonial portughez (Mozambic, Angola).

Organizarea spațiului geografic este determinată de coborârea în trepte a reliefului spre Oceanul Pacific și de dimensiunea deosebită a aglomerației urbane a capitalei.

Rolul în Europa și în lumea contemporană este subliniat de dimensiunile influenței mondiale pe care a avut-o Portugalia la un moment dat. Asemănător Spaniei, după o anumită perioadă de dezvoltare limitată, integrarea în Uniunea Europeană a reprezentat momentul unei relansări economice substanțiale.

Problemele geopolitice principale derivă din legăturile privilegiate pe care le are această țară cu Brazilia, în contextul în care cel mai important stat de limbă portugheză din lume (Brazilia) se află într-un proces de dezvoltare și de creștere a importanței sale la nivel regional și mondial. Un element semnificativ îl reprezintă relațiile de cooperare dintre Brazilia și Portugalia, inclusiv sub raportul păstrării unității lingvistice. Ca stat implicat în construcția europeană, Portugalia realizează o legătură semnificativă a acesteia cu teritoriile extraeuropene de limbă portugheză.

TERMENI

Meseta – regiune care denumește în mod generic podișul și vegetația sa caracteristică.

Lusitan – temen referitor la Lusitania, denumire folosită uneori pentru a desemna Portugalia.

Hispanic – de origine spaniolă.

Catalan – termen referitor la Catalunia (limbă, grup etnic, spațiu cultural).

Castilian – termen referitor la Castilia (locuitor, limbă, spațiu cultural).

Fig. 1 Barcelona

ACTIVITĂȚI

1. Urmărind harta Peninsulei Iberice (fig. 2), precizați deosebirile și asemănările dintre Portugalia și Spania, sub raportul consecințelor poziției geografice.

2. Precizați consecințele integrării acestor țări în Uniunea Europeană.

3. Precizați elemente de asemănare și de deosebire între Spania și Portugalia, care pot fi identificate pe harta alăturată (fig. 2).

4. Pot fi considerate: a) Portugalia o țară mediteraneană; b) Spania o țară atlantică? Argumentați pentru fiecare caz în parte.

Fig. 2 Spania și Portugalia

DOC 1 România și Spania – elemente comune

Elementele comune își au originea în extensiunea Imperiului Roman, care a cuprins, la un moment dat, Hispania și Dacia ca regiuni ale sale, poziționate la o anumită distanță.

După cum arată Alexandru Busuioceanu, un cunoscător al culturii spaniole și române, a avut loc deplasarea unei populații semnificative de pe teritoriul actual al țării noastre în Peninsula Iberică, în epoca dezmembrării Imperiului Roman și a migrației popoarelor „barbare". O parte din aceste populații au fost formate din goți care, după o anumită staționare în spațiul carpatic, au ajuns în Peninsula Iberică, ducând cu ei mituri și legende cu origini în cultura dacică. Existența unor denumiri cu o asemenea origine în rândul nobilimii hispanice din Evul Mediu a fost explicată prin respectul inițial față de personajele reprezentate de aceste denumiri. Clasa de cavaleri ai Spaniei care a preluat aceste denumiri s-a impus ca organizatoare a Reconquistei.

DOC 2 România și Portugalia – elemente comune

Este cunoscut faptul că popoarele, țările și comunitățile umane situate la extremitățile unui spațiu cultural comun (cum a fost lumea latină din timpul Imperiului Roman), au cele mai mari asemănări și păstrează, fiecare, elemente arhaice netransformate. Este și cazul Portugaliei și al României, care au elemente comune cum ar fi unele cuvinte și obiceiuri. Textele portugheze pot fi citite și înțelese foarte ușor de cunoscători ai limbii române. Un element deosebit de interesant îl reprezintă modul de adresare pentru sugerarea genealogiei, în Portugalia și în anumite regiuni din România. Astfel, există locuri în țara noastră, la sat, unde se spune, spre exemplu, „Ion al lui Vasile al lui Maria" (ceea ce înseamnă că Ion este al lui Vasile, care este al Mariei). În portugheză se folosesc aceleași sintagme, cu nume, evident, schimbate.

DOC 3 Spania și Portugalia – comparații geografice

Pe fondul elementelor geografice comune oferite de mediul natural al Peninsulei Iberice, există anumite diferențieri. Portugalia, prin poziția spre Oceanul Atlantic, beneficiază de precipitații importante, care diminuează ponderea irigațiilor. Centrul Spaniei este, prin esență, o regiune cu precipitații reduse, chiar aridă, care a necesitat realizarea unor multiple construcții hidrotehnice și a unor sisteme de irigații; în Spania există un adevărat respect pentru utilizarea rațională a apei, atât în marile orașe, cât și în mediul rural. Turismul în Portugalia este adaptat caracteristicilor sale atlantice, iar Spania și-a dezvoltat un turism litoral care valorifică țărmul mediteranean și Insulele Baleare. Există anumite afinități între provincia spaniolă Galicia și Portugalia. Diviziunile administrative ale Spaniei au grade diferite de autonomie față de autoritatea centrală, în timp ce Portugalia are un caracter mai centralizat.

GRECIA

Poziție și localizare. Grecia este situată în sudul Europei, având o largă ieșire la Marea Mediterană (fig. 2), prin mările acesteia. Lungimea și forma țărmului și legăturile tradiționale cu alte regiuni mediteraneene, au facilitat dezvoltarea maritimă a Greciei. Are elemente comune cu țara noastră (DOC 1).

Mediul natural, mediteranean, este influențat de predominarea reliefului montan (cu Muntele Olimp, 2 913 m, cel mai înalt), de articulațiile litoralului și de multimea insulelor.

Potențialul uman și economic a fost influențat de integrarea europeană, în urma căreia Grecia a cunoscut o dezvoltare foarte rapidă (la care sectorul terțiar contribuie cu peste 70%).

Organizarea spațiului geografic urmărește caracteristicile naturale, cu îmbinarea spațiului continental, peninsular și insular, a reliefului accidentat, cu suprafețele reduse de câmpii și articulațiile țărmurilor, care au facilitat dezvoltarea unor orașe-porturi. Sistemul urban și portuar Atena-Pireu (fig. 1) concentrează peste 1/3 din populație și din activitatea economică a Greciei.

În Europa, Grecia a avut o influență deosebită prin multiple realizări și inițiative. Se consideră că modelul Greciei antice stă la baza culturii și civilizației europene, prin dezvoltarea științelor, a filosofiei, artei, mitologiei și democrației.

Imperiul Bizantin (continuator al părții de est a Imperiului Roman) a fost un teritoriu grecesc. Muntele Athos (organizat ca regiune autonomă în cadrul Greciei), reprezintă principalul centru ecumenic al ortodoxiei sud-estului european.

Problemele geopolitice rezultă îndeosebi din istoria acestei părți a Europei. Grecia are anumite probleme negociabile cu Turcia, dar și cu alte țări din apropiere (Macedonia și Albania).

Prezența mondială a Greciei este afirmată prin prezența mondială a flotei proprii sau sub pavilionul țării.

AUSTRIA

Poziție și localizare. Austria, un stat mic, este situată în Europa Centrală și nu are ieșire la mare (fig. 3). Prin poziție, realizează legătura între regiuni și țări europene situate în nord și sud, în est și în vest.

Mediul natural este determinat de predominarea regiunilor alpine și a fluviului Dunărea. Alpii ocupă cea mai mare parte a teritoriului țării (cu altitudini maxime de 3 797 m), Austria fiind cea mai „alpină" țară.

Potențialul uman și economic este ridicat în raport cu dimensiunile teritoriului; în structura producției industriale, deși serviciile ocupă locul principal, industria are o pondere importantă (prin industria chimică, electronică și metalurgică). Formarea sa ca stat modern este relativ recentă (1918).

Organizarea spațiului geografic este influențată de sistemul alpin și de Dunăre, precum și de situarea regiunii mai joase și bine populate (Câmpia Vienei), care este situată în nord-vestul țării. Deși regiunea capitalei concentrează cea mai mare parte din populație și activitățile economice, sistemul modern de transporturi asigură, chiar în condițiile reliefului accidentat, o legătură foarte bună și rapidă pe întregul său teritoriu.

În Europa, Austria se distinge ca stat descendent din Imperiul Habsburgic (DOC 2). Este considerată o țară cu o importantă tradiție muzicală și culturală.

Problemele geopolitice, în cazul Austriei, sunt influențate de poziția sa de țară neutră (nu este membră NATO). Neutralitatea nu este atât de tranșantă ca în cazul țării vecine, Elveția, din cauza apartenenței la Uniunea Europeană. În prezent, joacă un rol activ, prin expansiunea economică și financiară, îndeosebi spre est, în țări și regiuni apropiate.

Populația Austriei, deși este de origine germană (vorbind limba germană), se consideră diferită de cea a Germaniei. Legăturile Austriei spre Europa Mediteraneeană sunt aparent dificile, din cauza reliefului accidentat, dar sunt compensate printr-un sistem modern de autostrăzi și căi ferate.

TERMENI

Polis – oraș-stat în Grecia Antică.

Alpin – sistem montan, tip de peisaj, etaj bioclimatic, care caracterizează Munții Alpi și reprezintă o proprietate aplicabilă pentru regiuni cu dezvoltare verticală.

Imperiul Habsburgic – imperiu din centrul Europei, cuprinzând diferite regiuni și popoare, având capitala situată la Viena.

Olimpic – termen generic, care se referă la jocurile sportive cu originea în Grecia Antică, amintind denumirea Muntelui Olimp.

Fig. 1 Atena

ACTIVITĂȚI

1. Identificați printre țările europene pe aceea care are cele mai multe asemănări cu Austria și precizați care sunt asemănările și deosebirile dintre acestea.

2. Menționați elemente, concepții, practici care își au originea în Grecia antică și sunt, în prezent, în situația de a fi utilizate la nivel mondial.

Fig. 2 Grecia

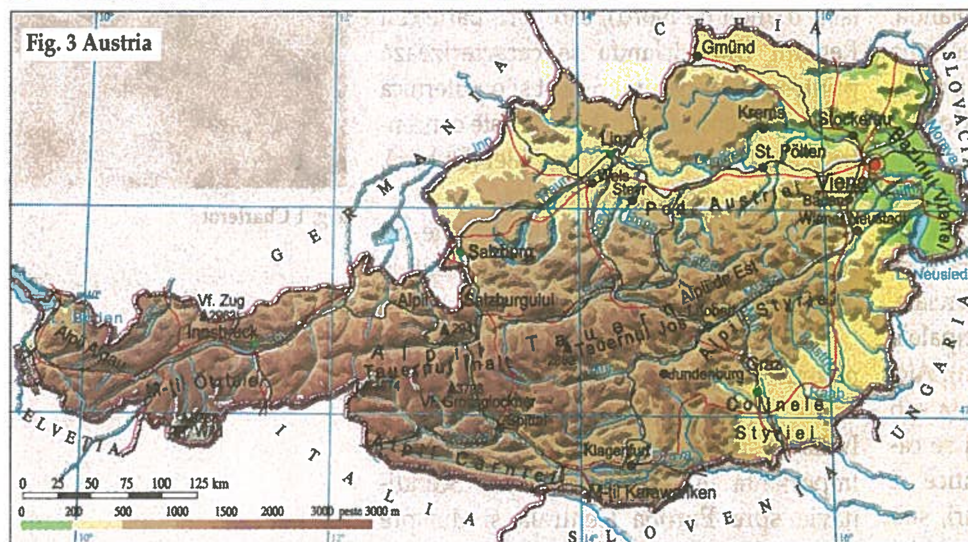

Fig. 3 Austria

DOC 1 România și Grecia – elemente comune

La origine două populații indoeuropene înrudite, tracii și grecii au ocupat spații diferite ale sud-estului european. Coloniile și orașele grecești de la Marea Neagră (Histria, Callatis) au fost primele centre urbane de pe teritoriul actual al României. Conviețuirea îndelungată dintre greci și români în spațiul de influență al Imperiului Otoman și practicarea religiei ortodoxe au făcut ca, în anumite momente, scopurile naționale să fie asemănătoare. Pe teritoriul României s-a înființat și a funcționat Eteria, organizație care a militat și a realizat independența națională a Greciei. Minoritatea elenă din România a fost prezentă în activitatea economică și comercială a mai multor orașe din țara noastră. În prezent, Grecia are o importantă prezență economică și financiară în societăți comerciale mari și bănci situate pe teritoriul României — Romtelcom, Banca Românească, Piraeus Bank.

DOC 2 România și Austria – elemente comune

O serie de elemente comune își au origini mai îndepărtate sau mai apropiate (rezultate din extensiunea Imperiului Roman și a Imperiului Habsburgic). Dunărea reprezintă o axă naturală de legătură între cele două țări. Influența austriacă în apariția și dezvoltarea metalurgiei feroase din zonele Reșița și Hunedoara (cu peste două secole în urmă) este un element cunoscut de mult timp; dezvoltarea acestor regiuni a fost consecința pierderii de către Imperiul Habsburgic a altor regiuni cu resurse similare. În ultimii ani, Austria este o prezență activă în România, în sectorul petrolier (OMV – Petrom) și bancar (BCR – Erste Bank). Arhitectura și organizarea unor orașe (Timișoara și Arad) este similară cu cele din Austria.

DOC 3 Grecia și Austria – comparații geografice

Hărțile de mai sus sugerează că în cazul acestor două țări, ne aflăm în prezența unor caracteristici geografice cu elemente de diferențiere, dar și anumite aspecte comune. Elementul principal de diferențiere îl constituie caracterul maritim al Greciei și cel continental, închis, al Austriei. Elementele de asemănare rezultă din relieful predominant montan al celor două țări și din concentrarea demografică și economică în cazul celor două capitale.

3.3 CELELALTE ȚĂRI ALE UNIUNII EUROPENE*

Belgia (fig. 2) se caracterizează prin „divizarea" sa interioară, lingvistică și culturală în două comunități: flamandă (cu 60% din populație) și valonă (cu 40% din populație) și prin situarea la Bruxelles a „capitalei" Uniunii Europene. Divizarea interioară a Belgiei în cele două comunități are origini foarte vechi; Imperiul Roman a avut limita nordică în teritoriul mai înalt, deluros, al Belgiei actuale de unde spre nord, în regiunea de câmpie, mai joasă, erau prezente populații germanice. Densitatea mare a populației (de peste 300 loc./km^2) și concentrarea economică fac din Belgia un stat cu o deosebită utilizare antropică a mediului natural. Spațiul geografic este organizat în cele două regiuni — Flandra, Valonia — la care se adaugă regiunea capitalei, având concentrări semnificative în marile orașe (Anvers, Liège, Charleroi – fig. 1). Belgia este considerată sediul „administrativ" al Uniunii Europene (având caracteristicile unei capitale a acesteia), sediul NATO și al unor instituții internaționale.

Olanda (fig. 2). Denumirea de Olanda, utilizată în multe țări pentru a desemna Regatul Țărilor de Jos, este relativ improprie, deoarece Olanda reprezintă doar o regiune a Țărilor de Jos (iar olandezii constituie o parte a neerlandezilor). Această asociere este parțial justificată de concentrarea în această regiune (Olanda) a activităților economice, financiare, comerciale, politice și administrative în principalele orașe (Amsterdam, Haga, Rotterdam). Aici se află situată și conurbația cunoscută sub numele de Ranstad. Mediul natural se caracterizează prin influențele atlantice și relieful de câmpie (situat, pe alocuri, sub nivelul mării). În peisajul Olandei, polderele constituie un element specific. Potențialul uman și economic se caracterizează printr-o concentrare deosebită a populației (cu peste 400 loc./km^2), a activităților comerciale în portul Rotterdam (al doilea din lume) și prin activități semnificative în celelalte orașe. Olanda constituie o importantă putere economică și comercială a Europei și a lumii contemporane (cu aproximativ 3% din economia mondială, ceea ce reprezintă foarte mult prin raportare la populație și la teritoriu). Spre deosebire de alte țări, Olanda are resurse semnificative de gaze naturale (și mai puțin de petrol) situate în partea de nord a țării și în Marea Nordului.

Luxemburg este un stat mic ca întindere, dar cu o poziție proeminentă în cadrul Uniunii Europene și în lumea contemporană. Metalurgia feroasă are o mare importanță la nivel național (bazată inițial pe minereurile de fier din apropiere), cât și internațional. Un element specific îl reprezintă dezvoltarea deosebită a sistemului bancar (cu peste 200 de bănci), nivelul foarte ridicat de capitalizare și prezența unor instituții europene (legate de justiție și activitățile financiare).

Irlanda (Éire în irlandeză) este o țară situată în insula Irlanda din arhipelagul britanic, împărțită între această țară și Ulster (sau Irlanda de Nord), care face parte din Regatul Unit. Irlanda se caracterizează printr-un spor natural ridicat și o puternică dezvoltare economică. Aceasta este concentrată foarte mult în zona capitalei (Dublin), cu 1/3 din producția economică.

În populația actuală a Statelor Unite, cel mai numeros grup național îl constituie descendenții irlandezilor.

Danemarca se distinge printr-un mediu natural omogen, desfășurat pe o regiune foarte joasă, formată din Peninsula Iutlanda și diferite alte insule. Are o poziție importantă în tranzitul dinspre Scandinavia spre Europa Centrală și dinspre Marea Nordului spre Marea Baltică. Este un stat cu o economie foarte dezvoltată. Are două regiuni autonome (Groenlanda și insulele Feroë), dintre care Groenlanda este cea mai întinsă insulă de pe glob. Danezii reprezintă o populație predominant de origine scandinavă.

TERMENI

Benelux – denumire generică pentru Belgia, Olanda și Luxemburg.

Polder – suprafață de teren care a fost transformată în uscat prin îndiguiri succesive ale unei porțiuni din mare.

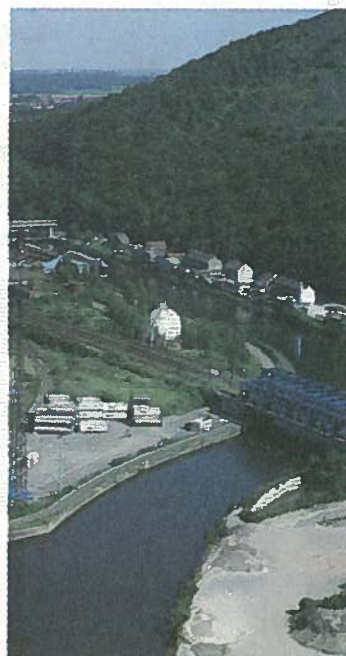

Fig. 1 Charleroi

ACTIVITĂȚI

1. Identificați și explicați elementele de asemănare dintre Belgia, Olanda și Luxemburg.

2. Demonstrați că orașul Bruxelles este și capitala Uniunii Europene.

Fig. 2 Belgia, Olanda, Luxemburg

ACTIVITĂȚI

1. Comparați Olanda cu Danemarca și identificați câte două asemănări și două deosebiri între acestea.

2. Groenlanda poate fi considerată o parte componentă a Uniunii Europene? Argumentați de ce.

Cele trei țări redate cartografic sunt reunite, uneori, sub denumirea comună de Benelux. Există o anumită întrepătrundere de natură geografică și istorică între caracteristici ale acestor țări și între comunitățile umane. Astfel, partea de nord a Belgiei, denumită Flandra, are o populație de origine germanică foarte strâns legată de locuitorii Olandei. Partea sud-estică (Luxemburg, care acoperă Podișul Ardeni), are asemănări geografice cu Marele Ducat al Luxemburgului. În partea sudică a Belgiei, Valonia, se vorbește limba franceză. În Luxemburg se consideră că există o limbă aparte, cu elemente franceze, germane, și olandeze, denumită luxemburgheză. Olanda se distinge prin întinderile mari cu teritorii situate sub nivelul mării și provenite, în parte, din îndiguirea acestora (denumite poldere). Sistemul de canale din cele trei țări leagă râurile principale și cursurile acestora cu estuarele. Porturile Rotterdam și Anvers (cele mai importante porturi europene) reprezintă adevărate centre de convergență a transporturilor continentale și maritime.

Suedia este un stat întins, dar puțin populat. Prin diviziunile regionale (Norrland în nord, Svealand în centru și Götaland în sud), are o organizare atât latitudinală (de la nord la sud), cât și transversală (de la regiunea montană înaltă la podișul central și câmpia glaciară litorală). Amenajarea hidroenergetică a râurilor, resursele de minereu de fier și dezvoltarea economică modernă (concentrată la Stockholm, Malmö, Göteborg) asigură suedezilor un nivel de trai foarte ridicat.

Finlanda (Suomi în finlandeză) este, de asemenea, un stat întins și puțin populat. Finlandezii, împreună cu ungurii și estonienii, fac parte din grupul de populații ugro-finice, originare din Asia Centrală. Aproape întregul teritoriu al Finlandei îl reprezintă o regiune de podiș, dezvoltată pe un substrat foarte vechi, modelat integral de calota glaciară cuaternară din nordul Europei și cu altitudini de câmpie; modelarea glaciară a generat denivelări, în care s-au format un mare număr de lacuri, ceea ce s-a reflectat și în denumirea acesteia, de „țara celor o mie de lacuri".

Țările baltice (Estonia, Letonia și Lituania) au anumite legături cu țările nordice, datorită populațiilor cu origini comune. Includerea acestora, în anul 2004, în Uniunea Europeană le-a permis o deosebită dezvoltare economică.

Polonia (fig. 2), prin dimensiunile teritoriale și demografice, precum și prin poziția pe care o are în Europa, devine o țară importantă a Uniunii Europene. Deși producția de cărbune s-a diminuat, Silezia rămâne un bazin huilifer important la nivel mondial, fiind cel mai mare din Uniunea Europeană. Aici s-a dezvoltat o importantă concentrare urban-industrială, Katowice (cu peste 3,3 mil. loc.). Teritoriul este organizat pe direcția sud-nord, pe cele trei trepte principale de relief, spre Marea Baltică și porturile sale.

Cehia (fig. 3) se suprapune unei regiuni naturale și istorice denumite în mod generic Boemia. La aceasta se adaugă un spațiu de interferență naturală și umană între zona de podiș hercinic (Podișul Boemiei și munții înconjurători) și sistemul montan carpatic, reprezentat de o zonă depresionară (Moravia). Cehia este un stat dezvoltat din punct de vedere economic și are toate caracteristicile unei țări central-europene. Orașul Praga reprezintă o atracție economică și turistică semnificativă pentru țările din vestul Europei.

Slovacia (fig. 4) este un stat carpatic, mărginit de Dunăre, pe care se află situată și capitala țării, Bratislava. Economia s-a transformat sensibil în ultimii ani, păstrând însă caracteristici anterioare care derivă din exploatările de cărbuni și din metalurgia feroasă și neferoasă (Nitra, Košice). Are o importantă minoritate maghiară. Legăturile principale ale Slovaciei sunt în continuare cu Cehia, ambele țări provenind din divizarea pașnică a Cehoslovaciei. Ca întindere și aspect al peisajului, Slovacia este cel mai reprezentativ stat carpatic.

Slovenia este primul stat din fostul teritoriu al Iugoslaviei care s-a integrat în NATO și în Uniunea Europeană. Spre deosebire de celelalte state ale Iugoslaviei, nu a suferit războaie interetnice și nu face obiectul unor dispute teritoriale.

Malta (fig. 1) constituie, pe un teritoriu foarte redus, o importantă concentrare umană (densitatea populației este extrem de ridicată, fiind de 1 200 loc./km^2). A avut un rol deosebit în istorie, prin poziția sa în mijlocul Mării Mediterane. Turismul reprezintă o ramură foarte importantă, asigurându-i resurse financiare foarte mari.

Republica Cipru, locuită predominant de greci, poate fi considerată o insulă a Europei (mai ales după integrarea în Uniunea Europeană), dar este percepută ca un spațiu asiatic. A reprezentat și constituie încă un element dificil al situației din această parte a Mării Mediterane, datorită încercărilor fără rezultate, până în prezent, de reunificare a insulei (în nord existând un teritoriu ocupat de Turcia).

TERMENI

Ugro-finic – grup de popoare și familie lingvistică cu origini în Asia Centrală.

Concentrare urban-industrială – concentrare teritorială a populației, orașelor și activităților industriale, pe un teritoriu comun, relativ bine determinat.

Fig. 1 Malta

ACTIVITĂȚI

1. Comparați cele trei hărți de mai sus și identificați elemente de asemănare și cele de diferențiere între acestea; aveți în vedere următoarele criterii: poziția în Europa, aspectul general al reliefului, caracteristicile climei și ale hidrografiei, consecințele caracteristicilor geografice asupra transporturilor.

2. Precizați două elemente semnificative pentru fiecare țară, care evidențiază asemănări sau aspecte comune cu țara noastră.

Fig. 2 Polonia

În cazul Poloniei (fig. 1), se poate observa scăderea altitudinală a reliefului în trepte, spre Marea Baltică. Teritoriul țării îmbină regiuni alpine, regiuni hercinice și întinsa câmpie glaciară, care ocupă cea mai mare parte a suprafeței țării. De altfel, traseul văilor principale (Vistula, Odra) sugerează direcția de retragere a ghețarului de calotă care a acoperit câmpia glaciară. O caracteristică o reprezintă și existența unei concentrări urban-industriale semnificative (cu peste 3,3 milioane locuitori), situată în jurul orașului Katowice, cu origini în exploatarea huilei și apoi în industria siderurgică. Are anumite asemănări cu zona Ruhr din Germania; în prezent, se află într-un proces de restructurare, care se va baza într-o măsură mai mică pe exploatarea cărbunilor.

Polonia se individualizează printr-o relativă echilibrare a rețelei urbane, în sensul că principalele orașe de rang doi sunt repartizate echilibrat și au dimensiuni demografice asemănătoare.

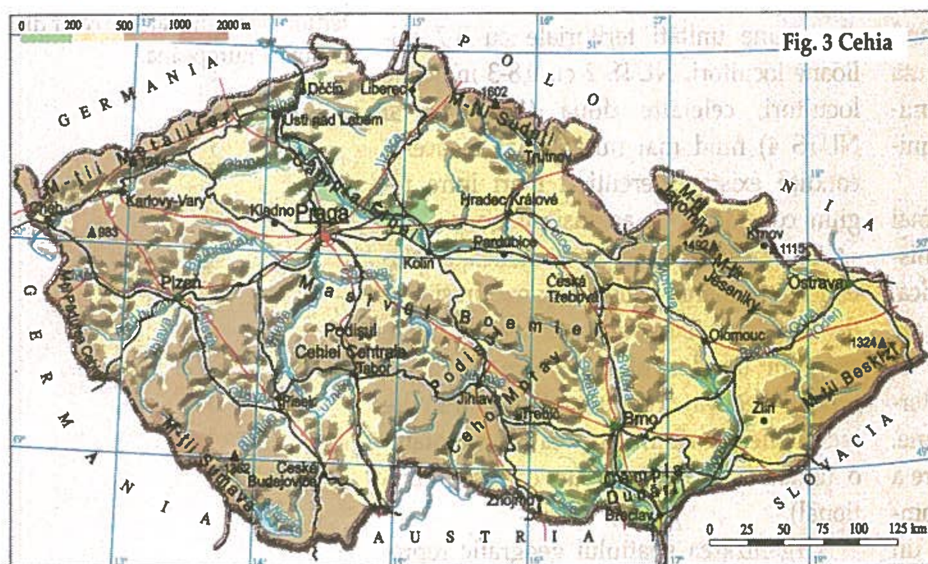

Fig. 3 Cehia

ACTIVITATE DE GRUP

Analizați o hartă și o listă a țărilor care formează Uniunea Europeană. Formați grupe de câte 2-3 elevi. Discutați între voi și alegeți (prin negociere sau prin tragere la sorți), pentru fiecare grup, una dintre țările prezentate (pot să nu fie alese toate țările).

Aveți în vedere următoarele probleme, pentru fiecare dintre țări:

- informații geografice generale (climă, populație, orașe, activități economice);
- informații cartografice (hărți ale țării, planuri ale unor orașe);
- informații referitoare la mijloacele de transport, elemente ale vieții sociale și culturale, repere financiare, obiective turistice.

Realizați, în fiecare grup, câte o caracterizare cât mai obiectivă și convingătoare a țării alese, pe baza prelucrării informațiilor de mai sus, în scopul prezentării acesteia colegilor voștri. Aduceți argumente care să trezească interesul celorlalți pentru cunoașterea și vizitarea țării. După prezentarea realizată de colegii voștri, adresați întrebări și răspundeți, de asemenea, celor referitoare la țara pe care ați prezentat-o.

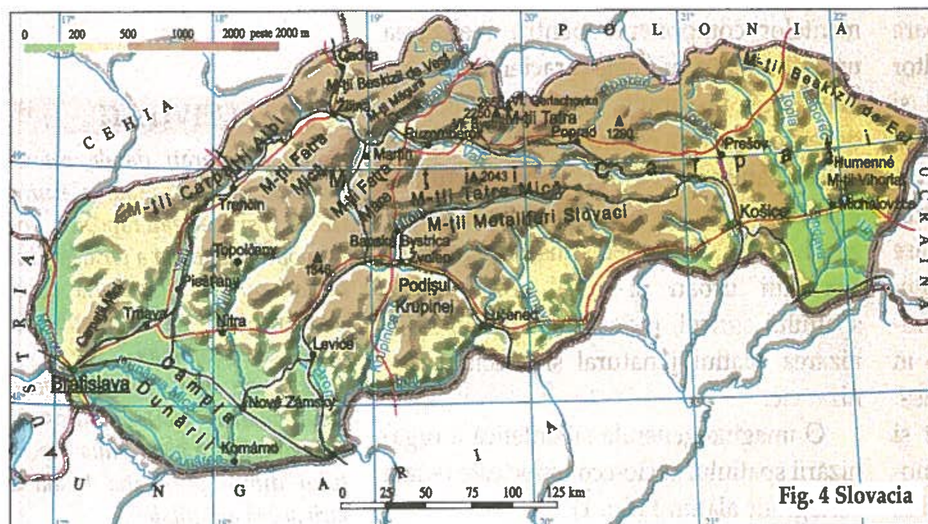

Fig. 4 Slovacia

4 DIVIZIUNI REGIONALE ȘI ORGANIZAREA SPAȚIULUI GEOGRAFIC ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

Diviziunile regionale ale fiecărei țări au rezultat în urma unor evoluții de natură istorică, politică, economică și administrativă. Foarte rar acestea sunt comparabile (după suprafață, populație, raportul dintre populația majoritară și minorități, structură religioasă, putere economică).

Diviziunile regionale ale fiecărei țări au denumiri diferite (regiuni, landuri, districte, teritorii, provincii, voievodate, județe), care provin din tradiția acestora.

În divizările regionale pot fi întâlnite mai multe criterii, avute în vedere în mod explicit sau implicit. Acestea sunt: eficiența administrativă, caracterul istoric, etnico-minoritar, lingvistic, confederativ și economico-statistic.

Diviziunile de acest fel sunt, în cea mai mare măsură, unități teritoriale, administrative și, uneori, unități de natură istorică. Acestea diferă de diviziunile naturale ale teritoriului și de regiunile geografice.

În unele țări, criteriul istoric este determinant, cum ar fi cazul landurilor germane. În alte țări există preocupări de conturare a unor regiuni pe baza unor criterii mai complexe, de natură economică și istorică; un exemplu în acest sens îl reprezintă regiunile din Franța, cu diviziunile interioare componente (departamente). În cazul altor țări există un decupaj cultural, social și istoric (în cazul provinciilor spaniole și al provinciilor din Italia).

Indiferent de caracterul unității administrative, un rol foarte important îl are existența unor centre urbane cu mare putere de atracție asupra regiunii înconjurătoare, precum și dimensiunea capitalei în raport cu populația totală și celelalte orașe.

Raportul dintre populația unui stat și populația capitalei, dimensiunile demografice ale altor orașe în raport cu populația capitalei și unitățile administrative, reprezintă bune indicii ale modului de organizare internă a spațiului geografic din fiecare țară (DOC 1).

Pentru uniformizarea raportărilor statistice, Uniunea Europeană a adoptat, în 1989, un sistem denumit „Nomenclatorul Unităților Teritoriale Statistice", prescurtat (NUTS). Această viziune încearcă să compatibilizeze, sub raportul statisticii teritoriale, unitățile regionale din fiecare țară. Există patru niveluri, dintre care NUTS 1 presupune unități teritoriale cu 3-7 milioane locuitori, NUTS 2 cu 0,8-3 milioane locuitori, celelalte două (NUTS 3 și NUTS 4) fiind mai mici. Chiar în aceste condiții există diferențieri mari între regiuni considerate în aceeași categorie.

Ca rezultat al acestui nomenclator statistic, în România a fost imaginat un sistem de raportare statistică pe așa-numitele „regiuni de dezvoltare", care nu au o funcție efectivă, ci reunesc doar mai multe județe (fiecare dintre acestea reprezentând o unitate teritorială cu un caracter funcțional).

Organizarea spațiului geografic reprezintă o activitate de optimizare a elementelor componente pentru realizarea unei dezvoltări cu unele caracteristici durabile. Există mai multe niveluri și categorii de teritorii asupra cărora se exercită organizarea spațiului geografic. Sub raportul categoriilor de teritorii și al tipului de organizare a spațiului, pot fi distinse: organizarea spațiului urban și rural, organizarea spațiului agricol, industrial, turistic, organizarea spațiului natural și a celui umanizat etc.

O imagine generală și sintetică a organizării spațiului socio-economic este redată cartografic alăturat (fig. 1).

TERMENI

NUTS – nivel de accepțiune regională, numerotat de la unitățile de dimensiuni mari (NUTS 1) spre cele mici (NUTS 4), construite pentru raportare statistică, în conformitate cu nomenclatorul unităților teritoriale statistice, elaborat de Uniunea Europeană.

Land – regiune a unui stat federal, rezultată în urma unei evoluții istorice, nemodificată prin schimbări administrative.

Regiune de dezvoltare – unitate teritorială care are un caracter statistic, creată în țara noastră pentru a reuni județele situate într-o anumită parte (NV, SV, S, SE, N și Centru), în vederea compatibilizării statistice cu unități teritoriale asemănătoare celor din Uniunea Europeană.

ACTIVITĂȚI

1. Comparați datele referitoare la țările redate alăturat (DOC 1) și precizați raportul dintre populația totală a țării, gradul de urbanizare, populația capitalei, raportul dintre populația țării și cea a capitalei.

2. Care sunt țările europene cu asemănări mai semnificative cu țara noastră în privința raportului dintre populația totală a țării și cea a capitalei?

DOC 1 **Organizarea spațiului geografic (populația capitalei, alte orașe, unități administrative)**

Austria
Capitala: Viena (1 562 000 loc., 2 060 000 loc. aglomerația urbană)
Populația: 8 200 000; Populația urbană: 68%
Alte orașe mari: Graz, Linz, Salzburg, Innsbruck
Unități administrative: 9 teritorii federale (landuri)

Franța
Capitala: Paris (2 125 000 loc., 11 300 000 aglomerația urbană)
Populația: 59 800 000; Populația urbană: 76 %
Alte orașe mari: Marsilia, Lyon, Lille, Strasbourg, Bordeaux, Toulouse, Nice; Unități administrative: 21 regiuni

Germania
Capitala: Berlin (3 382 000 loc.)
Populația: 82 300 000; Populația urbană: 88 %
Alte orașe mari: conurbația Rin-Ruhr, Hamburg, München , Köln, Frankfurt pe Main, Stuttgart, Leipzig; Unități administrative: 16 landuri

Grecia
Capitala: Atena (748 000 loc., 3 120 000 loc. aglomerație urbană)
Populația: 10 700 000; Populația urbană: 60 %
Alte orașe mari: Salonic (Thessalonikki), Patras, Lárisa, Joannina, Lámia, Tripolis; Unități administrative: 13 regiuni

Italia
Capitala: Roma (2 660 000 loc.)
Populația: 57 450 000; Populația urbană: 68 %
Alte orașe: Milano, Torino, Napoli, Genova, Florența (Firenze), Palermo; Unități administrative: 20 regiuni

Portugalia
Capitala: Lisabona (565 000 loc., 3,9 mil. aglomerația urbană)
Populația: 10 605 000; Populația urbană: 65 %
Alte orașe: Porto, Coimbra, Amadora, Setubal, Braga
Unități administrative: 18 districte și două regiuni autonome

Regatul Unit
Capitala: Londra (7 200 000 loc., 11,2 mil. aglomerația urbană)
Populația: 59 660 000; Populația urbană: 90 %
Alte orașe mari: Birmingham, Leeds, Glasgow, Liverpool, Manchester, Sheffield; Unități administrative: 4 regiuni istorice — Anglia (cu 42 comitate), Walles (22 comitate), Scoția (32 comitate), Irlanda de Nord (26 comitate)

Spania
Capitala: Madrid (2 940 000 loc., 5 400 000 loc. aglomerație urbană)
Populația: 40 100 000; Populația urbană: 78%
Alte orașe mari: Barcelona, Sevilla, Zaragoza, Valencia, Málaga, Bilbao, Grenada; Unități administrative: 17 regiuni și două teritorii

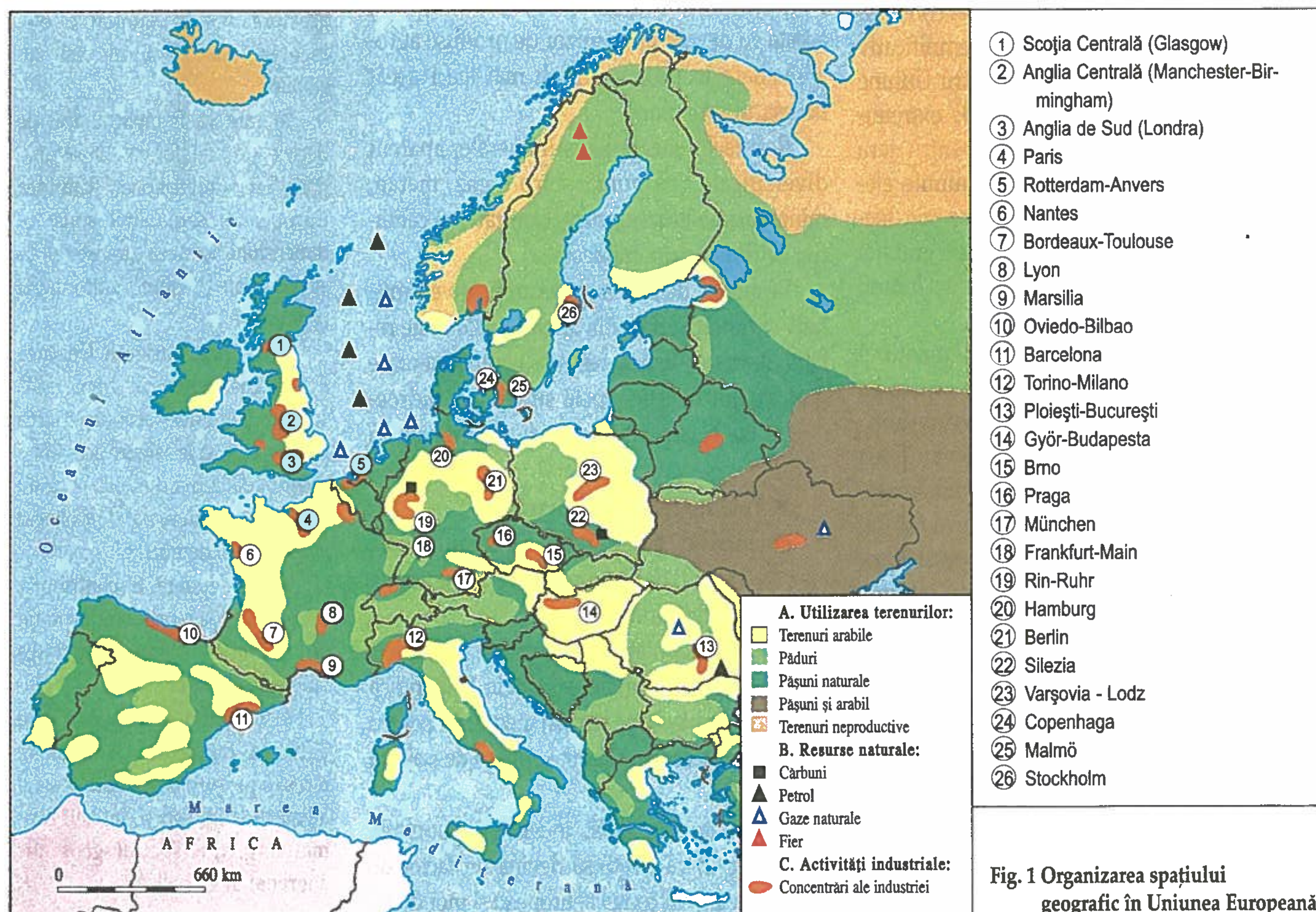

Fig. 1 Organizarea spațiului geografic în Uniunea Europeană

5 ROMÂNIA CA PARTE A UNIUNII EUROPENE

5.1. OPORTUNITĂŢI GEOGRAFICE ALE ROMÂNIEI CU SEMNIFICAŢIE PENTRU UNIUNEA EUROPEANĂ

Problematica integrării europene a României, evidenţiază complexitatea sub raport teoretic şi pragmatic a acestui demers (DOC 1). Aceasta porneşte de la premisa legitimităţii acestei integrări care nu poate fi pusă la îndoială având şi o anumită tradiţie istorică.

Problema care se pune din punctul de vedere geografic al abordării integrării europene este următoarea: în ce măsură pot fi identificate şi dezvoltate acele oportunităţi oferite de teritoriul concret care să maximizeze (în ambele sensuri) integrarea europeană a ţării noastre?

Vom prezenta pe scurt **principalele dimensiuni geografice ale integrării europene** (fig. 1).

■ **Poziţia geografică a României** constituie un element foarte important şi semnificativ din ambele puncte de vedere: pentru Uniune reprezintă, cel puţin deocamdată, extremitatea estică a ariei asumate, iar pentru ţara noastră pot fi puse în evidenţă anumite elemente favorabile şi limitări (care provin tocmai din faptul că o parte importantă a graniţei României reprezintă graniţa estică a Uniunii Europene).

Elementul principal al acestei poziţii îl constituie „apropierea" acestui organism (prin spaţiul geografic al ţării noastre) de zona ponto-caspică şi de Orientul Apropiat. Dacă sub raport economic această proximitate este favorabilă (judecând şi din perspectiva rolului crescând al resurselor de petrol din jurul Mării Caspice), sub alte aspecte (migraţia internaţională din spaţiul asiatic spre Europa, traficul ilegal, apropierea de anumite focare de conflict, apropierea de zona relativ instabilă a Caucazului şi altele) această poziţie are şi elemente mai puţin favorabile.

Ţara noastră este interesată să-şi dezvolte acest potenţial de poziţie prin valorificarea sistemului Dunăre-Marea Neagră, prin utilizarea potenţialului deosebit al portului Constanţa şi a anumitor legături tradiţionale cu spaţiul ponto-caspic.

■ **Dimensiunile ţării noastre** schimbă sensibil ierarhia tradiţională a ţărilor Uniunii Europene.

■ **Resursele naturale ale României**, prin comparaţie cu cele ale Uniunii Europene, au anumite caracteristici şi particularităţi.

Principala resursă naturală a ţării noastre, **fondul funciar** (prin proporţia deosebită a terenurilor arabile), reprezintă elementul specific cel mai important.

În condiţiile în care se va ajunge la o valorificare economică apropiată de cea a ţărilor cu tradiţie agricolă din Uniunea Europenă, acesta va deveni un furnizor de produse agroalimentare în proporţii mult mai mari decât necesarul prezumat.

Resursele energetice şi minerale, aparent diversificate (cărbuni, petrol, gaz metan, minereuri neferoase), sunt, cantitativ şi calitativ, de dimensiuni modeste.

Resursele de sare sunt semnificative cantitativ şi calitativ, dar utilizarea acestora este relativ limitată. Există resurse complementare (potenţialul turistic, apele subterane, hidroenergie etc.) care vor putea fi valorificate în viitor.

■ **Potenţialul geodemografic**

Potenţialul demografic (21,5 mil. loc.), aparent ridicat, dar în diminuare are anumite diferenţieri teritoriale.

Scăderea populaţiei României (cu 1,5 mil. loc. în 2002, de la maximul înregistrat în 1988) ridică o serie de probleme pe termen mediu, iar pentru viitor vor fi necesare anumite opţiuni de politică demografică.

Populaţia României, îndeosebi populaţia tânără (fig. 2) va trebui să devină un factor de afirmare a ţării în context european şi mondial.

DOC 1 Repere „iniţiale" ale integrării europene

Problematica integrării României în Uniunea Europeană (sau, altfel spus, a „integrării europene") are câteva repere „iniţiale" care, cel puţin în momentul actual sunt fundamentale. Acestea sunt:

■ în ce măsură Uniunea Europeană va fi într-adevăr o construcţie democratică (la nivelul ţărilor şi comunităţilor componente);

■ cum va rezista economia (în forma în care este acum) la „presiunea comunitară" (unde economia de piaţă are tradiţii şi reguli practicate de mult timp);

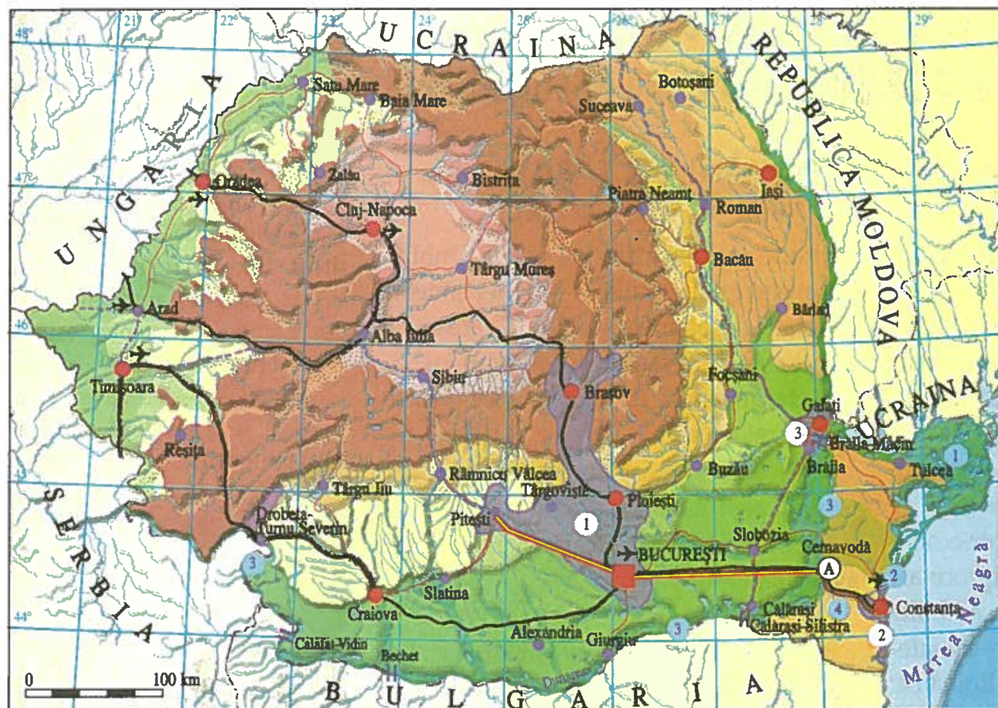
■ Uniunea Europeană va fi întotdeauna o „federaţie de state-naţiuni" (cum este acum) sau va evolua spre o formă în care regiunile şi entităţile umane ale acestora vor fi „unităţile elementare" ale Uniunii (şi nu statele);

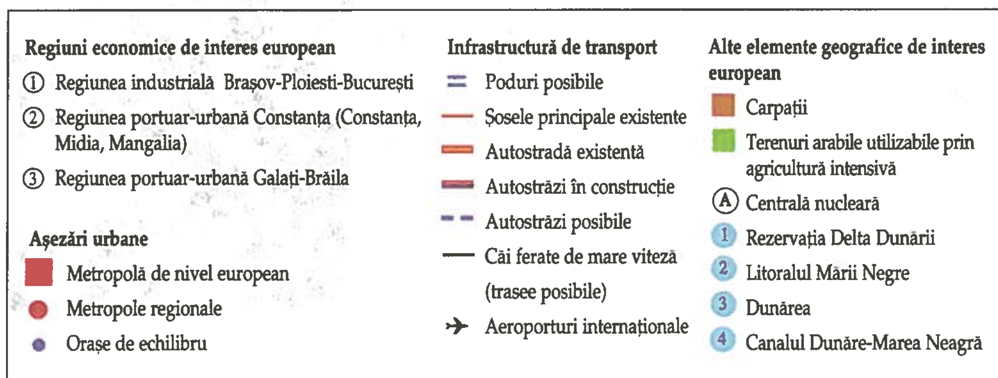
■ care va fi raportul real de decizie (nu cel formal) între „naţional" şi „supranaţional" (Uniunea Europeană) sau, altfel spus, ce dimensiune va avea „transferul de suveranitate" spre autorităţile comunitare;

■ va putea asigura Uniunea Europeană un nivel al „bunăstării" statelor periferice (economic şi ca poziţie) care să le asigure acestora o securitate internă durabilă şi să nu perturbe în plan social dezvoltarea europeană şi democraţiile „noi";

■ care poate fi contribuţia ţării noastre la patrimoniul comun şi cum va fi păstrată identitatea culturală şi naţională;

■ ce raport se va stabili între Uniunea Europeană şi celelalte ţări sau grupuri de ţări din spaţiul adiacent (sud, est) şi, într-un sens mai larg, din spaţiul geografic angrenat în globalizare.

■ **Fig. 1 – Elemente geografice ale integrării europene**

DOC 2 **„Noua Românie în noua Europă"**

În anul 1921, profesorul francez Emmanuel de Martonne a ținut o cuvântare la Societatea Regală Română de Geografie, intitulată „Noua Românie în noua Europă". Aceasta redă situația politică nouă a Europei după Primul Război Mondial și poziția României în noul context. În final, autorul arată:

„Cred, deci, că pot conchide că situația noii Românii, în noua Europă, înfățișată de o manieră absolut obiectivă, pe baza faptelor riguros controlate, apare ca un viitor plin de promisiuni.

Geografia politică trebuie să considere țara dumneavoastră ca una din noile formațiuni cele mai fericite și cele mai solide ale noii Europe".

Fig. 2 Copil european

■ **Elementele geografice de interes european** redate în harta de mai sus pun în evidență, în mod foarte clar, posibilitățile reale ale României de a asigura o anumită ofertă cu elemente de favorabilitate asupra Uniunii Europene în ansamblul său.

■ În primul rând este vorba despre **arealele economice de interes european**; acestea sunt:

— regiunea industrială Brașov – Ploiești – București;

— regiunea portuar-urbană Constanța (Constanța – Midia – Mangalia);

— regiunea portuar-urbană Galați – Brăila.

■ **Ierarhia urbană** pune în evidență o metropolă de nivel european, zece metropole regionale și aproape douăzeci de orașe de echilibru; această rețea urbană are semnificație și la nivelul Uniunii Europene.

■ **Infrastructura de transport**, în general modestă (cu excepția construcțiilor portuare), poate fi ameliorată prin:

— realizarea unor poduri noi pe Dunăre (în zonele Brăila, Călărași și Calafat);

— dezvoltarea unor segmente noi de autostrăzi;

— realizarea unor căi ferate de mare viteză (orientate în principal pe direcția vest-est).

■ Există și **alte elemente de interes european**, cum ar fi:

— arcul carpatic;

— terenurile arabile pentru agricultură intensivă, atomocentrala de la Cernavodă, litoralul Mării Negre, Dunărea, Rezervația Biosferei Delta Dunării, Canalul Dunăre-Marea Neagră.

ACTIVITĂȚI

1. Precizați specificul României în procesul de integrare în Uniunea Europeană.

2. Demonstrați legitimitatea integrării europene a României.

3. Demonstrați complementaritatea resurselor României cu ale Uniunii Europene.

4. Precizați raportul dintre caracteristicile geografice principale ale României și ale Uniunii Europene.

5. Identificați alte elemente, în afara celor prezentate până acum, care pot constitui elemente de interes pentru Uniunea Europeană.

5.2 ROMÂNIA ŞI ŢĂRILE UNIUNII EUROPENE – INTERDEPENDENŢE GEOGRAFICE, ECONOMICE ŞI CULTURALE

ROMÂNIA CA PARTE A UNIUNII EUROPENE

Integrarea României, la 1 ianuarie 2007, în Uniunea Europeană, reprezintă concretizarea unei aspirații legitime a țării noastre și a locuitorilor acesteia pentru participarea efectivă la acest spațiul de eficiență și bunăstare.

Raportul dintre România și restul Uniunii Europene este ilustrat de o serie de date comparative care arată, printr-o simplă parcurgere, dimensiunile reciproce ale acestora (DOC 1, 3). Se observă anumite diferențe între indicatori care caracterizează Uniunea Europeană și România: ponderea diferitelor categorii ale populației ocupate, produsul intern brut și chiar sporul natural.

Ca parte a Uniunii Europene, România are o serie de caracteristici care îi subliniază specificul:

- dimensiunile teritoriale și demografice care fac din țara noastră un stat întins și populat al Uniunii Europene;
- existența unor resurse naturale semnificative la nivel european (terenurile arabile îndeosebi, dar și resurse de cărbuni și gaze naturale);
- legătura geografică pe care o are în mod natural cu țări din Europa Centrală, prin intermediul Dunării (fig. 1) și al arcului carpatic;
- poziția geografică la extremitatea actuală a Uniunii Europene;
- populația neolatină, predominantă numeric, asemănătoare țărilor latine din Uniunea Europeană;
- deschiderea spre Marea Neagră, care asigură Uniunii Europene (împreună cu Bulgaria) posibilitatea unor legături economice semnificative în viitor, cu spațiul ponto-caspic și resursele energetice situate în jurul Mării Caspice;
- poziționarea dificilă a țării noastre sub raportul fluxurilor migratorii internaționale.

ROMÂNIA ŞI ŢĂRILE UNIUNII EUROPENE

Între țara noastră și țările Uniunii Europene există multiple interdependențe geografice, economice, culturale, care au un caracter de grup sau un aspect biunivoc.

Interdependențele geografice principale se referă la:

- forma și existența arcului carpatic (comun pentru toate țările carpatice);
- bazinul Dunării (care leagă șase țări ale Uniuni Europene);
- Marea Neagră;
- caracteristicile bioclimatice (de tranziție între cele ale Europei Centrale și cele ale Europei de Est).

Interdependențele economice rezultă îndeosebi din convergența modelelor țărilor integrate în 2004 și 2007, spre modelul economic al Uniunii Europene; la acestea se mai adaugă alte aspecte, referitoare la caracterul modest al resurselor naturale (cantitativ și calitativ); integrarea României în acest organism va trebui să aibă ca efect creșterea productivității muncii sociale, astfel încât aceasta să se apropie tot mai mult de media Uniunii Europene.

Interdependențele culturale sunt deosebit de complexe, au un caracter istoric și se manifestă în toate domeniile presupuse; este cunoscută legătura pe care o are țara noastră sub raport cultural cu fiecare dintre țările Uniunii Europene; există anumite afinități de limbă și relații privilegiate, care au facilitat în anumite momente afirmarea unor personalități românești în spațiul european.

În condițiile în care România urmează să aibă și o poziție decizională în cadrul Uniunii Europene, dimensiunile sale demografice îi conferă în viitor o pondere semnificativă (DOC 2). În acest context, se poate observa că România are o ponedere și o poziție asemănătoare altor țări importante din Uniunea Europeană.

TERMENI

Populație neolatină – populație descendentă a romanilor, care vorbește o limbă neolatină, provenită din transformarea limbii latine vulgare.

Spațiu ponto-caspic – spațiu situat între Marea Neagră și Marea Caspică, unde au fost descoperite importante resurse energetice.

Bioclimatic – termen referitor la climă și la învelișul biotic al unui teritoriu.

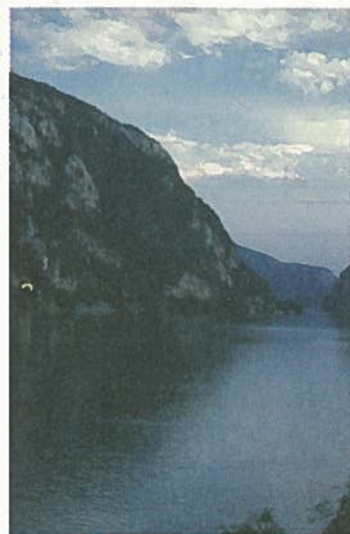

Fig. 1 Dunărea la Cazane

ACTIVITĂŢI

1. Urmăriți datele alăturate (DOC 1, DOC 2, DOC 3) și precizați, pentru cinci state, la alegere, profilul geografic și economic predominant care rezultă din aceste date.

2. Realizați trei grupe de țări, formate fiecare din câte două țări, cu cele mai mari asemănări după structura economică, folosind datele din tabele.

3. Comparați elementele caracteristice ale României cu cele din țările Uniunii Europene (DOC 3) și identificați două țări cu care țara noastră are asemănări mai importante; argumentați acest lucru.

DOC 1 **România și Uniunea Europeană – date comparative (2005)**

Indicatori	România	Uniunea Europeană (25 țări)
Suprafața (km²)	238 000	4 228 000
Populația (loc.)	21 712 000	456 863 000
Sporul natural (‰)	- 1,9	1,0
Densitatea populație (loc./km²)	92	118
PIB (mil. USD)	60 800	10 370 000
PIB/loc. (USD/loc.)	7 100	22 500
Ponderea populației în sectorul primar (%)	31,6	5,1
Ponderea populației în sectorul secundar (%)	31,2	25,1
Ponderea populației în sectorul terțiar (%)	37,2	69,8
Șomaj (%)	8,0	9,0

DOC 2 **Uniunea Europeană: locuri în parlament și în Consiliul de Miniștri**

Țara	Populația (mil. loc.)	Locuri în parlamentul european	Voturi în Consiliul de Miniștri
Germania	82,3	99	29
Regatul Unit	59,6	72	29
Franța	60,5	72	29
Italia	58,1	72	29
Spania	43,1	50	27
Polonia	38,5	50	27
România	21,7	33	14
Olanda	16,3	25	13
Grecia	11,1	22	12
Cehia	10,2	20	12
Belgia	10,3	22	12
Ungaria	10,1	20	12
Portugalia	10,6	22	12
Suedia	9,0	18	10
Bulgaria	7,3	17	10
Austria	8,2	17	10
Slovacia	5,4	13	7
Danemarca	5,4	13	7
Finlanda	5,3	13	7
Irlanda	4,0	12	7
Lituania	3,5	12	7
Letonia	2,2	8	4
Slovenia	2,0	7	4
Cipru	0,8	6	4
Estonia	1,3	6	4
Luxemburg	0,5	6	4
Malta	0,4	5	3
Total	488	732	345

DOC 3 **Țările Uniunii Europene – produse principale**

Statul	Produse principale
Austria	oțel (6,5 mil. t, rang 24), energie electrică (63 mld. kwh/an)
Belgia	oțel (11,1 mil. t, rang 18 mondial), sfeclă de zahăr (loc 10), energie electrică (84 mld. kwh/an)
Bulgaria	vin (1,3 mil. hl, rang 22), lignit (30 mil. t, rang 12)
Cehia	oțel (6,7 mil. t, rang 23), automobile (rang 19), lignit (50 mil. t, rang 7)
Cipru	flotă sub pavilion cipriot (rang 7 mondial)
Danemarca	grâu (4,7 mil. t, rang 22), petrol (183 mil. t, rang 32), pescuit (rang 17)
Estonia	energie electrică (10,1 mld. kwh/an)
Finlanda	telefoane mobile (Nokia), zinc, energie electrică (80 mld. kwh/an)
Franța	sfeclă de zahăr (rang 1), grâu (30 mil. t/an, rang 5), porumb (11,9 mil. t/an, rang 7), oțel (20 mil. t, rang 11), automobile (3,6 mil. buc, rang 5), avioane civile (rang 1), vin (rang 1), energie electrică (562 mld. kwh/an, rang 7)
Germania	grâu (19,3 mil. t, rang 8), zahăr (rang 9), vin (rang 8), oțel (45 mil. t, rang 6), automobile (5,5 mil./an, rang 3), cauciuc sintetic (rang 5), energie electrică (575 mld. kwh/an, rang 5)
Grecia	ulei de măsline (rang 3), vin (rang 13), flotă maritimă (156 mil. t. depl., rang 1)
Irlanda	energie electrică (23 mld. kwh/an), bovine (rang 32)
Italia	oțel (27 mil. t/an, rang 10), automobile (1,3 mil./an, rang 12), cauciuc sintetic (rang 11), ulei de măsline (rang 2), vin (rang 3), energie electrică (294 mld. kwh/an, rang 12)
Letonia	pescuit, energie electrică, produse agroalimentare
Lituania	energie electrică (19,2 mld. kwh/an)
Luxemburg	oțel (2,7 mil. t, rang 32), servicii financiare
Malta	servicii financiare
Olanda	brânzeturi, oțel (6,6 mil. t, rang 24), aluminiu, gaze naturale (71 mld. m³, rang 9)
Polonia	zahăr (rang 18), oțel (9,1 mil. t, rang 20), cupru, construcții navale (rang 6), huilă (102 mil. t, rang 8), energie electrică (150 mld. kwh/an, rang 19)
Portugalia	cupru, vin (rang 10), servicii turistice
Regatul Unit	grâu (14,3 mil. t, rang 12), oțel (13,3 mil. t, rang 17), automobile (1,9 mil. t, rang 9), cauciuc sintetic (rang 10), huilă (20 mil. t), energie electrică (391 mld. kwh/an, rang 9), gaze naturale (102 mld. m³, rang 4), petrol (106 mil. t/an, rang 12)
România	lignit (29 mil. t), petrol (5,6 mil. t), prelucrarea petrolului (12,4 mil. t), gaze naturale (13,2 mld. m³), oțel (6 mil. t), autoturisme (100 000 buc.), energie electrică (56,5 mld. kwh/an)
Slovacia	oțel (4,8 mil. t, rang 32), automobile
Slovenia	porumb, produse turistice
Spania	oțel (16,5 mil. t, rang 14), automobile (3 mil. buc., rang 7), ulei de măsline (rang 1), vin (rang 2), energie electrică (240 mld. kwh/an, rang 13)
Suedia	oțel (5,2 mil. t., rang 26), cupru, automobile, energie electrică (138 mld. kwh, rang 21)
Ungaria	porumb (4,5 mil. t, rang 16), vin (rang 15), energie electrică (30 mld. kwh/an)

5.3 ORGANIZAREA ŞI AMENAJAREA SPAŢIULUI GEOGRAFIC ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ ŞI ÎN ROMÂNIA*

Organizarea spațiului geografic are elemente generale comune, care derivă din caracteristicile teritoriului supus amenajării.

Prin organizarea și amenajarea spațiului se înțelege acțiunea voluntară pe care o realizează societatea omenească, de rearanjare funcțională a elementelor componente, în vederea obținerii unui sistem spațial ameliorat.

La nivel mondial, organizarea spațiului este, în principial, aceeași la nivelul unui continent, al unor grupe de state (cum este Uniunea Europeană), al unor regiuni și țări.

Organizarea spațiului geografic vizează anumite caracteristici ale acestuia, cum ar fi: structura economică (spațiul agrar, industrial, forestier etc.), tipul de unitate teritorială (regiune geografică, regiune istorică, unitate administrativă), tipul de mediu, de peisaj sau de habitat.

În cadrul Uniunii Europene există o preocupare de amenajare globală a spațiului, dar și un cadru de afirmare a inițiativelor regionale (DOC 1).

Din punct de vedere al resurselor financiare, suportul organizării spațiului îl constituie unitatea administrativ-teritorială. În cadrul acesteia, există abordări sectoriale pentru spațiul agrar, turistic sau urban.

Amenajarea marilor regiuni geografice este limitată de fărâmițarea administrativă, dar această activitate ar avea o coerență suplimentară, datorită omogenității relative a substratului.

În Uniunea Europeană există exemple de amenajare a unor spații geografice cu anumite caracteristici.

În Olanda, desecările succesive au permis amenajarea unui spațiu agricol nou, sub formă de poldere (fig. 1). În Regatul Unit, amenajarea spațiului agricol a fost realizată în raport cu extensiunea arealelor urbane (cărora li s-a limitat extinderea teritorială necontrolată).

În Belgia, fosta regiune minieră Charleroi și-a schimbat aproape total profilul, spre industrii și tehnologii înalte.

Un exemplu deosebit în constituie bazinul Ruhr care, chiar dacă și-a mai păstrat profilul inițial bazat pe exploatarea cărbunilor, s-a transformat într-o regiune cu un caracter complex și accent pe cercetarea științifică.

În România, exemplele de amenajare a spațiului se referă mai ales la amenajarea Luncii Dunării, a unor porțiuni din deltă și la organizarea spațiului turistic.

Unitatea administrativă asupra căreia se pot îndrepta resursele financiare necesare amenajării teritoriale o reprezintă județul și, într-o anumită măsură (în urma integrării europene), regiunile de dezvoltare.

Creșterea importanței Comitetului Regiunilor în cadrul Uniunii Europene sugerează o dimensiune nouă în procesul de amenajare a spațiului locuit.

Pentru țara noastră există un anumit interes în amenajarea regiunilor geografice situate în diferite unități administrative.

Un exemplu îl poate constitui Carpații Moldo-Transilvani, care pot fi amenajați unitar sub raportul potențialului turistic (fig. 2, DOC 2).

Ca o constatare negativă, trebuie să observăm că, în cazul țării noastre, creșterea teritorială a orașelor (prin apariția unor cartiere rezidențiale la marginea acestora) s-a făcut în detrimentul spațiului agricol.

Exemplele de orașe care au cartiere-satelit sunt foarte numeroase. De exemplu, orașul București este înconjurat la exterior de o centură de zone rezidențiale noi.

TERMENI

Sistem teritorial – ansamblu funcțional format din elemente, procese și relații care definesc un spațiu bine delimitat; în proiectarea dezvoltării sistemelor teritoriale pot fi urmărite mai multe scopuri de natură economică.

Dezvoltare regională – dezvoltare teritorială care are în vedere o anumită regiune geografică, identificată obiectiv sau o unitate administrativă, definită în mod convențional.

Dezvoltarea durabilă – dezvoltare economică și socială (cu o componentă teritorială pregnantă) în care există o preocupare pentru păstrarea pe viitor a resurselor naturale și a mediului înconjurător.

Fig. 1 Peisaj cu agricultură intensivă – Olanda

ACTIVITĂȚI

1. Urmăriți harta alăturată (fig. 1) și precizați elementele care trebuie luate în considerare pentru amenajarea turistică.

2. Identificați elemente ale dezvoltării spontane a orașelor din țara noastră.

DOC 1

Amenajarea spațiului geografic

Amenajarea spațiului geografic reprezintă o activitate care are legături importante cu dezvoltarea regională și cu cea durabilă. Geografia poate să aibă contribuții semnificative, indiferent de scara spațiului reprezentat, de la nivelul planetei ca întreg, la nivelul unei așezări elementare.

Posibilitatea trecerii de la o scară la alta reprezintă un element de specificitate pe care geografia poate să îl aducă amenajării spațiului prin înscrierea unui anumit teritoriu în întinderi mai mari sau prin subînscrierea în cadrul acestuia a unor spații mai mici.

Inserția geografiei se poate realiza la nivelul unor macrosisteme teritoriale (regiuni geografice sau părți ale continentelor) sau pe probleme cu un caracter liniar (amenajarea bazinelor hidrografice, amenajarea localităților).

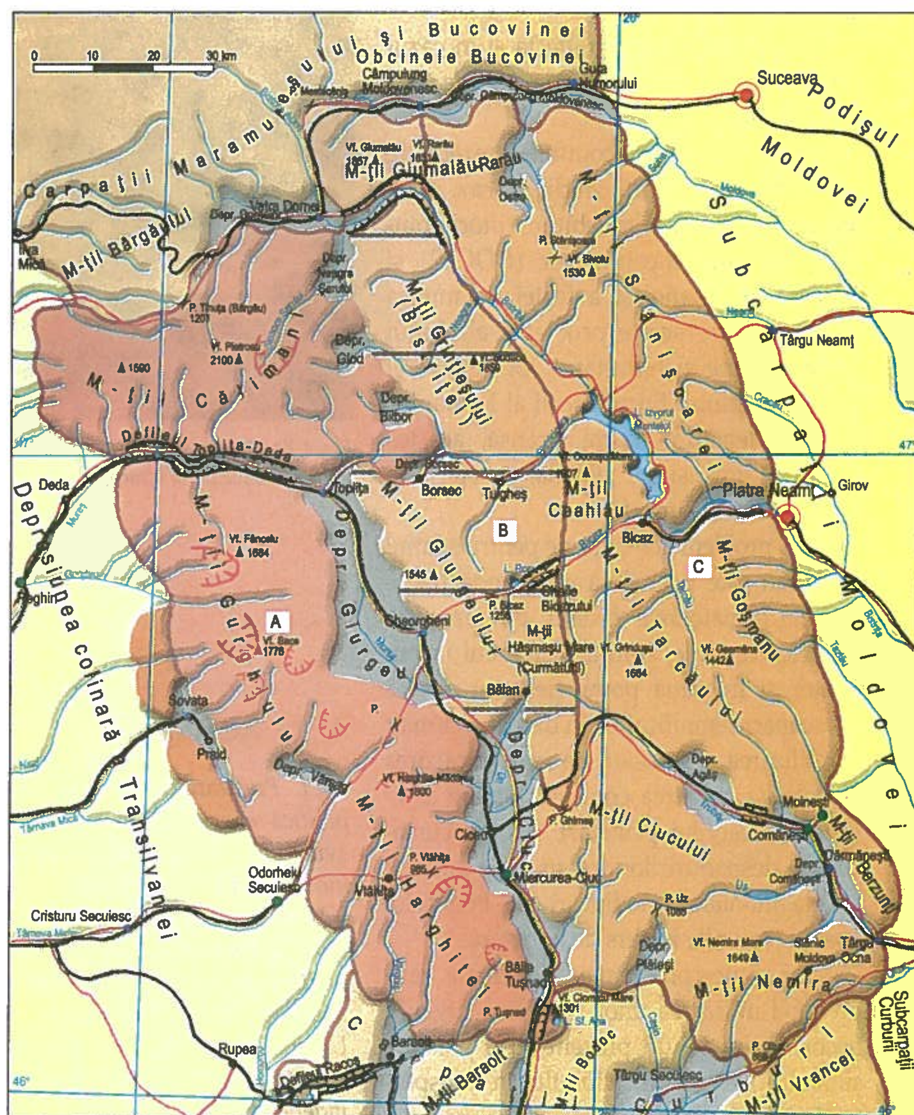
Elementul central al dezvoltării și amenajării spațiului îl constituie însă identificarea și caracterizarea regiunilor geografice. Prin caracterul relativ omogen, acestea constituie o premisă inițială în înțelegerea caracteristicilor actuale ale spațiului geografic urmând a fi supuse efortului transformator.

În prezent, în cazul țării noastre există anumite componente ale dezvoltării teritoriale, cum ar fi:

- sprijinirea agriculturii și a dezvoltării rurale;
- protejarea și îmbunătățirea calității mediului înconjurător;
- îmbinarea structurilor economice ale regiunilor;
- sprijinirea dezvoltării regionale echilibrate și durabile;
- îmbunătățirea și dezvoltarea infrastructurii.

Se observă că aceste componente au în vedere un teritoriu cu anumite caracteristici inițiale și cu un caracter de „sistem deschis".

Ca teme de reflecție pentru viitorul apropiat, menționăm: posibilitatea dezvoltării sistemului de autostrăzi, șosele de mare viteză; realizarea (spre mijlocul secolului alXXI-lea) unor trasee cu trenuri de mare viteză; amenajarea unor teritorii utilizate mai puțin (regiunile montane înalte, Dobrogea de Sud, Delta Dunării); amenajare turistică a spațiilor din jurul orașelor foarte mari; dezvoltarea unei zone metropolitane în jurul Bucureștiului.

Harta alăturată redă o regiune geografică reprezentând un model de teritoriu asupra căruia poate fi realizată o amenajare teritorială, pornind de la caracteristicile mediului natural. Din punct de vedere al amenajării spațiului geografic, aceste caracteristici dau elemente comune teritoriului, indiferent de unitatea administrativă căreia le aparține. Elementele comune sunt vizibile pe această hartă, care evidențiază posibilitățile și limitările sistemelor de transport și potențialul turistic.

Localități:
- 100 000–350 000 loc.
- 25 000–50 000 loc.
- 10 000–25 000 loc.
- sub 10 000 loc.
- alte localități
- A. Munți vulcanici
- B. Munți din zona cristalino-mezozoică
- C. Munți din zona flișului
- Depresiuni intramontane
- Dealuri exterioare
- Regiuni montane exterioare
- Zona de interferență carpato-subcarpatică
- Cratere principale
- Defilee, chei
- Pasuri
- Limită între regiuni
- Vârfuri
- Șosele
- Căi ferate

Fig. 2 Carpații Moldo-Transilvani — amenajare teritorială

5.4 PROBLEMA ENERGIEI ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI ROMÂNIA. *ALTE PROBLEME COMUNE**

PROBLEMA ENERGIEI ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI ROMÂNIA

Resursele energetice clasice, neregenerabile sunt, la nivelul Uniunii Europene, modeste. Chiar dacă Europa (în sens larg, incluzând și Federația Rusă) are resurse mai bogate, accesibilitatea lor (din diferite motive) restricționează folosirea acestora (fig. 2).

Uniunea Europeană se aprovizionează cu resurse energetice de bază astfel:

- din Marea Nordului, petrol și gaze naturale; deoarece acestea nu sunt suficiente, în porturile europene sunt aduse mari cantități de petrol și gaze naturale;
- din bazinele carbonifere proprii (Ruhr, Silezia), din regiuni apropiate (Donețk) sau din areale situate la mari distanțe (Australia, Republica Africa de Sud).

Aceste resurse de energie și îndeosebi cele de petrol și gaze naturale nu sunt suficiente, ceea ce presupune realizarea unor importuri mari prin intermediul conductelor din diferite țări și mai ales din zona Mării Caspice.

În prezent, aprovizionarea Uniunii din estul Europei și de la Marea Caspică este îngreunată de dificultățile presupuse de construirea și exploatarea conductelor, de creșterea progresivă a prețului materiilor prime și de disputele dintre diferite țări traversate de gazoducte și oleoducte.

În prezent, există câteva tendințe manifestate în țări din Uniune cum ar fi:

- diminuarea și chiar excluderea cărbunelui din balanța energetică;
- creșterea ponderii energiei atomice;
- realizarea unor conducte noi.

Speranțele puse în energia neconvențională au fost infirmate, chiar dacă există unele realizări minime, cum ar fi centrala mareomotrică de la Rance (Franța – fig. 1).

Dependența energetică a României de resurse exterioare ajunge la aproximativ 40% din totalul necesar.

*ALTE PROBLEME COMUNE**

În prezent, Europa este confruntată cu o serie de probleme, cum ar fi:

- creșterea demografică redusă și scăderea relativă a proporției Europei în populația mondială (de la 15%, în anul 1980 la 11%, în anul 2005);
- păstrarea unui ritm înalt al imigrației, inclusiv cu fenomene negative pe care le generează;
- productivitatea activităților agricole;
- modificarea mediului înconjurător (cu fenomenele de poluare și cu încălzirea globală);
- amenajarea spațiului în perspectiva unei dezvoltări durabile.

Aceste probleme se reflectă și în cazul țării noastre, chiar dacă unele sunt de dată mai recentă.

Dintre problemele comune, prezentăm, sub forma unor scurte studii de caz, două domenii de interes deosebit în viitor: poluarea mediului înconjurător (DOC 2) și migrația populației și a forței de muncă (DOC 3). Între aceste probleme ale lumii contemporane și reflectarea lor la nivelul Europei, Uniunii Europene și al României, există o legătură foarte strânsă, acestea având o dimensiune globală, cu efecte la diferite scări și suprafețe.

Aria problemelor comune pentru spațiul european este posibil să se extindă foarte mult în următoarele decenii. În afara problemelor centrale, cum ar fi mediul înconjurător și migrația populației, pot apărea preocupări semnificative în domenii cum ar fi: utilizarea resurselor de apă, încălzirea globală (și creșterea corespunzătoare a nivelului oceanului planetar), efectele climatice ale despăduririlor, turismul de iarnă în zonele montane, modificări ale bilanțului apei în regiunile în curs de aridizare.

Una dintre problemele principale va fi probabil utilizarea unor resurse energetice neconvenționale (în prezent cu o pondere simbolică) și a combustibilului în transporturile rutiere.

TERMENI

Oleoduct – conductă de transport a petrolului neprelucrat (țiței) sau prelucrat.

Gazoduct – conductă de transport a gazului metan.

Electroenergie – energie electrică produsă din diferite alte surse energetice (petrol, cărbuni, gaze naturale).

Fig. 1 Barajul centralei mareomotrice de la Rance, Franța

ACTIVITĂȚI

1. Precizați ce elemente de politică energetică ar putea fi avute în vedere pentru creșterea independenței energetice a Uniunii Europene.

2. Menționați în ce măsură politica energetică a României poate să fie corelată cu cea a Uniunii Europene și în ce măsură aceasta trebuie să aibă un caracter independent.

Harta alăturată redă principalele sisteme de transport al resurselor energetice de bază (petrol și gaze naturale). Se observă aprovizionarea țărilor europene cu resurse energetice din Federația Rusă, nordul Africii și Marea Nordului. Pe traseul principalelor conducte sau în porturi există capacități de rafinare semnificative. Harta evidențiază foarte clar dependența energetică a Europei de Federația Rusă, prin sistemul de conducte care leagă cele două entități teritoriale.

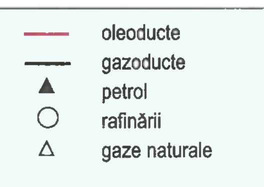

Fig. 2 Europa – harta energiei (resurse, conducte, centre de prelucrare)

DOC 1

Mediul înconjurător

O problemă comună importantă o reprezintă mediul înconjurător. Acest exemplu arată că, de la nivelul problemelor mondiale la cel al Europei, al unei părți a continentului (Uniunea Europeană) și până la nivelul unei țări și al regiunilor sale, există probleme comune care diferă, cantitativ și calitativ, și se manifestă în raport cu întinderea spațiului. În acest caz, putem spune că este mai mult o trecere de scară de la o problemă globală la o problemă locală, deoarece între aceste spații înscrise reciproc acționează aproape aceleași caracteristici ale mediului și probleme ale degradării sale.

Poluarea aerului, care a dus la actuala tendință de încălzire globală, se manifestă la toate aceste niveluri și constituie un fenomen atât global, cât și local.

Industria metalurgică, electroenergetică și consumul urban sunt areale de poluare intensă, realizată în diferite țări europene și care are apoi un circuit mondial. În Uniunea Europeană, politica privind mediul înconjurător a impus restricții foarte clare, care au avut ca efect reducerea sesizabilă a poluării aerului și apelor în ultimii ani. Vechile areale industriale (Anglia Centrală, Ruhr, Belgia, Italia de Nord) și-au transformat succesiv tehnologia și sunt, în prezent, regiuni lipsite de poluare. Aceleași exemple se pot da în domeniul transporturilor rutiere, unde benzina de tip Euro a scăzut foarte mult poluarea, a transporturilor feroviare (electrificate aproape în totalitate), precum și în cazul poluării accidentale în porturi (controlată foarte mult în prezent). Există, desigur, exemple cunoscute de poluare accidentală a mărilor. Un grad ridicat de poluare se constată încă în cazul fluviilor, în care sunt deversate substanțe poluante industriale care, la rândul lor, sunt transportate în mări.

În prezent, Uniunea Europeană are un program coerent de combatere a poluării și de reducere a fenomenului de încălzire globală.

DOC 2

Migrația populației și a forței de muncă

Europa este cunoscută ca o regiune de atracție a populației la nivel mondial. Performanțele economice ale Uniunii Europene au mărit și mai mult atractivitatea acestui spațiu. Dezvoltarea țărilor europene a avut la bază, în ultima perioadă de timp, printre altele, și un anumit aflux migratoriu în contextul în care sporul natural al populației acestor țări a fost modest.

Fluxul de populație imigrantă își are originea atât în fostele țări coloniale, cât și în alte țări.

Astfel, între 1970 și 2000, spre Regatul Unit vin grupuri umane îndeosebi din India, Pakistan, în Spania, din Maroc, în Franța din fostele colonii africane și din Algeria, în Germania din Turcia și din fosta Republică Federativă Iugoslavă, în Olanda din Indonezia și din zona Caraibeeană. În unele țări, există termenul de „muncitor vizitator". În Franța, dintre cele 4 milioane de persoane sosite, 1 milion sunt cetățeni francezi.

O categorie aparte de imigranți o reprezintă refugiații. Numărul lor a crescut după 1990. În urma războaielor din Iugoslavia, Germania a acceptat, spre exemplu, 300 000 de refugiați din Bosnia și Herțegovina.

În prezent, un număr mare de refugiați au venit din diferite țări aflate în război (Iran, Afganistan, Somalia, Sri Lanka, Etiopia) sau din țări în care există regimuri de oprimare individuală sau colectivă.

După integrarea noilor țări membre în Uniunea Europeană, în 2004, fluxul migratoriu din aceste țări spre vestul Europei a crescut. Acesta este mai consistent în cazul țărilor cu o populație mare (Polonia), dar foarte mic în cazul țărilor care au, ele însele, un anumit deficit de forță de muncă (Slovenia, Ungaria).

În esență, sub raport economic, migrația forței de muncă este un fenomen pozitiv (mai accentuat în țările primitoare), dar poate avea și elemente negative (scăderea forței de muncă din țările emergente sau lucrul în ilegalitate).

Din România se apreciază că lucrează în prezent (în mod legal), în diferite țări europene, peste 1 milion de persoane.

TEST – ROMÂNIA ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ

Citiți cu atenție întrebările următoare și formulați răspunsurile solicitate.

I. Analizați harta alăturată (fig. 1) și, pe baza acesteia, realizați următoarele cerințe:

1. Elaborați un text, pornind de la această hartă, prin care să descrieți formarea și evoluția teritorială a Uniunii Europene.

(22 p.)

2. Analizați raporturile spațiale dintre Uniunea Europeană și Europa și precizați:

a) două elementele naturale comune;

b) raportul spațial (cu aproximație);

c) țările vest-europene care nu aparțin Uniunii Europene;

d) țări est-europene care nu aparțin Uniunii Europene.

(16 p.)

3. Menționați două caracteristici ale Uniunii Europene rezultate din integrarea Bulgariei și a României.

(8 p.)

II. Analizați harta alăturată (fig. 2) și, pe baza acesteia, realizați următoarele cerințe:

1. Demonstrați că principala resursă naturală a României o reprezintă terenurile arabile.

(12 p.)

2. Identificați două elemente geografice din țara noastră care prezintă un interes european.

(8 p.)

3. Menționați două elemente care pot facilita realizarea unor legături de transporturi mai bune între țara noastră și celelalte țări ale Uniunii Europene.

(6 p.)

4. Precizați două elemente comune între România și Bulgaria redate pe această hartă.

(6 p.)

Fig. 1 Uniunea Europeană

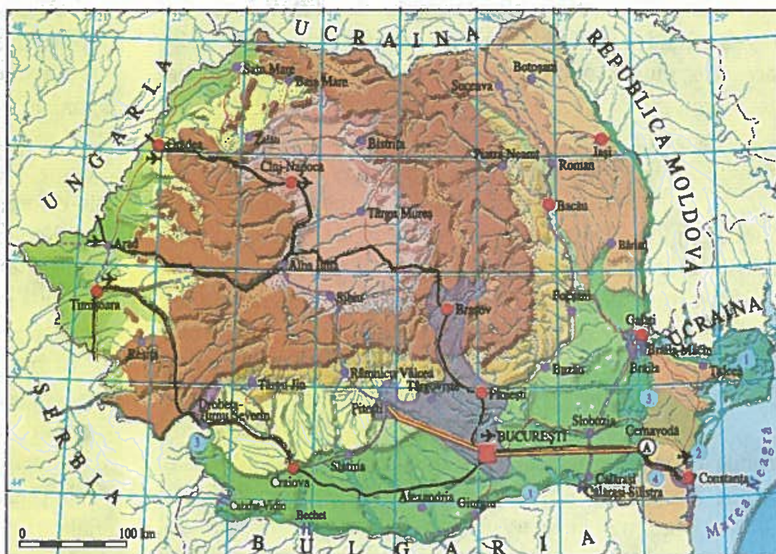

Fig. 2 România

III. Utilizând harta de mai sus (fig. 1), realizați o comparație între două țări reprezentate pe hartă, la alegere, sub raportul unor elemente geografice fundamentale: poziție geografică, caracteristici ale mediului natural, elemente geodemografice, potențial economic, organizarea spațiului geografic.

(6 p.)

Punctaj I + II + III = 90 p.
Din oficiu = 10 p.
Total test = 100 p.

capitolul

III

EUROPA ŞI UNIUNEA EUROPEANĂ ÎN LUMEA CONTEMPORANĂ

În această parte veți avea posibilitatea să înțelegeți modul în care Uniunea Europeană și Europa joacă un rol proeminent în lumea contemporană, în condițiile în care diferite regiuni și grupări de state ale acesteia s-au dezvoltat foarte rapid în ultima perioadă.

Ponderea României în lumea contemporană la diferiți indicatori arată o poziție modestă sau chiar nesemnificativă, dar în contextul în care considerăm țara noastră parte a Uniunii Europene, iar aceasta ca parte a Europei, datele se schimbă foarte mult.

Declarația de la Lisabona subliniază că Uniunea Europeană trebuie să devină cea mai importantă regiune de dezvoltare economică a lumii bazată pe cunoaștere.

În urma parcurgerii acestui capitol, veți avea posibilitatea să dezvoltați competențe noi referitoare la:

- utilizarea terminologiei și a limbajului specific pentru prezentarea elementelor geografice de bază ale Europei, Uniunii Europene și ale României;
- formularea unor probleme referitoare la regionalizare și globalizare, din perspectivă europeană;
- explicarea relațiilor dintre lumea contemporană și Europa;
- utilizarea unor surse de informare diferite;
- raportarea sistemelor naturale și umane la nivelul continentului, al țării și al diferitelor diviziuni regionale;
- interpretarea reprezentărilor cartografice analizate.

1 PROBLEMELE FUNDAMENTALE ALE LUMII CONTEMPORANE - PREZENTARE SINTETICĂ

Prezentarea problemelor fundamentale ale lumii contemporane are o importanță majoră pentru aprecierea corectă a poziției Europei și a Uniunii Europene în cadrul acesteia.

Problemele globale, continentale, ale țărilor și regiunilor sunt corelate între ele.

În anumite părți ale globului, există unele probleme care lipsesc însă în alte regiuni.

Cadrul general al acestora rămâne un sistem de referință suficient de complex, la care să ne raportăm.

În prezent, principalele probleme ale lumii contemporane, care au o reflectare în continentul european și în spațiile sale, sunt:

- modificarea caracteristicilor mediului înconjurător, ca rezultat al fenomenelor de poluare a aerului (fig. 1), a apelor și de încălzire globală;
- creșterea rapidă a populației (diferențiată pe continente și țări), care realizează o presiune tot mai mare asupra mediului ei de viață și asupra resurselor agroalimentare;
- persistența unor conflicte interne și externe, cu un caracter local sau regional, care periclitează stabilitatea anumitor spații geografice;
- epuizarea resurselor neregenerabile și utilizarea, într-o măsură foarte redusă, a unor resurse noi, alternative;
- explozia urbană, dezvoltarea teritorială a orașelor și presiunea pe care acestea o exercită asupra entităților individuale;
- transformarea unor elemente de tip tradițional în bunuri cu utilizare și eficiență limitată, în condițiile expansiunii procesului de mondializare și de globalizare;
- modificarea puterii economice și militare a diferitelor țări și regiuni, care asigură un cadru nou pentru reflexiile de natură geopolitică;
- reducerea diversității biologice și diminuarea resurselor biotice ale planetei noastre;
- transformarea peisajelor naturale în peisaje culturalizate și, în mod frecvent, în peisaje degradate;
- creșterea masivă a tuturor categoriilor de deșeuri nereciclate suficient până în prezent, care nu pot fi incluse ca atare în circuitele naturale de materie și de energie ale planetei;
- apariția unor fenomene meteorologice în forme extreme (secete, inundații etc.), care afectează suprafețe terestre tot mai întinse;
- creșterea accentuată a fenomenului migraționist în lumea contemporană, prin deplasarea accentuată din țările sărace în țările dezvoltate a unor grupuri de persoane;
- persistența „problemei apei în lume”, chiar în condițiile în care rezervele mondiale actuale sunt suficiente, dar inegal răspândite.

La nivelul continentului european, aceste probleme capătă anumite nuanțe și concretizări în raport cu starea actuală a mediului înconjurător (fig. 2).

La nivelul României, o serie de elemente de acest fel au o frecvență mai mare (fig. 3).

În perspectiva unui ideal comun al omenirii pe termen mediu (care poate fi, de exemplu, oprirea degradării mediului înconjurător, așa cum s-a sugerat recent în cadrul Uniunii Europene), efectul acestor probleme poate fi diminuat printr-un efort științific, tehnologic și economic comun.

TERMENI

Încălzire globală – fenomen de creștere a temperaturii medii anuale a globului, ca efect indirect al fenomenelor de poluare.

Explozia demografică – fenomen de creștere rapidă a populației globului.

Hazarde naturale – fenomene întâmplătoare, accidentale, cauzate de manifestări ale altor fenomene cu origine în mediul natural.

Reciclarea deșeurilor – proces obligatoriu pentru echilibrul natural, de transformare a deșeurilor în părți componente, care pot fi integrate în circuitele terestre.

Fig. 1 Poluarea aerului

ACTIVITĂȚI

1. Identificați problemele majore ale lumii contemporane care și-au avut originea în continentul european.

2. Precizați ce probleme, dintre cele pe care le-ați menționat mai sus, considerați că vă pot afecta direct în activitatea cotidiană.

3. În cadrul căror probleme puteți avea o contribuție, în scopul ameliorării sau limitării lor? Menționați care sunt aceste posibile contribuții.

Poluare marină ridicată
Poluare marină medie
Poluare accidentală cu hidrocarburi (maree neagră)
Poluare accidentală a aerului
Râuri poluate

Fig. 2 Principalele elemente distructive în Europa și în lumea contemporană

Surse majore de poluare:
- Industria minieră
- Industria metalurgică
- Petrochimie
- Industria cimentului
- Termoenergie
- Industria chimică
- Zootehnie și industria alimentară
- Alte ramuri

Fig. 3 România harta surselor de poluare

2 ROLUL EUROPEI ÎN CONSTRUIREA LUMII CONTEMPORANE

Anterior ultimei glaciațiuni care a avut loc la sfârșitul pleistocenului (până acum 12-15 000 ani), Europa a fost un teritoriu slab populat, din cauza condițiilor climatice deosebit de aspre, asemănătoare regiunilor subpolare actuale. Jumătatea de nord a continentului era acoperită de un ghețar continental (de tip inslandsis), asemănător Antarcticii sau Groenlandei.

Încălzirea climatică postglaciară a permis venirea unor populații din Africa și Asia care, pe teritoriul european, și-au schimbat ulterior fizionomia. Civilizația neolitică (cu origini în Mesopotamia și Delta Nilului) s-a extins și în Europa. Venirea popoarelor indo-europene a schimbat structura populațiilor anterioare. Dezvoltarea unor civilizații (în Insula Creta, Grecia, Peninsula Italică) a contribuit la evoluția lumii din acel moment.

Un rol important în omogenizarea culturală, umană și economică a Europei în Antichitate l-a avut Imperiul Roman. Împărțirea sa în două spații descendente (în vest, Imperiul Roman de Apus, unde s-a dezvoltat catolicismul și în est, Imperiul Roman de Răsărit, predominant ortodox) a generat aparent două civilizații europene.

Deși Europa a jucat un rol important în Evul Mediu, prin dezvoltarea meșteșugurilor și a comerțului, atât la Marea Mediterană (prin orașele-state Veneția și Genova), cât și la Marea Nordului (prin orașele hanseatice), cea mai importantă expansiune a Europei a fost posibilă în urma perioadei „descoperirilor geografice".

Aceste „descoperiri", începute de navigatori cunoscuți (Cristofor Columb, Magellan, Americo Vespucci etc.) au lărgit aria de influență a Europei. Explorările s-au extins până la dimensiunile planetei.

Expansiunea Europei a atins dimensiuni maxime la începutul secolului al XX-lea, când s-au format principalele „imperii coloniale" (fig. 1).

Un rol important în aspectul actual al lumii contemporane l-a avut Revoluția Industrială (originară din Anglia), care a „industrializat" areale extinse din lumea modernă și contemporană. Cele două războaie mondiale din secolul al XX-lea au modificat sistemul geopolitic mondial și au reprezentat un exemplu negativ de influență a continentului asupra lumii contemporane.

Aceasta a continuat cu „împărțirea" Europei în blocuri politico-economice și militare adverse, care au imprimat o importantă competiție ideologică și militară în timpul „Războiului Rece" (1949-1990). În paralel cu aceste opțiuni politice și ideologice diferite, în vestul Europei a început să fie edificată o structură economică și apoi politică reprezentată de Uniunea Europeană.

În perioada actuală, rolul Europei la nivel mondial începe să aibă elemente cu o proeminență mai clară, vizibilă în următoarele situații:

- exemplul coeziunii interioare și al proiectului comun reprezentat de Uniunea Europeană;
- realizări semnificative în diferite domenii tehnologice, științifice, economice și culturale;
- afirmarea principiilor democrației ca opțiune fundamentală a statelor lumii contemporane;
- dezvoltarea poziției proeminente a Europei în domeniul economic și comercial;
- nivelul evoluat al structurii economice al țărilor europene (fig. 2).

TERMENI

Pleistocen – ultima parte a epocii glaciare, caracterizată prin instalarea și apoi retragerea ghețarilor.

Indo-european – concept care definește originea comună a acestui grup de populații, care provin dintr-un spațiu originar comun; popoarele indo-europene au această denumire pentru a sugera extremitățile spațiului ocupat de acestea.

Descoperiri geografice – perioadă istorică în care diferiți navigatori, explorând regiuni exterioare Europei, au cunoscut teritorii noi.

Bloc politico-militar – structură cu elemente de supranaționalitate, formată din grupe de țări cu ideologii similare și cu structuri militare integrate; Pactul de la Varșovia, în estul Europei și NATO, în vestul Europei, au avut, în principiu, un caracter advers.

Războiul Rece – perioadă caracterizată prin dispute ideologice, politice și militare între grupuri de state (comuniste și democratice), pentru afirmarea și dezvoltarea teritorială a acestora.

ACTIVITĂȚI

1. Precizați câteva consecințe, pozitive și negative, ale descoperirilor geografice asupra populațiilor extraeuropene.

2. Identificați câteva domenii în care contribuția țărilor europene la tehnologia mondială a fost evidentă și substanțială.

Oceanul Arctic
Oceanul Atlantic
Oceanul Pacific
Oceanul Indian
Oceanul Pacific
Tropicul de nord
Ecuator
Tropicul de sud

- Imperiul colonial britanic
- Imperiul colonial francez
- posesiuni temporare ale Germaniei
- posesiuni olandeze
- posesiuni ale Italiei
- posesiuni ale Portugaliei
- posesiuni ale Belgiei
- posesiuni ale Spaniei

0 3000 km

Fig. 1 Principalele posesiuni coloniale la începutul secolului al XX-lea

Oceanul Arctic
Oceanul Atlantic
Oceanul Pacific
Oceanul Indian
Oceanul Pacific
Tropicul de Nord
Ecuator
Tropicul de Sud

- Țări industrializate
- Țări în dezvoltare
- Țări în tranziție
- Țări exportatoare de petrol
- Țări subdezvoltate
- Alte țări din sud
- Țară în dezvoltare și în tranziție

0 2000 km

Fig. 2 Categorii de state după nivelul de dezvoltare

3 UNIUNEA EUROPEANĂ ŞI ANSAMBLURILE ECONOMICE ŞI GEOPOLITICE ALE LUMII CONTEMPORANE

SISTEMUL ECONOMIC MONDIAL

Evoluția economiei mondiale și a sistemului economic mondial a dus la asocierea unor state, regiuni, teritorii, în structuri supraordonate, bazate pe anumite înțelegeri, care își propun să aibă o acțiune comună, convergentă în vederea afirmării acestora în lumea contemporană.

Există câteva structuri importante ale lumii contemporane și sisteme teritoriale care s-au dezvoltat foarte mult. În acest context, trebuie să menționăm rolul mondial crescând al Chinei, al altor teritorii (Asia de Sud-Est, Asia de Sud, Orientul Mijlociu și Apropiat, America Latină), în condițiile în care state sau grupări de state, recunoscute prin realizări anterioare, și-au conservat pozițiile (Europa Occidentală, America anglo-saxonă, Japonia).

Sistemul mondial actual nu are o structură omogenă, în sensul că toate regiunile mari să aibă elemente de similaritate. Anumite grupări teritoriale (ASEAN, MERCOSUR, Comunitatea Economică a Africii Australe) au o coerență limitată.

De altfel, chiar împărțirea lumii contemporane în astfel de ansambluri teritoriale poate fi privită cu anumite nuanțări, deoarece la baza constituirii lor există criterii diferite.

Dintre criteriile care atestă diversitatea accepțiunii ansamblurilor, menționăm: ariile culturale majore, asocierea militară, criterii statistice, nivelul de dezvoltare al statelor, proximitatea teritorială, poziția geografică, elemente de natură etnică, religioasă sau istorică.

Imaginea cea mai sugestivă a sistemului mondial actual este ilustrată de ansamblurile lumii contemporane (fig. 1). Aceasta permite și o apreciere generoasă asupra poziției geostrategice actuale a României (DOC 1) în contextul sistemului mondial.

UNIUNEA EUROPEANĂ ŞI SISTEMUL ECONOMIC MONDIAL

Față de celelalte ansambluri economice ale lumii contemporane recunoscute în momentul de față, Uniunea Europeană se caracterizează printr-o suprafață redusă, cu o populație relativ numeroasă care facilitează performanțe economice deosebite în raport cu resursele, întinderea și populația. Astfel, produsul total brut al Uniunii Europene este de aproximativ 1/3 din cel mondial, ceea ce reprezintă o valoare foarte ridicată. De asemenea, peste 40% din comerțul mondial este deținut de Uniunea Europeană. Sub raportul deciziilor, se apreciază că, la nivelul Uniunii Europene se realizează un raport de aproximativ 1/2 între deciziile adoptate la nivel național și cele la nivelul Uniunii.

Anumite teritorii situate în exteriorul Europei sunt considerate ca aparținând acesteia, prin legăturile cu teritoriul țării europene respective. În această categorie se încadrează teritoriile de peste mări ale Franței (Polinezia Franceză, Guyana Franceză etc.), insulele portugheze din Oceanul Atlantic, teritoriile dependente de Regatul Unit sau Groenlanda prin legături mai strânse pe care le are cu Danemarca.

Diferitele țări ale Uniunii Europene au, prin tradiție, relații privilegiate cu spații extraeuropene. Astfel, Regatul Unit are legături privilegiate cu SUA, Canada, Australia, Noua Zeelandă și țările care au aparținut Imperiului Britanic, reunite sub formula de cooperare economică a Commonwealth-ului. Franța are relații privilegiate cu țările francofone și Canada, iar Portugalia cu Brazilia, Angola și Mozambic. În acest fel, există o cooperare la nivelul Uniunii Europene cu ansamblurile economice mondiale, dublată de o cooperare economică și culturală biunivocă, între țări ale Uniunii Europene și alte state.

TERMENI

Intracomunitar – activitate desfășurată în interiorul comunității formate din statele Uniunii Europene; comerțul intracomunitar reprezintă totalitatea schimburilor dintre aceste țări.

Sistem economic – sistem de materii, produse și energie în care au loc procese economice de transformare a unor materii prime și substanțe în produse destinate oamenilor.

Sistem economic mondial – reprezintă totalitatea economiilor țărilor componente și intercondiționarea lor sub raportul aprovizionării cu materii prime, desfacerea produselor și asigurarea resurselor financiare.

ACTIVITĂŢI

1. Determinați caracterul mondial al economiei din perioada contemporană, analizând elementele sale componente (resurse naturale, resurse umane, tehnologie, activități economice, resurse financiare).

2. Demonstrați dependența crescândă a României de subsistemul economic al Uniunii Europene și de sistemul economic mondial.

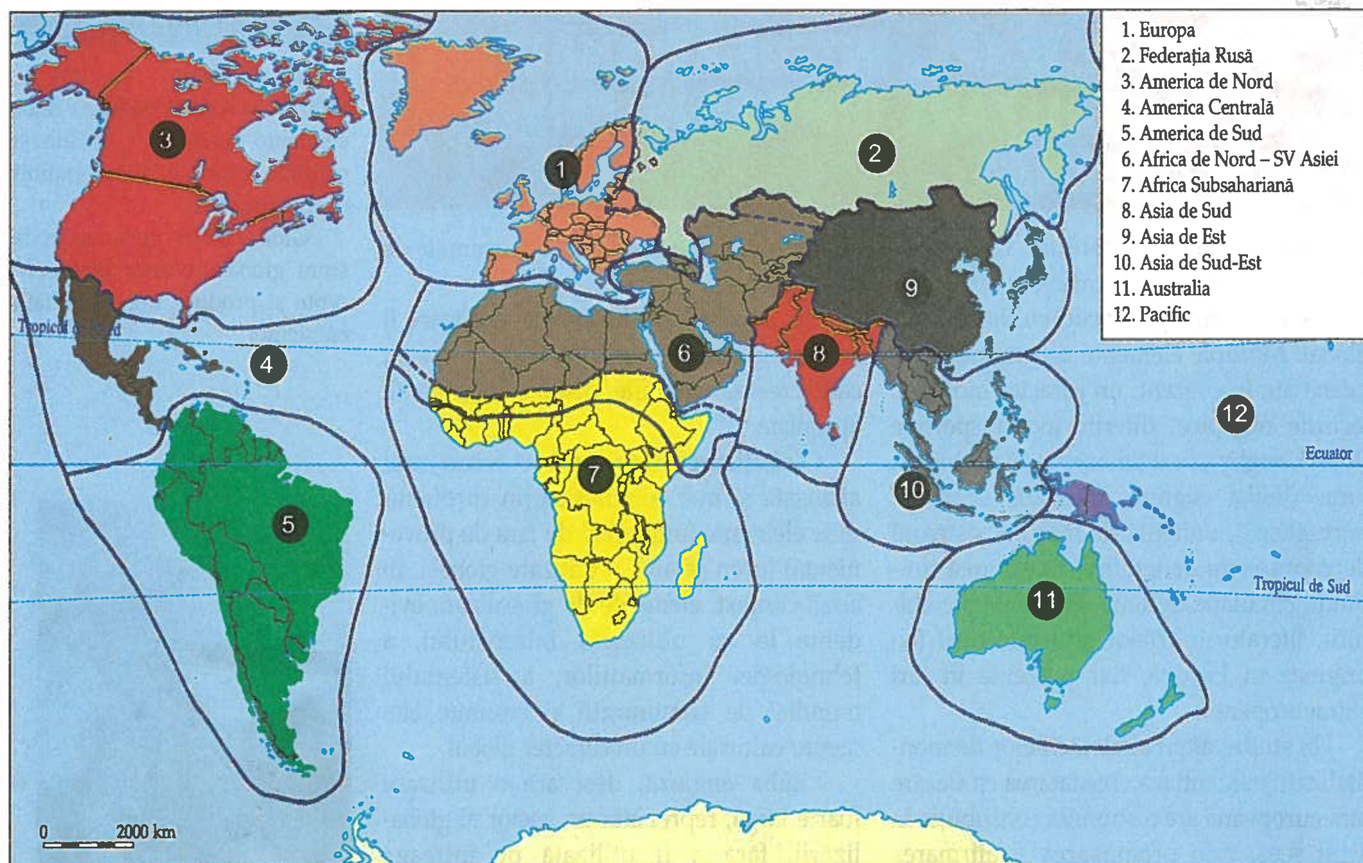

Fig. 1 Ansamblurile regionale ale lumii contemporane

Harta de mai sus reprezintă un punct de vedere asupra ansamblurilor regionale ale lumii contemporane, care încearcă să sintetizeze anumite elemente de natură geografică, poziţională, culturală şi economică. Sunt totodată, în mare măsură, „arii culturale". Acestea nu încorporează dimensiunea geopolitică şi geostrategică a lumii fiind, mai mult un punct de vedere geografic (H. J. de Blij, Peter Muller, „Geography Realms Regions and Concepts, 2000").

Fiind o reprezentare cartografică utilizată larg (şi presupus acceptată) permite o situare corectă a ţării noastre în cadrul acesteia. Deşi nu oferă o raportare de natură geopolitică, permite aprecierea obiectivă a locului României în lumea contemporană. Cea mai importantă constatare este lipsa de echivoc în privinţa apartenenţei sale europene.

În acelaşi timp însă, prin poziţia sa în apropierea lumii islamice (prin Asia de SV şi Africa de Nord), România va trebui să se adapteze exigenţelor noi impuse de această proximitate.

DOC 1

Dimensiunea geostrategică a României

Dimensiunea geostrategică a României (în sensul actual şi modern al termenului) cuprinde următoarele grupe de probleme:

a. Sub aspect **militar**, ţara noastră a fost primită în NATO, în prezent fiind într-un parteneriat strategic cu acesta.

Extinderea NATO de la sfârşitul anului 2002, a cuprins un număr de 7 state.

Faţă de actorii militari principali ai lumii contemporane (marile puteri), România se află în vecinătatea imediată a celei de a doua puteri mondiale (Federaţia Rusă), la o anumită depărtare de principala superputere (SUA) sau de alte puteri regionale (Franţa, China etc.);

b. Faţă de **resursele naturale** de bază ale lumii contemporane (îndeosebi resursele de petrol şi gaze naturale), România, ţară cu un ansamblu de resurse energetice şi minerale modeste, se află într-o poziţie acceptabilă, îndeosebi datorită noilor resurse de petrol şi gaze naturale din zona Mării Caspice;

c. Faţă de **actorii geopolitici principali**, ţara noastră şi-a exprimat opţiunea cunoscută pentru Uniunea Europeană şi NATO.

În acelaşi timp, există un interes faţă de alte ţări cu rol în deciziile internaţionale sau faţă de ţări cu un potenţial în creştere. Într-o anumită măsură, pot exista şi alte opţiuni în perspectivă. Este, de asemenea, cunoscută şi opinia ţării noastre în problematica terorismului internaţional, a traficului de droguri, a migraţiei clandestine ş.a.

România, prin apartenenţa la diferite organisme internaţionale (ONU, UNESCO, Banca Mondială, OMM, OMS, Oraganizaţia Economică şi Comercială a ţărilor din jurul Mării Negre), joacă un rol activ în poblematica lumii contemporane.

4 MONDIALIZARE, INTERNAȚIONALIZARE ȘI GLOBALIZARE DIN PERSPECTIVĂ EUROPEANĂ

Mondializarea constituie un proces prin care anumite valori încep să aibă o circulație mai largă, pe alocuri cu un caracter global. Multiple elemente de origine europeană au, în prezent, un caracter mondial: jocurile olimpice, diferite jocuri sportive (fotbal, rugby), limbile europene vorbite în lume (limba engleză, franceză, spaniolă, portugheză), unitățile de măsură, sistemul de coordonate geografice, măsurarea timpului, circulația aeriană, elemente ale culturii, literaturii, artelor și arhitecturii (cu originea în Europa, dar prezente în țări extraeuropene).

Un studiu atent al elementelor de mondializare evidențiază constatarea că fiecare țară europeană are o anumită contribuție în acest sens, prin promovarea și afirmarea unor creații proprii.

Rezultatul principal al mondializării îl reprezintă crearea sistemului economic mondial, cu influențe asupra fiecărei regiuni și țări componente.

Internaționalizarea reprezintă mai mult un element în care se presupune și un anumit proces de negociere asupra problematicii respective. În această categorie ar intra diferitele conflicte internaționale, folosirea economică a platformelor continentale, exploatarea regiunilor arctice și antarctice etc. Din păcate, un fenomen internaționalizat îl reprezintă terorismul, care are la bază elemente ideologice sau religioase.

Schimburile economice reprezintă o expresie evoluată a internaționalizării comerțului, prin stabilirea unor reguli de comportament al statelor și al companiilor la nivel mondial, astfel încât să nu fie promovate măsuri cu un caracter protecționist evident. Organizația mondială a comerțului reprezintă forma sub care se realizează corelarea aspirațiilor economice individuale ale țărilor și companiilor cu anumite cerințe și reguli considerate a fi asumate de toți partenerii.

Un alt element de internaționalizare îl reprezintă poluarea aerului, dar și a apelor, care creează anumite dispute între țările apropiate.

Globalizarea reprezintă o formă mai avansată și mai complexă prin care anumite elemente (indiferent de țara de proveniență) încep să aibă o utilizare globală. În acest context, elemente de globalizare evidente le au utilizarea internetului, a tehnologiei informațiilor, a sistemului mondial de comunicații și anumite elemente culturale cu un caracter global.

Limba engleză, deși are o utilizare foarte largă, reprezintă un vector al globalizării, fără a fi utilizată pe întreaga suprafață a planetei.

Perspectivele europene ale internaționalizării, mondializării și globalizării pun continentul nostru într-o poziție privilegiată, deși vectorul principal al globalizării îl reprezintă SUA. Trebuie să observăm că, într-o perspectivă istorică apropiată, Statele Unite au reprezentat un efect al mondializării valorilor europene referitoare la democrație și modelul economic capitalist, bazat pe economia de piață. SUA au dezvoltat foarte mult sisteme care au contribuit foarte rapid la globalizare și au dat o dimensiune nouă limbii engleze, ca purtător elementar al informației.

În prezent, Europa contribuie la fenomenul de globalizare, printr-o serie de elemente noi, cum ar fi: modelul coeziunii interne între o asociere de state, cum este Uniunea Europeană, modelul democrațiilor evoluate, modelul social al economiei de piață (în care există elemente de redistribuire a produselor muncii sociale) și modelul culturii moderne și contemporane (care este mult diversificată de contribuții individuale).

TERMENI

Mondializare – tendința de utilizare la scară mondială a unor elemente economice, sociale și culturale realizate într-un anumit spațiu geografic.

Globalizare – generalizare la scară globală a unor idei, concepte și produse utile activității oamenilor.

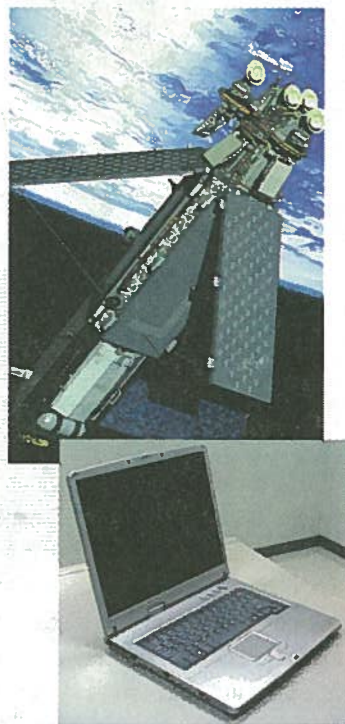

Fig. 1 Elemente ale mondializării și globalizării

ACTIVITĂȚI

1. Urmăriți harta alăturată (fig. 2) și precizați extensiunea teritorială a grupărilor economice reprezentate.

2. Comparați harta de mai sus și datele statistice (DOC 1) și, pe baza acestora, realizați o scurtă caracterizare a două ansambluri teritoriale reprezentate.

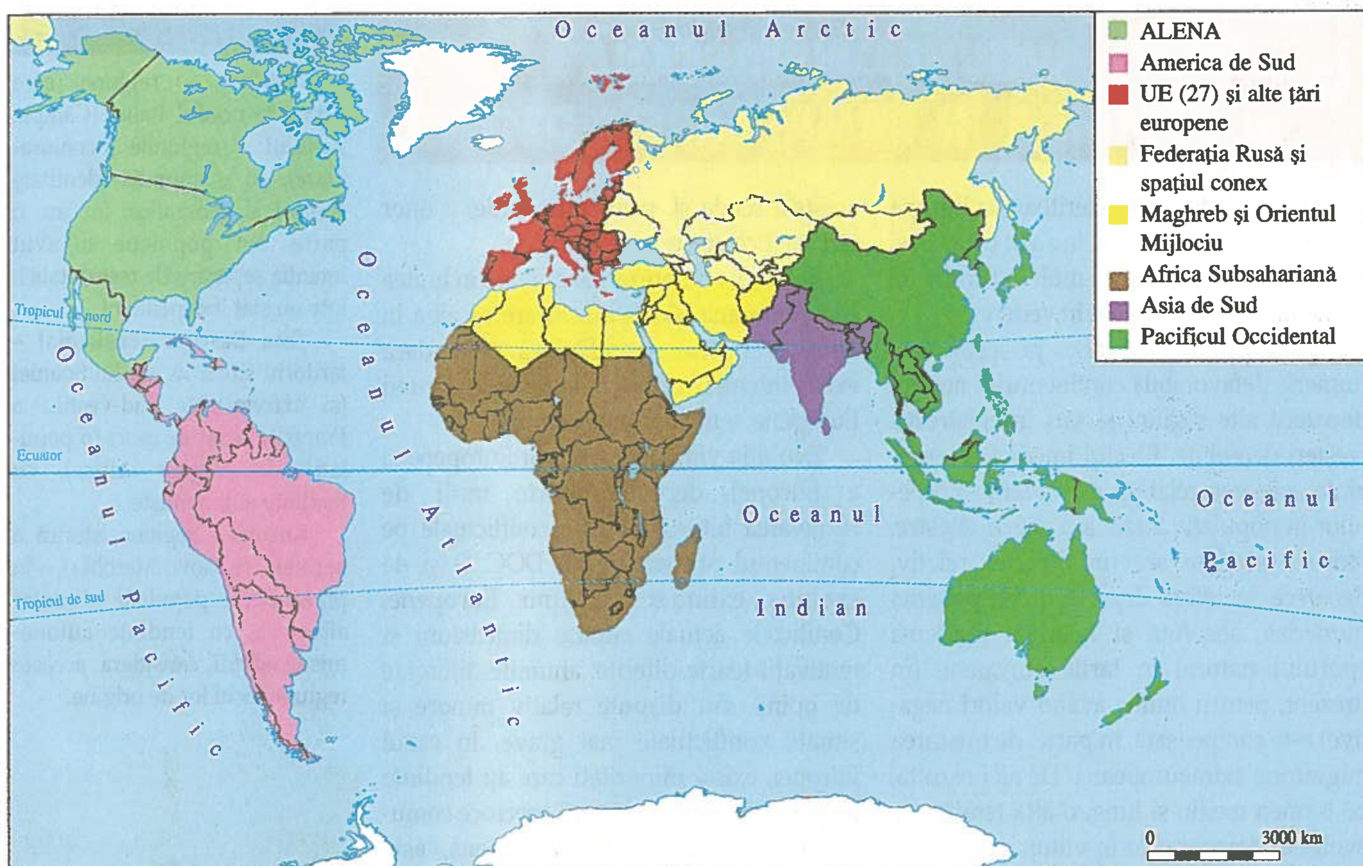

Fig. 2 Grupările economice și comerciale ale lumii contemporane

DOC 1 **Date statistice generale ale ansamblurilor teritoriale regionale**

Ansamblul economic	Suprafață (mil. km² și %)	Populație (mil. loc și %)	PNB (mld. USD și %)	Export (%)
ALENA	21,6 16,3	460 6,8	12 000 32,5	18,9
America de Sud	18,6 11,0	490 6,9	1 450 3,9	2,9
UE (27)	4,4 3,2	490 7,1	11 600 32	42,1
Federația Rusă	22,1 16,3	240 6,5	790 2,1	4,3
Maghreb și Orientul Mijlociu	12,6 9,5	470 6,8	990 3,0	3,6
Africa Subsahariană	24,6 18,5	740 11	301 0,9	1,0
Asia de Sud	4,5 3,5	1 560 22,1	595 1,6	1,0
Pacificul Occidental	25,0 18,7	2 180 33,4	7 620 24	26,2
Total	133,2 100	6 580 100	33 346 100	100

5 EUROPA, UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI ROMÂNIA ÎN URMĂTOARELE DECENII

Proiecțiile de viitor referitoare la Europa și Uniunea Europeană (și, în acest context, și al României) diferă foarte mult în funcție de domeniul pe care îl avem în vedere.

Sub raport demografic, proiecția este numeric defavorabilă continentului nostru, deoarece alte regiuni și țări înregistrează creșteri deosebite. Efectul imediat îl reprezintă scăderea relativă a ponderii europenilor în populația totală a planetei noastre. Această scădere are un caracter relativ, deoarece se referă doar la o componentă numerică, absolută și relativă. Scăderea sporului natural în țările europene (în prezent, pentru multe, având valori negative) este compensată, în parte, de mișcarea migratorie extraeuropeană. De aici rezultă, pe termen mediu și lung, o altă tendință a evoluției demografice în viitor, care are în vedere schimbarea structurii sale interioare, pe naționalități, grupuri etnice și categorii de vârstă. Creșterea procentuală a populațiilor alogene de origine extraeuropeană va putea fi un element favorabil de evoluție dacă se realizează integrarea culturală, economică și lingvistică a acestora.

Sub raport economic, actuala pondere a Europei va rămâne în continuare neschimbată, pe un interval mediu de timp. Este posibil ca, în condițiile în care se păstrează ritmurile actuale de dezvoltare pentru anumite țări (India și China îndeosebi), ponderea economiei europene să se diminueze pe termen îndelungat.

Participarea Europei la sistemul decizional mondial depinde foarte mult de inițiativele țărilor componente. Chiar dacă influența ONU s-a redus sensibil, prezența reprezentanților europeni în Consiliul de Securitate rămâne foarte importantă. Un element interesant îl va reprezenta în viitor felul în care Federația Rusă (considerată ca parte a Europei) va reuși să exercite o influență constructivă în Asia și în alte regiuni de pe glob (în condițiile în care populația acesteia scade și, prin comparație, a unor țări asiatice crește accelerat).

Sub raportul prezenței militare în lumea contemporană, Europa nu pare să aibă în viitor o creștere semnificativă, chiar dacă există intenția realizării, la nivelul Uniunii Europene, a unei armate comune.

Evoluția viitoare a Uniunii Europene și a Europei depinde foarte mult de rezolvarea unor probleme conflictuale pe continentul nostru (fig. 1, DOC 1) și de evoluția extinderii Uniunii Europene. Conflictele actuale cunosc dimensiuni și motivații foarte diferite: anumite diferențe de opinii sau dispute relativ minore și situații conflictuale mai grave. În cazul Europei, există minorități care au tendințe de afirmare a unor aspirații specifice comunităților respective; în acest sens, este cunoscută intenția Scoției de sporire a autonomiei, disputele intraconfesionale din Irlanda de Nord (în prezent, în curs de rezolvare negociată, după secole de situații conflictuale), tendințele autonomiste din Țara Bascilor, Catalunia, nordul Italiei (unde Padania a reprezentat o opțiune depășită în prezent), anumite teritorii pe care trăiesc minorități semnificative numeric, conflictele din zona Caucazului (unde fosta autoritate dominantă, reprezentată în prezent de Federația Rusă, are scopuri divergente în raport cu aspirațiile individuale ale statelor și regiunilor respective).

Cea mai complexă situație o reprezintă, însă, spațiul fostei Republici Iugoslavia, din care au apărut state descendente, cuprinzând în interiorul lor o varietate de situații de divizare pe criterii etnice, lingvistice și religioase. Un caz în acest sens l-a reprezentat Republica Serbia și Muntenegru, ultimul fragment al Iugoslaviei, despărțită printr-un referendum organizat în Muntenegru (unde populația locală a decis, cu o foarte mică diferență, dobândirea independenței) în Serbia și Muntenegru.

TERMENI

Padania – regiune care cuprinde nordul Italiei (Câmpia Padului și regiunile înconjurătoare), cu o anumită identitate istorică și geografică, în care o parte din populație a avut intenția separării de restul Italiei, într-un stat independent.

Țara Bascilor (Euskadia) – teritoriu situat în nordul Spaniei (și extremitatea sud-vestică a Franței), locuit de basci (o populație de origine celtică), cu tendințe autonomiste.

Kosovo – regiune istorică a Serbiei (Kosovo-Metohia), în prezent cu o populație majoritar albaneză, cu tendințe autonomiste; sârbii consideră această regiune locul lor de origine.

ACTIVITĂȚI

1. Identificați în presă sau la emisiuni TV, pe parcursul unui interval de timp de cel mult o săptămână, un element referitor la o problemă conflictuală existentă în Europa, în acest moment. Prezentați, într-un text scurt, originile, evoluția și explicația fenomenului identificat.

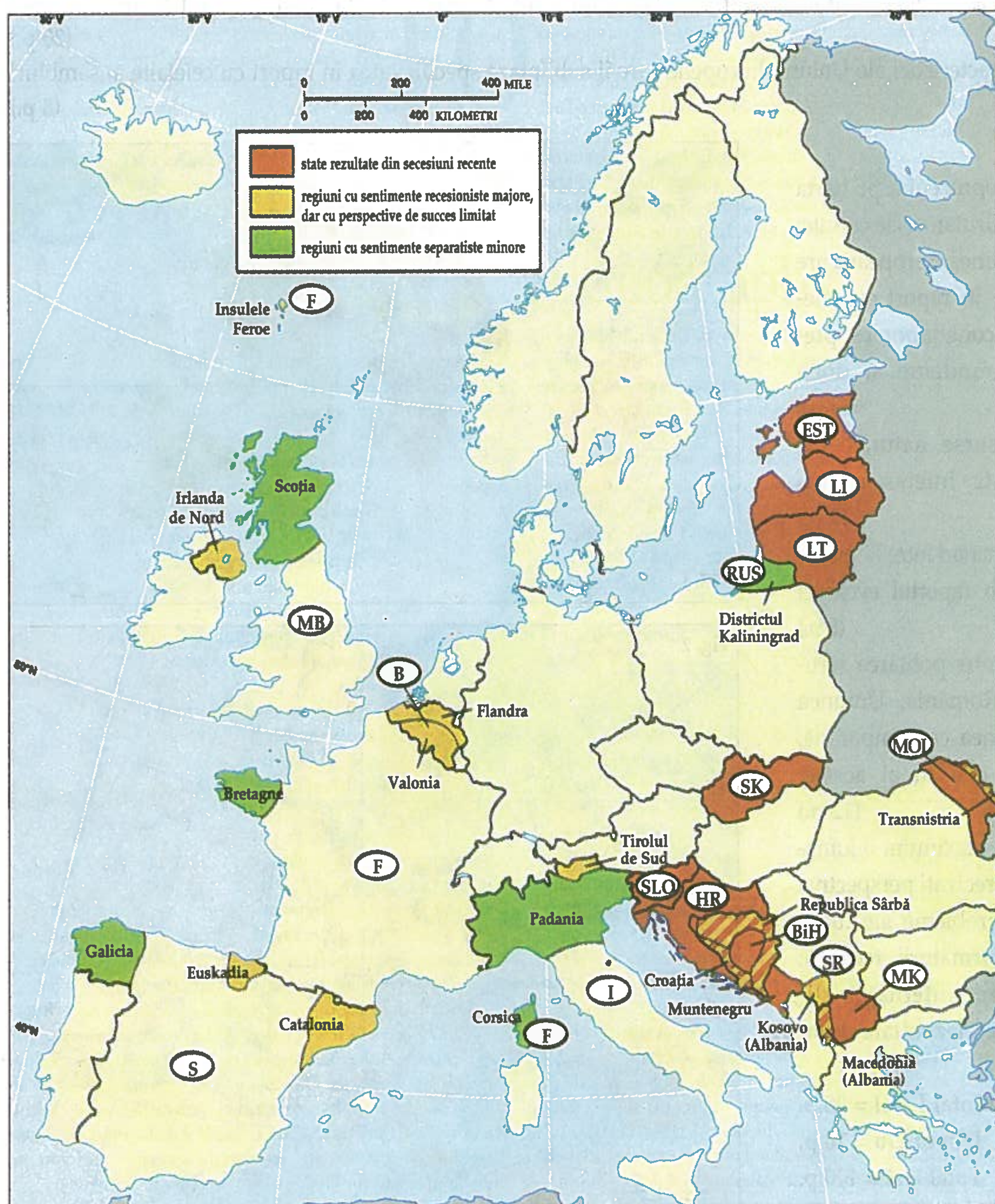
2. Realizați un scenariu al evoluției viitoare a Uniunii Europene, în care presupuneți absența unor elemente negative.

DOC 1 **Viitorul Uniunii Europene**

În prezent, Uniunea Europeană se află într-un proces în care, în urma ultimei extinderi din anul 2007 (cu includerea României și a Bulgariei), s-a creat o situație nouă, existând diferențieri mari între nucleul inițial, țările integrate până în anul 2004 și cele 12 țări integrate în 2004 și 2007. Se conturează, în acest fel, un spațiu central, o zonă apropiată și alta mai îndepărtată, situată spre est. Pe termen scurt, perspectivele se referă la lărgirea ariei de competențe constituționale ale Uniunii Europene (inclusiv prin adoptarea posibilă a unei Constituții), la ridicarea performanțelor spațiilor marginale și la valorificarea posibilităților noilor țări integrate.

Într-un anumit interval de timp, Uniunea Europeană ar urma să ia o decizie în privința integrării Turciei, a statelor candidate care s-au exprimat în acest sens (Croația și Macedonia), precum și a altor state posibile candidate. Integrarea Turciei ar mări dimensiunile demografice și economice ale Uniunii Europene și i-ar schimba sensibil structura etnică și religioasă.

În viitorul apropiat sau îndepărtat, principala speranță a evoluției Uniunii Europene este legata de reformarea sa interioară, astfel încât să fie mărită coeziunea acesteia în vederea dezvoltării ulterioare. Functionarea instituțiilor Uniunii Europene va deveni, în acest context, determinantă pentru evoluția acesteia.

Acestă hartă, preluată după o lucrare cu largă răspândire internațională (*World Regional Geography*, Pearson, New Jersey), ilustrează un punct de vedere relativ obiectiv asupra aspirațiilor unor minorități în afirmarea propriilor identități. Orice altă construcție cartografică ar fi implicat elemente de subiectivitate, de aceea am optat pentru „preluarea" unei opinii cu o anumită notorietate în rândul lucrărilor recente de geografie a lumii contemporane. De la apariția acestei lucrări (2005) situația este puțin modificată prin apariția unui nou stat, Muntenegru.

Fig. 1 – Europa – afirmarea identităților

TEST – EUROPA ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ ÎN LUMEA CONTEMPORANĂ

Citiți cu atenție întrebările următoare și formulați răspunsurile pe o pagină alăturată.

I. Pe baza observării hărții alăturate (fig. 1), realizați următoarele cerințe:

1. Elaborați un text, pornind de la această hartă, prin care să descrieți, cu aproximație, poziția Uniunii Europene (inclusiv a spațiului situat în interiorul ei) în ansamblul lumii contemporane. **(10 p.)**

2. Analizați raporturile spațiale dintre Uniunea Europeană, Europa și lumea contemporană și precizați:

a) ansamblul teritorial care are cele mai multe asemănări cu Uniunea Europeană, menționând două dintre acestea;

b) ansamblul teritorial față de care Uniunea Europeană are cele mai mari deosebiri, menționând două dintre acestea;

c) denumiți ansamblurile teritoriale situate în est și sud de Uniunea Europeană, menționând, pentru fiecare, două asemănări și două deosebiri. **(20 p.)**

3. Menționați două caracteristici ale Uniunii Europene care îi subliniază specificitatea în raport cu celelalte ansambluri teritoriale. **(8 p.)**

Fig. 1

II. Urmărind spațiul reprezentat pe harta alăturată (fig. 2), realizați următoarele cerințe:

1. Demonstrați că Uniunea Europeană are resurse naturale modeste în raport cu celelalte ansambluri ale lumii contemporane, precizând două resurse abundente și două resurse care lipsesc. **(8 p.)**

2. Precizați două resurse naturale ale României care reprezintă interes pentru Uniunea Europeană. **(8 p.)**

3. Menționați două asemănări între România și Uniunea Europeană sub raportul evoluției demografice în viitor. **(8 p.)**

4. Precizați legătura dintre poluarea aerului și cea a apelor în România, Uniunea Europeană, Europa și lumea contemporană, demonstrând caracterul comun al acestei probleme. **(12 p.)**

5. Realizați un text, de maximum o jumătate de pagină, în care să precizați perspectiva europeană asupra unor probleme ale lumii contemporane, folosind următorii termeni: **mondializare, globalizare, internaționalizare, integrare, diversitate, dezvoltare durabilă, geopolitică.** **(16 p.)**

Total I + II = 90 p.
Din oficiu = 10 p.
Total test = 100 p.

Fig. 2

capitolul

IV

ELEMENTE DE GEOGRAFIE SOCIALĂ ŞI CULTURALĂ A EUROPEI ŞI A ROMÂNIEI

În acest capitol, veți studia anumite aspecte minimale referitoare la geografia socială și culturală a Europei, precum și raporturile dintre problemele abordate atât la nivel european, cât și la nivelul țării noastre. Geografia socială și culturală reprezintă dimensiuni noi ale geografiei umane și redau, într-o perspectivă cuprinzătoare, raporturile dintre comunitățile umane, caracteristicile lor (demografice, lingvistice, etnice și religioase) și mediul în care acestea își desfășoară activitatea. Peisajul geografic este, din multe puncte de vedere, un peisaj culturalizat, iar elementele de geografie socială reprezintă proiecția societății asupra mediului ei de existență.

În urma parcurgerii acestui capitol, veţi avea posibilitatea să dezvoltaţi competenţe noi referitoare la:

- explicarea unor sisteme, structuri sociale si culturale pe baza informațiilor din diferite surse;
- explicarea raporturilor dintre componenta socială a Europei și suportul ei teritorial;
- utilizarea informațiilor obținute prin mijloacele de documentare;
- utilizarea mijloacelor de reprezentare grafică și cartografică a spațiului social și cultural;
- interpretarea reprezentărilor cartografice analizate.

** Curriculum diferențiat (CD) pentru clasele de științe sociale (2 ore)*

1 TIPURI TRADIȚIONALE DE UTILIZARE A SPAȚIULUI GEOGRAFIC*

În prezent, se poate aprecia că întregul spațiu locuit al planetei este utilizat, direct sau indirect, de societatea omenească. Oicumena constituie, în acest caz, suprafața uscatului. Sfera socioumană a crescut foarte mult în importanță, odată cu creșterea rapidă a populației mondiale.

Populația actuală (6,4 miliarde locuitori), prin activitățile și necesitățile sale, exercită o exploatare fără precedent a mediului natural al planetei noastre, contribuind totodată, în mod progresiv, la degradarea acestuia. Utilizarea spațiului geografic este proporțională, într-o anumită măsură, cu mărimea numerică a populației care locuiește un anumit teritoriu și își găsește expresia valorică în densitatea medie a populației. Este cunoscut că repartiția populației este inegală, existând câteva concentrări foarte mari (DOC 1).

Există mai multe tipuri de utilizare tradițională a spațiului geografic.

În **Europa**, sunt cunoscute următoarele tipuri:

- **economia forestieră tradițională**, îmbinată cu vânătoare, pescuit și activități agricole minimale; aceasta caracterizează, în prezent, nordul continentului;
- **agricultura itinerantă**, în prezent foarte rară, cu o prezență mai importantă în timpul migrației popoarelor (Evul Mediu);
- **agricultura intensivă**, bazată pe metode agrotehnice evoluate, instalată în Europa în urmă cu două secole și dezvoltată sub forma agriculturii de tip comercial;
- utilizarea **caracteristicilor țărmului** pentru dezvoltarea unor activități legate de navigație; acest tip de utilizare a spațiului geografic este, pentru Europa, foarte vechi; menționăm că, în Evul Mediu, porturile mediteraneene și cele situate la Oceanul Atlantic au dezvoltat importante activități comerciale, care au imprimat anumite caracteristici fizionomiei orașelor și structurii economice;
- **exploatarea resurselor minerale și prelucrarea lor industrială**; în cazul Europei, este, de asemenea, o activitate tradițională, succedând în timp activităților meșteșugărești (fig. 1);
- realizarea unor **construcții monumentale**, ca expresie a înfrângerii unor limitări impuse de caracteristicile spațiului geografic (podul lui Traian construit la Drobeta, Valul roman din Marea Britanie, construit în timpului împăratului Hadrian, aducțiuni de apă, viaducte, structurile urbane ale unor orașe, cum ar fi Brugge, Veneția);
- **exploatarea regiunilor alpine** printr-o economie pastorală diversificată.

În **România**, tipurile tradiționale de utilizare a spațiului geografic vizează următoarele elemente:

- realizarea unor construcții bazate pe materii prime din orizontul apropiat (lemn, piatră), în diferite regiuni (Bucovina, Maramureș, Oltenia Subcarpatică), DOC 2;
- explorarea și exploatarea resurselor minerale (încă din perioada daco-romană), a resurselor de cărbuni (din secolul al XVIII-lea) și dezvoltarea timpurie a activităților de prelucrare a fierului și a minereurilor neferoase;
- activitățile legate de agricultură (extinderea suprafețelor agricole în secolul al XIX-lea și creșterea efectivelor de animale), pe întregul teritoriu al țării.

Sinteza geografică a spațiului locuit o reprezintă peisajul antropizat, adică „peisajul culturalizat"; acesta este vizibil prin ceea ce numim spații și peisaje culturale (DOC 3).

TERMENI

Oicumenă – spațiul locuit.

Sferă socio-umană – geosferă formată din totalitatea comunităților umane care locuiesc pe planeta noastră (antroposferă).

Densitatea medie a populației – indicator aproximativ, care reflectă numărul de locuitori pe o anumită suprafață, cu o anumită omogenitate.

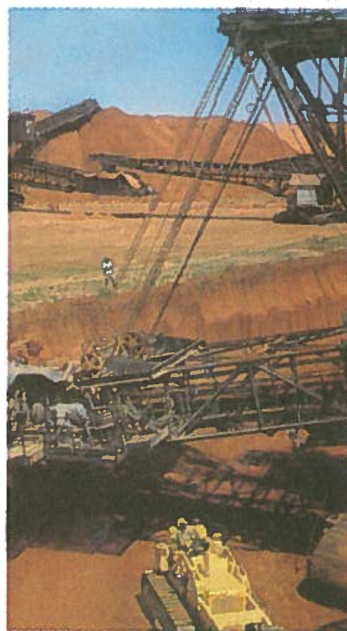

Fig. 3 Carieră de cărbune la zi

ACTIVITĂȚI

1. Realizați o scurtă caracterizare a unei regiuni din țara noastră, care să aibă elemente de cultură tradițională, precizând specificul acesteia referitor la următoarele elemente: spațiul identificat, denumirea, caracteristici ale mediului natural, modul de locuire, tipuri de așezări, activitățile economice tradiționale, elemente de natură istorică, etnografică și folclorică.

2. Explicați similitudinile care există între diferite regiuni ale Europei, sub raportul utilizării tradiționale a spațiului geografic.

DOC 1 **Concentrări mari de populație**

Principalele concentrări de populație sunt:

- Asia de Est, cu 1,6 miliarde locuitori;
- Asia de Sud, cu 1,4 miliarde locuitori;
- Europa, cu 700 milioane locuitori;
- nord-estul Americii de Nord, cu 110 milioane locuitori;
- Golful Guineii, cu 140 milioane locuitori.

Concentrarea mare a populației în aceste spații se manifestă prin exploatarea resurselor, utilizarea intensivă a terenurilor arabile și degradarea mediului înconjurător.

DOC 2 **Regiuni istorico-geografice**

În cazul țării noastre, regiunile istorico-geografice (așa-numitele „țări") au, fiecare, elemente tradiționale de utilizare a spațiului geografic. Înainte de orice, acestea sunt forme de extensiune spațială a comunităților umane tradiționale, identificate cu un anumit teritoriu bine individualizat. Aceste entități teritoriale de tip „țări" reprezintă o formă de organizare teritorială care se regăsește în Spania, Franta, Italia, România și, într-o anumită măsură, în Peninsula Balcanică. Aceste spații conturează împreună arealul romanității, în sens foarte larg.

DOC 3 **Spații și peisaje culturale**

Tipurile tradiționale de utilizare a spațiului geografic, precum și utilizarea lui actuală creează un anumit peisaj distinct, care este denumit „peisaj cultural". Conceptul de peisaj cultural constituie un punct de vedere nou asupra peisajului geografic, punând accentul în mod deosebit pe componenta construită de om a acestui spațiu, care introduce elemente de omogenitate (prin ceea ce este adăugat de societatea omenească), precum și elemente de diferențiere. Totodată, spațiile și peisajele culturale de acest tip trebuie să fie privite și din prisma coerenței dintre un anumit teritoriu și comunitatea umană care îl locuiește.

Spațiile și peisajele culturale definite în sensul de mai sus nu cuprind acea componentă de tip „cultural" (în sensul culturii tradiționale sau academice, a muzicii, picturii, arhitecturii) care ar fi presupusă de acest concept. Spațiul și peisajul cultural se referă la modul în care un anumit mediu natural a fost transformat într-un teritoriu cu o nouă calitate, vizibilă prin elemente cu o anumită permanență și omogenitate: utilizarea terenurilor (dar și tipul predominant al culturilor agricole), structura așezărilor, arhitectura spațiului construit, elementele de infrastructură, comunitățile umane care locuiesc acest teritoriu și, mai nou, tehnologia industrială predominantă; este vorba, cu alte cuvinte, de un peisaj în care se regăsește amprenta modului de viață al locuitorilor. Geografia culturală reprezintă astfel un mod nou de a percepe spațiul geografic „culturalizat", adică transformat de om. Originalitatea viziunii rezultă din amprenta umană asupra teritoriului, care nu se poate identifica, repetabil, în alte spații. Pentru locuitorii comunităților respective spațiul lor înconjurător reprezintă un „univers în sine", cu elemente tradiționale și mentalități legate de aceastea.

Se poate observa că există anumite diferențieri la nivelul Europei între mărimea teritorială și demografică a acestor spații geografice culturale.

Astfel, în Regatul Unit se pot identifica patru spații majore care coincid cu unitățile majore componente (Scoția, Anglia, țara Galilor, Irlanda de Nord). În cadrul acestora există anumite diviziuni interioare majore precum și, pe un nivel taxonomic inferior, alte diviziuni de mai mică întindere; aceste diviziuni elementare coincid, în cea mai mare măsură, cu extensiunea administrativă a unor comitate (Cornwall, Devon, Somerset, Cumbria, Durham etc.).

În cazul Franței, diviziunile majore care au funcția unor spații și peisaje culturale au o extensiune care le face similare cu regiunile geografice (fără a fi la fel cu acestea), suprapunându-se parțial cu entități administrative de tipul regiunilor; câteva exemple: Picardia, Champagne, Normandia, Bretania, Savoia, Languedoc, Burgundia etc. Aceste entități au o coloratură istorico-geografică evidentă și reprezintă peisaje geografice și culturale cu o identitate care nu este necesar să fie descrisă.

O situație similară este în Spania. Aici întâlnim spații culturale precum Asturia, Galicia, Aragon, Catalunia, la Mancha, Andaluzia.

În Belgia, există nu numai o diferența de peisaj, ci si în aspectul comunității umane și în structura culturală între Flandra și Valonia.

În cazul Germaniei, regiunile și peisajele culturale au o anumită coerență administrativă: Bavaria, Brandenburg, Saxonia, Renania-Palatinat, Renania de Nord-Westfalia.

În cazul Italiei, situația este mai complexă, deoarece spațiile culturale, regiunile geografice și regiunile administrative au la bază o anumită evoluție istorică și o coerență teritorială; câteva exemple: Lobardia, Piemont, Liguria, Toscana, Umbria, Latium, Apulia, Campania, Calabria, Sicilia.

Pentru a ne face o idee asupra acestor spații și peisaje culturale, ar fi util să le comparăm cu cele din tara noastră. În acest sens, menționăm că există o anumită accepțiune și generalizare a spațiilor geografice cu semnificație istorică pentru ceea ce este denumit frecvent „regiune istorică": Muntenia, Dobrogea, Moldova, Bucovina, Maramureș, Transilvania, Oltenia, Banat. În afara acestora, există spații cu aceeași legitimitate istorică dar care, datorită întinderii mai reduse, nu sunt considerate regiuni „tradiționale"; acestea sunt: Vrancea, Hațeg, Zarand, Silvania. La acestea se adaugă alte spații, de tipul „țărilor".

2 TIPURI DE COMUNITĂŢI UMANE MENTALITĂŢI*

TIPURI DE COMUNITĂŢI

În prezent, există o taxonomie a comunităţilor umane (DOC 1), indicând felul în care este concentrată populaţia pe un anumit teritoriu, definit şi delimitat.

În **comunităţile umane elementare** (locuinţa individuală, cătunul, aşezările foarte mici sau aşezările izolate de obstacole naturale) este asigurată o comunicare între puţinii ei membri componenţi, iar accesul la spaţiului înconjurător locuit de alte comunităţi este mai dificil şi accidental.

Sistemele de aşezări, dezvoltate în **reţea**, cu legături bine conturate între ele, reprezintă o formă superioară de integrare a locuitorilor. În Imperiul Roman, reţelele erau desenate de drumuri (limes) în care, în fiecare punct, exista o perspectivă asupra locului următor în traseul de parcurs. Acest sistem a fost foarte dezvoltat în Evul Mediu şi în epoca modernă.

Oraşele industrializate, bazate pe utilizarea resurselor de materii prime din apropiere, care au favorizat constituirea unor comunităţi noi, aglomerate după criterii economice.

Comunităţile dezvoltate în **oraşele mari**, cu multiple funcţii, îşi construiau o tradiţie în timp, care era păstrată şi transmisă mai departe (Paris, Praga, Viena).

Comunităţile umane din **centrele urbane industriale** adunau pe un anumit teritoriu oameni din regiuni diferite, legaţi prin tipul de activitate productivă.

Oraşele foarte mari, aglomeraţiile urbane şi metropolele reprezintă forme cu o deosebită concentrare umană şi economică, în care individul are o poziţie neglijabilă în raport cu ansamblu comunităţii. Chiar dacă aceste structuri teritoriale au multiple avantaje, pe plan individual, raportul dintre avantaje şi dezavantaje este determinat de felul particular în care individul se regăseşte în structura vieţii sociale.

MENTALITĂŢI

Mentalităţile formează un model intelectual care se aplică unor situaţii diferite de viaţă, în funcţie de experienţa anterioară, cunoştinţele şi părerile construite de o comunitate umană până într-un anumit moment.

Mentalitatea comportamentală a individului diferă în raport de caracteristicile comunităţii umane (mărimea demografică, structura socială, componenţa lingvistică, opţiunile religioase), de elemente ale performanţei economice (concretizate în nivelul de viaţă), precum şi în anumite tradiţii istorice.

Comunităţile arhaice au modele care realizează o legătură strânsă între acestea şi teritoriul pe care îl locuiesc. Oraşele de mari dimensiuni asigură un anumit aer de apartenenţă la acestea, dar contribuie la o anumită „izolare" a individului faţă de mediul lui de existenţă.

Comunităţile umane de tipul **aşezărilor rurale** (fig. 1), bine stabilizate numeric şi teritorial, cu rădăcini foarte vechi în istoria Europei, facilitează o anumită dezvoltare, rezultată din numărul mai mare de locuitori şi posibilitatea comunicării unor experienţe cu alte comunităţi asemănătoare.

Mentalităţile sunt legate foarte mult de percepţia construită în timp asupra comunităţii proprii sau a altora, mai apropiate sau mai îndepărtate. La noi, un element îl reprezintă, pe plan mental, raportul dintre oraş şi sat (DOC 2). Este foarte cunoscută, de asemenea, mentalitatea populară persistentă de-a lungul istoriei, de legătură între un anumit teritoriu şi proprietatea asupra acestuia, între un anumit spaţiu bine definit şi comunitatea umană care îl locuieşte.

TERMENI

Comunitate umană – grup uman cu o anumită coerenţă interioară (familială sau de altă natură), care ocupă un spaţiu bine determinat.

Mentalitate – fel particular de a gând al unui individ sau al unei colectivităţi.

ACTIVITĂŢI

1. Realizaţi o scurtă prezentare geografică a unei comunităţi teritoriale, la alegere dintre cele amplasate pe harta alăturată (fig. 1) precizând elemente specifice de geografie umană.

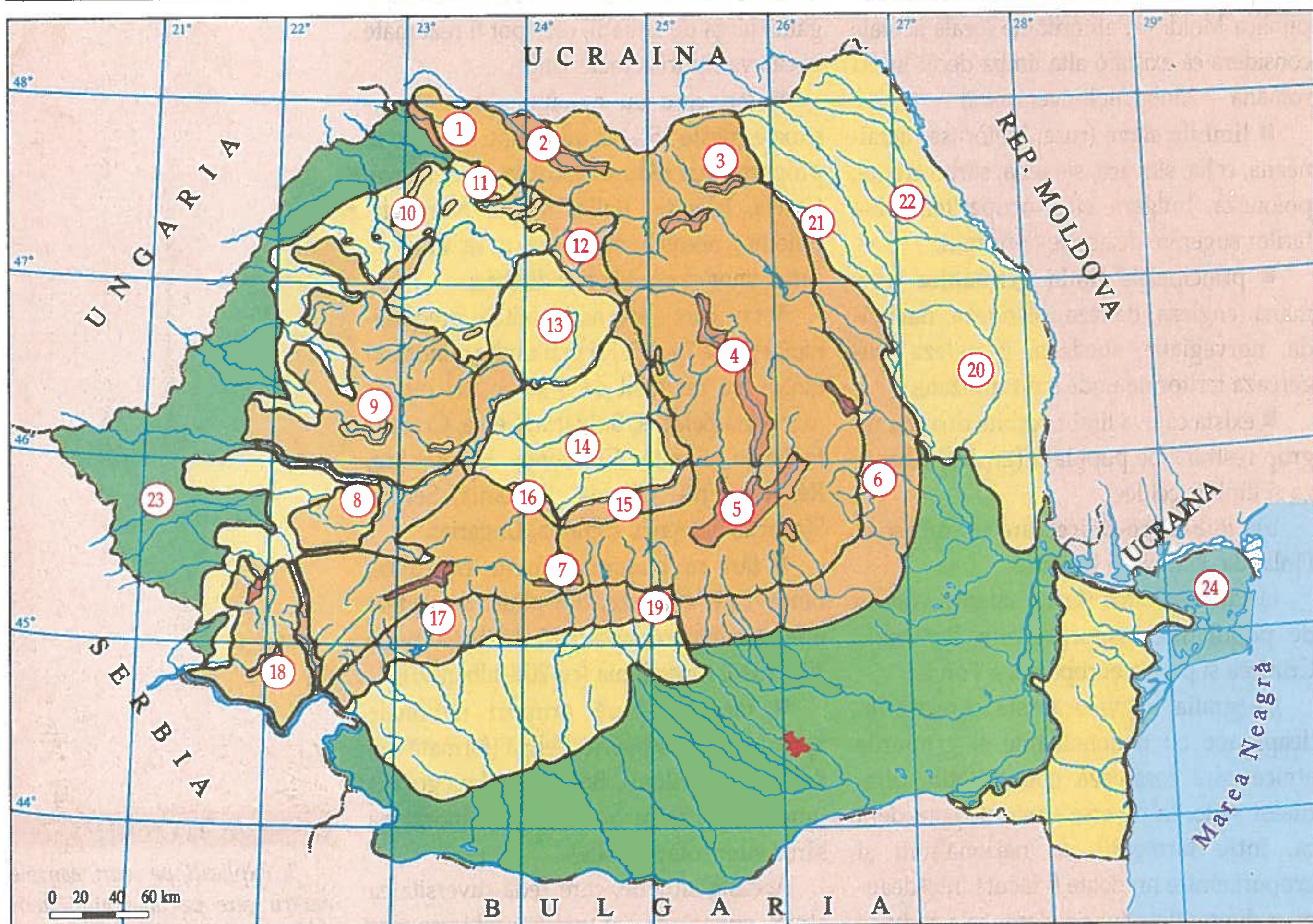
2. Precizaţi cum influenţează comportamentul individual mărimea comunităţii (dintre cele de la DOC 1) în care îşi defăşoară activitatea.

DOC 1 **Taxonomia comunităților umane**

Forme de aglomerare umană	Suprafața (km²)	Populație (loc.)
Locuință individuală	0,01 - 0,1	$1 - 1 \cdot 10$
Grup de locuințe (cătun)	0,1 - 1	$1 \cdot 10 - 1 \cdot 10^2$
Sat	1 - 10	$1 \cdot 10^2 - 1 \cdot 10^4$
Grup de sate	$110 - 1 \cdot 10^2$	$1 \cdot 10^3 - 1 \cdot 10^5$
Oraș (individual)	$1 \cdot 10^2 - 1 \cdot 10^3$	$1 \cdot 10^4 - 1 \cdot 10^6$
Aglomerație urbana	$1 \cdot 10^2 - 1 \cdot 10^4$	$1 \cdot 10^6 - 1 \cdot 10^7$
Conurbație	$1 \cdot 10^2 - 1 \cdot 10^4$	$1 \cdot 10^6 - 1 \cdot 10^7$
Metropolă	$1 \cdot 10^2 - 1 \cdot 10^4$	$1 \cdot 10^6 - 1 \cdot 10^7$

DOC 2 **Tipuri de mentalități**

În societatea românească a existat o anumită deosebire între „mentalitatea urbană" și „mentalitatea rurală", în sensul unei opoziții relative a acestora și a considerării comunităților urbane ca purtătoare singure de progres și de civilizație. În realitate, mediul rural asigură o legătură mai bună între om și spațiul lui de existență. Această legătură este foarte bine conturată în cazul unităților teritoriale de tipul „țărilor" unde, pe un anumit spațiu, există caracteristici naturale, de geografie umană, o anumită mitologie, elemente folclorice și de mentalitate și un mod de a vedea apartenența indivizilor la lumea înconjurătoare.

I. Tipuri de habitat rural

- Habitatul rural al regiunilor muntoase
- Habitatul rural al depresiunilor intramontane
- Areale industrial-urbane
- Habitatul rural al regiunilor submontane și subcarpatice
- Habitatul rural al regiunilor deluroase deschise
- Habitatul rural al regiunilor de câmpie
- Habitatul rural agropiscicol al Deltei Dunării

II. Varietăți regionale specifice ale habitatului rural (exemple)

1. Oaș; 2. Maramureș; 3. Obcine; 4. Girgeu-Ciuc; 5. Țara Bârsei; 6. Vrancea; 7. Loviștea; 8. Ținutul Pădurenilor; 9. Țara Moților; 10. Silvania; 11. Lăpuș; 12. Năsăud; 13. „Câmpie" (Câmpia Transilvaniei); 14. Târnave; 15. Făgăraș; 16. Mărginimea Sibiului; 17. Oltenia Subcarpatică; 18. Almăj; 19. Muscel; 20. Tutova; 21. Suceava–Neamț; 22. Câmpia Moldovei; 23. Banat; 24. Delta Dunării.

Fig. 1 Comunitățile teritoriale cu origini istorice

3 DIVERSITATEA UMANĂ A EUROPEI*

DIVERSITATEA LINGVISTICĂ

Diversitatea lingvistică înseamnă că în spațiul european se vorbesc mai multe limbi (fig. 1). Acestea sunt:

a) **Limbi indo-europene**, care cuprind:

■ **limbile romanice** (italiana, franceza, spaniola, româna, catalana, portugheza și retoromana) ocupă aproape integral teritoriul Italiei, Franței, Spaniei, Portugaliei și României; limba retoromană este utilizată de o populație minoritară în Elveția; în Republica Moldova, autoritățile locale actuale consideră că există o altă limbă decât limba română — limba moldovenească;

■ **limbile slave** (rusa, bielorusa, ucraineana, ceha, slovaca, slovena, sârbo-croata, poloneza, bulgara etc.) ocupă teritoriile țărilor sugerate de aceste denumiri;

■ principalele **limbi germanice** (germana, engleza, daneza, olandeza, flamanda, norvegiana, suedeza, islandeza) sugerează teritoriile unde sunt utilizate;

■ există câteva limbi vorbite doar de un grup restrâns de populații (greaca, albaneza și limbile celtice).

b) **Limbi ugro-finice**, care se vorbesc în Finlanda, Estonia și Ungaria.

c) **Limbi altaice** (turca, tătara), vorbite de populațiile respective din Peninsula Crimeea și partea europeană a Turciei.

Geografia lingvistică este corelată îndeaproape cu naționalitățile și grupurile etnice care formează comunitățile diferitelor state. În diverse surse, se consideră că, între termenul de naționalități și grupuri etnice nu poate fi făcută întotdeauna o diferențiere foarte clară, folosindu-se uneori într-un mod complementar. Este vorba de aceeași realitate, consemnată în opțiunea locuitorilor pentru o anumită naționalitate sau un anumit grup etnic, chiar dacă această apartenență are mai mult o componentă lingvistică.

DIVERSITATEA NAȚIONALĂ

În anumite situații, între grupul etnic, naționalitate și grupul lingvistic nu există o suprapunere totală.

În cazul Europei, există mai multe situații ale raporturilor dintre populația majoritară și populațiile cu un caracter minoritar, în ceea ce privește numărul de locuitori și ponderea lor totală în ansamblul populației țării.

Diversitatea națională (DOC 1) arată o gamă largă de situații, care pot fi rezumate în câteva tipuri caracteristice:

■ țări care au o naționalitate covârșitoare (peste 95%) și minorități asociate în proporții mai reduse: Albania, Danemarca, Grecia, Irlanda, Italia, Malta, Norvegia, Polonia; această structură a rezultat în urma unor cauze istorice diferite;

■ țări care au o naționalitate predominantă (între 70-95%) și mai multe minorități etnice (cu un total de 6-30%); aici putem menționa Belarus, Bulgaria, Cehia, Croația, Finlanda, Franța, Germania, Luxemburg, Regatul Unit, Olanda, România, Serbia, Slovacia, Slovenia, Ucraina, Ungaria;

■ țări cu minorități foarte puternice, dintre care una este, din punct de vedere numeric, mai importantă: Letonia (cu peste 30% ruși), Macedonia (cu 20% albanezi);

■ țări cu două grupuri naționale aproape egale numeric: Belgia (formată din flamanzi și valoni), Bosnia și Herțegovina (unde majoritatea bosniacă și minoritatea sârbă sunt comparabile).

Această situație, care redă diversitatea etnică, sugerează și anumite probleme care pot să apară între grupul majoritar și grupurile minoritare.

În țara noastră, structura populației este formată din români (89%), maghiari (aproape 7%), romi (2,5%), germani (0,3%), cetățeni de alte naționalități.

TERMENI

Geografie lingvistică – disciplină din sfera geografiei sociale care se ocupă cu repartiția teritorială a diferitelor familii și grupe lingvistice, precum și cu explicarea acestor diferențieri pe baza raportului pe care îl au cu mediul de locuire al populațiilor respective.

Altaic – originar din regiunea Munților Altai din centrul Asiei.

Națiune – grupare umană cu o coerență interioară de natură istorică, lingvistică și culturală care are obiective comune.

ACTIVITĂȚI

1. Explicați, pe scurt, cauzele pentru care pe un anumit teritoriu întâlnim populații de naționalități diferite, majoritare sau minoritare.

2. Precizați rolul sporului natural în evoluția numerică a populațiilor unui anumit teritoriu, indiferent de ponderea lor actuală.

DOC 1

Europa – diversitate națională

Statul	Naționalități / Grupuri etnice
Albania	albanezi (96%), greci (2%), alții
Andorra	catalani (61%), castilieni (31%), alții
Austria	austrieci (91%), imigranți iugoslavi (4%), turci (2%), alții
Belarus	belaruși (78%), ruși (13%), polonezi (4%), alții
Belgia	flamanzi (58%), valoni (32%)
Bosnia și Herțegovina	bosniaci (44%), sârbi (31%), croați (14%)
Bulgaria	bulgari (85%), turci (9%), români (3%), macedoneni (3%)
Cehia	cehi (85%), moravi (13%)
Cipru	greci (77%), turci (18%)
Croația	croați (80%), sârbi (12%), unguri, sloveni
Danemarca	danezi (96%), ferroezi (1%)
Elveția	elvețieni de limbă germană (62%), de limbă franceză (17%), de limbă italiană (3,5%), alții
Estonia	estonieni (68%), ruși (26%), ucraineni (2%), beloruși (1%)
Finlanda	finlandezi (93%), suedezi (6%)
Franța	francezi (92%), nord-africani (3%)
Germania	germani (92%), turci (3%), alții (5%)
Grecia	greci (98%), turci, alții
Irlanda	irlandezi (98%)
Italia	italieni (98%)
Letonia	letoni (57%), ruși (30%), belaruși (4%), alții
Lituania	lituanieni (83%), polonezi (7%), ruși (6%), alții (4%)
Luxemburg	luxemburghezi (72%), portughezi (9%), italieni (5%), alții
Macedonia	macedoneni (67%), albanezi (20%), turci (4%)
Malta	maltezi (98%)
Moldova	moldoveni (65%), ucraineni (11%), ruși (13%), alții
Muntenegru	muntenegreni (43%), sârbi (32%), bosniaci (8%), albanezi (5%), alții (17%)
Norvegia	norvegieni (96%), laponi
Olanda	olandezi (83%), alții (17%, din care 9% marocani, turci etc.)
Polonia	polonezi (98%)
Portugalia	portughezi (98%)
Regatul Unit	englezi (82%), scoțieni (11%), irlandezi (4%), galezi (3%)
România	români (89%), maghiari (7%), romi (2,5%), germani (0,5%)
San Marino	sanmarinezi (95%), italieni
Serbia	sârbi (83%), maghiari (4%), bosniaci (2%), alții
Slovacia	slovaci (86%), maghiari (10%), romi (2%), ucraineni (1%)
Slovenia	sloveni (84%), croați (2%), sârbi (2%), bosniaci (1%)
Spania	spanioli (castilieni), catalani, basci
Suedia	suedezi (91%), finlandezi (2,5%), laponi
Ucraina	ucraineni (73%), ruși (22%), tătari, alții
Ungaria	maghiari (92%), romi (2%), alții (6%)

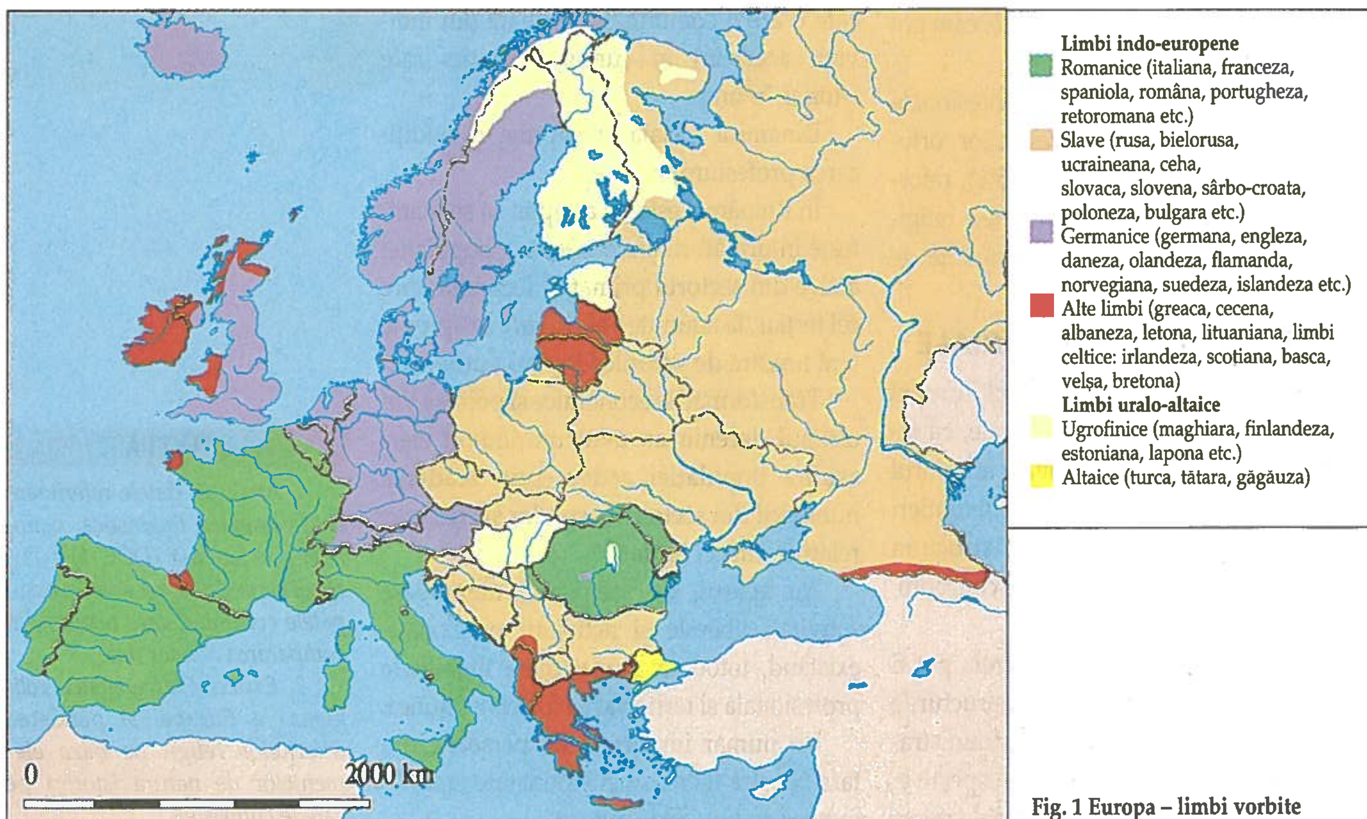

Fig. 1 Europa – limbi vorbite

4 STRUCTURI TERITORIALE ȘI DINAMICA SOCIALĂ*

STRUCTURA RELIGIOASĂ

Structurile teritoriale de bază ale vieții sociale sunt reprezentate de comunitate, etnie, structura confesională, structura forței de muncă, structura pe medii și modul în care sunt repartizate grupurile etnice și lingvistice în diferite unități administrative.

În cadrul structurilor teritoriale, o importanță mare la nivelul statelor este reprezentată de **structura religioasă** specifică a fiecăruia.

Aceasta determină anumite modele ideologice, comportamentale și mentale corespunzătoare. Asemănător grupurilor etnice, cele religioase au ponderi foarte diferite în cadrul statelor, având un aspect asemănător raporturilor dintre majoritate și minoritate pe un anumit teritoriu.

Diversitatea religioasă (DOC 1, fig. 1, 2) poate fi exprimată cartografic și cu ajutorul unor date sintetice complementare, care pot fi interpretate la o simplă lectură.

În țara noastră, structura confesională indică o predominare a creștinilor ortodocși (88%), urmați de catolici (5%), reformați (3%) și alte religii. Libertatea religioasă, etnică și culturală sunt garantate de Constituția României.

STRUCTURILE TERITORIALE

Structurile teritoriale la nivelul Europei sunt asemănătoare, în linii generale, cu taxonomia comunităților umane, în interiorul fiecărei comunități, însă, există diferențieri în funcție de structura religioasă, structura etnică și lingvistică, mentalități, concepții, ideologii și de nivelul de trai.

Unitatea teritorială asupra căreia pot fi făcute anumite aprecieri privind structurile teritoriale o reprezintă unitatea administrativă de cel mai înalt rang a țării respective. La nivelul acestor structuri teritoriale există o serie întreagă de indici care pot fi plasați pe un suport cartografic.

Anumite tipuri comportamentale pot fi redate spațial. Cei mai simpli indici (explicați pentru țara noastră) se pot referi la rata șomajului sau indicele de infracționalitate.

Aceste date permit sesizarea unor raporturi teritoriale, care în realitate sunt mult mai complexe, deoarece fiecare unitate teritorială este formată din mai multe localități și comunități tot mai mici.

Structura teritorială a populației poate fi privită și din alte puncte de vedere, cum ar fi structura populației ocupate, ponderea populației neocupate, structura pe medii și structura pe grupe de vârstă și sexe.

DINAMICA SOCIALĂ

Dinamica socială presupune trecerea dintr-o categorie socială în alta, deplasările de populație și, în general, traiectoria pe care o are o comunitate (formată din indivizii acesteia) în cursul evoluției sale istorice în timp.

Dinamica socială presupune și modificarea profesiunilor.

În România, este de așteptat să se manifeste în următorii ani o trecere a populației active din sectorul primar și secundar spre cel terțiar, la anumite valori, care să apropie țara noastră de valorile Uniunii Europene.

Transformările economice și politice din ultimul deceniu au avut un anumit efect asupra populației active, prin scăderea numerică din sectorul secundar și creșterea relativă din cel terțiar.

Au apărut, de asemenea, numeroase activități liberale și activități ocazionale, existând, totodată, o mai mare mobilitate profesională și teritorială a forței de muncă.

Un număr important de persoane din țara noastră lucrează în străinătate (aproximativ 1 milion de locuitori).

TERMENI

Geografie socială – domeniu al geografie umane care studiază ansamblul de fenomene și procese care caracterizează evoluția comunităților umane văzute în raport cu mediul lor de existență.

Comunitate umană – grup de oameni cu o anumită coeziune interioară, care ocupă un teritoriu bine determinat și are anumite obiective comune referitoare la propria dezvoltare.

Șomaj – fenomen social și economic reprezentat de pierderea temporară a locului de muncă de o anumită persoană, care a prestat anterior o activitate remunerată.

Structură teritorială – modul în care o comunitate ocupă un anumit teritoriu.

ACTIVITĂȚI

1. Analizați datele referitoare la diversitatea lingvistică, națională și religioasă (DOC 1) a Europei și precizați, pe scurt, principalele constatări care rezultă din compararea acestor date.

2. Explicați diversitatea religioasă a Europei și ponderea diferitelor religii pe baza elementelor de natură istorică pe care le cunoașteți.

DOC 1

Europa – diversitate religioasă

Statul	Religii
Albania	islamism (70%), ortodoxism (20%), catolicism (10%)
Andorra	catolicism (84%)
Austria	catolicism (73 %), protestantism (4%), islamism (4%)
Belarus	ortodoxism (60%), catolicism (8%), nedeclarați, alții
Belgia	catolicism (81%), protestantism, islamism
Bosnia și Herțegovina	islamism (40%), ortodoxism (31%) catolicism
Bulgaria	ortodoxism (84%), islamism (12%)
Cehia	catolicism (44%), protestantism (6%), alte religii creștine (12%)
Cipru	ortodoxism (78%), islamism (18%), alte religii (4%)
Croația	catolicism (77%), ortodoxism (11%), protestantism (1%), nedeclarați, alții (10%)
Danemarca	luteranism (91%)
Elveția	catolicism (44%), protestantism (37%), islamism (4,5%), alții
Estonia	luteranism (14%), ortodoxism (13%), alți creștini (35%), alte religii și nespecificate (32%)
Finlanda	luterană (84%)
Franța	catolicism (83%), protestantism (2%), iudaism (1%), islamism (5%), altele
Germania	protestantism (34%), catolicism (34%), islamism (4%), neafiliați și alții (28%)
Grecia	ortodoxism (98%)
Irlanda	catolicism (92%), protestantism (3%), alte religii
Italia	catolicism (99%)
Letonia	luteranism (85%), alte confesiuni creștine (15%)

Statul	Religii
Lituania	catolicism (79%), ortodoxism (4%), protestantism (2%), altele (5%), nedeclarați (10%)
Luxemburg	catolicism (87%), protestantism (13%)
Macedonia	creștinism (66%), islamism (30%), alte religii
Malta	catolicism (98%)
Moldova	ortodoxism (98%)
Muntenegru	ortodoxism, islamism, catolicism
Norvegia	protestantism (88%), alte confesiuni creștine (12%)
Olanda	catolicism (31%), protestantism (21%), islamism (5%)
Polonia	catolicism (90%), alte confesiuni creștine (10%)
Portugalia	catolicism (97%)
Regatul Unit	protestanți (anglicani) (70%), catolici (15%), musulmani (2,5%)
România	ortodoxism (88%), catolicism (5%), alții
San Marino	catolicism (96%)
Serbia	ortodoxism (83%), islamism (8%), catolicism (5%), protestantism (4%)
Slovacia	catolicism (70%), protestantism (11%), ortodoxism (4%), alte religii și nedeclarați
Slovenia	catolicism (60%), ortodoxism (2%), islamism (1%), alte religii și nedeclarați (37%)
Spania	romano-catolici (94%), alte religii (6%)
Suedia	luteranism (87%), catolicism, ortodoxism, alte religii
Ucraina	ortodoxism (66%), greco-catolicism (19%), catolicism, alții
Ungaria	catolicism (52%), calvinism (16%), luteranism (3%), alți creștini (4%), nespecificați și neafiliați (25%)

Fig. 1 Biserica Mânăstirii Curtea de Argeș

Fig. 2 Biserica Sf. Sofia (Istanbul), transformată în moschee

5 RAPORTUL DINTRE ELEMENTE DE GEOGRAFIE SOCIALĂ ȘI CULTURALĂ ALE EUROPEI ȘI ROMÂNIEI*

Geografia socială are aceleași obiective, indiferent de întinderea teritoriului. Aceasta cuprinde: a) geografia elementelor ce caracterizează societatea (sub raport cantitativ, calitativ, de structură și dinamică), b) elementele (faptele) sociale care au un caracter marginal sau sunt neglijate (infracționalitate, șomaj etc.), c) disparitățile teritoriale ale activității profesionale pe care o desfășoară persoanele.

Aria este, așadar, foarte largă, dar aceasta trebuie înțeleasă cu un anumit discernământ deoarece, în multe situații, fenomenele sociale au doar o reprezentare spațială, teritorială, fără a se putea identifica întotdeauna mecanismele producerii lor.

La nivelul Europei, există diferențe de statut social între persoanele aparent de aceeași profesiune, în funcție de țara în care își desfășoară activitatea și, în principal, de nivelul de trai reflectat în salarizare.

Diferențieri apar, de asemenea, în ponderea relativ crescută a indicelui de infracționalitate, în grupele umane alogene, în cele situate în suburbiile orașelor sau chiar în anumite grupuri etnice minoritare, neavând însă un caracter determinant și nereprezentând un fenomen general. Există diferențieri comportamentale între diferitele grupuri etnice sau religioase, în cadrul țărilor sau al comunităților regionale.

În cazul României, există anumite discrepanțe aparente între orașul capitală și celelalte orașe, între orașele mari și orașele mai mici, între orașe și localități rurale, între regiunile aparent mai dezvoltate și cele care reprezintă arii defavorizate, între diferitele regiuni istorico-geografice ale țării și între centrul orașelor și periferia acestora.

Geografia culturală (DOC 1) își propune să abordeze problema semnificațiilor culturale ale raporturilor dintre om și mediu. Geografia culturală nu studiază cultura propriu-zisă și nici mediul natural ca atare, ci mai mult un anumit raport între acest mediu și modul în care a fost transformat de om. Se vorbește foarte frecvent despre peisaj cultural, înțelegându-se însă mai mult ideea de peisaj transformat de om. Peisajul cultural se poate identifica foarte bine cu noțiunea de peisaj antropic utilizată în mod frecvent (fig. 1, 2, 3, 4, 5, 6).

Un element important îl reprezintă identificarea unor spații culturale în care există o omogenitate relativă atât a mediului natural, cât și a felului de transformare a acestuia de către om, adică a peisajului cultural.

În Europa, există spații culturale care, prin denumirea lor, evidențiază o legătură strânsă între componenta umană și cea naturală: Andaluzia, Castilia, Normandia, Champagne, Burgundia (Bourgogne), Alsacia, Flandra, Bavaria, Hessen, Karinthia, Apulia, Toscana, Emilio-Romagna, Lombardia, Umbria, Silezia, Galicia, Polesia, Pommerania, Laponia etc. (DOC 2).

În țara noastră, spațiile culturale pot fi definite și pentru regiuni mai mici decât cele istorico-geografice (Transilvania, Banat, Muntenia etc.); acestea sunt: Zarand, Vrancea, Năsăud, Muscel, Oaș, Maramureș, Trei Scaune, Ciuc, Dorna, Tutova, Făgăraș, Lăpuș, Silvania, Almăj, Loviștea, Hațeg etc., reprezentând totodată, arii în care se poate vorbi de o anumită memorie colectivă a regiunilor respective.

Geografia culturală a României și a spațiului ei geografic arată o anumită complexitate a spațiilor culturale definite mai sus. Pe lângă elementele de mediu, există componente cu aspecte de omogenitate (cultura, etnografia, folclorul, dialectul, elemente de istorie, comunitatea familială, identitatea teritorială și, în anumite situații, obiective de dezvoltare comune).

TERMENI

Geografie culturală - dimensiune metodologică integratoare a geografiei, prin care fenomenele culturale sunt raportate la un anumit spațiu concret.

Peisaj cultural – tip de peisaj în care transformarea umană a mediului natural este evidentă (peisaj antropic).

Arie culturală – spațiu pe care se dezvoltă o anumită cultură și unde aceasta își are extensiunea naturală.

DOC 1 Sensul geografiei culturale

Diversitatea culturilor se exprimă prin maniera de a locui, a lucra și a se distra a oamenilor. Aceasta se reflectă în peisaje, ca urmare a nivelurilor de dezvoltare. Născută în diversitatea modurilor de viață și diversitatea peisajelor, geografia culturală se ocupă de reprezentările și sentimentele de identitate care le leagă. Totodată, cultura are o influență asupra structurii spațiale a societăților. Cultura se ocupă de indivizi, societăți, teritorii, grupuri și de identități colective. De asemenea, există o amprentă a societății asupra mediului înconjurător. Cultura asigură oamenilor modalități de orientare, de individualizare a spațiilor și de exploatare a mediului. Mediul înconjurător devine el însuși o parte a culturii.

ACTIVITĂȚI

1. Precizați elemente de natură socială și culturală semnificative pentru țara noastră, care pot avea o reflectare și o relevanță în spațiul european, argumentându-vă alegerea făcută.

2. Identificați două spații culturale europene și precizați elementele care le caracterizează.

DOC 2	Europa – spații și centre culturale

Accepțiunea cea mai simplă a peisajului și spațiului cultural o reprezintă legătura pe care o are cu anumite fenomene, evenimente și caracteristici culturale. Acestea pot să se refere la festivaluri de film (Cannes, Berlin, Veneția), de teatru (Sibiu, Avignon), festivaluri de muzică simfonică (Viena, Salzburg, Bayreuth), centre expoziționale (Londra, St. Petersburg, Paris, Berlin) sau de manifestări culturale care au loc cu o anumită ocazie.

Un impuls edilitar și cultural l-au avut, în ultimii doi ani, orașele care au fost investite cu titulatura de „capitală culturală" a Europei. În acest sens, menționam transformarea profundă a orașului Lille, precum și transformarea vizibilă a centrului istoric al orașului Sibiu. În cazul orașului Luxemburg, capitală culturală europeana împreună cu Sibiul în anul 2007, transformarea este mai puțin observabilă la nivelul peisajului urban (care este un deosebit exemplu de amenajare modernă a unui spațiu cu tradiții istorice) și mai mult la nivelul dimensiunii culturale.

Alte orașe au o semnificație importantă prin încărcătura istorică (Verona, Roma, Veneția, Stanford upon Avon, Edinburg, Praga, Cracovia, Weimar). Există, de asemenea, o serie de orașe de dimensiuni mici și mijlocii, cu o componentă universitară și culturală inconfundabilă (Cambridge, Oxford, Freiburg, Heidelberg, Bologna, Uppsala, Montpelier, Coimbra).

Fig. 1 Brugge

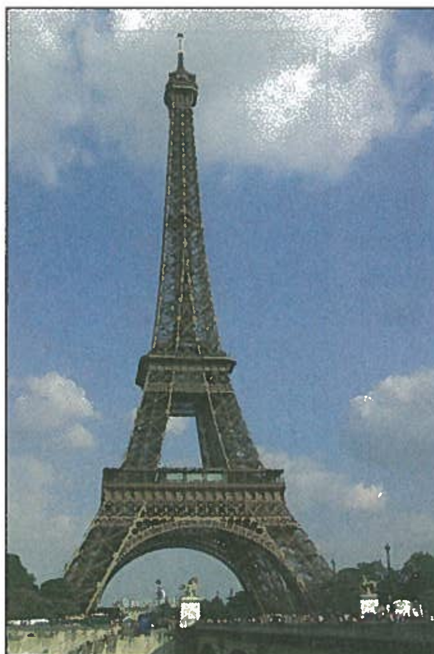
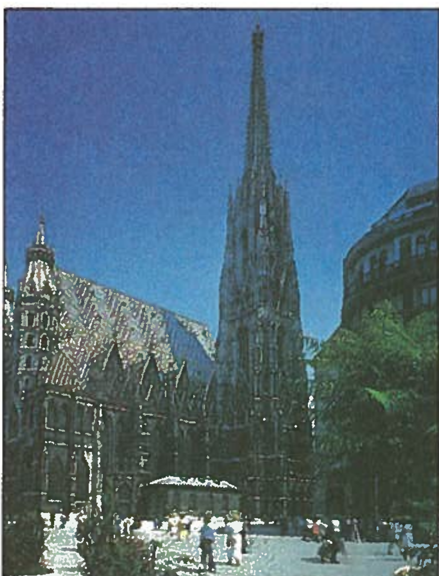

Fig. 2 Paris

Fig. 3 Praga

Fig. 4 Viena

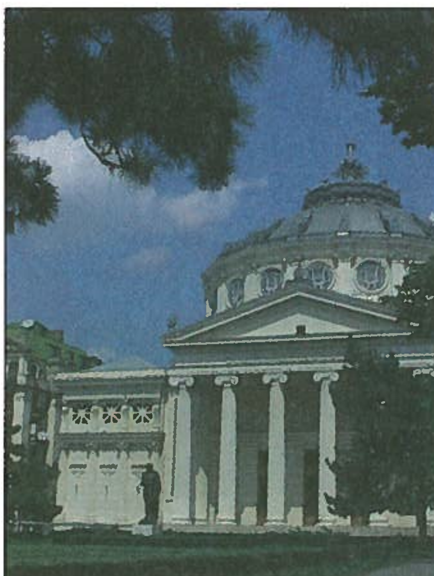

Fig. 5 București

Fig. 6 Lausanne

TEST PENTRU CURRICULUM OPȚIONAL

Citiți cu atenție întrebările următoare, formulând răspunsurile pe o pagină alăturată.

I. Pe baza analizei hărții alăturate (fig. 1), realizați următoarele cerințe:

1. Scrieți o scurtă caracterizare geografică a unei țări, la alegere, dintre: Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia, Suedia, Danemarca, Irlanda, Finlanda, Ungaria, Belgia, Olanda, Luxemburg. În această caracterizare, urmează să precizați următoarele elemente: momentul integrării în Uniunea Europeană, țările vecine, capitala, mărimea aproximativă a teritoriului, structura lingvistică și pe religii, specificul economic, orașe importante. **(16 p.)**

2. Identificați câte două elemente comune între:

a) țările nordice;
b) țările care formează Benelux;
c) țările baltice;
d) Polonia, Cehia și Slovacia. **(16 p.)**

3. Prezentați, pe scurt, două caracteristici comune țărilor care au fost integrate în Uniunea Europeană în 2004. **(8 p.)**

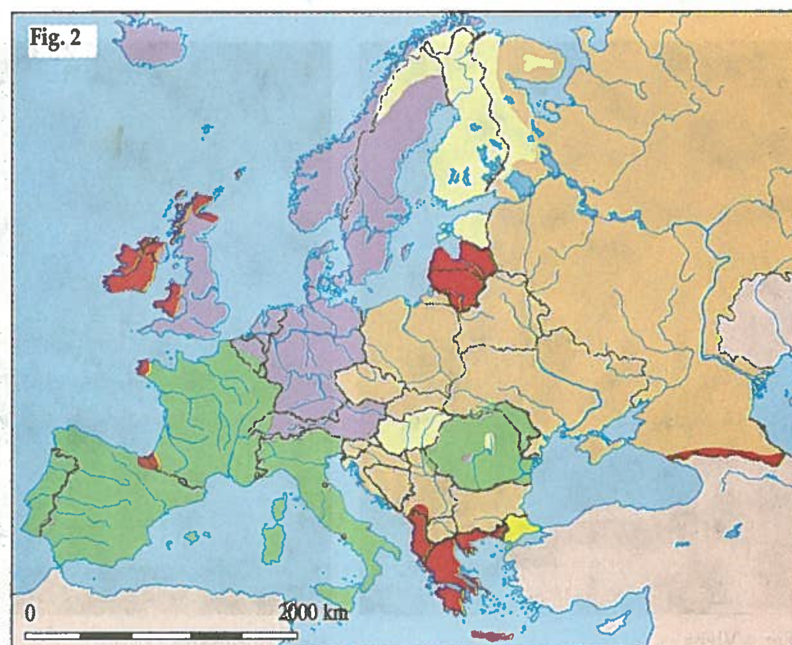
II. Pe baza analizei hărții alăturate (fig. 2), realizați următoarele cerințe:

1. Prezentați, pe scurt, diversitatea umană a Europei redată prin grupele lingvistice ale continentului, precizând trei exemple de raporturi care există între aceste grupe și statele europene. **(12 p.)**

2. Realizați o comparație între diversitatea lingvistică și diversitatea naționalităților Europei, precizând câte două elemente de asemănare și două elemente de deosebire între aceste caracteristici de geografie socială. **(8 p.)**

3. Precizați două asemănări și două deosebiri între harta lingvistică a Europei și principalele grupuri lingvistice din țara noastră. **(8 p.)**

4. Realizați un text de maximum o jumătate de pagină, în care să precizați elemente de geografie culturală ale României și ale Europei, utilizând următorii termeni: **peisaj cultural, comunitate umană, geografie culturală, spațiu cultural, identitate, teritoriu.** **(22 p.)**

Punctaj I + II = 90 p.
Din oficiu = 10 p.
Total test = 100 p.

capitolul V

ELEMENTE DE GEOGRAFIE A SERVICIILOR ŞI ADMINISTRAŢIEI ÎN EUROPA ŞI ÎN ROMÂNIA

Profilul de turism și administrație, incluzând anumite calificări profesionale legate de domeniul mai larg al serviciilor, presupune dobândirea unor competențe suplimentare și studierea unor elemente care să asigure profesionalizarea celor interesați.

În acest context, capitolul de față cuprinde o serie de elemente minimale referitoare la căile de comunicație, relațiile economice, turism, comerț și la geografia administrativă. Aceasta se bazează pe date învățate anterior în cadrul primelor trei capitole și au în vedere aceeași realitate teritorială formată din Europa, România și Uniunea Europeană, sub raportul problemelor geografice fundamentale pe care le abordează.

În urma parcurgerii acestui capitol, veţi avea posibilitatea să dezvoltaţi competenţe noi referitoare la:

- explicarea unor sisteme și structuri teritoriale referitoare la servicii, comerț și administrație, pe baza unor informații din diferite surse;
- elaborarea unor proiecte de dezvoltare teritorială care au și componente de geografie a serviciilor și administrație;
- explicarea raportului dintre componentele sociale, economice și de servicii la nivelul Uniunii Europene și al României;
- utilizarea mijloacelor de reprezentare grafică și cartografică a elementelor de geografie administrativă și a serviciilor;
- interpretarea reprezentărilor cartografice analizate.

** Obligatoriu pentru calificările profesionale care aparțin domeniilor servicii și administrație (tehnician în turism, activități de poștă, activități economice, administrație, achiziție și contractări, coafor stilist, tehnician în turism, activități de comerț, gastronomie, banketing, din cadrul filierei tehnologice).

1 CĂI DE COMUNICAȚIE ȘI MIJLOACE DE TRANSPORT**

Sistemul căilor de comunicație și al mijloacelor de transport reprezintă un adevărat „sistem vascular" al economiei mondiale, al regiunilor și al țărilor. Principalele tipuri de căi de comunicație (DOC 1) asigură transportul materiilor prime, al produselor și al oamenilor, dar și un caracter dinamic activității și existenței societății.

Căile de comunicație feroviară, care au avut un rol deosebit de-a lungul timpului, tind să-și diminueze importanța în raport cu alte mijloace de transport (transport rutier, naval și aerian). După o perioadă de avânt în construirea căilor ferate (în prima parte a secolului al XX-lea), acestea au, în prezent, un caracter stagnant. Noile dezvoltări privesc accesul în zone dificile (cum ar fi calea ferată spre Tibet) sau realizarea unor performanțe de viteză (în Japonia, Franța, Germania). În Europa (fig. 1), căile ferate realizează legături între principalele orașe. Acestea au mai mult o coerență la nivelul statelor, cu interconectări între statele învecinate și mai puțin la nivelul unei rețele unitare continentale. În prezent, există intenția realizării unui sistem unitar la nivelul Uniunii Europene. În România (fig. 2), transporturile feroviare sunt organizate pe magistrale feroviare, care fac legătura, prin puncte de frontieră, cu țările vecine. În prezent, coexistă trei tipuri de ecartament (îngust, normal și larg).

Căile de comunicație rutieră cunosc în prezent o dezvoltare calitativă, prin construirea de autostrăzi sau șosele moderne, cu patru benzi. Rețeaua rutieră a Europei și-a dezvoltat un sistem de autostrăzi aflat într-o continuă dezvoltare. Există un sistem de codificare a numelor țărilor, iar în interiorul acestora, al unităților administrative unde sunt înmatriculate autovehiculele. Construcția de autostrăzi în România, limitată până în prezent la două segmente de dimensiuni modeste (Pitești – București și București – Cernavodă), urmează să se extindă progresiv. Un proiect rutier aflat în derulare urmează să realizeze o legătură directă între București – Brașov – Oradea (Borș) și, în acest fel, spre centrul Europei.

Transporturile aeriene asigură legături rapide între țări și orașe îndepărtate, într-un interval scurt de timp. Aproape jumătate din transporturile mondiale sunt realizate de SUA și un sfert de țările europene.

Transporturile fluviale facilitează legăturile dintre țările situate în lungul fluviilor. În cazul Europei, în afară de Rin și Dunăre, principalele fluvii sunt amenajate pentru navigație; există mai multe canale fluviale, îndeosebi în regiunea Câmpiei Nord-Europene.

Transporturile maritime au cunoscut o importantă dezvoltare, impulsionată de necesitatea schimburilor de mărfuri și de rezolvări de natură tehnologică. Se transportă minereuri, produse petroliere, cărbuni, produse agroalimentare și, mai recent, s-a revigorat transportul de persoane (cu un predominant scop turistic). Porturile au, în unele cazuri, zone libere. Există țări europene cu o poziție importantă la nivel mondial: Grecia (cu 18% din flota maritimă mondială), Norvegia (cu 7%), Germania. În cadrul transporturilor maritime predomină transportul petrolului brut (cu 1/3 din tonajul total transportat).

Transporturile speciale cuprind sistemele de conducte și de transport al energiei electrice. Pentru aprovizionarea cu gaz metan și produse petroliere a țărilor din centrul și vestul continentului, urmează să fie construite conducte noi, pe trasee care pornesc din zona Mării Caspice. Dificultățile construirii unor asemenea conducte sunt mărite de rațiuni de ordin economic (costurile fiind foarte mari) și de perspectivele unor modificări decizionale la nivelul statelor tranzitate.

Un tip special de transport îl constituie transporturile poștale, într-o formă clasică sau prin mijloace moderne. Există un sistem modern, codificat, de adrese poștale.

TERMENI

Zonă liberă – parte a unui port (maritim sau fluvial) în care pot fi realizate operațiuni comerciale în sistem liber, fără taxe vamale.

Flotă maritimă – totalitatea navelor înregistrate sub pavilionul unei țări.

Ecartament – distanța între șinele de cale ferată.

ACTIVITĂȚI

1. Utilizând harta căilor ferate din țara noastră (fig. 2), precizați direcția magistralelor feroviare și punctele de frontieră care fac legătura cu țările vecine.

2. Utilizând hărțile căilor ferate (fig. 1, fig. 2) și elemente consemnate în broșura „Mersul trenurilor" (DOC 2), precizați cum se poate realiza legătura între București și următoarele orașe: Praga, Berlin, Viena, Veneția, Sofia, Istanbul, Chișinău, Varșovia. Notați, pentru fiecare destinație, traseul urmat, durata călătoriei, tipul de tren.

Fig. 1 Transporturile feroviare în Europa

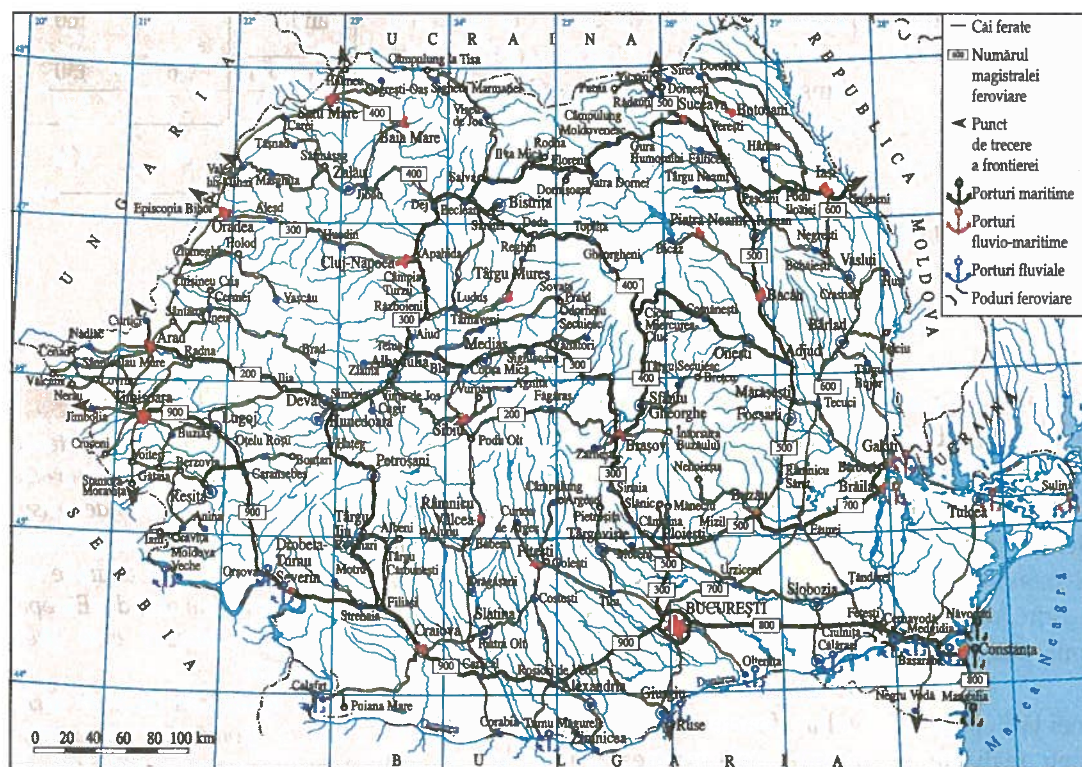

Fig. 2 Transporturile feroviare în România

DOC 1 **Tipuri de transporturi**

a) Transporturi pe uscat (terestre):
- transporturi rutiere;
- transporturi feroviare;
- transporturi tradiționale.

b) Transporturi pe apă:
- transporturi fluviale (inclusiv pe lacuri);
- transporturi maritime.

c) Transporturi aeriene

d) Transporturi speciale: conducte; linii de înaltă tensiune.

e) Poștă și telecomunicații

DOC 2 **Mersul trenurilor**

În anumite țări există un document sintetizator asupra modului în care se desfășoară transportul feroviar de pasageri, care cuprinde: numerotarea liniilor feroviare, tipul de tren, stațiile situate pe parcurs, reperele temporare. În țara noastră, prin *Mersul trenurilor* se poate obține o imagine a circulației acestora la un moment dat. Utilizarea mersului trenurilor este facilitată de indicații precise și un sistem de codificare corespunzător. Există, în cadrul acestuia, informații despre trenurile cu circulație directă spre destinații din alte țări, precum și asupra legăturilor care pot fi realizate în alte direcții, în țara de destinație. Informații privind mersul trenurilor, în România și în alte țări europene, pot fi accesate pe internet.

2 RELAȚII ECONOMICE, TURISM, COMERȚ ȘI ACTIVITĂȚI COMPLEMENTARE**

RELAŢII ECONOMICE

Relațiile economice se referă la toate schimburile care au loc la nivelul sistemului economic internațional, cuprinzând relațiile comerciale, financiar-bancare, de credit și asistență. Acestea reprezintă un concept mai larg decât relațiile comerciale, care sunt incluse în acestea și se referă îndeosebi la schimbul de produse și bunuri.

TURISM

Turismul reprezintă un domeniu al serviciilor cu o dezvoltare deosebită în continuare. Există țări în care numărul de turiști sosiți anual depășește populația țării (DOC 1).

Un aport important în dezvoltarea turismului îl au cunoașterea și valorificarea patrimoniului turistic. Acesta cuprinde obiective de interes natural, istoric, arhitectonic și urban, grupate în anumite regiuni.

În Europa (fig. 1), atracțiile turistice principale sunt situate pe țărmul mediteraneean, în diferite orașe mari, în spațiul Munților Alpi, precum și în alte puncte de interes ale continentului.

Cunoașterea potențialului turistic al României (fig. 2) constituie o premisă prin care acesta poate să reprezinte, într-o măsură mai mare, o oportunitate a țării noastre la nivelul Uniunii Europene și al continentului nostru.

COMERŢ

Volumul total al schimburilor comerciale a crescut în mod continuu, facilitând diviziunea internațională a muncii. Deși comerțul reprezintă o activitate cu tradiții în Antichitate, Evul Mediu și lumea modernă, a atins dimensiuni mondiale, globale, în ultimele decenii, prin integrarea tuturor țărilor în schimbul mondial de bunuri și valori.

Comerțul exterior al unei țări cuprinde toate activitățile de schimb realizate la nivelul statului, al firmelor și al persoanelor individuale din țara respectivă.

Comerțul interior cuprinde aceleași activități, realizate însă în interiorul teritoriului național. În țara noastră, comerțul interior s-a diversificat foarte mult, prin înființarea unui număr foarte mare de agenți economici axați pe această activitate.

În cazul unei țări, un indicator important într-un anumit moment îl constituie balanța comercială (reprezentând diferența dintre valoarea produselor exportate și al celor importate), care poate fi pozitivă (excedentară) sau negativă (deficitară).

În cadrul comerțului mondial, Uniunea Europeană deține o pondere foarte importantă (aproape 40%), ceea ce arată rolul acesteia în lumea contemporană. Un exemplu foarte relevant pentru intensitatea legăturilor comerciale și al ponderii unei țări în comerțul mondial îl constituie Olanda, în care, în raport cu populația (0,3% în populația mondială) și suprafața (0,1%), se realizează un comerț de 3,6% din comerțul mondial (mai mare decât al unor țări foarte întinse sau populate — China, India, Federația Rusă).

Comerțul electronic reprezintă achiziționarea de bunuri, pornind de la un calculator și prin intermediul unui card bancar.

ACTIVITĂŢI COMPLEMENTARE

Activitățile complementare se referă la diferite servicii realizate pentru satisfacerea necesităților populației. Acestea cuprind sistemul de învățământ și sistemul sanitar.

O categorie de activități complementare foarte importantă o constituie telecomunicațiile (care au crescut în ultimele două decenii, ajungând să reprezinte aproximativ 8% din PIB mondial). În cadrul acestora, pe lângă telecomunicațiile clasice, s-a dezvoltat foarte mult internetul, telefonia mobilă, televiziunea prin cablu și cea digitală.

TERMENI

Regiune turistică – teritoriu cu o anumită omogenitate a potențialului turistic natural, a ofertei turistice și a amenajărilor.

Centru turistic – localitate cu o concentrare mare de obiective turistice vizitabile.

Circulația turistică – deplasarea persoanelor în afara localității de reședință, cu un predominant scop recreativ.

DOC 1 **Numărul de turiști din câteva țări europene (2006)**

Țara	Nr. turiști (mil. pers.)	% din populație
Austria	18	220
Franța	72	120
Grecia	11	110
Irlanda	6	160
Luxemburg	0,6	150
Portugalia	27	270
Spania	52	130

ACTIVITĂŢI

1. Identificați pe harta turistică a Europei (fig. 1) principalele regiuni, centre și tipuri de turism reprezentate. Prezentați, pe scurt, caracteristicile unei anumite regiuni sau a unui oraș din Europa, la alegere, despre care aveți informații.

2. Identificați pe harta turistică a României principalele regiuni turistice și precizați, pe scurt, specificul fiecăreia.

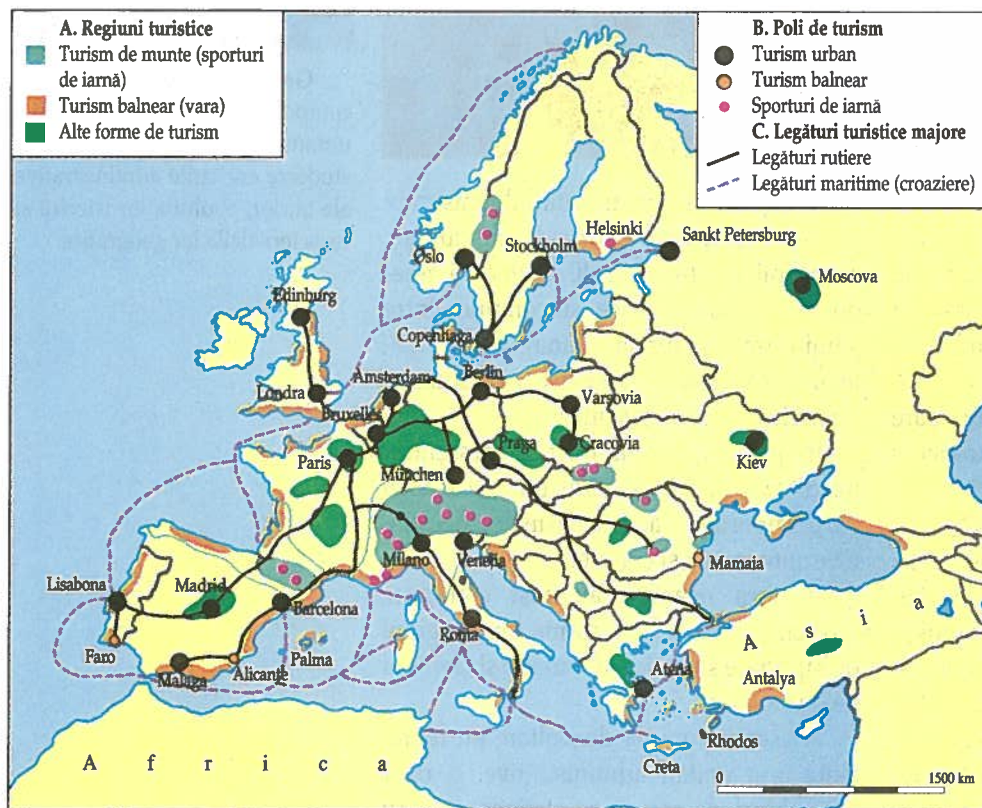

Fig. 1 Harta turistică a Europei

Principalele areale turistice

1. Litoralul românesc al Mării Negre (Mamaia– Constanța–Mangalia)
2. Brașov–Bucegi–Valea Prahovei
3. Nordul Moldovei (Târgu Neamț–Suceava– Botoșani)
4. București și împrejurimile (Snagov–Căldărușani)
5. Oaș–Gutâi–Maramureș
6. Călimani–Dorna– Câmpulung Moldovenesc
7. Ceahlău–Cheile Bicazului
8. M-ții Făgăraș
9. M-ții Parâng–Șureanu– Cindrel
10. M-ții Retezat–Godeanu
11. M-ții Semenic și Aninei
12. Delta Dunării
13. M-ții Vlădeasa–Bihor
14. M-ții Trascăului
15. Podișul Târnavelor
16. Subcarpații Getici
17. Defileul Dunării
18. Muntele Mic
19. M-ții Ciucaș
20. Miercurea-Ciuc–Băile Tușnad

Tipuri de areale turistice

- Areale turistice cu un potențial natural deosebit (elemente de peisaj, relief, vegetație, potențial climateric)
- Areale turistice cu un potențial cultural istoric și arhitectonic
- Areal turistic amenajat cu un înalt potențial balneoclimateric
- Areal natural neamenajat

Obiective turistice

- Orașe mari cu obiective turistice diversificate și capacitate mare de cazare
- Localități cu monumente istorice, arhitectonice și de artă
- Stațiuni climaterice de interes general
- Stațiuni balneare și balneoclimaterice de interes general
- Stațiuni climaterice și balneoclimaterice de interes regional și local
- Monumente de artă religioasă

U C R A I N A
REPUBLICA MOLDOVA
UCRAINA
UNGARIA
SERBIA
BULGARIA
Marea Neagră
BUCUREȘTI
0 20 40 60 80 100 km

Fig. 2 Harta turistică a României

3 ELEMENTE DE GEOGRAFIE ADMINISTRATIVĂ**

Teritoriile țărilor cuprind anumite diviziuni interioare, cu un pronunțat caracter administrativ. În anumite situații, aceste diviziuni interioare au o origine istorică (landurile din Germania și regiunile din Spania).

În multe situații, diviziunile interioare sunt construite pentru a oferi o eficiență mai mare gestionării teritoriului.

Sistemul administrativ al fiecărei țări are și o structură ierarhică, pe verticală, pornind de la instituțiile naționale de coordonare a activităților sociale și economice, până la nivelul unităților elementare (de obicei o localitate sau o comunitate investită și cu funcție administrativă).

Organizarea verticală (de la nivelul central la nivelul local) poate cuprinde în interior mai multe niveluri intermediare. În acest caz, există diferențieri ale deciziei administrative pentru fiecare nivel.

În cazul statelor federale, diviziunile intermediare între autoritatea centrală și statele componente lipsesc, existând doar niveluri inferioare (de la statul federal la comună).

Sistemele administrative diferă foarte mult între ele (de exemplu organizarea administrativă în Franța și pe landuri în Germania, fig. 1 și fig. 2) și, în anumite situații, au suferit modificări importante. Astfel, Polonia a trecut de la o organizare fărâmițată (pe 80 de voievodate), la una mai concentrată, construită pe 20 de voievodate; în acest caz, teoretic, unitatea administrativă de bază, voievodatul, a rămas ca denumire, modificându-se doar conținutul său.

Geografia administrativă studiază modalitățile în care este organizat administrativ fiecare stat, tipul unităților administrative, raportul acestora cu orașele coordonatoare, precum și legătura dintre entitățile administrative și ansamblul teritoriului național.

România este organizată administrativ pe următoarele niveluri: 41 de județe, municipii (dintre care 40 municipii reședință de județ), orașe și comune. Între administrația centrală, administrația județelor și cea a comunelor există o ierarhizare a activităților și a deciziilor.

În prezent, există intenția descentralizării administrative, prin transferul unei părți importante a mecanismelor decizionale spre județe și comune.

În țara noastră, au fost conturate asocieri de județe, sub forma unor regiuni de raportare statistică, denumite și „regiuni de dezvoltare".

Aceste regiuni de dezvoltare nu reprezintă însă unități administrative, ci doar ansambluri de raportare statistică pentru facilitarea relaționării cu unități comparabile ca mărime cu cele din Uniunea Europeană.

Geografia administrativă se ocupă și de prezentarea caracteristicilor geografice principale ale unităților administrative. Acestea se referă la elemente ale cadrului natural, populație, așezări, activități economice.

Organizarea administrativă, în felul în care există în momentul de față, asigură un cadru corespunzător realizării unor proiecte de dezvoltare teritorială la nivelul județelor, al asocierii unor județe limitrofe sau al diferitelor comunități locale. Există elemente comune pentru spații mai largi, până la nivelul teritoriului național (infrastructura de transport).

În anumite cazuri, există relații de colaborare mai strânse între unități administrative situate de o parte și de alta a frontierei dintre două țări.

Aceste asocieri, denumite **euroregiuni**, au grade foarte diferite de colaborare și coordonare a activităților, astfel încât nu se poate face o apreciere asupra evoluțiilor lor în viitor.

TERMENI

Geografie administrativă – componentă din sfera geografiei umane, care își propune să studieze entitățile administrative ale țărilor, evoluția lor istorică și caracteristicile lor geografice.

ACTIVITĂȚI

1. Comparați modul de organizare administrativă a două țări (Franța și Germania), pe baza hărților de la fig. 1 și 2 și identificați două asemănări și două deosebiri dintre acestea.

2. Comparați, pe baza fig. 3 și a DOC 1, unitățile administrative ale României (județele). Identificați și localizați cele mai întinse cinci județe și cele mai populate cinci județe.

3. Realizați o caracterizare, de cel mult o pagină, a județului natal sau a municipiului București, în care să precizați următoarele elemente: poziția geografică, unități învecinate, caracteristici ale mediului natural (unități de relief, râuri etc.), principalele orașe, activitățile economice, mijloacele de transport.

Fig. 1 Franța – organizarea administrativă pe regiuni

Schleswig-Holstein
Mecklemburg
Bremen
Hamburg
Brandenburg
Berlin
Saxonia-Inferioară
Saxonia-Anhalt
Westfalia
Saxonia
Thüringen
Hessen
Renania-Palatinat
Saarland
Bayern
Baden

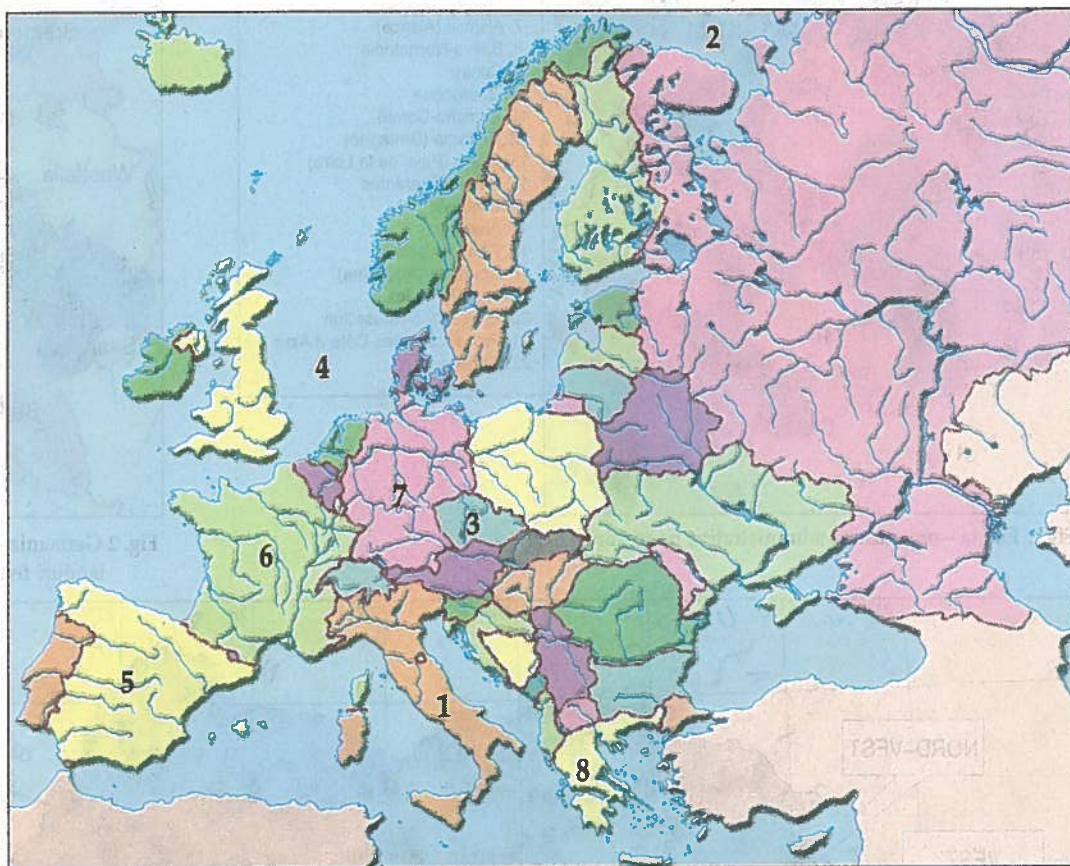
Fig. 2 Germania – organizarea administrativă pe landuri federale

UCRAINA
REPUBLICA MOLDOVA
UNGARIA
SERBIA
BULGARIA
UCRAINA
Marea Neagră
Dunărea
Prut
NORD-VEST
NORD-EST
VEST
CENTRU
SUD-EST
SUD-VEST
BUCUREŞTI
SUD
Satu Mare
MARAMUREŞ
SATU MARE
Baia Mare
BOTOŞANI
Botoşani
Suceava
SUCEAVA
Zalău
BISTRIŢA-NĂSĂUD
Bistriţa
SĂLAJ
CLUJ
IAŞI
Iaşi
NEAMŢ
Oradea
BIHOR
Cluj-Napoca
MUREŞ
Târgu Mureş
Piatra Neamţ
HARGHITA
Bacău
Vaslui
ARAD
Arad
ALBA
Alba Iulia
Miercurea-Ciuc
BACĂU
VASLUI
COVASNA
Sfântu Gheorghe
VRANCEA
GALAŢI
TIMIŞ
Timişoara
Deva
Sibiu
BRAŞOV
SIBIU
Focşani
Galaţi
Braşov
HUNEDOARA
BUZĂU
VÂLCEA
Reşiţa
GORJ
ARGEŞ
PRAHOVA
Brăila
Tulcea
CARAŞ-SEVERIN
Târgu Jiu
Râmnicu Vâlcea
Târgovişte
Ploieşti
Buzău
BRĂILA
TULCEA
Piteşti
DÂMBOVIŢA
ILFOV
IALOMIŢA
Drobeta-Turnu Severin
BUCUREŞTI
Slobozia
MEHEDINŢI
Slatina
CĂLĂRAŞI
Călăraşi
Constanţa
Craiova
TELEORMAN
GIURGIU
OLT
CONSTANŢA
DOLJ
Giurgiu
Alexandria
0 20 40 60 80 100 km
21° 22° 23° 24° 25° 26° 27° 28° 29°
48° 47° 46° 45° 44°

Fig. 3 România – harta administrativă și a regiunilor de dezvoltare

TEST FINAL*

Citiți cu atenție întrebările următoare și formulați răspunsurile solicitate pe o pagină separată.

I. Întrebările următoare se referă la harta alăturată.

Alegeți răspunsul corect, pentru fiecare dintre întrebările următoare:

1. Prin cifra 1 este reprezentată Peninsula:
a. Balcanică; b. Iberică;
c. Italică; d. Scandinavă.

2. Marea localizată pe hartă prin cifra 2 se caracterizează prin:
a. maree reduse; b. banchiză temporară;
c. caracter semiînchis; d. temperatură ridicată a apei.

3. Prin cifra 3 este localizat orașul:
a. Budapesta; b. Praga;
c. Varșovia; d. Viena.

4. În regiunea notată cu 4 există resurse de:
a. huilă; b. petrol;
c. minereuri feroase; d. minereuri neferoase.

(8 puncte)

5. Pentru țara notată pe hartă cu 5, realizați o scurtă caracterizare a mediului natural, precizând: caracteristicile reliefului, tipul de climă și de vegetație și caracteristicile hidrografiei.

(6 puncte)

6. Pentru orașul notat cu 6, precizați: numele acestuia, caracteristicile urbane principale și importanța sa.

(6 puncte)

7. Descrieți, în aproximativ 10 rânduri, specificul economic al țării notate cu cifra 7.

(6 puncte)

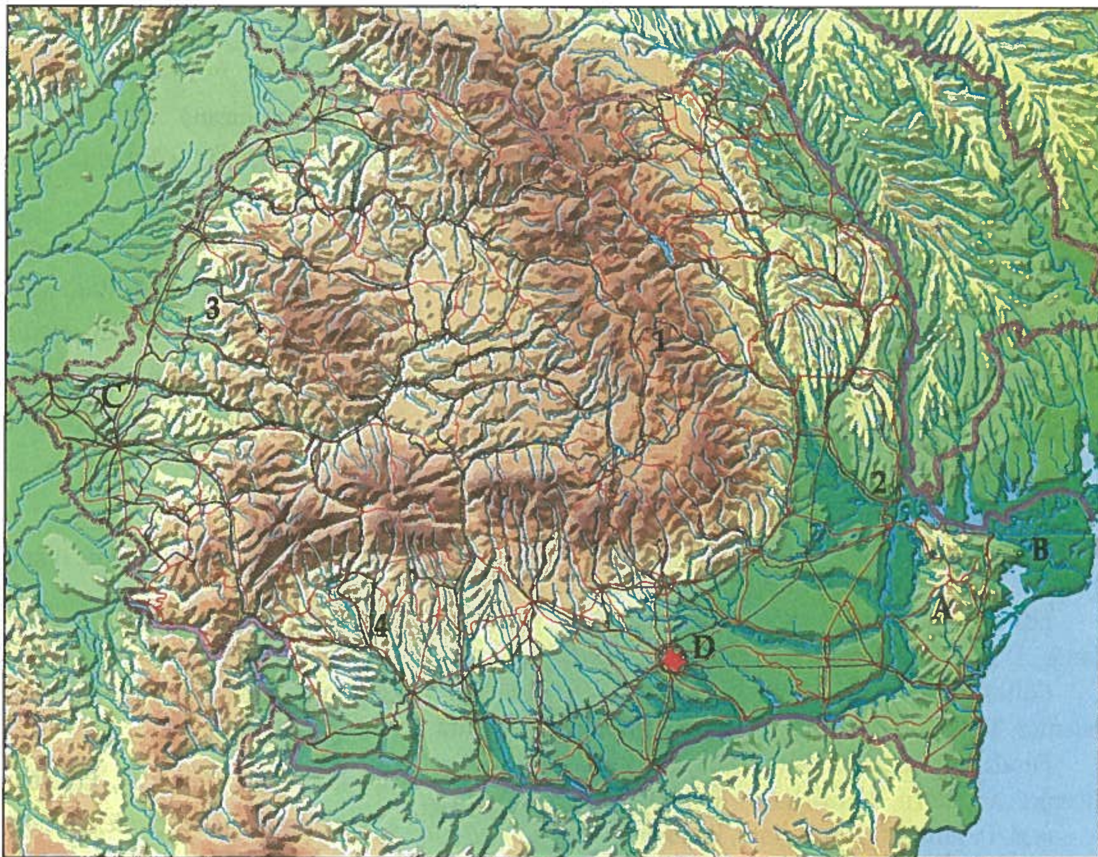
8. Precizați caracteristicile țării notate cu 8, pentru comerț și transport.

(6 puncte)

II. Realizați un text, de cel mult o jumătate de pagină, în care să precizați rolul Uniunii Europene în lumea contemporană, utilizând următorii termeni: **globalizare, comerț, energie electrică, automobile, energie atomică, Londra, Euro, Bruxelles, Frankfurt, Germania, SUA, populație.**

(14 puncte)

* Model orientativ pentru o evaluare finală din partea obligatorie.

III. Întrebările următoare se referă la harta alăturată.

1. Regiunea notată cu 1 reprezintă:
a. Carpații Meridionali; b. Carpații Curburii;
c. Subcarpații Curburii; d. Carpații Moldo-Transilvani.

2. Orașul notat cu 2 se caracterizează prin următoarea proprietate:
a. are în apropiere o importantă întreprindere siderurgică;
b. are în apropiere o întreprindere de automobile;
c. se află într-o depresiune intracarpatică;
d. are peste 500 000 locuitori.

3. Regiunea notată cu 3 are un climat cu influențe:
a. oceanice; b. pontice;
c. continentale; d. submediteraneene.

4. În regiunea notată cu 4 există resurse de:
a. huilă, lignit, petrol;
b. petrol, lignit, gaze naturale;
c. gaze naturale, huilă, petrol;
d. petrol, minereuri feroase, sare.

(8 puncte)

5. Precizați, în cel mult zece rânduri, specificul reliefului regiunii notate cu A.

(6 puncte)

6. Precizați, în cel mult zece rânduri, specificul climei și al hidrografiei din regiunea notată cu B.

(6 puncte)

7. Prezentați, pe scurt, importanța regiunii notate cu C pentru realizarea unor legături cu Uniunea Europeană.

(6 puncte)

8. Menționați oportunitățile regiunii notate cu D, pentru Uniunea Europeană.

(6 puncte)

IV. Comparați cele două hărți și realizați câte o scurtă caracterizare a două dintre elementele comune reprezentate pe fiecare hartă. În aceste caracterizări, pentru fiecare element, veți preciza: denumirea elementului respectiv, două caracteristici principale, importanța și modul în care realizează o legătură între România și Europa.

(12 puncte)

Punctaj I – IV = 90 puncte
Din oficiu = 10 puncte
Total = 100 puncte

BIBLIOGRAFIE

Europa

Bär, O. (1977), *Géographie de l'Europe*, Librairie de l'Etat de Berne, Berna

Boyer, J.-C. (2003), *Les villes européennes*, Hachette, Paris

Coteț, P. (1967), *Europa și Asia. Geografie fizică*, Editura Didactică și Pedagogică, București

Foucher, M. (coord), (1994), *L'Europe prochaine. Essai sur les alternatives et les strategies pour une nouvelle vision de l'Europe*, Fundation BBV, Bilbao

Foucher, M. (1993), *Fragments d'Europe*, Fayard

Lévy, J. (1997), *Europe. Une géographie*, Hachette, Paris

România

Ianoș, I. (1987), *Orașele și organizarea spațiului geografic*, Editura Academiei Române, București

Ianoș, I. (2000), *Sisteme teritoriale. O abordare geografică*, Editura Tehnică, București

Ielenicz, M. (1999), *Dealurile și podișurile României*, Editura Fundației „România de mâine", București

Ielenicz, M., Pătru, Ileana (2005), *România – geografie fizică* (vol. I), Editura Universitară, București

Martonne. Emm. de (1981, 1985), *Lucrări geografice despre România*, vol. I, vol. II, Editura Academiei, București

Martonne, Emm. de (2000), *Noua Românie în noua Europă*, text din 1921, republicat în Buletinul Societății de Geografie din România, serie nouă, tom IX, CD Press

Mihăilescu, V. (1964), *Carpații Sud-Estici*, Editura Științifică, București

Mândruț, O. (2002) *România – geografie regională*, Editura Universității de Vest „Vasile Goldiș" Arad

Mândruț, O. (1993), *Geografia României*, Editura Coresi, București

Posea, G. (2003-2004), *Geografia fizică a României* (partea I și partea a II-a), Editura Fundației „România de mâine", București

Șandru, I. (1978), *România – geografie economică*, E.D.P., București

Tufescu, V. (1974), *România. Natură, om, economie*, Editura Științifică, București

Ungureanu, A., Groza, O., Muntele, I. (2002), *Moldova – populația, forța de muncă și așezările umane în tranziție*, Editura Corson, Iași

* * * (2003), Recensământul populației și al locuințelor din anul 2002 – date preliminare, Institutul Național de Statistică București

* * * (2005), Institutul de Geografie, România și spațiu, societate, mediu, Editura Academiei, București.

Uniunea Europeană

Bârzea, C. (2005), *Cetățenia europeană*, Politeia-SNSA, București.

Ghica, Luciana - Alexandra (coord.), (2006), *Enciclopedia Uniunii Europene*, Editura Meronia, București

Hen, C., Léonard, J. (2002), *Uniunea Europeană*, Editura C.N.I. „Coresi" S.A., București

* * * (2001), *România și viitorul Europei*, Monitorul Oficial, București

Europa, Uniunea Europeană, lumea contemporană

Blij, H.J., Muller, P. (2000), *Geography – Realms, Regions and Concepts*, J. Wiley Ed., New York

Clawson, D., Merril, J. (2004), *World Regional Geography*, Pearson, New Jersey, USA

Marston, Sallie, Knox, P., Liverman, Diana (2005), *World regions in global context*, Pearson, New Jersey, USA

Rowentree, L., Lewis, M., Price, Marie, Wyckoff, W. (2005), *Diversity and Globalization – World Regions*, Pearson, New Jersey, USA

* * * *L'Etat du monde 2007 – annuaire économique géopolitique mondial*, La Découverte, Paris

* * * (2006) *Images economiques du monde*, SEDES, Paris

Geografie socială, culturală și administrativă

Claval, P. (1995), *La géographie culturelle*, Nathan, Paris

Claval, P. (2001), *Geopolitică și geostrategie*, Editura Corint, București

Malița, M. (1998), *Zece mii de culturi, o singură civilizație*, Editura Nemira, București

Săgeată, D. R. (2004), *Modele de regionare politico-administrativă*, Editura Top Form, București

Atlase

* * * (2002), *Mic atlas geografic*, Editura Corint, București

* * * (2005), *România – mic atlas geografic*, Editura Corint, București

* * * (2007), *Atlas geografic de buzunar*, Editura Corint

Octavian Mândruț

Geografie

Europa – România – Uniunea Europeană
Probleme fundamentale

Manual pentru clasa a XII-a

Toate filierele

Se aplică și la clasa a XIII-a — filiera tehnologică, ruta progresivă
calificare profesională.

CORINT

